

KARL MARKS

1844
ELYAZMALARI
EKONOMİ POLİTİK
VE FELSEFE

ERİŞ YAYINLARI

1844 ELYAZMALARI

Ekonomi Politik ve .elsefe

KARL MARKS

Karl Marks, Manuscrits de 1844 - Économie Politique et Philosophie (Éditions Sociales,

Paris 1962)

[Türkçe baský, Karl Marx, 1844 Elyazmalarý, Ekonomi Politik ve .elsefe , s: 89-268, Sol

Yayýnlarý, Temmuz 1976, Birinci Baský, Çev. Kenan Somer]

Eriþ Yayýnlarý tarafýndan düzenlenmiþtir, 2003. erisyay@kurtuluscephesi.com <http://www.kurtuluscephesi.com>

<http://www.kurtuluscephesi.net> <http://www.kurtuluscephesi.org>

ÝÇÝNDEKÝLER

[9](#) [14](#) [14](#) [29](#) [29](#) [30](#) [34](#) [34](#) [45](#) [60](#) [76](#) [76](#) [84](#) [84](#) [89](#)

[106](#)

[125](#) [131](#) [136](#) [136](#) [136](#) [136](#) [137](#)

[Önsöz](#)

[Birinci Elyazmasý](#)

[Ücret](#)

[Sermaye Kârý](#)

[1° Sermaye](#)

[2° Sermaye Kârý](#)

[3° Sermayenin Emek Üzerindeki Egemenliði ve Kapitalistin Güdüleri](#)

[4° Sermayelerin Birikimi ve Kapitalistler Arasýndaki Rekabet](#)

[Toprak Rantý](#)

[\[Yabancýlaşmýþ Emek\]](#)

[Ýkinci Elyazmasý](#)

[\[Emek ve Sermaye Karşýtlýđý. Toprak Mülkiyeti ve Sermaye\]](#)

[Üçüncü Elyazmasý](#)

[\[Özel Mülkiyet ve Emek. Merkantilistlerin, İzyokratların, Adam Smithin, Ricardo ve Okulunun](#)

[Görüpleri\]](#) [\[Özel Mülkiyet ve Komünizm, Komünist Görüplerin](#)

[Gelişme Aşamaları. Kaba Ve Ebitçi Komünizm. Sosyalizm Olarak Komünizm\]](#)

[\[Özel Mülkiyet Rejiminde ve Sosyalizmde Ýnsanal Gereksinmelerin Anlamý. Savurgan Zenginlik ile Sýnai Zenginlik Arasýndaki Ayrým. Burjuva Toplumda Ýpbölümü\]](#) [\[Burjuva Toplumda Paranýn Erkliði\]](#)

[\[Hegel Diyalektiðinin ve Genel Olarak Hegel .elsefesinin Eleptirisi\]](#)

[Görüngübilim](#)

[A. . Kendinin Bilinci B. . Tin C. . Din](#)

[D. . Mutlak bilgi](#)

1844 ELYAZMALARI

Ekonomi Politik ve .elsefe

KARL MARKS

ÖNSÖZ

.ransýz-Alman Yýllýklarýnda, Hegelin Hukuk .elsefesinin bir eleptirisi biçimi altýnda, hukuk bilimi ile siyasal bilimin eleptirisini haber vermiþtim. ¹ Elyazmasýný baský için hazýrlarken, ² kurgusal fel- sefeden baþka bir konusu olmayan eleptiriyi, ³ çeþitli konularýn eleptirisine karýþtýrmanýn büsbütün ^[sayfa 91] yersiz olduđu, ve bu ka-

1

.elsefesinin Eleptirisine Katký. Giriþ (bkz: K. Marx, .. Engels, Din Üzerine Sol Yayýnlarý, Ankara 1976, s. 37-55) baþlýklý makalesine anýþtýrmada bulunuyor.

2

Hegelin Hukuk .elsefesinin Eleptirisine Katký yý düþünmesi olasıdır.

3

sefesini anlar.

Karl Marks 1844 Elyazmalarý

9

rýbýmýn açýklamayý engelleyip anlaýýlmasýný güçleptirdiði ortaya çýktý. Ayrýca, incelenecek konularýn zenginlik ve çeþitliliði, bunlarýn tek bir yapýt içinde toplanmasýna ancak özdeyiþler (aphorismes) biçimi altýnda izin verirdi, ve bu türlü bir açýklama yöntemi, keyfe baðlý bir sistemleþtirme görünüşüne bürünürdü. Bu nedenle, hukuk, saðtöre, siyaset, vb. eleþtirisini, ayrý ayrý broþürler biçimi altýnda, ardardýna verecek, ve tamamlamak için, özel bir çalyþmada, bütünün zincir- leniþini, çeþitli bölümlerin birbirleri arasýndaki iliþkiyi kurmaya çalyþacak, ve bitirmek için de, kurgusal felsefenin bu gereç üzerinde çalyþma biçimini eleþtireceðim ⁴ Bu nedenle, sunulan yapıtta, ekono- mi politiðin devlet, saðtöre, uygar yapam ile iliþkileri, ancak ekonomi politik bu konulara ex-professo * deðindiði kadarýyla incelenecektir.

Ekonomi politik ile yakýnlýðý bulunan okur için, daha baþta, sonuçlarýmýn, ekonomi politiðin özenli bir eleþtirel irdemesine dayanan tamamen deneyci (empirique) bir çözümleme ürünü olduklarýný söyleme gereksinmesini duymuyorum. ⁵

{ ⁶ Buna karþýlýk, olumlu eleþtiricinin kafasýna, ütopyacı boþ sözler formülünü, ya da kesenkes katýksýz, kesenkes kararlý, ke- senkes eleþtirel eleþtiri, sadece hukuksal deðil, ama toplumsal, tamamen toplumsal toplum, kaba ve týkýz yýðýn, kendilerini kaba yýðýnýn sözcüleri yapan sözcüler gibi boþ sözleri atarak eksik- siz bilgisizliði ile düþünce yoksulluðunu saklamaya çalyþan eleþtirici- ye ise, ilkin tanrıbilimsel aile iþleri dýþýnda, dünyasal iþlerde de söyleyecek sözünün bulunduðunun kanýtýný vermesi kalýyor.} ⁷ [sayfa 92] .ransýz ve Ýngiliz sosyalistlerinden baþka, elbette Alman sos- yalistlerinin çalyþmalarýndan da yararlandým. Bununla birlikte, bili- min bu bölümündeki özlü ve özgün Alman çalyþmalarý, Weitlingin ⁸

* Özellikle -ç.

4

felsefesinin eleþtirisine birer katkı da sayýlabilirler.

5

içinde yayýmlandý.

6

{}arasýndadýr.

7

no Bauerden sözediyor. Týrnak içindeki formüller, Bauerin 1. ve 8. sayýlardaki makalelerinden alýnmýþtır. Bu gazete ile eleptirel Eleptiri topluluðu, Kutsal Aile de daha derinleþtirilmýþ bir polemiðin konusu olacaklardýr.

8

oldu. Weitling, 1838de Olduðu ve Olmasý Gerektiði Gibi Ýnsanlýk , 1842de Uyum ve Özgürlüðün Güvenceleri ve 1843te de Yoksul Bir Günahkarýn Ýncili adlý yapıtlarýný yayýmladı.

10

Karl Marks

1844 Elyazmaları

yapýtlary dýþýnda, Hess in 21 Yaprak ta 9 yapanmýþ makaleleri ile, Engelsin, benim de bu irdelemenin ilk öðelerini çok genel bir tas- lak biçiminde yayımladýđým .ransýz-Alman Yýllýklary ndaki Ekono- mi Politiđin Bir Eleptiri Denemesine 10 indirgenirler.

{Genel olarak olumlu eleptiri, öyleyse ekonomi politiđin olumlu Alman eleptirisi de, gerçek temelini, ekonomi politiđi eleþ- tirici bir biçimde incelemiþ bulunan bu yazarlara olduđu kadar, .euerbachýn bulgularýna da borçludur; onun Geleceđin .elsefesi 11 ve Anekdota lardaki 12 .elsefe Reformu Ýçin Savlarýna karþý, bun- lardan sessiz sedasýz yararlanýlmasýna karþýn, kimilerinin soysuz kýskançlýđý ve kimilerinin de gerçek öfkesi, gerçek bir susku komp- losu örgütlemibe benzerler.}

Olumlu insancı (humaniste) ve dođalcý (naturaliste) [sayfa 93] eleptiri, ancak .euerbach ile baþlar. .euerbach ýn yapýtlarýnýn etki- si, ne kadar az gürültücü ise, o kadar güvenli, derin, geniþ ve sü- reklidir, ve bunlar, Hegelin Görüngübilim ile Mantýk ýndan 13 bu ya- na, gerçek bir kuramsal devrim içeren tek yazýlardýr.

Bu yapýtýn son bölümüne, Hegel diyalektiđi ve genel olarak Hegel felsefesinin eleptirel çözümlenmesine gelince, ben, bunu, çađýmýzýn eleptirel tanrıbilimlerine 14 karþýt olarak, son derece zorunlu sayýyorum, çünkü bu türlü bir çalyþma yapýlmamýþtır bu, kaçýnýl- maz bir ciddilik yoksunluđudur , çünkü eleptirici de olsa, tanrıbilim- ci tanrıbilimci olarak kalýr; öyleyse, o ya bir yetke olarak felsefenin belirli konutlarýndan (postulats) yola çýkacaktır, ya da, eleptiri sýra- sýnda, ve baþkasýnýn bulgularý sonucu, eđer felsefi konutlarý üzerin-

9

gen aus der Schweiz , M. Hessden üç makale içeriyordu: Sosyalizm ve Komünizm, Bir ve Bütün Bir Özgürlük, Eylem .elsefesi.

10

(Adý geçen makalenin çevirisi bu yapýtýn Ekler bölümünde sunulmaktadır.)

11

thur 1843.

12

1843. Ruge tarafýndan yayýmlanan bu dergi, Alman Ýyllýklary yazýkurulu sansürü tarafýndan geri çevrilen tüm makalelere, sayfalarynda yer veriyordu. Bu makaleler arasýnda, .euerbachýn, özsözler biçimi altýnda, sonradan Geleceðin .elsefesi nde geliþtirilmif bulunan baþlýca fikirlerini sunan Vorläufige Thesen zur Reform der Philosophie de yer alýyordu.

13 14

Allgemeine Literatur Zeitung daki arkadaþlaryna anyþtýrmada bulunur.

Karl Marks 1844 Elyazmalary

11

de kuþku duyarsa, onlarý korkakça ve doðrulamaksýzýn iteler, bir yana býrakýr , bu konulara olan baðýmlýlýðýný ve bu baðýmlýlýktan duyduðu cansýkýntýsýný, artýk ancak olumsuz, bilinçten yoksun ve safsataçý bir biçimde gösterir.

{[III] Ýster kendi öz eleptirisinin arýlýk güvencesini durmadan yenilesin, ister, gözlemcinin ya da kendinin gözünü, eleptirinin kendi kökeni ile Hegel diyalektiði ve genel olarak Alman felsefesi zorunlu hesaplaşmasýndan, modern eleptiri için o kendi öz darlýðý ve ilkel doðasý üzerine yükselme zorunluluðundan çevirmek için, daha çok eleptirinin kendikendisi dýþýnda, ancak eleptirinin sýnýrlý bir biçimi sözgeliþi 18. yüzyýl eleptirisi ve yýðýnýn sýnýrlý anlayýþý ile uðraþmaktan baþka yapacak bir iþi olmadýðý yanýlsamasýný vermeye çalıþsýn, [o] bunu ancak olumsuz ve bilinçten yoksun bir biçimde dýþavurur. Son olarak, kendi öz felsefi konularýnýn doðasý üzerine bulgular yapıldýðý zaman .euerbachýn bulgularý gibi, eleptirel tanrıbilimci ya kendine bunlarý ^[sayfa 94] kendi baþýna gerçekleþtirmiş görünüşünü verir, ve üstelik bu iþi, bu bulgularýn sonuçlarýný, onlarý iþleyememeksizin, belgiler biçimi altýnda, henüz felsefenin tutsaðý bulunan yazarlarýn kafasýna atarak yapar. Ya da, belki Hegelin diyalektik öðeleri arasýndaki, bu eleptiride [.euerbach eleptirisi] bulaşmadýðý için üzöldüðü ya da bunun eleptirel kullanýmýnýn henüz kendisine sunulmamýþ bulunduðu doðru iliþkiyi kýnamaya çalıþarak ya da buna yetenekli olarak deðil, ama bu bulgularý, hegelci diyalektidin bu eleptirisine karþý, örneðin kendi kökeni kendinde bulunan olumlu doðruluk kategorisine karþý dolaylý tanýt kategorisi gibi, kendine özgü tikel bir biçim altýnda, gizli kapaklý, kýlýk deðiþtirmiş, içten pazarlýklý, kuþkucu bir biçimde ileri sürerek, kendine bu bulgular üzerindeki yüksekliðinin bilincini vermesini bilir. Gerçekte tanrıbilimsel eleptirici, kendini saflýk üzerinde, kararlılýk üzerinde, tüm eleptirel eleptiri üzerinde geveze gösterebilmek için, felsefi yönde, her þeyin yapılacak olmasýný çok doðal bulur, ve eðer raslantý sonucu Hegelin bir öðesinin .euerbachta eksik olduðu duygusunu edinirse, kendi kendine felsefenin gerçek fatihi olduðu izlenimini verir; çünkü bizim tanrıbilimsel eleptiricimiz, tinselci Kendinin bilinci ve Tin putataparlıðýna karþýn, duyguyu aþýp da bilince yükselmez.}

Ýyi bakýlýrsa, tanrıbilimsel eleptiri hareketin baþýnda gerçek bir ilerleme uðraðý (moment) olup olmasýna karþýn onun çözüm-

Karl Marks

1844 Elyazmaları

lemede, felsefenin ve özellikle Hegel in eski apkınlıđđnyn (transcen- dance) tanrıbilimsel karikatürüne kadar götürülmüş en sivri uç ve mantıksal sonucundan başka bir şey değildir. Bir başka olanakta, her zaman felsefenin çürümüő köbesi olmuş olan tanrıbilimi, felsefenin olumsuz bozulmasınyı yani kokuşma sürecini de kendinde orunlamaya atayan tarihin o ilginç tüzmesini, o tarihsel Nemesisini* ayrıntılı bir biçimde göstereceğim. [sayfa 95]

{Buna karşılyk, .euerbach ın felsefesinin özü üzerindeki bul- gularınınyı hiç değilse onları kanıt olarak kullanmak için felsefi di- yalektik ile bir hesaplamayı her zaman ne ölçüde zorunlu kıldık- ları, açıklayacağım şeylerden anlaşılacaktır.} [sayfa 96]

* Öç tanrıçası . -ç.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

ÜCRET

[I] Ücret , kapitalist ile işçi arasındaki açık savaşım aracıyla belirlenir. Kapitalist için utku (zafer) zorunluluğu. Kapitalist, işçisiz, işçinin kapitalistsiz yaşayabileceğinden daha uzun zaman yaşayabilir. Kapitalistler arasında birlik alıpsız ve etkin, işçiler arasında birlik yasak ve onlar için üzücü sonuçlarla [sayfa 97] dolu. Ayrıca, toprak

* Bu birinci elyazması, Marx tarafından defter biçiminde bir araya getirilmiş ve roman rakamları ile sayfa numaraları verilmiş dörder sayfalık 9 formadan (yani 36 sayfadan) oluşur. Her sayfa, iki dikey çizgi ile, herbiri: Ücret, Sermaye Kârı, Toprak Rantı başlığını taşıyan üç sütuna bölünmüştür. Her sayfada bulunan bu başlıklar, Marx'ın elyazmasını aşağı yukarı eşit üç bölüme ayırmayı tasarladığını, ve her sayfaya, metni kaleme almadan önce sütun başlıkları yazdığını düşündürür. Ama XXII. sayfadan sonra, başlıklar ve sütunlar biçimindeki bölünme tüm anlamını yitirir. Bu sayfadan sonra metin tam sayfa üzerine yazılmış ve içeriğine göre başlıklandırılmıştır: Yabancılaşmış emek. Birinci elyazması, XXVII. sayfada biter.

14

Karl Marks

1844 Elyazmaları

sahibi ile kapitalist, gelirlerine sýnaî yararlar ekleyebilirler; iþçi kendi sýnaî gelirine ne toprak rantý, ne de sermaye faizi ekleyebilir. Ýþçiler arasýndaki rekabet iþte bu yüzden o kadar büyüktür. Demek ki, sermaye, toprak mülkiyeti ve emeðin ayrýlmasý, yalnız iþçi için zorunlu, özsel ve zararlı bir ayrýlmadýr. Sermaye ve toprak mülkiyeti bu soyutlama sýnýrlarý içinde kalamazlar, ama iþçi emeði bu soyutlamadan çýkamaz.

Öyleyse, iþçi için, sermaye, toprak mülkiyeti ve emeðin ayrýlmasý ölümcüldür.

Ücret için en düþük ve tek zorunlu oran, iþçinin çalýþma sýrasýndaki geçimi, ve bir aileyi besleyebilmek ve iþçiler soyunun sönmemesi için zorunlu artýdýr (excédent). Olaðan ücret, Smithe göre, simple humanité ¹ ile, yani bir hayvan varlýðý ile baðdatabilen en düþük ücrettir.

Ýnsan talebi, týpký herhangi bir baþka meta gibi, insanlarýn üretimini zorunlu olarak düzenler . ² Eðer arz talepten daha büyükse, iþçilerin bir bölümü ya dilenci durumuna düþer ya da açlýktan ölür. Demek ki iþçinin varoluþu, baþka herhangi bir metaýn varoluþ durumuna indirgenmiþtir. Ýþçi bir meta durumuna gelmiþtir ve bir iþ bulabilmesi onun için bir talihtir. Ve iþçi yapamýnýn baðlý bulunduðu talep, zenginlerin ve kapitalistlerin gönlüne baðlýdýr. Eðer arz miktarý talebi [aþarsa], ³ fiyatý [oluþ]turan öðelerden biri (kâr, toprak rantý, ücret), fiyat ýnýn altýnda ödenecektir, bu belirlenimlerin [bir bölümü] ³ demek ki bu iþlemden kurtulur ve böylece pazar fiyatý kendi merkezi [yöresinde] ³ doðal fiyat ⁴ [yöresinde] ³ dolabýr. Ama 1° iþbölümünün yüksek bir ^[sayfa 98] düzeyinde, çalýþmasýna (emeðine) baþka bir yönelim vermesi en güç olan kiþi iþçidir, 2° kapitaliste baðýmlýlýk iliþkisi yüzünden, bu zarara ilk uðrayacak olan da odur.

Pazar fiyatýnýn doðal fiyat yöresinde dolabmasý sonucu, demek ki en çok yitiren ve zorunlu olarak yitiren kiþi, iþçidir. Ve kapi-

1

des nations (Uluslarýn Zenginliðinin Doða ve Nedenleri Üzerine Araþtırmalar), Germain Garnier çevirisi, Paris 1802, c. I, s. 138den.

yorumlamaktan başka bir şey yapmadđđy iktisatçđđların terminoloji ve tanđđmlarđđny benimsediđđini belirtmek gerek.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

talistin, sermayesine başka bir yönelim verebilme olanağı, ya belirli bir etkinlik dalı ile sınırlanmış bulunan ouvrier yi* ekmekten yoksun etme, ya da onu bu kapitalistin tüm isterlerine boyun eğmeye zorlama sonucunu verir.

[II] Pazar fiyatının olumsal (contingente) ve beklenmedik dalgalanmaları, toprak rantının, fiyatın kâr ve ücrete dönüşen bölü- münden daha az, ama kârı da ücretten daha az etkilerler. Yükselen bir ücret karşılığında, çoğu kez biri durgun kalan, öbürü diğer başka iki ücret vardır.

İşçi, kapitalist kazandığı zaman zorunlu olarak kazanmaz, ama onunla birlikte zorunlu olarak yitirir . Böylece, kapitalist, bir yapım ya da tecim gizemi gereği, tekeller ya da mülkünün elverişli konumu gereği, pazar fiyatını doğal fiyatın üstünde tuttuğu zaman, işçi kazanmaz.

Ayrıca: emek fiyatları, geçim araçları fiyatlarından çok daha kararlılardır . Çoğu kez bunlar ters orantılılardır. Bir yapım pahalı- lığında, ücret, talebin düşmesi nedeniyle azalmış, geçim araçları- nın yükselmesi nedeniyle çoğalmıştır. Demek ki ödünlenmiştir. Ne olursa olsun, bir miktar işçi ekmekten yoksundur. Ucuzluk yıll- larında, ücret, talebin yükselmesi ile yükselmiş, geçim araçları fi- yatları nedeniyle düşmüştür. Demek ki ödünlenmiştir.

İşçinin öbür elverişsizliği:

Çepitli türden işçilerin emek fiyatları, sermaye yatırılan çepitli dalların kazançlarından çok daha değişkendir . Emekte, bireysel etkinliğin tüm doğal, entelektüel ve toplumsal çepitliliği görünür ve ayrı ayrı ödenir, oysa cansız sermaye [sayfa 99] hep aynı adıyla yürür ve gerçek bireysel etkinliğe kayıtsızdır.

Genel bir biçimde, işçi ile kapitalistin aynı derecede sıkıntı çektiği yerde, işçinin kendi varoluşu içinde, kapitalistin kendi cansız altın buzağısının kârı içinde sıkıntı çektiğine dikkat etmek gerekir. İşçi sadece kendi fizik geçim araçları için savaşıma verme zorunda değildir, iş bulmak için, yani etkinliğini gerçekleştirme olanağı için, etkinliğini gerçekleştirme araçları için de savaşıma verme zorundadır.

Toplumun içinde bulunabileceği başlıca üç durumu alalım

ve iþçinin toplumdaki durumunu görelim.

* Ýþçi-ç.

16

Karl Marks

1844 Elyazmaları

1° Eđer toplumun zenginliði azalıyorsa, en çok sýkýntý çeken işçidir; çünkü: işçi sýnýfý toplumun gönenç (refah) durumunda her ne kadar mülk sahipleri sýnýfý kadar kazanamazsa da, toplumun gerileme durumunda hiç bir sýnýf, işçiler sýnýfý kadar sýkýntý çekmez . 5

[III] 2° Bimdi zenginliğin arttýđý bir toplumu alalım. Bu durum, işçiye yararlı tek durumdur. Kapitalistler arasy rekabet, bu durumda bařgösterir. İşçi talebi, arzı apar. Ama:

Bir yandan , ücret artıybý işçiler arasynda abýry çalıbmaya yola- çar. Ne kadar çok kazanmak isterlerse, zamanlaryny o kadar çok harcamak, her türlü özgürlüdü yitirerek, açgözlülüđün hizmetinde o kadar çok bir köle çalıbmasy yapmak zorundadırlar. Bunun sonu- cu, yapamak için sahip bulduklary zamaný kısaltırlar. Yapam süre- lerinin bu kısalması, tüm olarak işçi sýnýfý için elverişli bir durum- dur, çünkü durmadan yeni işçileri zorunlu kılar. Bu sýnýf, tüm olarak yok olmamak için, kendinden bir bölümü hep kurban etmek zorun- dadır.

Ayrıca : Bir toplum artan zenginlik durumunda ne zaman bulunur? Bir ülkenin sermayeleri ve gelirleri arttýđý zaman. Ama bu ancak: [sayfa 100]

=) Eđer çok emek yýđýlmýpsa, olanaklıdır, çünkü sermaye birikmiş emekten oluşur; demek ki eđer ürünlerinin gitgide daha büyük bölümü işçinin elinden alýnmýpsa, eđer kendi öz emeđi, bařkasýny mülkiyeti olarak, ona gitgide daha çok karbý çýkarsa ve eđer kendi varoluş ve etkinlik araçlary, kapitalistin elinde gitgide daha çok toplanmýpsa olanaklıdır.

>) Sermaye birikimi işbölümünü artıryr. İşbölümü, işçilerin sayýsýny artıryr; tersine, işçilerin sayýsý işbölümünü artıryr, tıpký işbö- lümünün sermayeler birikimini artırmasy gibi. Bir yandan bu işbölü- mü ve öte yandan da sermayeler birikimi sonucu, işçi işe, üstelik belirli, çok tek yanly, mekanik bir işe gitgide daha arý bir biçimde bađlanýr. Demek ki, nasýl entelektüel ve fizik bakýmdan makine düzeyine düpürülmüş ve nasýl insan durumundan soyut bir etkinlik ve bir karýn (mide) durumuna dönüptürülmüşse, pazar fiyatýny tüm dalgalanmalarýna, sermayelerin kullanýmýna ve zenginlerin keyfine de tıpký öyle, gitgide daha çok bađlanýr. Emeklerinden bařka bir şeyleri olmayan insanlar sýnýfýny büyümesi [IV] işçilerin

A. Smith, Loc. Cit ., c. II, s. 162.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

17

rekabetini bir o kadar artýrýr, öyleyse fiyatlarýný düþürür. Ýþçinin bu durumu, fabrikalar rejiminde doruk noktasýna varýr.

γ) Gönenci artan bir toplumda, yalnız en zenginler hâlâ para faizi ile geçinebilirler. Bütün öbürleri, sermayelerini ya bir girişime yatýrmak, ya da tecime baðlamak zorundadırlar. Bunun sonucu, sermayeler arasýndaki rekabet artar, sermayeler birikimi daha büyük olur, büyük kapitalistler küçükleri yýkýma uđratýrlar ve eski kapita- listlerin bir bölümü iþçiler sýnýfý içine düþer; iþçiler sýnýfý, bu katýlma sonucu, bir bölümü bakýmýndan yeni bir ücret indirimine uđrar ve birkaç büyük kapitaliste daha da büyük bir bađýmlýlýk içine düþer; kapitalistler sayýsýndaki azalma sonucu, artýk iþçi bulmadaki reka- betleri hemen hemen hiç kalmamýþ, ve iþçiler sayýsýndaki artma sonucu da, iþçiler arasýndaki rekabet [sayfa 101] o kadar büyük, dođa- ya o kadar aykýrý ve o kadar zorlu bir duruma gelmiþtir. Öyleyse iþçi sýnýfýnýn bir bölümü, orta kapitalistlerin bir bölümünün iþçi sýnýfý içine düþmesi kadar zorunlu bir biçimde, dilencilik ve açlýk durumuna düþer.

Demek ki, hatta iþçi için en elverişli olan toplum durumun- da bile, iþçi için zorunlu sonuç, aþýrý çalıþma ve zamansýz ölüm, makine düzeyine, kendi karþýsýnda tehlikeli bir biçimde biriken sermayenin kölesi düzeyine düþürölme, rekabetin yeniden canlan- masý, iþçilerden bir bölümünün açlýktan ölmesi ya da dilenciliđidir.

[V] Ücret yükseliþi iþçide kapitalistin zenginleþme susuz- luđunu uyandıırýr, ama o, bu susuzluđu ancak kafasýný ve gövdesini kurban ederek karþýlayabilir. Ücret yükseliþi sermaye birikimini ön- gerektirir ve ona yolaçar; böylece o, emek ürünü ile iþçiyi, birbirine gitgide daha yabancı bir biçimde karþý karþýya getirir. Ýþbölümü iþçinin darlýk ve bađýmlýlýđýný gitgide nasýl artýrýrsa, týpký onun gibi sadece insanlarýn deđil, ama makinelerin bile rekabetine yolaçar. Ýþçi makine düzeyine düþmüþ bulunduđu için, makine ona karþý çýkabilir ve onunla rekabete girebilir. Son olarak, sermaye birikimi, sanayii, dolayýsýyla iþçilerin sayýsýný artýrdýđýndan, ayný nicelikte sa- nayi, bu birikim sonucu, aþýrý üretime dönüþen ve sonunda ya iþçi- lerin büyük bir bölümünü ekmeklerinden yoksun býrakma, ya da ücretlerini en sefil asgariye indirme sonucunu veren daha büyük bir nicelikte yapýt üretir.

Ýþçiye en elverişli olan bir toplumsal durumunun, yani artan ve ilerleyen zenginlik durumunun

sonuqlary ipte bunlardyr.

18

Karl Marks

1844 Elyazmaları

Ama sonunda bu artıþ durumu doruk noktasına varacaktır.

Nedir o zaman iþçinin durumu?

3° Zenginliðinin olanaklı olan son derecesine varmıþ bulunan bir ÷lkede, ücret ve sermaye faizinin her ikisi de çok düþük olacaktır. Ýþçiler arasındaki iþ bulma rekabeti zorunlu olarak öyle büyük olacaktır ki, ücretler ancak aynı sayıda iþçiyi yapatabilecek bir ^[sayfa 102] düzeye düþeceklerdir, ve ÷lke zaten tükabasa dolu olduðundan, bu sayı hiç bir zaman artıramayacaktır. ⁶ + [artan nüfus] ölmelidir.

Öyleyse, toplumun gerileme durumunda, iþçi sefaletinin geliþmesi; artan gönenç durumunda, sefalet karmaşası; yetkin gönenç durumunda, durgun sefalet.

[VI] Ama, Smithe göre, bir toplum üyelerinin çok büyük bir bölümü sıkıntı içinde olduðu zaman elbette mutluluk ve gönenç içinde olamayacağı, ⁷ toplumun en zengin durumu çoðunluðun bu sıkıntısına yolaçtığı ve ekonomi politik de (genel olarak özel çýkar toplumu) bu aþırı zenginlik durumuna götürdüğü için, toplumun mutsuzluðu, öyleyse ekonomi politiðin ereðidir. Ýþçi ile kapitalist arasındaki iliþkiye gelince, bir de þuna dikkat etmek gerekir ki, ücret yükseliþi, çalıþma zamanı niceliðinin azalması ile kapitalist için çoðuyla ödünlenmiþtir ve ücret artışı ile sermaye faizinin artışı, emtia fiyatları üzerinde yalnız ve bileşik faiz gibi etkili olurlar. ⁸

O, bize, baþlangıçta, ve hatta açıkça, emeðin tüm ürünü iþçiye aittir ⁹ der. Ama bize aynı zamanda, gerçeklikte iþçiye düþen þeyin ürünün çok küçük ve sıkı sıkıya zorunlu bölümü olduðunu da söyler; tam da insan olarak varolması için deðil, iþçi olarak varolması için; insanlığı sürdürmesi için deðil, köle iþçiler sınıfını sürdür-

6

Zenginliðinin, toprak ve ikliminin niteliðinin ve öbür ÷lkeler karþısındaki durumunun varmasına izin verdiði, öyleyse ötesine geçemeyeceði, ve elindekini de yitirmeyeceði son derecesine varmıþ bulunan bir ÷lkede, emek ücretleri ile sermayeler faizlerinin her ikisi de, büyük bir olasılıkla çok düþük olacaklardır. Topradınyın doyurabileceði ya da sermayesini kullanabilecek kimseler ölçüsünde nüfusa sahip bir ÷lkede, iþçiler arasındaki iþ bulma rekabeti zorunlu olarak öyle büyük olacaktır ki, ücretler ancak

ayný sayýda iþçiyi yapa- tabilecek bir düzeye düþeceklerdir ve ÷lke zaten týkabasa dolu olduðundan, bu sayý hiç bir zaman artýrýlamayacaktır.

7 8 9

Karl Marks 1844 Elyazmaları

19

Ýktisatçý, bize, her þeyin emekle satýn alýndýðýný ve sermaye- nin birikmiþ emekten baþka bir þey olmadýðýný söyler. Ama bize, ayný zamanda, iþçinin, her þeyi satýn alabilmek þöyle dursun, kendi kendini ve kendi insan niteliðini satma zorunda olduðunu da söyler.

O tembel toprak sahibinin toprak rantý çoðu kez toprak ürü- nünün üçte-birine yükselir ve becerikli kapitalistin kârý para faizinin iki katýna eriþirken, artýk, iþçinin en iyi durumda kazandýðý þey, an- cak dört çocuðundan ikisinin açlýk ve ölüme mahkûm edilebileceði kadardýr. [VII] Ýktisatçýlara göre, emek, insanýn doða ürünlerinin deðerini kendisi ile artýrdýðý tek þey olduðu halde, insanýn etkin mülkiyeti (özgüdü) olduðu halde, ayný ekonomi politiðe göre, ay- rýcalýklý ve aylak tanrýlardan baþka bir þey olmayan toprak sahibi ve kapitalist, toprak sahibi ve kapitalist olduklarý için, her yerde iþ- çiden üstündürler ve iþçinin uyacaðý yasalarý onlar yaparlar. Ýktisatçýlara göre emek, þeylerin tek deðiþmez fiyatý olduðu halde, hiç bir þey emek fiyatýndan daha olumsal, hiç bir þey emek fiyatýndan daha büyük dalgalanmalara uyruk deðildir.

Ýpbölümü emeðin üretken gücünü, toplumun zenginlik ve inceliðini artýrýrken, iþçiyi bir makine durumuna düþürecek derece- de yoksullaþtırýr. Emek, sermayelerin birikimine ve böylece toplu- mun artan gönencine yolaçarken, iþçiyi kapitaliste gitgide daha baðýmlý kýlar, kapitalisti büyümüp bir rekabet içine atar ve bir o ka- dar derin bir durgunluk tarafýndan izlenen dizginsiz bir aþýrý üretim düzününe götürür.

Ýktisatçýlara göre iþçinin çýkarý toplumun çýkarý ile hiç bir za- man çatýþmazken, toplum her zaman ve zorunlu olarak iþçinin çý- karý ile çatýþýr.

Ýktisatçýlara göre, iþçinin çýkarý: 1° ücret yükseliþi, yukarda açýklanmýþ bulunan öbür sonuçlardan baþka, çalıþma zamaný nice- liðinin azalmasý yüzünden çoðuyla ödünlenmiþ [sayfa 104] olduðu, ve 2° toplum bakýmýndan tüm gayrisafi ürün olduðu ve safi ürün de ancak özel birey bakýmýndan bir anlam taþýdýðý için, hiç bir zaman toplum çýkarý ile çatýþmaz.

Nedir ki emeðin kendisi, sadece güncel koþullar içinde deðil, ama genel olarak ereðinin yalýn bir zenginlik artýþý olmasý ölçüsünde, emeðin kendisinin zararlı ve öldürücü olduðu sonucu

diyorum, iktisatçý bunu bilmeden, onun kendi açýndýrmalarýndan çýkar.

20

Karl Marks

1844 Elyazmalarý

*

Kendi kavramları gereği, toprak rantı ile kapitalist kazanç, ücretin uğradığı kesintilerdir . Ama gerçekte ücret, toprak ile ser- mayenin işçiye bıraktıkları bir kesinti, emek ürününden işçiye, emeğe verdikleri bir ödündür.

İşçi en çok toplumun gerileme durumunda sýkıntı çeker. Uğradığı baskının özgül ağırlığını kendi işçi durumuna, ama genel olarak baskıyı toplumun durumuna borçludur.

Ama toplumun ilerleme durumunda, işçinin yıkımı ve yok- sullaşması, kendi emeğinin ve yarattığı zenginliğin ürünüdür. De- mek ki, güncel emeğin özünden doğan sefalet.

Toplumun en güvenli durumu, dünyada ancak yaklaşı olarak erişilebilmiş, ve burjuva toplumun olduğu gibi ekonomi politi- ğin de ereği olan bu ülkü, işçiler için durgun sefalet anlamına gelir.

Ekonomi politiğin, proleter , yani ne sermayesi ne de toprak rantı olan, sadece emekle ve tek yanlı ve soyut emekle yapayan kişiyi, ancak işçi olarak gözönünde tuttuğu kendiliğinden anlaşılr. Öyleyse ekonomi politik, ilke olarak, onun tıpkı herhangi bir beygir gibi ancak çalışabilecek kadar kazanması gerektiğini tanımlayabilir. Onu çalışmadığı zamanda, insan olarak düpünmez, bu özeni ceza mahkemelerine, hekimlere, dine, istatistik tablolarına, siyasete ve dilenciler çavuşuna bırakır. [sayfa 105]

Bimdi ekonomi politik düzeyinin üzerine yükselim, ve daha önce söylenmiş bulunan ve iktisatçıların hemen hemen kendi söyle- miş buldukları 10 peylere göre, iki soruyu yanıtlamaya çalışalım. 1° İnsanların çok büyük bir bölümünün bu soyut emeğe indirgenmesi, insanlığın gelişmesi içinde ne anlam kazanır? 2° Ya ücreti yükseltmek ve böylece işçi sınıfının durumunu düzeltmek isteyen, ya da Proudhon gibi ücret eğitliğini toplumsal devrimin ereği olarak düpünen en detail * reformcular hangi yanlı- gıya düperler? 11

10

getirilmiş fikirleri sözcüdü sözcüdüne almadıkları zaman, gene bu fikirlerin özetidir.

11

Topluluk üyesi olarak emekçiler birbirlerine eþittirler, ve birinin önden çok ücret alması çeliþki içerir. (s. 99.)

* Perakende. -ç.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

Emek, kendini, ekonomi politikte, ancak bir kazanç gözeten

etkinlik biçimi altında gösterir.

*

[VIII] Özgül eğitimler ya da daha uzun bir eğitim öngerektiren işlerin, daha iyi bir ücret getirdikleri söylenebilir; oysa herhangi birinin kolayca ve çabucak yetiştirilebileceği tekdüze mekanik bir etkinliğe ilişkin ücret, rekabet arttıkça düşmüştür ve zorunlu olarak düşecektir. Ve emeğin güncel örgütlenme durumunda hâlâ en sık görülen çalışmada da, bu türlü çalışmanın ta kendisidir. Öyleyse eğer birinci kategoriden bir işçi, şimdi sözgelimi bundan elli yıl öncekinden yedi kat çok, ve ikinci kategoriden bir başkası da elli yıl önceki kadar kazanıyorlarsa, her ikisi de ortalama olarak eskisinden dört kat çok kazanıyorlar demektir. Ama eğer, bir ülkede, birinci iş kategorisi 1.000 işçi ve ikincisi de bir milyon insan çalıştırıyorlarsa, bunların 999.000'i bundan elli yıl öncekinden daha iyi bir durumda bulunmaz, ve eğer, aynı zamanda, zorunlu açıklık (zahire) fiyatları da yükselmişse, bunlar daha kötü bir durumda ^[sayfa 106] bulunurlar. Ve nüfusun en kalabalık sınıfları üzerine, insanlar işte bu tür yüzeysel ortalama hesapları ile kendi kendilerini aldatmak isterler. Ayrıca, ücret büyüklüğü işçi gelirinin ¹² belirlenmesinde bir etken den başka bir şey değildir, çünkü bu geliri ölçmek için, işçi tarafından sağlanmış bulunan süreyi de gözönünde tutmak gerekir; oysa durmadan yinelenen dalgalanmaları ve duraklamaları ile birlikte, özgür rekabet denilen anarşi içinde bunu gözönünde tutmak kesenkes sözkonusu olamaz. Son olarak, önceki ve şimdiki alımlı çalışmada zamanını da gözönünde tutmak gerekir. Oysa, İngiliz pamuk sanayii işçileri için, yirmibeş yıldan beri, yani emek tutumu sağlayan makinelerin üretime sokulmasından beri, çalışmada zamanı, girişimcilerin kazanç susuzluğundan, [IX] günde oniki-onaltı saate kadar yükselmiştir ve bir ülkedeki ya da bir sanayi kolundaki artış, kendini başka yerlerde de az çok duyuracaktır, çünkü henüz her yerde yoksulların zenginler tarafından mutlak sömürsü tanınmış bir haktır. ¹³ (Schulz, Üretim Hareketi, s. 65.)

Ama hatta toplumun bütün sınıflarının ortalama gelirinin artmış bulunması yalnız olduğu kadar doğru olsaydı bile, görece gelir ayrılığı

Wilhelm Schulz, Zurich und Winterthur 1843.

22

Karl Marks

1844 Elyazmalary

ve sapmalarý gene de büyümüp olabilir, ve bunun sonucu, zenginlik ve yoksulluk arasýndaki karþýtlyklar, kendilerini daha büyük bir güçle gösterirler. Çünkü toplam üretimin artması sonucu ve bu artýþ ölçüsünde, gereksinmeler, istekler ve hevesler de artar ve bunun sonucu, mutlak yoksulluk azalırken, görece yoksulluk artabilir. Kendi balina yađý ve acý- mýþ balýklarý ile Samoyed yoksul deđildir, çünkü kendi kapalý toplum- larýnda, tüm Samoyedlerin gereksinmeleri aynýdır. Ama ilerleyen , ve ör- neđin bir on yıl içinde toplam üretimini topluma oranla ¹⁴ üçte-bir artýrmýþ bulunan bir devlette, on yılın baþýnda ve sonunda ayný þeyi kazanan iþçi ayný gönenç düzeyinde kalmamýþ, ama üçte-bir yoksullaþmýþtır. (Ibid ., s. 65-66.)

Ama ekonomi politik iþçiyi ancak iþ hayvaný olarak, en zorun- lu dirimsel gereksinmelere indirgenmiþ bir hayvan olarak tanýr.

[sayfa 107]

Bir halk entelektüel bakýmdan daha özgür bir biçimde geliþebil- mek için, artýk fizik gereksinmelerinin köleliđinden kurtulmalı, artýk kendi gövdesinin kölesi olmamalıdır: Öyleyse ona her þeyden önce entelektüel bakýmdan yaratabilmesi ve tinsel sevinçleri tadabilmesi için zaman kalmalıdır. Emeđin örgütlenmesinde gerçekleştirilen ilerlemeler bu zamaný sađlarlar. Yeni itici güçler ve makinelerin iyileþtirilmesi ile, pamuk fabrikalarýndaki bir tek iþçi, çođu kez eskiden 100, hatta 250- 300 iþçinin yaptýđý iþi yapmýyor mu? Tüm üretim kollarýnda benzer sonuçlar; çünkü dýþ dođa güçleri insanal çalıþmaya gitgide [X] daha çok katýlma zorundadırlar. ¹⁵ Eđer, belli bir nicelikteki maddi gereksin- meleri karþýlamak için, eskiden, sonradan yarıya indirilmiþ bulunan bir zaman ve insan gücü harcaması gerekiyor idi ise, entelektüel yaratma ve yararlanma için gerekli zaman geniþliđi, fizik gönenç bundan bir za- rara uđramaksýzýn, böylece bir o kadar artmýþtır. ¹⁶ Ama koca Kronostan* kendi öz yurtluđunda kazandıđýmız ganimetin paylaþýmý, gene de kör ve adaletsiz raslantýnın zar oyununa bađlıdır. .ransada, üretimin güncel düzeyinde, çalıþabilecek herkesin çalıþması kopuluyla, günde beþ saatlik ortalama bir çalıþma zamanýnın, toplumun tüm maddi gereksinmeleri-

olmalarý olgusunun zorunlu sonuçlarý gibi.

16

lerle birlikte, uluslarýn ayný zamanda yeni bir tinsel dnyayý kazandýklarýný da kabul etmemiz gerek.

* Kronos, Yunan Mitolojisinin Zaman Tanrýsý.

Karl Marks 1844 Elyazmalarý

23

nin karþýlanmasý için yeterli olduđu hesaplanmýþtır. ... Makinelerin yetkin- leþmesi sonucu gerçekteþen zaman artýrýmlarýný (tasarruflarýný) hesaba katmaksýzýn, ¹⁷ fabrikalardaki köle çalyþmasý süresi, nüfusun büyük bir bölümü için, uzamaktan baþka bir þey olmamýþtır. (Ibid ., s. 67-68.) Karmarþyk el çalyþmasýndan [mekanik çalyþmaya] geçiþ, bu çalyþ- manýn yalýn iþlemlerine ayrýlmasýný öngerektirir; oysa, tekdüzeli yinele- nen iþlemlerin baþlangýçta yalnýz bir bölümü makinelere düþecek, öbür- leri insanlara kalacaktır. Ýþin dođasýna ve deneylerin uygun sonuçlarýna göre, böyle sürekli olarak tekdüzeli bir ^[sayfa 108] etkinlik, beden için ol- duđu kadar kafa için de zararlıdır; ve böylece, makineciliðin, iþin çok sayýda el arasýndaki yalýn bölünmesi ile bu birleþmesi içinde, bu sonun- cunun bütün sakýncalarý da kendilerini zorunlu olarak gösterirler. Bu sakýncalar, baþkalarý arasýnda, kendilerini, fabrika iþçilerinin ölüm oran- larýnýn yükseliþinde de [XI] gösterirler. ¹⁸ ... Ýnsanlarýn ne ölçüde maki- neler yardýmý ile çalyþtýklarý ve ne ölçüde makine olarak çalyþtýklarý ara- sýndaki bu büyük ayrým ... gözönünde tutulmamýþtır. ¹⁹ (Ibid ., s. 69.) Ama halklarýn yapam geleceði için, makineler içinde etkin olan ustan yoksun dođal güçler, bizim kölelerimiz ve hizmetçilerimiz ola- caktardýr. (Ibid ., s. 74.)

Ýngiliz iplik fabrikalarýnda, yalnýz 159.818 erkek ve 196.818 ka- dýn çalyþtýrýlýr. Lancaster kontluđu pamuk fabrikalarýnda, her 100 erkek iþçiye karþýlýk 103, ve Ýskoçyada ise 209 kadýn iþçi var. Leedsdeki Ýn- giliz kenevir fabrikalarýnda her 100 erkek iþçiye karþýlýk 147 kadýn sa- yýlýyordu. Hatta Drudende, ve Ýskoçyanýn dođu kıyýsýnda, 280 kadýn hesaplanýyordu. Ýngiliz ipek fabrikalarýnda, daha çok kadýn iþçi; daha büyük bir çalyþma gücü isteyen yün fabrikalarýnda, daha çok erkek iþçi. ²⁰ ... Hatta Kuzey Amerika pamuk fabrikalarýnda bile, 1833 yýlýnda, 18.593 erkek iþçiye karþýlýk, kadýn iþçi sayýsý 38.927den aþađý deðildi. Emeðin örgütlenmesinde ortaya çýkan dönüþümler sonucu, demek ki diþi cinse kazanç ereðiyle daha geniþ bir etkinlik alaný düþmüþtür. ... Daha bađýmsýz bir iktisadi konum [içindeki] kadýnlar .. toplumsal iliþkileri içinde, birbirlerine daha yakýn bir duruma gelmiþ bulunan iki cins. ²¹

¹⁷ ¹⁸

devamýdır.

¹⁹ ²⁰

büyük bir fizik güç isteyen yün fabrikalarında, daha çok erkek işçi çalıştırılır.

21

her ne kadar daha bağımsız bir iktisadi konum kazanıyorlarsa da, sonuçta toplumsal ilişkileri içinde iki cinsin birbirlerine nasıl yaklaştıklarını da görüyoruz.

24

Karl Marks

1844 Elyazmaları

(Ibid . s. 71-72).

Buhar ve su gücü ile çalıþan Ýngiliz iplik fabrikalarında, 1835te 8-12 yaþ arasında 20.558; 12-13 yaþ arasında 35.867 ve son olarak 13-18 yaþ arası 108.208 çocuk çalıþıyordu. ... Gerçi [sayfa 109] mekaniðin daha sonraki geliþmeleri, tüm tekdüzeli ipleri gittikçe insanların elinden alarak, bu bozukluðu yavaş yavaş ortadan [XII] kaldırmaya yöneliyorlar. Ama kendi baþına bu oldukça hızlı ilerlemelerin karþısına, kapitalistlerin hâlâ, yardımcı makineler yerine çalıþtırmak ve kötüye kullanmak üzere, apaðı sınıfların çocuk yaþlarına kadar olan güçlerini, en kolay ve en ucuz biçimde çalıþtırabilmeleri olgusunun ta kendisi çýkýyor. (Schulz, Üretim Hareketi , s. 70-71).

Lord Broughamın iþçilere çağrısı: Kapitalist olun! ²² ... Kötülük þudur ki, milyonlarca insan, yaþama araçlarını ancak kendilerini fizik bakımdan kemiren, saðtörel ve entelektüel bakımdan solduran sýkıcı bir çalıþma ile zar zor kazanabiliyorlar; hatta böyle bir iþ bulmuş olma mutsuzluðunu bir talih saymaları gerekiyor. (Ibid ., s. 60). Demek ki yaþamak için, mülk sahibi olmayanlar, dolaylı ya da dolaysız olarak, mülk sahiplerinin hizmetine , yani onların baðımlılığ altına girme zorundadırlar. (Pecqueur, Yeni Toplumsal Ýktisat Kuramı vb., s. 409.) ²³

Hizmetçiler-hizmetçi aylıkları, iþçiler-ücretler, ²⁴ müstahdemler- aylık ya da maaþlar . (Ibid., s. 409-410.)

Emeðini kiralamak, emeðini faize vermek, ²⁵ baþkasının yerine çalıþmak.

Emek gerecini kiralamak, emek gerecini faize vermek ²⁶ , kendi yerine baþkasını çalıþtırmak. (Ibid ., s. 411).

[XIII] Bu iktisadi kuruluş, insanların öylesine apaðıllık iþlere, öylesine üzücü ve acı bir alçalmaya mahkûm eder ki, bunun karþısında yabancıllık kralca bir durum gibi görünür. (I. c.,

s. 417-418.) Mülk sahibi olmayan insanın bütün biçimler altında deðerden düþürülmesi. (s. 421 Vd.) Paçavracýlar.

Ch. Loudon, ²⁶ Nüfus Sorununun Çözümü , vb. (Paris 1842)

22

talist olun çadrýsý, ister istemez acý bir alay olarak görünüyor.

23

lorganisation des sociétés, Paris 1842. Pecqueurdan alýntýlar, Marx metninde .ransýzcadýr.

24 25 26

soumise à un médecin dans une série de lettres, Paris 1842.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

25

[sayfa 110] adlı yapıtında, İngilteredeki orospu sayısını 60.000-70.000 olarak kestirir. Emmes dune vertu douteuse * sayı da bir bu kadar büyüktür. (s. 228.)

Bu bahtsız yaratıkların kaldırım üzerindeki yapam ortalaması, bunlar kötülük mesleğine girdikten sonra, altı-yedi yıl dolaylarındadır. Öyle ki, 60.000-70.000 orospu sayısını sürdürebilmek için, üç krallıkta, kendini her yıl bu amaçla ipe veren en az 8.000-9.000, ya da günde 24²⁷ dolaylarında kadın olması gerekir, bu da saat başına ortalama bir eder; ve buna göre, eder bütün yeryüzünde aynı oran geçerlikteyse, sürekli olarak bu zavallılardan bir-buçuk milyon bulunması gerekir. (Ibid. , s. 229.)

Sefiller nüfusu, sefaletleri ile birlikte artar, ve ... insan varlıkları, sıkıntı çekme hakkının kavgasını yapmak için, yoksulluğun en aşırı ucunda büyük bir sayı olarak yığılırlar. ... 1821de,²⁸ İrlandanın nüfusu 6 milyon 801.827 idi. 1831de, 7.764.010a yükseldi; on yılda %14 arttı. En büyük geçim kolaylığına sahip olduğu il olan Leinsterde, nüfus ancak %8 arttı, oysa en yoksul il olan Connaughtda, arttı %21e yükseldi (İngiltere de İrlanda Üzerine Yayınlanmış Bulunan Anket Özetleri, Viyana 1840). Buret, Sefalet Üzerine vb., c. I, s. [36]-37.²⁹ Ekonomi politik, emeği soyut biçimde bir şey olarak düşünür; emek bir metadır , eder fiyatı yükselmişse, bu, metaın çok talep edilmiş olmasıdır; eder, tersine, fiyat çok düşükse, bu da çok arz edilmiş olduğu içindir; meta olarak, emeğin fiyatı gitgide düşmelidir , ya kapitalistler ile işçiler arasındaki rekabet, ya da işçiler arasındaki rekabet, bunu zorunlu kılar.³⁰

... Emek satıcısı olan işçi nüfus, zorla, ürünün en küçük bölümüne indirgenmiştir... meta-emek kuramı, kılık değiştirmiş bir kölelik kuramından başka bir şey midir? (L. c . s. 43.) Öyleyse [sayfa 111] emek- te bir deşim deşerinden başka bir şey görmemek neden? (Ibid., s. 44.) Büyük atelyeler, erkek emeğinden daha ucuza malolan kadın ve çocuk emeğini yeşleyerek satın alırlar. (l. c.) Emekçi, onu çalıştıran kimsenin karpısında, hiç de özgür bir satıcı konumunda değildir... kapitalist, emeği kullanmakta her zaman özgür, ve işçi de her za-

²⁷ ²⁸ ²⁹

Buretnin kanýtlaşasýný özetler.

* Ýffeti kuþkulu kadýnlar . -ç.

26

Karl Marks

1844 Elyazmaları

man onu satma zorundadır. Eđer her an satılmamıřsa, emeđin deđeri tamamen yokolmuřtur. Emek, geręek [metalarýn] tersine, ne birikime, hatta ne de artýrýma (tasarrufa) elveriřlidir. [XIV] Emek, yařamdýr, ve eđer yařam her gün besinlerle deđiřilmezse, sýkntýya düřer ve çok geçmeden yokolur. Ýnsan yařamýnn bir meta olmasý için, demek ki köleliđi kabul etmek gerekir. ³¹ (s. 49-50.)

Demek ki, eđer emek bir meta ise, en uđursuz zglklerle bezenik bir metadýr. Ama hatta ekonomi politik ilkelerine göre bile, meta deđildir, çünkü zgr bir pazarlýđýn zgr sonucu deđildir. ³² Güncel iktisadi rejim, emeđin hem fiyatýn hem de ödüllendirilmesini düřünür, iřçiyi yetkinleřtirip insaný alaltýr. (1. c., s. 52-53.) Sanayi bir savař, ve tecim bir kumar durumuna gelmiřtir. (1. c., s. 62.)

Pamuk iřleyen makineler (Ýngilterede) tek bařlarına 84 milyon

zanaatyý orunlarlar. ³³

Sanayi ĩimdiye kadar fetih savařý durumunda bulunuyordu. Ordusunu oluřturan insanların yařamýn, büyük fatihlerin kayýtsýzlyđý ile harcadý. Eređi, insanların mutluluđu deđil, zenginliđe sahip olmak idi. (Buret, 1. c., s. 20.)

Bu ýkarlar (yani iktisadi ýkarlar), kendi bařlarına býrakýldýkla- rýnda.... zorunlulukla atýpacaklardýr; onların savařtan bařka kararlařtırý- ýлары yoktur, ve savař kararлары, kimilerine utkuyu vermek için, kimileri- ne yenilgi ve ölümü verirler... Bilim, düzen ve dengeyi, karřýt güçlerin atýřmasýnda arar: sürekli savař, ona göre barýřý elde etmenin tek yolu- dur bu savařa rekabet adý verilir. (1. c., s. 23.)

Sýnaı savař, bařarýyla yürütülmek için, ayný noktaya yýđabile- ceđi ve geniř ölçüde yokedebileceđi kalabalýk ordular ister. Ve ^[sayfa 112] bu ordunun erleri kendilerine dayatýlan yorgunluklara, bađlýlyk ya da, dev duygusu ile deđil, ama sert alýk zorunluluđundan kurtulmak için katlanýrlar. Üstleri için ne sevgi, ne de i ykm duyarlar; üstler, astla- rýna hiç bir iyilikilik duygusu ile bađlanmazlar; onlara insan olarak deđil, ama sadece olanaklý olan en azý harcayarak olanaklý olan en çođu ³⁴ getirecek üretim aletleri olarak bakarlar. Gitgide daha

sýkýþýk bir duruma gelen bu emekçi nüfuslarýnýn, her zaman çalyþtýrylma güvence- leri bile yoktur; onlarý çadyrmýþ bulunan sanayi, onlarý ancak kendileri- ne gereksinme duyduðu zaman yapatýr, ve onlardan vazgeçebildiði an,

31 32 33 34

Bu alýntý elyazmasýnda .ransýzcadýr.

Tümce Marxta .ransýzcadýr. Buretde: özgür bir alýþveriþin sonucu. Ibid ., s. 193, not. Alýntýnýn baþlangýcý, Marxta .ransýzcadýr. Buret, olanaklý olan en çoðu deðil, sadece en çoðu der.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

27

en küçük bir kaygı duymaksızın onları yüzüstü bırakır; ve ... işçiler, ³⁵ kendilerine ödenmek istenen fiyat karşılığında, kipliklerini ve güçlerini sunmak zorundadırlar. Onlara verilen iş ne kadar uzun, ne kadar güç ve ne kadar cansıkıcı ise, ücretleri o kadar düşüktür; aralarında, günde on-altı saat sürekli çalıştırma ile, ölmeme hakkını zorla satın alanlar görülür. (1.c ., s. [68]-69).

[XV] El dokumacılarının durumu üzerine anket yapmakla görevli komiserler tarafından ... paylaşılmış ... inancımıza göre, büyük sanayi kentleri diğer her an komünal kılardan sağlıklı, canlı insan ordularını sürekli olarak çekmeselerdi, az zamanda kendi emekçi nüfuslarını yitirirlerdi. (1.c ., s. 362.) [sayfa 113]

35

Burası Burette: reformdan geçirilmiş işçiler

28

Karl Marks

1844 Elyazmaları

SERMAYE KÂRI

[I] 1° SERMAYE

1° Sermaye , yani baþkasýnýn emek ürünlerinin özel mülki-
yeti neye dayanýr?

Sermayenin hiç bir sovgun meyvesi olmadýđý varsayýlsa bile, onun mirasýna yer vermek için
gene de yasalarýn yardýmý gerekir. (Say, c. I, s. 136, not.) ³⁶

Üretici fonlara nasýl sahip olunur? Bu fonlar yardýmýyla

üretildið bulunan ürünlere nasýl sahip olunur? Pozitif hukuk sayesinde (Say, c. II, s. 4). ³⁷ [sayfa 114]

³⁶

burada J.-B. Sayýn metnini veriyoruz. Marx, sovgundan sonra: ve hile sözcüklerini de ekler. Tümçenin sonunu: mirasýný
kutsallaþtırmak için diye çevirir.

³⁷

sahip olunur? ve bunun sonucu bunlardan çýkabilen ürünlere nasýl sahip olunur? Burada pozitif hukuk, dođal hukuka onayýný
eklemeye gelmiþtir.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

29

Örneğin büyük bir servete konarak, sermaye ile ne kazanılır? Miras yoluyla ³⁸ [...] büyük bir servet edinen biri, böylece zorunlu olarak hiç bir siyasal güç kazanmaz [...] Bu varlığına ona hemen ve dolaysız bir biçimde geçirdiği güç türü, satın alma gücüdür ; başkasının tüm emeği ya da o sırada pazarda varolan bu emeğin tüm ürünü üzerinde bir komuta hakkıdır. (Smith, c. I, s. 61.)

Öyleyse sermaye, emeği ve onun ürünlerini yönetme gücüdür . Kapitalist, kendi kişisel ya da insanal nitelikleri nedeniyle değil, ama sermaye sahibi olduğu ölçüde, bu güce sahiptir. Onun gücü, hiç bir şeyin direnemeyeceği sermayesinin satın alma gücüdür. İlk kapitalistin sermaye aracılığıyla emek üzerindeki yönetme gücünü nasıl kullandığını, sonra da sermayenin kapitalistin kendisi üzerindeki yönetme gücünü, daha ilerde göreceğiz.

Sermaye nedir?

Biriktirilmiş ve yedeğe ayrılmış belli bir nicelikte emek ³⁹ (Smith, d. II, s. 312).

Sermaye biriktirilmiş emektir . 2° .on , stok,

toprak ya da yapımevleri çalışmasıının her türlü [herhangi bir] ⁴⁰ yığılı anlamına gelir. Ancak sahibine [herhangi bir] ⁴⁰ gelir ya da kâr getirdiği zaman sermaye adını alır (Smith, c. II, s. 191, not 1).

2° SERMAYE KÂRI

Sermaye kâr ya da kazancı, ücretten bütünü ayrıdır. Bu ^[sayfa 115] ayrılık, ikili bir biçimde görünür. Bir yandan, denetim ve yönetim çalışması çeşitli sermayeler için aynı da olabilse, sermaye kazançları bütünüyle kullanılmış bulunan sermayenin değerine göre ayarlanır. Buna, büyük fabrikalarda, tüm bu işin, aklıyla yönetilmesini gözetildi sermaye ile hiç bir zaman ayarlanmış bir oran içinde bulunmayan bir baş görevliye bırakılmış [II] olduğu eklenir. Mülk sahibinin çalışmasıı hemen hemen hiç indirgenmiş de olsa, o, gene,de kârlarının sermayesi ile

ayarlanmýp bir oran içinde olmasýný istemekten geri kal- maz. (Smith, c. I, s. 97-99.)

38 39 40

alýnmamýptýr.

30

Karl Marks

1844 Elyazmaları

Kapitalist, kazanç ile sermaye arasındaki bu oranı neden

ister?

Eğer işçilerin yaptığını satıpından, ücret için ödemiş bulunduğ fonlarının geri almak için gerekenden çok bir şey beklemeseydi, bu işçileri çalıştırmakta yararlı ⁴¹ olmazdı ve diğer kârları kullanılmıyıp bulunan fonların genişliği ile belli bir oranı korumasaydı, küçük bir fon yerine büyük bir fon kullanmakta yararlı olmazdı. (c. I, s. 97.)

Demek ki, kapitalist, bir kazanç sağlar: Primo , ücretlerden,

secundo , kullanılmıyıp bulunan hammaddelerden.

Peki kazancın sermayeye oranı nedir?

Belirli ⁴² bir yerde ve belirli bir zamanda emek ücretlerinin orta- lama oranının ne olduğunu belirlemenin güç olduğunu daha önce belirtmiştik... Ama bu oran, ⁴³ sermaye kârları karşısında daha kolay belirlenmez [...]. Bu kâr, sadece onun alıp sattığı metallerin fiyatında görülen her değeriğin değil, ama ayrıca rakipleri ve alıcılarının (müş- terilerinin) işlerinin iyi ya da kötü gitmesi ve metallerin kara ya da denizde taşınmaları sırasında olsun, depoda tutulmaları sırasında olsun karşı karşıya buldukları daha binlerce başka raslantının da etkisinde kalır. Demek ki, sadece yıldan yıla değil, ama hatta günden güne ve hemen hemen saatten saate değişir. (Smith, c. I, s. 179-180.) Ama ortalama sermaye kârlarının şu anda ya da daha önce ne olduklarını belirlemenin para faizine ⁴⁴ göre bu konuda ^[sayfa 116] gene de bir fikir edinilebilir. Para aracıyla çok kâr edilebilecek her yerde, para kullanma yetkisine sahip olmak için genellikle çok şey verilecek; ve para aracıyla ancak az kâr edilebileceği zaman da genellikle de daha az verilecektir (Smith, c. I, s. [180]-181). Ortalama faiz oranı ile [...] ortalama safi kâr oranı arasındaki oran, kârın yüksek ya da düşük olmasına göre zorunlu olarak değişir. Büyük Britanyada, tecimlerin bir profit honnête, modéré , raison- nable ⁴⁵ adını verdikleri bir kâr, faizin iki katına yükselir. Yaygın, olağan bir kârdan başka bir anlama gelmeyen [...] deyimler. (Smith, c. I, s. 198.)

En düþük kâr oraný nedir? En ykseði nedir?

Sermayelerin olađan kârlarýnýn en düþük oraný, her sermaye kullanýmýnýn karþý karþýya bulunduđu kaza zararlarýný karþýlamak için

41 42 43 44 45

Altлары Marx tarafýndan çizilmiþ. Smithte: özel.

Smithte: oranýn kendisi.

Altлары Marx tarafýndan çizilmiþ. Dürüst, ölçülü, usa-uygun bir kâr.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

gerekli olanýn, her zaman ötesinde ⁴⁶ bir þey olmalıdır. Kâr ya da net kazanç gerçekten oluşturan þey, sadece bu artıdır. En düşük faiz oraný için de, bu böyledir. (Smith, c. I, s. 196.)

[III] Olađan kârlarýn yükselebilecekleri en yüksek oran, meta- larýn en büyük bölümünde, toprak rantýna gitmesi gereken þeyin tümünü ⁴⁶ koparıp alan ve emek ücretini ödemek için sadece zorunlu olan þeyi ⁴⁶ emeđin ödenebileceđi en düşük oraný ⁴⁶ [...] bırakan orandır. Ýþçinin her zaman, þu ya da bu biçimde, iþ onu uğraştırıđý zaman boyunca ⁴⁷ beslenmiþ olması gerekir; ama toprak sahibinin rant almamasý pekâlâ olabilir. Örnek: Bengalde, Hindistan Tecim Ortaklıđýnýn adamları. (Smith, c. I, s. 197-198.)

Kapitalist, bu durumda yararlanabileceği kısıtlı bir rekabetin tüm üstünlüklerinden başka, pazar fiyatını dürüst bir biçimde doğal fiyat üzerinde de tutabilir.

Bir yandan, tecimsel sır ile.

Eğer pazar, onu azyklandıran kimselerden çok uzakta ise: özellikle fiyat deđiþikliklerini gizli tutarak, fiyatı doğal durumun üzerine yük- selterek. ⁴⁸ Bu sır, gerçekte öbür kapitalistlerin de sermayelerini bu kola yatırmamaları sonucunu verir.

Sonra , kapitalistin kendi metaını, daha düşük üretim ^[sayfa 117] masrafları, ve daha yüksek bir kâr ile, aynı, hatta rakiplerinden daha düşük bir fiyat üzerinden sürebilmesini sağlayan yapıyı sırrı ile (Gizli tutarak aldatmak töredıpy değil. Borsa tecimi). Ayrıca , üretimin belirli bir yere bağlı bulunduğu (örneğin değerli bir þarap gibi) ve edimsel talebin hiç bir zaman karþılanamadıđý yerlerde. Son olarak bireyler ya da ortaklıklar tekelleri ile. Tekel fiyatı, yükseltilebildiği kadar yükseltilmiþtir. ⁴⁹ (Smith, c. I, s. 120-124.)

Sermaye kârını yükseltebilecek öbür raslansal nedenler. Yeni ülkeler ya da yeni tecim dallarını ele geçirilmesi, hatta zengin bir ülkede bile, sermayelerin bir bölümünü eski tecim kollarından çektiği, rekabeti azalttıđý, pazarı daha az, ama o zaman da fiyatları yükselen metalar ile azyklandırttıđý için, çođu kez sermayelerin kârını artırır; bu kolların tecimenleri o zaman ödünç parayı daha yüksek bir oran üzerinden ödeyebilirler. (Smith, c. I, s. 190.) ⁵⁰

boluđa dođru hýzly ilerlemeler yapan bir ùlkede bile, bazan sermaye kârlarýný, ve onlarla

32

Karl Marks

1844 Elyazmaları

Bir meta ne kadar çok iþlenirse, fiyatýn ücret ve kârlara dönüþen bölümü, ranta dönüþen bölümüne göre o kadar büyür. Ýþgücünün (main-duvre) bu meta üzerinde gerçekleþtirdiði ilerlemelerde, sadece kârlarýn sayýsý artmakla kalmaz, ama sonraki her kâr daha öncekinden daha büyüktür de, çünkü çýkýtýđý sermaye [IV] zorunlu olarak daha büyüktür. Örneðin dokumacılarý çalıþtıran sermaye, iplik eðiricileri çalıþtıran sermayeden daha büyüktür, çünkü sadece bu son sermayeyi kârlarý ile birlikte yenilemekle kalmaz, ama ayrıca dokumacılarýn ücretlerini de öder; ve [...] kârlarýn her zaman sermaye ile belirli bir oran içinde bulunmalarý gerekir. (c. I, s. 102-103.) [sayfa 118]

Demek ki, insan emeðinin, iþlenmiþ dođa ürünü durumuna dönüþtürdüđü dođal ürün üzerinde gerçekleþtirdiði ilerleme, ücreti deðil, ama ya kâr getiren sermayeler sayýsýný, ya da sonraki tüm sermayenin önceki sermayelere oranýný arttırýr.

Kapitalistin iþbölümünden sađladýđý kâr üzerinde ilerde gene duracađýz.

Kapitalist, ilkin iþbölümünden, ikinci olarak da insan emeðinin dođal ürün üzerinde gerçekleþtirdiði ilerlemeden, ikili bir kâr sađlar. Bir metaya insanal katkı ne kadar büyükse, cansýz sermayenin kârý da o kadar büyük olur.

Bir ve ayný toplumda, ortalama sermaye kazançlarý oraný, ayný bir düzeye, çepitli emek türlerinin ücretinden daha yakýndýr . 51 (c. I, s. 228.) Sermayelerin çepitli kullanýmlarýnda, normal kâr oraný, gelirlerin az ya da çok kesinliðine göre, az ya da çok deðiþir. Kâr oraný 52 her zaman azçok tehlike ile birlikte yükselir. Gene de, tehlike oranýnda, ya da tehlikeyi büsbütün ödünleyecek bir biçimde yükselir gibi görünmez. (Ibid ., s. 226-227.)

Sermaye kârlarýnýn, dolabým araçlarýnýn hafiflemesi ya da daha küçük maliyet fiyatý (örneðin kađýt para) ile birlikte de arta-

birlikte de para faizini yükseltebilir. ... Eskiden baþka iþlerde kullanýlmýþ bulunan sermayelerin bir bölümü, daha kârlý olan bu yeni iþlere yatýrýlmak üzere, o iþlerden zorunlu olarak çekilmiþtir; böylece, bütün bu eski iþ kollarýnda, rekabet eskisinden

daha az bir duruma gelir. Pazar, çok çeşitli emtia türleri ile daha eksik bir biçimde azyıklandırılmış durumda kalır. Bu metallerin fiyatı zorunlu olarak az çok yükselir ve bunların tecimini yapan kimselere daha büyük bir kâr sağlar; bu durum da, onların, kendilerine verilen ödünçleri daha yüksek bir faiz ile ödeyebilecek bir duruma getirir.

51

normal ortalama kârlar oranı, aynı düzeye, çeşitli emek türlerinin parasal ücretlerinden çok daha yakın bulunacaktır...

52

Karl Marks 1844 Elyazmaları

33

çakları kendiliğinden anlaşıyor.

3° SERMAYENİN EMEK ÜZERİNDEKİ EGEMENLİĞİ

VE KAPİTALİSTİN GÜDÜLERİ

Bir sermaye sahibinin, onu tarım ya da yapımcılıkta, ya da herhangi bir toptan ya da perakende tecim alanında kullanmasını belirleyen tek güdü, kendi kâr bakımındır. ⁵³ Bu çepitli kullanım türlerinden herbirinin ne kadar üretken emeği ⁵⁴ etkinlikle geçireceği ya da [V] ülkesinin yıllık toprak ve emek ürününe ne kadar değer ekleyeceği kapitalistin düşüncesinde hiç bir yer tutmaz. (Smith, c. II, s. 400-401.) ^[sayfa 119] Kapitalist için en elverişli sermaye kullanımı, en güvenli, ona en büyük kârı getiren kullanımdır; ama bu kullanım toplum için en elverişli kullanım olmayabilir. [...] Doğanın üretici güçlerinden yararlanmakta kullanılmıþ bulunan tüm sermayeler, en elverişli biçimde kullanılmıþ bulunan sermayelerdir. (Say, c. II, s. 130-131.)

Emeğin en önemli işlemleri, sermayeyi kullananların plan ve kurgularına göre düzenlenip yönlendirilmiştir; ve onların bütün bu plan ve kurgularda gözettileri erek de, kârdır. Demek ki, ⁵⁵ kâr oranı, rant ve ücretler gibi, toplumun gönenci ile yükselmez, ve gene onlar gibi, gerilemesi ile düşmez. Tersine, bu oran, zengin ülkelerde doğal olarak düşük, yoksul ülkelerde de yüksektir; ve hiç bir zaman hızla yıkılmalarına giden ülkelerdeki kadar yüksek değildir. Demek ki, bu [...] sınıfın çýkarı, toplumun genel çýkarı ile öbür iki sınıfın çýkarı arasındaki bağlılıktan yoksundur... Özel bir tecim ya da yapı kolunda iş yapan kimselerin özel çýkarı, bazı bakımlardan, kamu çýkarından her zaman ayrı ve hatta ona karþıttır. Tecimenin çýkarı her zaman pazarı büyütmek ve satıcılarının rekabetini kısıtlamaktır... Bu sınıf, çýkarı hiç bir zaman toplumun çýkarı ile tıpkı olamayacak olan, ve genellikle, halkı aldatmak ve [...] onu ezmekte çýkarları bulunan kimselerin sınıfındır. (Smith, c. II, s. 163-165.)

4° SERMAYELERİN BİRİKİMİ VE

KAPİTALİSTLER ARASINDAKİ REKABET

Sermayelerin , ücretleri yükselten birikimi , aralarındaki rekabet amacıyla kapitalistlerin kârını

düþürmeye yönelir. (Smith, c. I, s. 179.)

53 54 55

Smithde: görünüşdür.

Altıy Marx tarafından çizilmiş. Smithte: Oysa.

34

Karl Marks

1844 Elyazmaları

Örneđin, bir kentin bakkallık tecimi için gerekli sermaye iki ay- rý bakkal arasýnda bölünmüþ bulunduđu zaman, rekabet sonucu, bun- lardan herbiri, sermayenin sadece birinin elinde bulunacađý duruma göre daha ucuza satacaktýr; ve eđer bu sermaye yirmi kiþi arasýnda bö- lünmüþse, [VI] bunun sonucu rekabet o kadar daha [sayfa 120] etkin, ve metalarýnýn fiyatýný yükseltmek için aralarýnda anlaþabilme olanaklarý o kadar daha az olacaktýr. (Smith, c. II, s. 372-373.)

Tekel fiyatlarýnýn olabildiklerince yüksek olduklarýný, kapita- listlerin çýkarýnýn hatta bayađý ekonomi politiđin gözünde bile toplu- ma karþýt olduđunu, sermaye kârýndaki artýþýn meta fiyatý üzerinde bileþik faiz gibi etkili olduđunu daha önceden bildiđimize göre (Smith, c. I, s. 199-201),⁵⁶ kapitalistlere karþý tek çýkar yol, ekonomi politiđin verilerine göre, ücretlerin yükselmesi üzerinde olduđu kadar, tüketici halk yararýna metalarýn ucuzluđu üzerinde de iyilikçi bir biçimde etkin olan rekabettir .

Ama rekabet ancak, eđer sermayeler çođalırlar, ve üstelik çok sayýda ellerde çođalırlarsa olanaklýdır. Genel olarak sermaye ancak birikim aracýyla dođduđu, ve çok yanlý birikim zorunlu olarak tek yanlý birikime dönüþtüđu için, çok sayýda sermayelerin dođuþu, ancak çok yanlý birikim aracýyla olanaklýdır. Sermayeler arasýndaki rekabet, sermayelerin birikimini artýrýr. Özel mülkiyet rejimi altýnda, sermayenin az sayýda ellerde deriþmesi (concentration) demek olan birikim, eđer sermayeler kendi dođal akýþlarına býrakýlýrlar, ve sermayenin bu dođal yönelimine yolu gerçekten sadece rekabet açarsa, genel olarak zorunlu bir sonuçtur.

Bize sermaye kârýnýn, onun büyüklüđu ile orantýlý olduđu söylendi. Her þeyden önce bile isteye yapýlan rekabet bir yana býrakýlýrsa, demek ki, büyük bir sermaye, kendi büyüklüđüne göre, küçük bir sermayeden daha hýzly birikir.

[VII] Sonuç olarak, hatta rekabet bir yana býrakýlsa bile, büyük sermayenin birikimi, küçük sermayenin birikiminden çok daha hýzlydır. Ama bunun gidiþini izleyelim.

Sermayeler arttýđý ölçüde, rekabet sonucu, bunlarýn kârlarý [sayfa 121] azalýr. Öyleyse sýkántýya ilk düþecek olan, küçük kapitalisttir.

Sermayelerin artýpý ve çok sayýda bir sermaye, ayrýca ülke

56

yalýn faizin etkili olduđu gibi etkili olur. Kârlarýn yükseliđi ise bileşik faiz gibi etkili olur.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

35

zenginliğinin geliþmesini öngerektirirler.

Zenginlik ölçüsünün doruđuna eriþmiþ bulunan bir ÷lkede, [...] olađan safi kâr oraný çok küçük olacađýndan, bunun sonucu, bu kârýn ödemeye yetebileceđi olađan faiz oraný, zenginlerden baþkalarýnýn kendi paralarýnýn faiziyle yapayamayacaklarý kadar düþük olacaktýr. Serveti sýnýrlý ya da þöyle böyle olan bütün insanlar, kendi sermayelerinin kul- lanýmýný kendi elleri ile yönetme zorunda kalacaklardýr. Herkesin azçok iþlerin içinde , ya da herhangi bir tecim türü içine karýþmýþ olmasý gerekecektir. (Smith, c. I, s.[196]-197.)

Bu durum, ekonomi politiđin en üstün tuttuđu durumdur. Sanayi ile aylaklýđýn içinde bulunacaklarý oraný, her yerde serma- yelerin tutarý ile gelirlerin tutarý arasýnda varolan oran belirler; sermaye- lerin ađýr bastýđý her yerde, egemen olan sanayidir; ađýr basanýn gelirler olduđu her yerde, aylaklýk üste çýkar. (Smith, c. II, s. 325.) Peki bu artan rekabet içinde sermaye nasýl kullanýlýr?

Sermayeler çođaldýđý ölçüde, fonds à prêter à intéréat , ⁵⁷ niceliđi gitgide daha büyük olur. .aizle ödünç verilecek fonlar niceliđi arttýđý ölçüde, faiz, [...] sadece niceliđi artan her þeyin pazar fiyatýnýn bu artýþ ölçüsünde düþmesi sonucunu veren o genel nedenler geređince deđil, ama bu duruma özgü baþka nedenler geređince de, zorunlu olarak düþecektir. Bir ÷lkede sermayeler çođaldýđý ölçüde , ⁵⁸ bu sermayeleri kullanarak elde edilebilecek kâr zorunlu olarak azalýr; bu ÷lkede yeni bir sermayeye kârlý bir kullanma biçimi bulmak zamanla gitgide daha güç bir duruma gelir . Sonuç olarak, çeþitli sermayeler arasýnda, bir ser- maye sahibinin, bir baþkasý tarafýndan tutulmuþ bulunan iþi onun elinden koparmak için her türlü çabayý gösterdiđi bir rekabettir baþlar. Ama çođu kez, daha iyi davranma kopullarý sunmadýkça, bu öbür sermayeyi iþinden koparýp atmayý umamaz. Sadece sattýđýný daha ucuza satma ^[sayfa 122] zorunda kalmaz, ama bir de, satma olanađý bulabilmek için bazan aldýđýný daha pahalýya alma zorunda da kalýr. Üretken emeđin bakýmýna ayrýlmýþ fonlar günden güne büyüdüđünden, bu emeđin tale- bi de günden güne daha büyük bir duruma gelir: iþçiler kolayca iþ bu- lurlar, [IX] ama sermaye sahipleri çalyþtıracak iþçi bulmakta güçlük çe- kerler. Kapitalistlerin rekabeti emek ücretlerini yükseltir ve kârlarý dü- þürür. (Smith, c. II, s. 358-359.)

Demek ki, küçük kapitalistin iki seçeneđi var: 1° artýk faizle yapayamayacađýna göre, ya

sermayesini yemek, öyleyse kapitalist

57 58

.aizle ödünç verilecek fonlar. Altıy Marx tarafýndan çizilmiþ.

36

Karl Marks

1844 Elyazmaları

olmaktan çýkmak. Ya da 2° kendi baþýna bir iþ kurmak, metaýný daha zengin kapitalistten daha ucuza satýp, alacađýný ondan daha pahalýya almak, ve yüksek bir ücret ödemek; demek ki, yüksek bir rekabetin varsayýlması sonucu pazar fiyatý zaten çok düþük oldu- đundan, servetini yitirmek. Buna karþýlýk, eđer büyük kapitalist küçü- ðü iþinden etmek istiyorsa, onun karþýsýnda, kapitalistin, kapitalist olarak, iþçi karþýsýnda sahip bulunduđu bütün üstünlüklere sahiptir. Küçük kârlar, onun bakýmýndan sermayesinin büyüklüdü tarafýndan ödünlenmiþlerdir ve hatta, küçük kapitalist yýkýlana ve bu rekabet- ten kurtulduđunu görene kadar, geçici zararlara da katlanabilir. Böylece, küçük kapitalistin kazançlarýný kendi yararýna biriktirir. Ayrýca: büyük kapitalist, daha büyük niceliklerle aldýđý için, her zaman küçükten daha ucuza satýn alýr. Öyleyse, zarara uđrama- dan, daha ucuza satabilir.

Ama, eđer para [faiz -ç.] oranýndaki düþüþ, ortalama kapita- listleri rantiyeye durumundan iþadamy durumuna dönüþtürürse, ter- sine, iþe yatýrylmýþ bulunan sermayelerin artması ve bunun sonucu kârýn azalması da, para oranýnýn düþmesi sonucunu verir. Bir sermayenin kullanýlması ile sađlanabilecek kârýn azalması sonucu, bir sermayenin kullanýlması için ödenecek fiyat da zorunlu olarak düþer. (Smith, c. II, s. 359.) ⁵⁹ [sayfa 123]

Servetler, sanayi ve nüfus arttýđý ölçüde, para faizi, öyleyse ser- mayelerin kârý azalýr, ama sermayelerin kendileri gene de artmaktan geri kalmazlar; hatta eskisinden de çok daha hýzly artmaya devam eder- ler, [kârlarýn azalmasına karþýn]... Küçük kârlarla da olsa, büyük bir ser- maye, büyük kârlar getiren küçük bir sermayeden genel olarak daha hýzly artar. Atasözü, para parayý çeker, der. (c. I, s. 189.)

Demek ki, eđer bu büyük sermayenin karþýsýna, varsayýmýmý- zýn güçlü rekabet durumunda olduđu gibi, þimdi küçük kârlar ge- tiren küçük sermayeler çýkarsa, onlarý ezer geçer.

O zaman bu rekabette, metaldaki genel nitelik düþüklüdü, bozukluk, öykünme, büyük kentlerde görüldüdü gibi genel zehir- lenme, zorunlu sonuçlardýr.

[X] Ayrýca capital fixe ile capital circulant ⁶⁰ arasýndaki oran

yerindeyse iki ucundan birden kemirilmif bulunduđu zaman, bu sermayenin kullanýlması için ödenecek fiyatın da bu kârla aynı zamanda zorunlu olarak düřmesi gerekir.

60

Karl Marks 1844 Elyazmaları

37

da, büyük ve küçük sermayelerin rekabetinde önemli bir konudur.

Döner sermaye, yapım ya da tecim için, geçim araçlarını üretmekte kullanılan sermayedir. Bu biçimde kullanılan sermaye, sahibinin elinde kaldıkça ya da aynı biçim altında kalmaya devam ettikçe, sahibine gelir ya da kâr getiremez [...]. Bu sermaye, bir başka biçim altında dönmek üzere, onun elinden, durmadan bir biçim altında çıkar, ve işte bu arday arkası kesilmeyen dolayım ya da deşimimler aracılıyla ki, ona bir kâr getirebilir. Sabit sermaye, toprakların iyileştirilmesinde ve yararlı makineler ile aletleri ya da öbür benzeri şeyler satın alınmasından kullanılan sermayeden bileşir. (Smith, [c. II], s. 197-198.) Sabit sermayenin bakım masraflarındaki her tutum (tasarruf), [toplumun] safi gelirinde bir iyileştirmedir. Herhangi bir iş girişimcisinin sermaye bütünü, zorunlu olarak onun sabit sermayesi ile döner sermayesi arasında paylaşılmıştır. Toplam sermayesi [sayfa 124] aynı kaldıkça, iki parçadan biri ne kadar küçük olursa, öbürü zorunlu olarak o kadar büyük olacaktır. Emek gereç ve ücretlerini sağlayan ve sanayii etkinliğe geçiren, döner sermayedir. Bundan ötürü, sabit sermayenin [bakım harcamasında], emekteki üretici gücü azaltmayan her tutum, fonu artıracaktır. (Smith, c. II, s. 226.) ⁶¹

Capital fixe ile capital circulant arasındaki oranın, büyük kapitalist için küçük kapitalistten çok daha elverişli olduğu daha ilk anda görülür. Çok büyük bir bankacının, çok küçük bir bankacıdan, ancak çok küçük nicelikte daha çok bir sabit sermaye gereksinmesi vardır. Sabit sermayeleri, büroları ile sınırlanır. Büyük bir toprak sahibinin aletleri, toprağının büyüklüğü ile orantılı olarak artmazlar. Aynı biçimde, büyük bir kapitalistin, elinde bulundurma üstünlüğüne küçük bir kapitalistten çok sahip olduğu kredi de, sabit sermayeden, yani hep elinde bulundurması gereken paradan bir o kadar büyük bir tutumdur. Son olarak, sınıai emeğin yüksek bir gelişme derecesine erişmiş, demek ki hemen tüm el emeğinin fabrika emeği durumuna dönüşmüş bulunduğu yerlerde, küçük kapitalistin tüm sermayesinin, onun sadece zorunlu capital fixe e sahip olması için bile yetmeyeceğini kendiliğinden anlayılır. On

tanımını benimser. Daha sonra Kapital in İkinci Cildinde, Onuncu Bölümde bunun eleştirisini yapacaktır. Smith, Marxın dolayım sermaye adını vereceği şeye, döner sermaye, der. Sabit sermayeye gelince, bu, Smith'e göre, kârın yaratıcısıdır.

İngiliz iktisatçı, sermayesini yatırımın iki biçimini birbirinden ayırır; bu, bilimsel bir ayrım değildir.

parçalary [ ] içine koyduk.

38

Karl Marks

1844 Elyazmaları

sait que les travaux de la grande culture n'occupent habituellement qu'un petit nombre de bras. 62

Genel olarak, büyük sermayelerin birikiminde, küçük kapi- talistlere oranla capital fixe te görece bir merkezleşme ve bir yalın- laşma da olur. Büyük kapitalist, kendisi için [XI] emek araçlarının bir örgütlenme tipini uygular.

Aynı biçimde, sanayi alanında, her yapımevi ve her fabrika, da- ha şimdiden oldukça büyük maddi bir servetin, ortak bir üretim amacın- da, entelektüel yetenekler ve çok sayıda ve çeşitli [sayfa 125] teknik bece- riler ile oldukça geniş bir birleşmesidir... Yasaların geniş toprak mülk- lerinin varlıklarının sürdürmelerine olanak verdikleri yerlerde, artan bir nüfusun artık bölümü sanayilere üpüpür ve bunun sonucu, Büyük Britan- yada olduğu gibi, proleterlerin en büyük bir bölümü her şeyden önce sanayi alanında birikir. Ama yasaların toprağın sürekli paylaşmasına izin verdiği yerlerde, sürekli parçalanmanın gelişmesi sonucu, yoksullar ve hoşnutsuzlar sınıfyı içine atılmış bulunan borçlu küçük toprak sahipleri sayısının, .ransada olduğu gibi, arttığı görülür. Eğer sonunda bu par- çalanma ve borçların bu artışı daha yüksek bir dereceye varırsa, büyük sanayinin küçük sanayii yıkması gibi büyük toprak mülkiyeti de küçük toprak mülkiyetini yeniden yutar; ve büyük toprak mülklerinin yeniden kurulmaları üzerine, toprağın işlenmesi için çok gerekli olmayan malsız mülksüz işçiler yığınını yeniden sanayie doğru itilir. (Schulz, Üretim Hareketi, s. [58]-59.)

Aynı türden metallerin özünü, üretim biçimindeki değişiklikler ve özellikle makinelerin kullanılması sonucu, deşir. 3 pilin 8 peni de- ğerindeki yarım kilo pamuktan, 167 İngiliz mili, yani 36 Alman mili bir uzunlukta ve 25 Ginelik bir tecimsel değerde 350 çile, ancak insan gü- cü yerine makine geçirerek olanaklı bir duruma gelmiştir. (Ibid ., s. 62.)

İngilterede pamuklu fiyatları 45 yıldan beri ortalama olarak $\frac{11}{12}$

düştü ve, Marshallın hesaplarına göre, 1814te 16 pilin ödenen yapılmış ürünlerin efit niceliği, şimdi 1 pilin 10 peniye veriliyor. Sanayi ürünlerin- deki büyük ucuzlama, hem iç tüketimi, hem de dış pazarı büyüttü; ve Büyük Britanyada makinelerin kullanılmaya başlanmasından sonra işçi sayısının sadece düşmemekle ka lmaması, ama 40.000den 1,5 mil- yona yükselmesi de buna bağlıdır. [XII] şimdi sanayi girişimci ve

bilinir.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

iþçilerinin kazancýna gelince, fabrika sahipleri arasýndaki artan rekabet sonucu, bunlarýn kârý, teslim ettikleri ürünlerin miktarýna göre zorunlu olarak azalmýþtır. 1820-1833 arasýnda, Manchesterdeki bir fabrikacýnýn

gayrisafi kârý, bir pamuklu parçasý için 4 þilin $1 \frac{1}{3}$ peniden, 1 þilin 9

peniye düþmüþtür. Ama, bu yitiði karþýlamak için, imalat hacmi de bir o kadar artýrýlmýþtır.

Bunun sonucu ... þudur ki, çeþitli sanayi kollarýnda, zaman zaman bir aþýrý üretim görünür; kapitalistler ve iþ sahipleri sýnýfý içinde , mülkiyetin pek güvenli olmayan bir kararsýzlyk ve [sayfa 126] dalga- lanmasý sonucunu veren birçok iflaslar olur, bu da iktisadi bakýmdan yýkýma uðramýþ bulunanlarýn bir bölümünü proletarya içine atar; sýk sýk ve hoyratça, iþin, zararýný hep ücretliler sýnýfýnýn acý çektiði bir durdurul- ma ya, da bir azaltýlmasý zorunlu duruma gelir.

(Ibid., s. 63.) Emeðini kiralamak demek, köleleþmeye baþlamak demektir; emek gerecini kiralamak demek, kendi özgürlüðünü kurmak demek- tir... Emek, insandýr; ⁶³ gerecin ise, tersine, insanla hiç bir ilgisi yoktur. (Pecqueur, Théorie sociale vb., s. 411-412.) ⁶⁴

Emek ödese olmadýkça, zenginlik yaratma bakýmýndan hiç bir þey yapamayan gereç ödese , onlar için, sanki onlar bu zorunlu öðeyi oraya kendi çalyþmalarý ile koymuþlar gibi, verimli olma büyülu etkili- liðini kazanýr. (Ibid ., l.c. .)

Bir iþçinin günlük emeðinin ona yýlda ortalama 400 frank getir- diði ve bu tutarýn her yetiþkin insanýn kabaca bir yapam yapamasýna yettiði varsayýlýrsa, 2.000 franklýk çiftlik kirasý, kira vb. geliri olan her varlýklý, demek ki dolaylý olarak beþ insaný kendisi için çalyþmaya zorlar; 100.000 franklýk gelir ikiyüzelli insanýn emeðini, 1.000.000 franklýk gelir 2.500 bireyin emeðini (öyleyse 300 milyon (Louis-Philippe), 750.000 iþ- çinin emeðini) ⁶⁵ orunlar. (Ibid ., s. 412-413).

Varlýklýlar, insanlarýn yasasýndan, kullanma ve kötüye kullanma, yani tüm emek konusunda ne isterlerse onu yapma hakkýný almýþlardýr ... yasa tarafýndan, varlýksýzlara zamanýnda ve her zaman ne iþ saðla- maya, ne de onlara her zaman yeterli bir ücret ödemeye zorlamýþlardýr, vb... (l.c ., s. 413.) Üretimin özlüðü, niceliði, niteliði, yerindeliði baký- mýndan, zenginliklerin kullanýmý, tüketimi bakýmýndan, her tür emek gerecinin kullanýmý bakýmýndan tam bir özgürlük. Herkes sahip olduðu þeyi, kendi öz birey çýkarýndan baþka bir þey düþünmeksizin, istediði gibi

değipimde özgürdür. (1.c ., s. 413.)

Rekabet, kendisi de her tür üretim aletlerinin bireysel kullan-

63 64

Pecqueurde: insan demektir.

Pecqueurün bunu izleyen tüm alıntyları elyazmasýnda .ransýzcadýr.

40

Karl Marks

1844 Elyazmaları

ma ve kötüye kullanma hakkýnýn yakýn ve mantýksal sonucu ^[sayfa 127] olan istemli deđipimden bařka bir řeyi dýřpavurmaz. Aslýnda bir birlik oluřturan řu üç iktisadi uđrak: kullanma ve kötüye kullanma hakký, deđipim özgürlüđü ve isteđe bađlý rekabet, řu sonuçlara yolařarlar: Herkes istediđi řeyi, istediđi gibi, istediđi zaman, istediđi yerde üretir, iyi ya da kötü, çok ya da az, er ya da geç, pahalý ya da ucuz fiyatla üretir; satýp satmayacađýný, kime satacađýný, ⁶⁶ nasýl satacađýný, ne zaman satacađýný, nerede satacađýný kimse bilmez; ve alýmlar konusunda bu böyledir. [XIII] Üretici gereksinmeleri ve kaynaklarý, talepleri ve arzlarý bilmez. istediđi zaman, satabildiđi zaman, istediđi yerde, istediđi kipiye, istediđi fiyata satar. Ve ayni biçimde satýn alýr. Bütün bu durumlarda, o hep raslantýnýn oyuncađý, en güçlünün, en sýkýntýsýzýn, en zenginin koyduđu yasanýn kölesidir. ... Bir yerde bir zenginliđin kýtlýđý varken, bir bařka yerde ařýry bolluđu ve saçýlýp savrulması vardýr. Bir üretici büyük nice- likte, ya da yüksek fiyatla ve büyük bir kârla satarken, öbürü ya hiç bir řey satmaz ya da zararýna satar. ... Arz talebi bilmez, talep de arzý. Siz tüketiciler topluluđu içinde kendini gösteren bir zevk, bir moda inanýna göre üretirsiniz; ama daha siz malý teslim hazýr olduđunuz zaman, heves geçmiř ve bařka tür bir ürün üzerinde karar kýlmýřtır... kesin so- nuçlar, iflaslarýn süreklilik ve genelleřmesi; kýrylmýř umutlar, apansýz yýkýmlar ve beklenmedik servetler; tecimsel bunalýmlar, iřsizler, devirli týkanýklýk ve kýtlýklar; ücretler ile kârlarýn kararsýzlyk ve deđerden düřmesi; amansýz bir rekabet alanýnda zenginlik, zaman ve çabalarýn yitilmesi ve saçýlýp savrulması. (l.c . s. 414-416.)

Ricardo , kitabýnda ⁶⁷ (Toprak ranta): Uluslar, üretim atölyele- rinden bařka bir řey deđildirler. Ýnsan bir üretim ve tüketim maki- nesidir; insan yařamý bir sermayedir; iktisadi yasalar dünyayý körü körüne yönetirler. Ricardo için, insanlar hiç bir řey, üretim her řeydir. .ransýzca çevirinin 26. bölümünde, ⁶⁸ řöyle der: ⁶⁹ 20.000 sterlinlik bir sermaye üzerinden, yılda 2.000 sterlin kâr ^[sayfa 128] eden biri için, sermayesinin yüz insaný mý, yoksa bir insaný mý çalıřtırdýđý hiç bir önem tařýmayacaktır. ... Bir ulusun gerçek çýkarý da ayný deđil mi? Safi ve gerçek geliri, toprak kiralary ve kârlary ayný olduk-

Karl Marks 1844 Elyazmaları

41

tan sonra, nüfusunun on ya da oniki milyon olmasýnýn ne önemi var? (c. II, s. 194-195.) Aslýnda, der M. de Sismondi ⁷⁰ (c. II, 331), adada tek baþýna oturan kralýn, bir kolu durmadan çevirerek, Ýngilterenin bütün iþini otomatlara yaptýrtmasýndan baþka isteyecek bir þey yoktur. Ýþçinin emeđini, en zorunlu gereksinmelere ancak yetecek ka- dar düþük bir fiyata satýn alan patron, ne ücretlerin yetersizliđinden sorumludur, ne de iþin çok uzun süresinden: o kendi koyduđu yasaya kendi de boyun eđer. ... Sefalet insanlardan çok, nesnelere erkenden gelir. ([Buret,] l.c. , s. 82). ⁷¹

Büyük Britanyada, halkýnýn topraklarýný iþlemek, ve iyileþtirmek için yeterli sermayelere sahip bulunmadýkları birçok yerler vardýr. Ýskoçyanýn güney illerinin yünü, büyük bölümü bakýmýndan, yetiþtiđi yerlerde iþlenmek için sermaye yokluđu nedeniyle, York Kontluđunda iþlenmek üzere, çok kötü yollar üzerinde uzun bir kara yolculuđu ya- par. Ýngilterede, halký, kendi öz sanayilerinin ürününün talep edileceđi ve tüketiciler bulacađý o uzak pazarlara taþýmak için yeterli sermayeler- den yoksun birçok küçük fabrika kentleri vardýr. Her ne kadar bu kent- lerede bazı satýcýlar görülürse de, bundan [XIV] aslýnda bazı büyük te- cimsel kentlerde oturan daha zengin satýcýların görevlilerinden (agents) baþka bir þey deđildirler. (Smith, c. II, s. 381-382.) Toprak ve emeđin yýllýk ürün deđerini artýrmak için, ya üretici iþçileri sayý ⁷² bakýmýndan artýrmak, ya da daha önce iþe alýnmýþ bulunan iþçilerin üretici yete- neđini ⁷² erk bakýmýndan artýrmaktan baþka bir yol yoktur... Her iki du- rumda da, hemen her zaman bir sermaye artýþý gerekir. (Smith, c. II, s. 338.) ⁷³ [sayfa 129]

Demek ki, iþlerin dođasýnda, bir sermaye birikimi ⁷⁴ iþbölümünün zorunlu bir önkoþuludur, iþ, ancak sermayelerin daha önce gitgide birik- miþ buldukları oranda daha ayrıntýlý bir biçimde bölünebilir. Ýþbölümü ileri götürüldüđü ölçüde, eþit bir sayýda insanýn iþleyebileceđi maddelerin niceliđi büyük bir oran içinde artar; ve her iþçinin görevi giderek büyük bir yalýnlýk derecesine indirgenmiþ bulunduđundan, bu görevleri

⁷⁰

Paris 1819. Aktarılan parça, Ricardoya karþý yöneltilmiþ bir notta bulunur; alýntýdan önceki tümceler, þunlar: Neymiþ?

Zenginlik her þey, insanlar hiç bir þeymiþ! Efendim? Zenginliđin kendisi de ancak vergilere oranla mı bir þeymiþ? ... Tüm bu paragraf Buretden alýnmýþtır, l.c. , c. I, s. 6-7.

Karl Marks

1844 Elyazmaları

kolaylaþtırýp kýsaltmak için bir yýðýn yeni makine türetilir. Demek ki, iþbölümü geniþledikçe, eþit bir sayýdaki iþçinin sürekli olarak çalyþtırýla- bilmesi için, önceden eþit bir yiyecek yedekliði ile, daha az ilerlemiş bir durumda gerekli olacaktan daha çok bir gereç ve alet yedekliðinin biriktirilmesi gerekir. Oysa, her iþkolundaki iþçi sayýsý, iþkolundaki iþbölümünün artması ile birlikte, genel olarak artar, ya da daha doðrusu onlarý bu biçimde sýnyflanýp bölünecek duruma getiren þey, sayýlarýnýn artýþýdır. (Smith, c. II, s. 193-194.)

Emeðin, üretici erkin bu büyük geniþlemesini, sermayelerin daha önceki bir birikimi olmaksýzýn kazanamamasý gibi, sermayelerin birikimi de doðal olarak bu geniþlemeye yolaçar. Kapitalist, gerçekte kendi sermayesi aracýyla erden geldiðince büyük nicelikte yapýt üretmek ister. Öyleyse hem iþçileri arasýnda en uygun iþ daðýlýmýný kurmaya, hem de onlara düþünebildiði ya da elde edebilecek durumda bulundu- ðu en iyi makineleri saðlamaya çalyþýr. Bu iki amaca da eriþebilme ola- naklarý [XV] genel olarak sermayesinin geniþliði ya da bu sermayenin çalyþtırabileceði kípilerin sayýsý ile orantýlýdır. Böylece, bir ülkedeki sana- yin niceliði, sadece onu devinime getiren sermaye ⁷⁴ çoðaldýðý ölçüde artmakla kalmaz, ama bir de, bu çoðalmanýn bir sonucu olarak, ayný sanayi niceliði çok daha büyük bir nicelikte yapýt üretir. (Smith, l.c. , s. 194-195.)

Öyleyse aþýrý üretim .

Sanayi ve tecimde, daha büyük ölçekte iþletmeler ereðiyle, daha çok sayýda ve daha çeþitli insanal güçlerle doðal güçlerin biraraya getirilmesi aracýyla ... daha geniþ üretici güçler baðdaþýmlarý. Burada burada da ... daha þimdiden bellibaþlý üretim kollarýnýn kendi arala- rýndaki daha sýký iliþkiler. Böylece büyük fabrikacýlar, hiç deðilse kendi sanayilerine gerekli hammaddelerin bir bölümünü ilkin üçüncü elden edinme zorunda kalmamak için, ayný [sayfa 130] zamanda büyük toprak mülkleri edinmeye de çalyþacaklar; ya da, sadece kendi öz ürünlerini satmak için deðil, ama baþka türlü ürünler satýn almak ve bunlarý ken- di iþçilerine satmak için de, kendi sanayi iþletmeleri ile tecim arasýnda bir bað kuracaklardýr. Bazý fabrika patronlarýnýn bazan 10.000-12.000 iþçinin baþýnda bulduklarý Ýngilterede ... çeþitli üretim kollarýnýn bir tek yönetici kafanýn yönetimi altýndaki bu türlü birleþmeleri, devlet içinde bu türlü devlet ve eyaletler ender deðil. Böylece son zamanlarda Bir- mingham maden ocakla rý sahipleri, eskiden çeþitli giriþimci ve çeþitli ocak sahipleri ar asýnda paylaþýlan tüm demir üretim sürecini kendi

Altıy Marx tarafýndan çizilmiř.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

ellerine almýplardýr. Bkz: Birmingham maden bölgesi, Deutsche Viertelj [ahresschrift] 3, 1838.

⁷⁵ Son olarak sayýlarý o kadar artmýþ bulu- nan büyük hisse senetli iþletmelerde, mali güçlerin, bilimsel ve teknik bilgi ve deney sahibi birçok hisse sahibinin, iþin yürütülmesi kendileri- ne býrakýlmýþ baþka kiþilerin geniþ baðdaþýmlarýný da görüyoruz. Böyle- ce, kapitalistler için artýrýmlarýný (tasarruflarýný) daha çepitli ve ayrıca tarýmsal, sýnai ve tecimsel üretimde eþzamanlý biçimde kullanabilme olanađý doðar, bu da ayný zamanda çýkar çevrelerini geniþletir, [XVI] tarým, sanayi ve tecim çýkarlarý arasýndaki karþýtlýklar bütününü yumuþa- týp birleþtirir. Ama sermayeyi bu en çepitli biçimde üretici kýlma artan olanađýnýn bile, varlýklý sýnýflar ile varlýksýz sýnýflar arasýndaki karþýtlýđý artýrmasý gerekir. (Schulz, l.c. , s. 40-41.)

Konut sahiplerinin sefaletten elde ettikleri engin kâr. Ev kirasý,

sýnai sefalet ile ters orantýlýdýr.

Yýkýma uðramýþ proleterlerin kusurlarýndan saðlanan kazanç-

lar da böyle. (.uhup, sarhoþluk, pratêur sur gages .) ⁷⁶

Sermaye ile toprak mülkiyetinin tek bir elde bulunmaları sonucu, ve bir de sermayenin, geniþliði aracýyla, çepitli üretim kolla- rýný baðdaþtırma olanađýna sahip bulunması nedeniyle, sermayele- rin birikimi artar ve rekabetleri azalýr. [sayfa 131]

Ýnsanlar karþýsýnda, kayýtsýzlyk. Smithin yirmi piyango bileti. ⁷⁷ Sayýn revenu net et brut ü. ⁷⁸

[sayfa 132]

⁷⁵

Der Bergmnänsche Distrikt Zwischen Birmingham und Wolverhampton, von A.-V. Treskow.

Bu parça, Böylece son zamalardan itibaren, Schulzun kitabýnda, not

bölümündedir.

herkes için eþit bir piyangoda, kazanan biletleri çeken kimselerin, boþ biletleri çeken kimseler tarafýndan yitirilmif bulunan her þeyi kazanmalarý gerekir. Baþary kazanan bir kiþiye karþý baþarysýzlyða uðrayan yirmi kiþinin bulunduðu bir meslekte, bu bir kiþinin, yirmi bahtsýz tarafýndan kazanýlabilecek olan her þeyi kazanmasý gerekir.

78

44

Karl Marks

1844 Elyazmalarý

TOPRAK RANTI

[I] Toprak sahibinin hakký , kökenini soygundan alýr. (Say, [1.c.,] c. I, s. 136, not.) Toprak sahipleri, bütün öbür insanlar gibi, ekmedikle- ri yeri biçmeyi sever, ve hatta toprađýn dođal ürünü için bile bir rant isterler. (Smith, c. I, s. 99.)

Toprak rantýnýn, çođu kez toprak sahibinin, toprađýn iyileşmesi için kullandýđý sermayenin [...] kârýndan başka bir şey olmadýđý düþünü- lebilir. ... Ranta biraz da böyle bakýlabileceđi durumlar vardýr ... ama toprak sahibi: 1° iyileştirilmemiş toprak için bile bir rant ister, ve iyileş- tirme harcamalarýnýn faiz ya da kârý varsayýlabilecek şey, genel olarak bu ilk ranta bir katmadan başka bir şey deđildir; 2° öte yandan bu iyileştirmeler her zaman toprak sahibinin fonlarý ile deđil, ama bazan çiftlik kiracýsýnýn fonlarý ile yapýlýrlar; gene de, kira sözleşmesini yenileme sözkonusu olduđu ^[sayfa 133] zaman, toprak sahibi, genellikle, sanki bütün

Karl Marks 1844 Elyazmalarý

bu iyileptirmeler kendi öz fonları ile yapılmışlar gibi, aynı rant artışı ister; 3° bazan insanların eli ile kesenkes düzeltilemeyecek şeyler için de bir rant ister. (Smith, c. I, s. 300-301.)

Smith bu son duruma örnek olarak, yakınlarda zaman sabun, cam, vb. yapmak için kullanılan bir alkali tuzu veren bir deniz bitkisi olan çöden otunu verir. Bu bitki Büyük Britanyada, özellikle İskoçyanın çepitli yerlerinde, ama sadece günde deniz suları ile iki kez örtülen, ve bunun sonucu üretimi insanların ustalığı ile hiç bir zaman artırlanamayacak bulunan, yüksek gelgit altında bulunan kayalar üzerinde biter. Gene de, bu tür bir bitkinin bittiği bir toprağın sahibi, tipik kendi buğday tarlaları gibi, bu toprak için de bir rant ister. Shetland adalarının dolaylarında, deniz, balık bakımından olağanüstü zengindir... Adalarda yapayanların büyük bir bölümü [II] balıkçılıkla geçinir.

Ama deniz ürününden yararlanabilmek için, komşu toprak üzerinde bir konut sahibi olmak gerekir. Toprak sahibinin rantı, sadece çiftlik kiracısının toprakla yapabileceği şeyle değil, ama hem toprak hem de denizle, birarada yapabileceği şeyle orantılıdır. (Smith, c. I, s. 301-302.)

Bu rant, toprak sahibinin çiftlik kiracısına kullanılmayı ödünç verdiği bu doğa erkinin ⁷⁹ ürünü sayılabilir. Bu ürün, bu erkin az ya da çok geniş varsayılmasına, ya da başka bir deyişle, toprağın az ya da çok doğa ya da yapay verimlilikte varsayılmasına göre, az ya da çok büyüktür. İnsan yapısı olarak bakılabilecek şeyler çıkarıldıktan ya da düpüldükten sonra geride kalan şey, doğanın yapısıdır. (Smith, c. II, s. 377-378.)

Toprağın kullanımı için ödenmiş fiyat olarak düpünülen toprak rantı , ⁸⁰ demek ki doğa olarak bir tekel fiyatıdır . ⁸⁰ Toprak sahibinin toprağın iyileştirmek için yatırımları bulunabileceği, ya da zarara uğramamak için alması gereken şeyle değil, ama çiftlik kiracısının zarara uğramasızın verebileceği şeyle orantılıdır. (Smith, c. I, s. 302.)

İlk ⁸¹ üç sınıf arasında, bu sınıf (toprak sahipleri), geliri ona [sayfa 134] ne emek, ne de kaygıya malolan, ama deyim yerindeyse kendiliğinden, onun hiç bir tasarısı, ⁸² hiç bir planı olmaksızın gelen tek sınıfıdır. (Smith, c. II, s. 161.)

Bize daha önce, toprak rantının, toprağın orantılı verimliliği-

olarak yazmýptýr.

82

46

Karl Marks

1844 Elyazmalarý

ne bađlý olduđu söylenmiřti.

Toprak rantýnýn belirlenmesinin bir bařka etkeni de, toprađýn

konumudur .

Rant, ürünü ne olursa olsun toprađýn verimliliđine , ⁸³ ve verimli- liđi ne olursa olsun konumuna ⁸³ göre deđiřir. (Smith, c. I, s. 306) Eřit bir verimlilikteki topraklar, maden ocaklarý ve balýkçýlýk alanlarý alýndýđýnda, bunlarýn verecekleri ürün, ekim ya da iřletmelerinde kullanýlacak sermayelerin geniřliđine, ve bu sermayelerin [III] kullanýla- caklarý az ya da çok uygun biçimle orantýlý olacaktýr. Sermayelerin eřit ve ayný derecede iyi kullanýldýklarý varsayýlýrsa, bu ürün, topraklarýn, maden ocaklarýnýn ve balýkçýlýk alanlarýnýn dođal verimliliđi ile orantýlý olacaktýr. ([Smith], c. II, s. 210.)

Smithin bu tümceleri önemlidir, çünkü eřit üretim harca- malarý ve eřit genişlikte, toprak rantýný toprađýn az ya da çok büyük verimliliđine indirgerler. Böylece de, toprađýn verimliliđini toprak sahibinin bir niteliđi durumuna dönüřtüren ekonomi politikteki kavramlarýn devrikliđini açýkça gösterirler.

Ama řimdi toprak rantýný, insanların gerçek alýřveriřlerinde

büründüđu biçim altýnda görelim.

Toprak rantý, çiftlik kiracýsý ile toprak sahibi arasýndaki sa- vařým tarafýndan saptanmýřtır. Ýktisatta, her yerde, toplum örgütlen- mesinin temeli sayýlan açýk çýkar çatýřmalarý, savařýmlar, savařlar görürüz.

řimdi toprak sahipleri ile çiftlik kiracýlarý arasýndaki iliřkilerin

ne olduğunu görelim.

Toprak sahibi, kira sözleşmesi kořullarýnýn saptanmasý sýrasýnda, üründen [çiftlik kiracýsýna], elinden geldiđince, tohumluđu ^[sayfa 135] sađla- yan, emeđi ödeyen, hayvanlarý ve öbür toprak

İþleme aletlerini satýn alýp yapatan sermayeyi karþýlamak, ve ayrýca da ona kantondaki öbür çiftliklerin verdikleri olađan kârlarý vermek için gerekli olandan daha büyük bir parça býrakmamaya çalyþýr. Bu parça elbette çiftlik kiracýsýnýn zarara uđramaksýzýn yetinebileceđi en küçük parçadýr ve toprak sahibi de ona daha çođunu býrakmayý çok ender düþünür. Ürünün kendinden ya da fiyatýndan [...] bu parçanýn üstünde tüm geri kalaný, bu artý ne olursa olsun, toprak sahibi toprađýnýn rantý olarak kendine alýkoymaya çalyþýr; bu rant, elbette, toprađýn güncel durumunda, çiftlik kiracýsýnýn ödeyebileceđi en yüksek [IV] ranttýr. [...] Bu artýya her zaman toprađýn

83

Altý Marx tarafýndan çizilmiþ.

Karl Marks 1844 Elyazmalarý

47

dođal rantý, ya da topraklarýn çođunun dođal olarak kendisi úzerinden kiralandýklary dþþnlebilen rant olarak bakýlabilir. (Smith, c. I, s. 299-300.)

Toprak sahipleri, der Say, iftlik kiracýlarýna karþý bir tür tekel [...] uygularlar. Onlarýn, toprak olan mallarýnýn talebi, durmadan geniþle- yebilir: ama mallarýnýn niceliđi ancak belli bir noktaya kadar geniþler... Toprak sahibi ile çiftlik kiracýsý arasýnda yapýlan pazarlýk, her zaman toprak sahibi için olabildiđince yararlýdýr. ... Toprak sahibi, iþlerin dođa- sýndan sađladýđý bu üstünlükten baþka, ona çiftlik kiracýsý üzerinde daha büyük bir servetin, ve bazan da saygýnlýk ve toplumdaki yerin söz dinlet- me gücünü veren konunun bir baþka üstünlüđünden daha yararlanýr; ama bu üstünlüklerden birincisi, toprak yararýna elveriþli koþullardan her zaman tek baþýna onun yararlanacak durumda bulunmasý için yeter. Bir kanalýn aýlmasý, bir yol, bir kantondaki nüfus ve gönenç (refah) artýþý, her zaman çiftlik kiralarýný yükseltirler. ... Çiftlik kiracýsýnýn kendi- si de gerçi ⁸⁴ kendi harcamalarý ile fonu (toprađý) iyileþtirebilir; ama bu, onun ancak szleþme süresince çýkar sađlayabileceđi, ve szleþme süresi sonunda, gtrlemediđi için, ⁸⁵ toprak sahibine kalan bir ser- mayeden baþka bir þey deđildir, szleþme süresi bittikten sonra, toprak sahibi, hiç bir yatýrým yapmadýđý halde, bunun faizlerinden yararlanýr, çünkü toprak kirasý bu ölçüde yükselir. (Say, c. II, s. 142-143.) [sayfa

136]

Toprađýn kullanýlmasý için denmiþ fiyat olarak dþþnlen rant, toprađýn þimdilik içinde bulunduđu koþullarda, elbette çiftlik kiracýsýnýn ödeyebilecek durumda olduđu en yüksek fiyattýr. (Smith, c. I, s. 299.)

Toprak üstündeki bir mülkün rantý, genel olarak toplam r- nn üçte-biri olduđu varsayýlan düzeye yükselir, ve bu, normal olarak, ürünün ilineksel deđiþikliklerinden bađýmsýz ve deđiþmez bir [V] ranttýr (Smith, c. I, s. 351). Bu, toplam ürünün [...] dörtte-birinden, ender ola- rak büyüktür. (Ibid ., c. II, s. 378.) ⁸⁶

Toprak rantý bütün metalar için denmiþ olamaz. Örneđin, birçok bölgelerde taþlar için toprak rantý ödenmez.

Genel olarak pazara, sadece toprak ürünlerinin, olađan fiyatý onlarý oraya getirmek için kullanýlması gereken sermaye ile, bu sermayenin olađan kârlarýný karþýlamak için yeterli olan bölümleri getirilebilir.

84 85 86

üçte-birinden yüksektir.

48

Karl Marks

1844 Elyazmaları

Eđer olađan fiyat yeterli olmaktan da yüksekse, artý, (surplus), dođal olarak toprak rantýna gidecektir. Eđer tastamam yeterli olacak kadarsa, meta pazara getirilebilecektir, ama toprak sahibine ödenecek bir rant sađlayamaz. .iyat yeterli olandan yüksek olacak mı, olmayacak mı? Ýpte bu, talebe bađlýdır. (Smith, c. I. s. 302-303.)

Rant, metaların fiyatýnın bileşimine, ücret ve kârların girdiğinden bir başka biçimde girer. Ücret ve kârların yüksek ya da düşük oraný , yüksek ya da düşük emtia fiyatýnın nedenidir : rantın yüksek ya da düşük oraný ise, fiyatın sonucudur . ⁸⁷ (Smith, c. I. s. 303.)

Her zaman bir toprak rantý getiren ürünler arasında, yiyecek maddeleri bulunur.

Ýnsanlar, bütün öbür hayvan türleri gibi, dođal olarak geçim araçlarına oranla çođaldýklarýndan, her zaman az ya da çok yiyecek maddesi talebi vardýr. Yiyecek maddesi her zaman [VI] az ya da çok büyük nicelikte bir emek [...] satýn alabilecek, ve onu kazanmak için bir þeyler yapmaya hazýr biri her zaman bulunacaktır. Aslında, satýn alabileceđi emek, eđer en iktisadi bir biçimde dađýtýlmýþ ^[sayfa 137] olay- dý, besleyebileceđi emeđe her zaman eþit ⁸⁸ deđildir ve bunun nedeni de, bazan emeđe verilen yüksek ücretlerdir. Ama her zaman besleye- bileceđi kadar emeđi, bu tür emeđin ülkede genellikle beslendiđi oran üzerinden satýn alabilir. Oysa toprak, hemen hemen olanaklý bütün durumlarda, ürettiđi yiyecek maddelerinin pazara sunulmasýnda elbir- liđi eden tüm emeđi beslemek için gerekli olandan daha çok yiyecek maddesi üretir. [...] Bu yiyecek maddeleri artýđý da, bu emeđi çalyptýran sermayeyi kârlý bir biçimde yenilemek için gerekli olandan her zaman daha çoktur. Böylece, toprak sahibine bir rant vermek için her zaman bir þeyler kalýr. (Smith, c. I, s. 305-306.) Rant ilk kaynađýný sadece besin maddelerinden almakla kalmaz, ama toprak ürününün eđer her- hangi bir başka bölümü de sonradan bir rant getirmeye baþlarsa, o bu deđer katýlmasýný, toprađın ekim ve iþlenmesi aracýyla, yiyecek madde- leri üretmek üzere emeđin kazanmýþ bulunduđu erk artýþýna borçludur. (Smith, c. I, s. 345.) Ýnsan yiyeceđi, toprak sahibine her zaman [ve zorunlu olarak] ödenecek bir rant sađlayan [tek toprak ürünü olarak görünür]. ⁸⁹ (c. I, s. 337.) Ülkelerin nüfusu, ürünlerinin giydirip barýn-

aslýnda þu biçimde yazýlýþtýr: Ýnsan yiyeceði, toprak sahibine her zaman ödenecek bir rant sađlar.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

dýrabileceđi sayý oranýnda deđil, ama bu úrúnün besleyebileceđi sayý oranýnda artar. (Smith, c. I, s. .342.)

Ýnsanýn beslenmekten sonra gelen iki en büyük gereksinmesi giysi, konut, ýsýnmadýr. Bunlar da çođu zaman, ama her zaman zorunlu olarak deđil, bir rant getirirler. (Ibid ., c. I, s. 337-338). 90

[VIII] Pimdi toprak sahibinin, toplumun tüm yararlarýný nasýl

sömürdüğünü görelim.

1° Toprak rantý nüfus ile birlikte artar (Smith, c. I, s. 335). 2° Say, toprak rantýnýn, demiryollarý vb. ile, güvenliđin iyileştirilmesi ve ulaştırma araçlarýnýn çođalması ile birlikte [sayfa 138] nasýl arttıđýný bize daha önce söylemiđti.

3° Toplum durumunda yapılan her iyileştirme, dolaylý ya da dolaysýz bir biçimde , 91 toprađýn gerçek rantýný yükseltmeye, toprak sa- hibinin gerçek zenginliđini, yani onun bađkasýnýn emeđini ya da bađkasýnýn emek úrúnünü satýn alma erkliđi artýrmaya yönelir. ... To- praklarýn ve ekimin iyileştirilmesindeki geniþleme buna dolaysýz bir biçimde yönelir. Úrün arttıđý ölçüde, toprak sahibinin ürün içindeki payý da zorunlu olarak artar. Bu türlü gayrisafi ürünlerin gerçek fiyatýnda bađgösteren yükselme, [...] örneđin hayvan fiyatýnýn yükselmesi de, toprak sahibinin rantýný, dolaysýz bir biçimde ve daha da büyük bir oranda artýrmaya yönelir. Úrúnün gerçek deđeri ile birlikte, sadece toprak sahibinin payýnýn gerçek deđeri, bu payýn ona bađkasýnýn emeđi üzerinde verdiđi erklik artmakla kalmaz, ama bu payýn toplam úrüne göre oraný da, bu deđer ile birlikte artar. Bu ürün, kendi gerçek fiyatý içinde yükseldikten sonra, toplanmak [...] ve bu emeđi çalıptýran ser- mayeyi, bu sermayenin olađan kârlarý ile birlikte yenileyebilmek için, daha çok emek istemez. Úrúnün geri kalan ve toprak sahibinin olan parçasý, demek ki bütüne oranla, eskiden olduđundan daha büyük olacaktır. (Smith, c. II, s. 157-159.)

[IX] Hammaddeler talebinin artýþý ve dolayýsýyla deđerinin yükselmesi, kýsmen, nüfus artýþý ve nüfusun gereksinmelerindeki artýþ sonucu olabilir. Ama her yeni üretim, eskiden kullanýlmayan ya da az kullanýlan bir hammaddeden sanayiin her yeni kullanýmý, toprak rantýný artýrýr.

Böylece, örneđin kömür ocaklarýnýn rantý, de- miryollarý, buharlý vapurlar vb. ile birlikte büyük

ölçüde yükselmiştir.

90

giysi ve konuttur. Bunlar da, köpüllara göre, bazan bir rant getirebilir ve bazan da getirmezler.

91

50

Karl Marks

1844 Elyazmaları

Toprak sahibinin yapýmcýlýktan, türetimlerden, emekten sađ- ladyđý bu yarardan bařka, hemen bir bařka yarar daha göreceđiz. 4° Emeđin üretici erkinde, yapýmevi ürünlerinin gerçek fiyatýný dođrudan dođruya indirmeye yönelen bu türlü iyileřtirmeler, toprađýn gerçek rantýný dolaylý olarak yükseltmeye yönelirler. Toprak sahibi, kendi gayrisafi ürününün kendi kiřisel tüketimini ařan ^[sayfa 139] bölümünü, ya da [...] bu bölümün fiyatýný, yapýlmýř ürünle deđiptirir. Bu ikinci tür ürünün gerçek fiyatýný düřüren her řey, birincinin gerçek fiyatýný yük- seltir; bu gayrisafi ürünün eřit bir niceliđi, bundan böyle bu yapýlmýř ürünün daha büyük bir niceliđine eřit olur, ve toprak sahibi, edinmek istediđi konfor, süs ya da lüks nesnelere daha büyük bir nicelikte satýn alabilecek bir durumda bulunur. (Smith, c. 11, s. 159.) Ama, eđer toprak sahibinin toplumun bütün yararlarýný sömürdüđü olgusundan, Smith [X] toprak sahibinin çýkarýnýn top- lum çýkarý ile her zaman özdeř olduđu sonucunu çýkarýrsa (c. II, s. 161), bu bir alýklýktýr. Ekonomi politikte, özel mülkiyet rejimi altýnda, herhangi birinin toplumdaki sađlayabileceđi çýkar, toplumun ondan sađlayabileceđi çýkarla tam bir ters orantý içindedir, týpký tefecinin savurgan birinden sađladýđý çýkarla (faizle), savurganýn çýkarýnýn kesenkes özdeř olmamasý gibi.

Toprak sahibinin, yabancý ülkelerin toprak mülkiyeti karřýsýndaki, örneđin buđday yasalarý ile bařlayan tekel susuzluđu- nun sözünü, ancak řöyle edip geçeceđiz. 92 Ayný biçimde, ortaçađ toprakbentliđine (servage), sömürgelerdeki köleliđe, Büyük Britanya kýr gündelikçilerinin sefaletine de burada deđinmeyeceđiz. Sadece ekonomi politiđin kendi tezleri ile yetinelim.

1° Toprak sahibinin, toplumun iyiliđinde çýkarý olduđunu söy- lemek, iktisat ilkelerine göre, toplum nüfusunun, sanayi üretimi- nin geliřmesinden, gereksinmelerinin büyümesinden, kýsacasý zen- ginlik artýřýndan çýkarý olduđunu söylemek demektir; ve buraya kadar görmüř bulduklarýmýza göre, bu artýř, sefalet ve kölelik artýřý ile elele gider. Ev kirasýnýn artýřý ile sefalet artýřý arasýndaki bađlýlyk, toprak sahibinin ^[sayfa 140] toplumdan sađladýđý çýkara bir

92

Kapital in III. kitabýnda [Üçüncü Cildinde] (c. VIII, s. 18, Éditions sociales) řöyle yazacaktır: Bu yasalar, yasacýlarýn itirafýna göre, aylak toprak sahiplerinin, Jacobinlere karřý savařlar sýrasýnda olađanüstü artmýř bulunan rantlarýna süreklilik sađlamak üzere ülkeye dayatýlmýř, ekmek üzerinden alýnan bir vergi koyuyorlardý.

örnektir, çünkü ev kirasý ile birlikte, toprak rantý, toprađýn üzerine kurulmuř bulunduđu toprađýn kazanç payý da artar.

2° Ýktisatçýlarýn kendilerine göre bile, toprak sahibinin çýkarý, çiftlik kiracýsýnýn çýkarýnýn dođrudan dođruya karřýtdýr; demek ki, daha þimdiden toplumun önemli bir bölümünün karřýtý.

[XI] 3° Çiftlik kiracýsý ne kadar az ücret öderse, toprak sahibi çiftlik kiracýsýndan o kadar çok rant isteyebileceđine ve toprak sa- hibi ne kadar çok toprak rantý isterse çiftlik kiracýsý ücreti o kadar çok düþüreceđine göre, yapýmevi patronlarýnýn çýkarý kendi iþçile- rinin çýkarlarına ne kadar karřýtsa, toprak sahibinin çýkarý da tarým emekçilerinin çýkarlarına o kadar aykýrdýr.

4° Mamul ürünlerin gerçek fiyat düþüþü toprak rantýný yük- selttiđine göre, yapýmevi iþçilerinin ücret düþüþünde, kapitalistler arasý rekabette, aþýrý üretimde, yapýmevinin yolaçtýđý tüm sefalette, toprak sahibinin dolaysýz bir çýkarý vardýr.

5° Demek ki toprak sahibinin çýkarý, toplum çýkarý ile özdeþ olmak þöyle dursun, çiftlik kiracýlarýnýn, tarým emekçilerinin, yapým- evleri iþçileri ve kapitalistlerin çýkarýnýn dolaysýz karřýtdýr, hatta þimdi gözden geçireceđimiz rekabet sonucu, bir toprak sahibinin çýkarý bir baþka toprak sahibinin çýkarý ile bile özdeþ deđildir. Þimdiden, genel bir biçimde, büyük toprak mülkiyeti ile küçük toprak mülkiyeti arasýndaki iliþki, büyük sermaye ile küçük sermaye arasýndaki iliþki gibidir. Ama buna, zorunlu bir biçimde büyük mülkiyetin birikimine, ve küçüđün bunun tarafýndan yutul- masýna götüren özel koþullar da eklenir.

[XII] 1° Ýþçilerin ve aletlerin görece sayýsý, fonun büyüklüđü ile birlikte, hiç bir yerde toprak mülkiyetinde olduđu kadar azal- maz. Bunun gibi, bütün biçimleri altýndaki sömürü olanađý, üretim harcamalarý tutumu (tasarrufu) ve [sayfa 141] becerikli iþbölümü, fo- nun büyüklüđü ile birlikte, hiç bir yerde toprak mülkiyetinde oldu- đu kadar artmaz. Bir tarla ne kadar küçük olursa olsun, istediđi sa- ban, býçký vb. gibi aletlerin altýna inilemeyeceđi belli bir sýnýrý vardýr, oysa mülkün küçüklüđü bu sýnýrýn çok altýna inebilir.

2° Büyük toprak mülkiyeti, çiftlik kiracýsý sermayesinin top- rađýn iyileþtirilmesi için uygulamýþ bulunduđu çýkarlarý kendi yara- rýna biriktirir. Küçük toprak mülkiyetinin kendi öz sermayesini kul- lanmasý gerekir. Bütün bu kâr, demek ki, onun için yitirilmiþtir. 3° Tüm toplumsal

iyileptirme büyük toprak mülkiyetine yarar-

52

Karl Marks

1844 Elyazmaları

ken, küçük toprak mülkiyetine zarar verir, çünkü ondan daima daha çok nakit para ister.

4° Bu rekabet için daha incelenecek iki önemli yasa var: =) İnsanların yiyecek maddelerinin üretilmesi için ekilmiş toprakların rantı, öbür ekilmiş topraklardan çoğunun rantını düzenler. (Smith, c. I, s. 331.)

Sürü hayvanları vb. gibi geçim araçları, son çözümlemede, ancak büyük mülkiyet tarafından üretilebilirler. Öyleyse öbür toprakların rantını büyük mülkiyet düzenler ve onu bir asgariye indirebilir.

Kendi başına çalışan küçük toprak sahibi, o zaman büyük toprak sahibi karışığında, kendi öz aletlerine sahip bir zanaatçının fabrika patronu karışındaki durumunda bulunur. Küçük mülkiyet yalnız bir emek aleti durumuna gelmiştir. [XVI] Küçük toprak sahibi için rant bütünü yok olur, ona olsa olsa, sermayesinin faizi ile ücreti kalır; çünkü rekabet rantını, artık toprak sahibinin kendi yatır- madığı sermayenin faizinden başka bir şey olmamasına yolaçar. >) Öte yandan, toprakların, maden ocakları ve balıkçılık alanlarının emil verimlilik ve emil işletme ustalığında, ürünün, sermayelerin genişliği ile orantılı durumda bulunduğunu daha önce görmüştük. Demek ki, büyük toprak mülkiyetinin [sayfa 142] etkisi (zaferi). Aynı biçimde, sermayelerin emilinde, verimlilik ile orantılı durumda. Demek ki, sermayelerin emilinde, kazanan en verimli toprağın sahibidir.

γ) Genel olarak bir maden ocağının verimli ya da verimsiz ol-

duğu, belli nicelikte bir emilin o ocaktan çıkarabildiği maden niceliğinin, emil nicelikte bir emilin aynı türden öbür maden ocaklarının çoğundan çıkarabileceği maden niceliğinden az ya da çok olmasına göre belirlenir. (Smith, c. I, s. 345-346.) En verimli kömür ocağının fiyatı, çevresindeki bütün öbür maden ocakları için kömür fiyatını düzenler. Ocak sahibi ile girişimci, her ikisi de, bütün kompularından biraz düşük satarak, biri daha yüksek bir rant, öbürü daha yüksek bir kâr yapabileceklerini görürler. Kompular, çok geçmeden, bununla yetinecek durumda bulunmalarına, ve bu fiyatın durmadan azalır hatta bazan rant ve kârlarını ellerinden almasına karşın, aynı fiyatla satma zorunda kalırlar. Bazı ocaklar o zaman bütünü yüzüstü bırakılır, başka bazıları artık rant getirmez olur ve ancak ocak sahibi tarafından

İpletilebilirler. (Smith, c. 1, s. 350.) Peru madenlerinin bulunmasýndan sonra, Avrupa gümüş madenlerinin çoðu yüzüstü býrakýldý. ... Potosi ocaklarýnyn bulun- masýndan sonra da, Küba ve Saint-Domingo madenlerinin, hatta eski

Karl Marks 1844 Elyazmaları

Peru madenlerinin baþýna ayný þey geldi. (c. I, s. 353.)

Smithin burada maden ocaklarý üzerine tüm söyledikleri,

genel olarak toprak mülkiyeti için de azçok geçerlidir.

@) Yürürlükte olan (cari) toprak fiyatlarýnýn her yerde yürürlük- te olan faiz oranýna baðlý bulunması ilginçtir. ... Eðer toprak rantý para faizinin çok altına düþseydi, kimse toprak satın almak istemez, bu da çok geçmeden yürürlükte olan toprak fiyatlarýný düþürürdü. Tersine, rant, faizin oldukça üstüne çýksaydı, herkes toprak satın almak ister, ve bu da çok geçmeden yürürlükte olan toprak fiyatýný yükseltirdi. ([Smith], c. II, s. 367-368.)

Toprak rantý ile para [faiz - ç .] oraný arasýndaki bu iliþkiden, toprak rantýnýn gitgide düþmesi gerektiði sonucu çýkar; öyle ki, so- nunda sadece en zengin insanlar toprak rantý ile yapabileceklerdir. Demek ki, topraklarýný kiraya vermeyen toprak sahipleri arasýnda durmadan büyüyen rekabet. [sayfa 143] Aralarýndan bir bölümünün yýkýmý. Büyük toprak mülkiyetinde yeni birikim.

[XVII] Bu rekabetin bir de toprak mülkiyetinin büyük bir bölümünün kapitalistlerin eline geçmesi ve kapitalistlerin böylece ayný zamanda toprak sahibi de olmaları gibi bir sonucu var; týpký küçük toprak sahiplerinin, eninde sonunda artýk kapitalistten baþka bir þey olmamaları gibi. Týpký büyük toprak mülkiyetinin bir bölü- münün, ayný zamanda sanayici olması gibi.

Son sonuç, demek ki, kapitalist ile toprak sahibi arasýndaki ayrýmýn kalkmasıdır; öyle ki, genel olarak, nüfusun artýk sadece iki sýnýfý var: iþçi sýnýfý ile kapitalistler sýnýfý. Toprak mülkiyetinin bu alýþveriþ konusu olması, toprak mülkiyetinin bu meta durumuna dönüþümü, eski soylular sýnýfýnýn kesin düþüþü ve para soylularý sýnýfýnýn da kesin yükseliþidir.

1° Romantizmin bu konuda döktüdü duygusal gözyaþlarýný paylaþmýyoruz. O, topraktan kazanç saðlama alçaklýðý ile, topraðýn özel mülkiyetinin alýþveriþ konusu olmasının içerdiði, özel mülki- yet çerçevesinde son derece ussal, istenir ve zorunlu mantýðý birbi- rine karýþtırýr. Ýlkin, feodal toprak mülkiyeti, doðası gereði, zaten kazanç konusu edilmiþ, insana

yabancýlařmýp, ve bunun sonucu onun karřýsýna birkaç büyük toprakbeyi kiřiliđinde çýkan toprađýn mülkiyetidir.

.eodal mülkiyet, toprađýn insanlar üzerindeki, onlara yabancý bir erk biçimindeki egemenliđini içerir. Serf, toprađýn ekidir. Ayný

54

Karl Marks

1844 Elyazmaları

biçimde, mepruta sahibi (majorataire), büyük ođul da toprađa bađ- lıdır. Onu miras olarak alan, topraktır. Genel olarak, özel mülkiyet egemenliđi toprak mülkiyeti ile bađlar, özel mülkiyetin temeli toprak mülkiyetidir, Ama feodal toprak mülkiyetinde, bey hiç deđilse mülkün kralı gibi görünür. Ayný biçimde, henüz mülk sahibi ile toprak arasýnda yalın bir maddi zenginlik iliřkisinden daha içli ^[sayfa 144] dıplı bir iliřki görünüşü vardır. Toprak, sahibi ile bireyselleřir, sahibinin düzeyindedir, onunla birlikte baronluk ya da kontluk, onun ayrıcalıřlarına, yargılama yetkisine, siyasal bađlantılarına vb. sahiptir. Beyinin örgensel- olmayan bedeni olarak görünür. Toprak- beyliđi ile toprak mülkiyeti arasýndaki kaynařmayý dile getiren nulte terre sans maître ⁹³ atasözü de buradan gelir. Ayný biçimde, toprak mülkiyetinin egemenliđi, dođrudan dođruya yalın sermayenin ege- menliđi olarak görünmez. Uyrukları onun karřısýnda, daha çok ken- di yurtları karřısýndaymıř gibidirler. Sýký bir ulusallık (nationalité) tipidir bu.

[XVIII] Bir krallıđın kralına kendi adını vermesi gibi, feodal toprak mülkiyeti de beyine kendi adını verir. Ailesinin tarihi, evinin tarihi, vb., bütün bunlar, toprak mülkiyetini onun için bireyselleřtirir ve onu biçimsel olarak kendi evi durumuna, bir kiři durumuna getirirler. Ayný biçimde, beyin toprak mülkiyetini iřleyen kimseler ücretli gündelikçiler durumunda deđil, ama ya serfler gibi onun mülküdürler, ya da onun karřısýnda bir bađlılık, uyrukluk ve yüküm- lülük iliřkisi içindedirler. Demek ki, beyin onlar karřısýndaki durumu dođrudan dođruya siyasaldır, ama duygusal bir yaný da vardır. Tö- reler, özlük, vb. bir topraktan öbürüne deđiřir ve toprak parçasý ile ayný peymiř gibi görünürler, oysa daha sonra insaný toprađa bađ- layan hey, onun özlük ya da bireyselliđi deđil, sadece ve sadece para kesesidir. Son olarak, bey kendi toprak mülkiyetinden olabile- cek en büyük yararý sađlamaya çalıřmaz. Tersine, ortada ne varsa onu tüketir ve gerekli olaný sađlama iřini serfe ya da kiracıya býrakır. Toprak mülkiyetinin, beyine romantik bir hâle kazandıran soylu durumu iřte budur.

Bu görünüşün ortadan kalkması; özel mülkiyetin kökü olan toprak mülkiyetinin, bütünüyle özel mülkiyet hareketi içine sürükle- nip bir meta durumuna gelmesi; mülk sahibinin ^[sayfa 145] üstünlüdü-

nün, tüm siyasal renkten arýnmýþ, salt özel mülkiyet, salt sermaye üstünlüdü olarak görünmesi; mülk sahibi ile iþçi arasýndaki iliþkinin, sömüren ile sömürülen arasýndaki iktisadi iliþkiye indirgenmesi; mülk sahibinin mülkiyeti ile tüm kiþisel iliþkisinin ortadan kalkmasý ve bu mülkiyetin sadece somut maddi zenginlik durumuna gelmesi; toprakla onur birleþmesinin yerini, toprakla çýkar birleþmesinin almasý ve insanýn olduðu gibi toprađýn da tecimsel bir deðere indirgenmesi zorunludur. Toprak mülkiyetinin kökü olan þeyin, pis aç- gözlülüðün de, kendi kinik biçimi altýnda görünmesi zorunludur. Tapýnmaz tekelin, tapýnýr ve tedirgin edilmiþ tekel durumuna, reka- bet durumuna dönüþmesi; baþkasýnýn kan ter içinde kalmasýndan aylakça yararlanmanýn, bundan yapýlan bir tecim iþi biçimini almasý zorunludur. Son olarak, sermaye biçimi altýnda, mülkiyetin bu re- kabet içinde kendi egemenliðini, iþçi sýnyýfy üzerinde olduðu kadar, sermayenin hareket yasalarýnýn onlarý yýkýma uđratýp yükselttiklerine göre, mülk sahiplerinin kendileri üzerinde de göstermesi zorunlu- dur. O zaman, nulle terre sans seigneur ortaçađsal atasözü yerine, cansýz maddenin insanlar üzerindeki tüm egemenliðini dile getiren l'argent na pas de maître ⁹⁴ modern atasözü geçecektir. [XIX] 2° Toprak mülkiyetinin bölünmesi ya da bölünmemesi tartýþmasýna gelince, aþađýdaki gözlemleri yapmak gerek. Mülkiyetin bölünmesi , büyük toprak mülkiyeti tekeli yad- sýr, onu kaldýrýr, ama ancak onu genelleþtirerek. Tekelin temelini, özel mülkiyeti ortadan kaldýrmaz. Tekelin varoluþuna karþý çýkar, ama özüne karþý çýkmaz. Bunun sonucu, özel mülkiyet yasalarýnýn etkisi altýnda kalýr. Toprak mülkiyetinin bölünmesi, gerçekte sýnai alandaki rekabet hareketine karþýlýk düþer. Aletlerin bu bölünmesi ve herkesin ^[sayfa 146] çalıþmasýnýn bu yalýtyklaþmasýnýn iktisadi sakýn- calarýndan baþka (herkesin çalıþmasýnýn bu yalýtyklaþmasý iþbölü- münden iyice ayrýlmalı: iþ, birçok birey arasýnda dađýtylmamýþtır, ama ayný iþi herkes kendisi için yapar, ayný iþin bir çođaltýlmasýdır bu), bu parçalara ayrýlma, rekabetin tekele dönüþmesi gibi, zorun- lu olarak yeni baþtan birikime dönüþür.

Öyleyse toprak mülkiyetinin bölündüğü yerlerde, ya daha da kötü bir birim altýndaki tekele geri dönmek, ya da mülkiyetin bölünmesini yadsýmaktan, kaldýrmaktan baþka yapacak hiç bir þey

Karl Marks

1844 Elyazmaları

kalmaz. Ama bu, feodal mülkiyete geri dönme anlamına değil, tersine, genel olarak toprağın özel mülkiyetinin kaldırılması anlamına gelir. Tekelin ilk kaldırılışı, her zaman onun genelleştirilmesi, varoluşunun genişletilmesidir. Olanaklı en geniş ve en kapsayıcı varoluşuna erişmiş bulunan tekelin kaldırılışı, onun eksiksiz yok edilidir. Toprağa uygulanmış ortaklık (association), iktisadi bakımdan, büyük toprak mülkiyetinin üstünlüklerini paylaşır, ve bölünmenin ilk edilimini, yani eşitliği ilk o gerçekleştirir, tipik insan ile toprak arasındaki duygusal ilişkiyi, artık kölelik, egemenlik ve saçma bir mülkiyet gizemseli dolayısıyla değil, ama ussal bir biçimde yeniden kurdu gibi: gerçekte, toprak bir alım satım konusu olmaktan çıkar, ve emek ve özgür yararlanma aracıyla, yeniden insanın gerçek ve kişisel bir mülkiyeti olur. Bölünmenin bir büyük üstünlüğü vardır ki, artık köleliğe dönüpemeyen yüzden, burada, mülkiyetten, sanayide olduğundan bir başka biçimde geçer.

Büyük toprak mülkiyetine gelince, onun savunucuları, büyük ölçekli tarımın sunduğu iktisadi üstünlükleri, her zaman yanıltıcı bir biçimde büyük toprak mülkiyeti ile özdeşleştirmişlerdir sanki bu üstünlüklere hem en büyük genişliklerini, hem de toplumsal yararlılıklarını vermeye başlayan şey, mülkiyetin kaldırılmasının ta kendisi [XX] değilmiş gibi. Aynı biçimde, onlar küçük toprak mülkiyetinin [sayfa 147] bezirgânca (mercantile) anlayışına da saldırımlarında sanki büyük mülkiyet, hatta daha feodal biçimi altında bile, çıkar düpkünlüğünü örtük bir biçimde içermiyormuş gibi. Mülk sahibinin feodalizmi ile çiftlik kiracısının bezirgânca anlayışı ve sanayiinin bağıntılı modern İngiliz biçimi üzerine hiç bir şey söylemiyorum.

Bölünme de özel mülkiyet tekeli üzerine kurulmuş bulunduğundan için, nasıl büyük toprak mülkiyeti, mülkiyetin bölünmesinin kendisine yönelttiği tekel eleştirisini ona karşı çevirebilirse, toprak mülkiyetinin bölünmesi de, bölünme eleştirisini tipik öyle, büyük mülkiyete karşı çevirebilir; çünkü orada da bölünme egemendir, ama sert, donmuş bir biçim altında. genel olarak, özel mülkiyet bölünmeye dayanır. Öte yandan, toprak mülkiyetinin bölünmesi, nasıl kapitalist zenginlik biçimi altında büyük mülkiyete yolaçyorsa, feodal mülkiyetin de tipik öyle, ne yaparsa yapsın, zorunlu olarak bölünmeye kadar gitmesi, ya da hiç olmazsa kapitalistlerin ellerine düşmesi gerekir.

Çünkü büyük toprak mülkiyeti, İngilterede olduğu gibi, nüfusun ezici çoğunluğunu sanayiye kollarına iter ve kendi öz işçilerini tam bir sefaletle düpürür. Yoksulları ve ülkenin tüm etkinliğini öbür kampa atarak büyük toprak mülkiyeti demek ki düpmanlarının, sermayenin, sanayiye gücünü yaratıp artırır. Ülke çoğunluğunu sanayileştirir, demek ki büyük toprak mülkiyetinin düpmanı durumuna getirir. Eğer sanayi, bugün İngilterede olduğu gibi, büyük bir erke erişmiş bulunursa, büyük mülkiyetin elinden, yabancı [tekeller] karışısındaki tekellerini yavaş yavaş söküp alır ve onları yabancı ülkelerdeki toprak mülkiyeti ile rekabetin içine atar. Sanayi egemenliği altında, toprak mülkiyeti kendi feodal büyüklüğünü, gerçekte ancak, tecimin kendi feodal doğasına aykırı genel yasalarından kendini korumak üzere, yabancı ülkelere karşı tekeller aracıyla sağlayabilirdi. Bir kez rekabet içine atıldıktan sonra, rekabete uyruk başka her meta gibi, [sayfa 148] onun yasalarına uyar. Aynı dalganmalara, aynı artış ve azalışlara, aynı bir elden öbürüne geçmelere boyun eğer, ve hiç bir yasa onu artık birkaç cennetlik elde tutamaz. [XXI] Dolaysız sonuç, birçok ellerdeki dağılmadır; toprak mülkiyeti, eninde sonunda, sanayi sermayelerinin erkliği altına girer.

Son olarak, böylece zorla korunup sürdürülmüş ve kendi yanında korkunç bir sanayi yaratmış bulunan büyük toprak mülkiyeti, sanayiye erkinin onun yanında hep ikinci sırada kaldığı toprak bölünmesinden de hızlı bir biçimde bunalıma yolaçar. Büyük toprak mülkiyeti, İngilterede gördüğümüz gibi, feodal özlüğünü çoktan yitirmiş, ve elden geldiğince çok para kazanmak istediği ölçüde, bireysel bir özlük kazanmıştır. Mülk sahibine olanaklı en yüksek rantı, çiftlik kiracısına sermayesinin olanaklı en büyük kârı [verir]. Tarım işçileri, demek ki, çoktan en düşük ücrette indirgenmişlerdir ve, toprak mülkiyeti içinde, çiftlik kiracıları sınıfta daha şimdiden sanayi ve sermayenin erkini orunlar. Yabancı ülkeler ile rekabet sonucu, toprak rantı büyük bölümü bakımından bağımsız bir gelir oluşturabilmekten çıkar. Toprak sahiplerinin büyük bir bölümü, zorunlu olarak, bu biçimde proletarya durumuna düşen çiftlik kiracılarının yerini alır. Öte yandan, birçok çiftlik kiracısı da toprak mülkiyetini ellerine geçireceklerdir; çünkü, kolay gelirler ile birlikte, çoğu kendini saçıp savurmaya vermiş ve çoğu zaman da büyük ölçekli tarımı yönetecek durumda olmayan büyük mülk sahiplerinin bir bölümünün toprağı işletmek için ne gerekli

Karl Marks

1844 Elyazmaları

sermayesi, ne de gerekli yetenekleri vardýr. Demek ki, aralarýndan bir bölümü adamakýllý yýkýma uđramýptýr. Son olarak, zaten en aza indirgenmiř bulunan ücretin, rekabete karřý koyabilmek için daha da düpürülmesi gerekir. Bu da o zaman zorunlu olarak devrime yolaçar.

Toprak mülkiyetinin, her ikisinde de kendi zorunlu [sayfa 149] çöküpünü görmesi için, iki biçimin ikisinde de geliřmesi gerekiyor- du týpký sanayiin de, insana inanmayý öđrenmek için, tekel biçimi altýnda da, rekabet biçimi altýnda da, yýkýma uđramasýnýn gerektiđi gibi. [sayfa 150]

Karl Marks 1844 Elyazmaları

[XXII] Ekonomi politiđin öncüllerinden yola çýktýk. Onun di- lini ve onun yasalaryný benimsedik. Özel mülkiyeti, bir yandan emek, sermaye ve toprađýn, öte yandan, ücret, kapitalist kâr ve toprak rantýnýn ayrýlmasýný varsaydýk; týpký iþbölümü, rekabet, deđiþim- deđeri kavramý vb. gibi. Ekonomi politiđin kendisinden yola çýkarak, onun kendi terimlerini kullanarak, iþçinin meta, hem de en sefil meta düzeyine düþürülmüþ bulunduđunu, iþçinin sefaletinin, onun üretiminin erki ve büyüklüdü ile ters orantýlý olduđunu, ⁹⁵ rekabetin zorunlu sonucunun, sermayenin az sayýda elde birikmesi, öyleyse tekelin daha da korkunç bir yeniden kurulması ^{[sayfa} 151] olduđunu;

95

Yani ne kadar çok üretirse, sefaleti o kadar büyür.

60

Karl Marks

1844 Elyazmaları

son olarak kapitalist ile toprak sahibi arasýndaki ayrýmýn, köylü ile yapýmevi iþçisi arasýndaki ayrým gibi, yok olduðunu ve tüm toplumun iki sýnýfa, mülk sahipleri sýnýfý ile mülk sahibi olmayan iþçiler sýnýfýna bölünmesi gerektiðini gösterdik.

Ekonomi politik, özel mülkiyet olgusundan yola çýkar. Onu bize açýklamaz. Sonradan kendisi için yasa deðeri taþýyan genel ve soyut formüller biçiminde, özel mülkiyetin gerçeklikte izlediði maddi süreci dile getirir. Bu yasalarý anlamaz , ⁹⁶ yani özel mülkiyetin özünden nasýl çýktýklarýný göstermez. Ekonomi politik, emek ile sermayenin, sermaye ile topraðýn ayrýlma nedeni üzerine bize hiç bir açýklama vermez. Örneðin ücretin sermaye kârýna oranýný belirlerken, onun için son neden olan þey, kapitalistlerin çýkarýdýr; yani açýndýrmanýn sonucu olacak olan þeyi, verilmiþ varsayar. Ayný biçimde, rekabet her yerde baþgösterir. Rekabet dýþsal kopullar aracýyla açýklanmýþtır. Görünüşte olumsal bir nitelik taþýyan bu dýþsal kopullarýn, ne ölçüde zorunlu bir geliþmenin dýþpavurumundan baþka bir þey olmadýklarýný ekonomi politik bize öðretmez. Deðipimin bile, ona nasýl bir raslantý sonucu olarak göründüðünü gördük. Onun devinime geçirdiði güdüler, sadece zenginlik susuzluðu ile açgözlülükler arasýndaki savap, [yani] yarýþýmdýr .

Ýktisat hareketinin zincirleniþini anlamadýðý içindir ki, örneðin rekabet öðretisi tek el öðretisinin, sýnai özgürlük öðretisi lonca öðretisinin, toprak mülkiyetinin bölünmesi öðretisi büyük toprak mülkiyeti öðretisinin karþýsýna yeni baþtan çýkabilmiþtir; çünkü rekabet, sýnai özgürlük, toprak mülkiyetinin bölünmesi, tekelin, loncanýn ve feodal mülkiyetin zorunlu, kaçýnýlmaz ve doðal sonuçlarý olarak deðil, ama sadece olumsal, yönelimsel, zorla çýkarýlmýþ sonuçlar olarak açýndýrýlmýþ ve anlaþýlmýþlardýr.

Demek ki, þimdi özel mülkiyeti, zenginlik susuzluðunu, ^[sayfa 152] emek, sermaye ve mülkiyetin ayrýlmasýný baðlayan özsel zincirleme, deðipim ve rekabet, insanýn deðeri ve deðerden düþmesi, tek el ve rekabet, vb. özsel zincirlenmesini, kýsacasý bütün bu yabancılaşma ⁹⁷ ile para sistemi arasýndaki baðlýlýðý anlamak zorundayýz.

Entäusserung daha çok yoksunlaşma fikrini belirtir. Her iki terimi de aynı anlamda kullandığına göre, Marxın gözetmediği bir ayırtıyı gözetmekten,

Karl Marks 1844 Elyazmaları

Bir þey açýklamak istediði zaman, kendini kendi uydurduðu bir kökensel durum içine koyan iktisatçý gibi yapmayalým. Bu türlü kökensel durum hiç bir þeyi açýklamaz. Sorunu uzak ve bulanýk bir düþ içine itelemekten baþka bir sonuç vermez. Olgu, olay biçimi içinden çýkarmak istediði þeyi, yani iki þey arasýndaki, örneðin iþbölümü ile deðiþim arasýndaki iliþkiyi, olay biçimi içinde verilmiþ varsayar. Böylece tanrıbilimci, kötülüðün kökenini ilk günah ile açýklar, yani açýklamasý gereken þeyi, tarihsel biçim altýnda, bir ne- den olarak görür.

Biz güncel bir iktisadi olgudan yola çýkýyoruz.

Ýþçi ne kadar çok zenginlik üretir, üretimi erk ve hacim ba- kýmýndan ne kadar artarsa, o kadar yoksul duruma gelir. Ne kadar çok meta üretirse, o kadar ucuz bir meta olur. Ýnsanlarýn dünyasýnýn deðersizleþmesi , nesnelere dünyasýnýn deðer kazanmasý ile orantýlý olarak artar. Emek sadece emtia üretmekle kalmaz; genel olarak emtia ürettiði ölçüde, kendi kendini ve iþçiyi de meta olarak üretir.

Bu olgu sadece þunu dile getirir: emeðin ürettiði nesne, onun ürünü, yabancý bir varlýk olarak, üreticiden baðýmsýz [sayfa 153] bir erk olarak, ona karþý koyar. Emek ürünü, bir nesne içinde saptan- mýþ, bir nesne içinde somutlaþmýþ emektir, emeðin nesneleþmesi- dir . Emeðin edimselleþtirilmesi, onun nesnelleþtirilmesidir. Ýktisat aþamasýnda, emeðin bu edimselleþmesi, iþçi için kendi gerçekliðinin yitirilmesi olarak, nesnelleþme nesnenin yitirilmesi ya da nesneye kölelik olarak, temellük yabancýlaþma, yoksunlaþma olarak görünür.

Emeðin gerçekleþmesi kendini gerçekliðin öylesine bir yitiril- mesi olarak gösterir ki, iþçi kendi gerçekliðini açlýktan ölecek dere- cede yitirir. Nesnelleþme kendini nesnenin öylesine bir yitirilmesi olarak gösterir ki, iþçi sadece yapamak için en gerekli nesnelere deðil, ama çalyþma nesnelere de yoksun býrakýlmýþtır. Evet, çalyþmanýn kendisi ancak en büyük çabalar gösterilerek ve en dü- zensiz kesintilerle elde edilebilen bir nesne durumuna gelir.

kendi hesabýmýza biz de vazgeçiyoruz. Hegel de ayrým gözetmiyordu, ve bize kalýrsa, Görüngübilim çevirisinde, extranéation sözcüðünü yaratmýþ bulunan M. Hippolyte gibi davranmanýn bir yararý yoktur. Marxýn, vurgulamak için, her iki terimi de arka arkaya kul- landýðý yerlerde, bunlardan birini yoksunlaþma (dessaissesmet) ile çevirdik. Marxýn entfremdet sýfatýný kullandýðý yerlerde, bunu, olanaklý olduðu zaman, yabancýlaþtırýlmýþ ile çevirdik. Ama yabancýlaþmýþ (aliéné) terimi sadece entäussert

i karþýlamak için kullanýl- madý.

62

Karl Marks

1844 Elyazmaları

Nesnenin temellükü kendini öylesine bir yabancýlaşma olarak gösterir ki, işçi ne kadar çok nesne üretirse, o kadar az temellük edebilir ve kendi ürünü olan sermayenin egemenliđi altına o kadar çok girer.

Bütün bu sonuçlar, şu belirlenimin içinde bulunurlar: işçi, kendi emek ürünü karşısında, yabancı bir nesne karşısındaki ile aynı ilişki içindedir. Çünkü bu durum, varsayım geređi açıktır: işçi kendi emeđi içinde kendini ne kadar dýşlaştırır, kendi karşısında yarattıđı yabancı, nesnel dünya o kadar erkli bir duruma gelir; kendi kendini ne kadar yoksullaştırır ve iç dünyası ne kadar yoksul bir duruma gelirse, kendine özgü o kadar az þeyye sahip olur. Bu, dinde de böyledir. Ýnsan Tanrıya ne kadar çok þey verirse, kendinde o kadar az þey kalır. Ýşçi, yapamýný nesneye koyar. Ama o zaman yapamý kendisinin deđil, nesnenindir. Demek ki bu etkinlik ne kadar büyükse, işçi o kadar nesnesizdir. ⁹⁸ O, emeđinin ürünü olan þey deđildir. Öyleyse bu ürün ne kadar büyükse, işçi o kadar az kendisidir. Ýşçinin ^[sayfa 154] kendi ürünü içinde yabancýlaşması, sadece emeđinin bir nesne, dýşsal bir varoluş durumuna geldiđi anlamına deđil, ama emeđinin kendi dýşında, ondan bađımsız, ona yabancı, ve onun karşısında özerk bir erk durumuna gelen bir varlık olarak varolduđu, ve nesneye çevirdiđi yapamýn, hasým ve yabancı bir yapam olarak, ona karşı çýktıđı anlamına da gelir. [XXIII] Þimdi nesnelleþmeyi, işçinin üretimini, ve bu üretimde de, nesnenin, kendi ürününün yabancýlaşmasını, yitimini daha yakýndan inceleyelim.

Ýşçi, dođa olmadıkça, duyulur dýş dünya olmadıkça, hiç bir þey üretmez. Dođa, işçi emeđinin içinde gerçekteđi, işçinin içinde etkin olduđu, ona dayanarak ve onun aracýyla ürettiđi maddedir (matière).

Ama, nasýl ki dođa, emeğe, emeğin üzerlerinde çalıþtıđı nesneler olmaksızın yapamayacağı anlamında, geçim araçları sunar, sa, tıpký öyle, öte yandan da dar anlamda geçim araçları, yani işçinin kendisinin fizik geçim araçlarını da sağlar.

Öyleyse, işçi, emeği ile dýş dünyayı, duyulur doğayı ne kadar çok temellük ederse, kendini geçim araçlarından şu iki açıdan o kadar çok yoksullaştırır: ilkin, duyulur dýş dünya, onun emeğine

Almanca deyim gegenstandslos dur.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

ilişkin bir nesne, onun emeğine bir geçim aracı olmaktan; ikincisi, dolaylımsız anlamda bir geçim aracı , işçinin bir fizik geçim aracı olmaktan gitgide daha çok çıkar.

Bu ikili açıdan, demek ki, işçi, kendi nesnesinin, birincisi bir emek nesnesini , yani işi , ikincisi de geçim araçlarının ondan aldığı bir kölesi durumuna gelir. Demek ki, birincisi işçi olarak, ikincisi de fizik özne olarak varolma olanağının kendi emek nesnesine borçlu olduğu anlamında. Bu köleliğin doruğu budur ki, fizik özne olarak varlığını sürdürebilmesini artık sadece işçi niteliği sağlar, ve artık ancak fizik özne⁹⁹ olarak işçidir . [sayfa 155]

(İşçinin kendi nesnesi içinde yabancılaşması, iktisat yasalarına göre, kendini bu biçimde dile getirir: işçi ne kadar çok üretirse, o kadar az tüketecek nesnesi vardır; ne kadar çok değer yaratırsa, o kadar çok değerden düşer ve saygınlığının azaldığını görür; ürünü ne kadar biçimliyse, işçi o kadar biçimsizdir; nesnesi ne kadar uygarsa, işçi o kadar barbardır; iş ne kadar erkliyse, işçi o kadar erksizdir; iş ne kadar us işi olmuşsa, işçi ustan o kadar yoksunlaşmış ve doğanın o kadar kölesi durumuna gelmiştir.) Ekonomi politik, işçi (emek) ile üretim arasındaki dolaysız ilişkiyi gözönünde tutmaması sonucu, emeğin özündeki¹⁰⁰ yabancılaşmayı gizler . Gerçi emek zenginler için tansıklar (harikalar), ama işçi için yoksunluk (dénuement) üretir. Saraylar, ama işçi için inler üretir. Güzellik, ama işçi için solup sararma üretir. Emeğin yerine makineleri geçirir, ama işçilerin bir bölümünü barbar bir çalışma içine atar ve öbür bölümünü de makine durumuna getirir. Us, ama işçi için budalalık, aptallık üretir.

Emeğin kendi ürünleri ile dolaylımsız ilişkisi, işçinin kendi üretim nesneleri ile ilişkisidir. Servet sahibi insanın üretim nesneleri ve üretimin kendisi ile ilişkisi, bu ilk ilişkinin bir sonucundan başka bir şey değildir. Ve onu doğrular. Bu öbür görünümü daha sonra inceleyeceğiz.

⁹⁹

başka bir şey değildir. O fizik özne olarak varlığını ancak işçi niteliği ile sürdürebilir, yoksa doğanın sunduğu geçim araçlarından doğrudan doğruya yararlanabilme olanağına sahip insan niteliği ile değil.

¹⁰⁰

nesnelleşmesi olmasıdır. Ekonomi politik, emeği, insanla ilişkisi içinde değil, ama sadece yabancılaşmış biçimi altında

gözönünde tutar: deđer üreticisi olduđu, ve insanýn özsel güçleri olmaktan çýkýp, kazanç gözeten bir etkinlik durumuna dönüptüđü ölçüde.

64

Karl Marks

1844 Elyazmaları

Demek ki, emeğin özsel iliþkisi nedir sorusunu soruyorsak,

iþçinin üretim ile iliþkisi sorusunu soruyoruz demektir. Ýþçinin yabancýlaþmasýný, yoksunlaþmasýný þimdiye kadar sadece tek bir görünüm, onun kendi emek ürünü ile iliþkisi görünümü- mü altýnda gözönünde tuttuk. Nedir ki yabancýlaþma [sayfa 156] sadece sonuç içinde deđil, ama üretim eylemi içinde, üretici etkinliđin kendi içinde de görünür. Ýþçi, eđer üretim eyleminin ta içinde ken- di kendine yabancýlaþmasaydı, kendi etkinlik ürünü ile yabancý olarak nasýl karþýlaþabilirdi? Ürün, gerçekte, etkinliđin, üretimin öze- tinden baþka bir þey deđildir. Öyleyse, eđer emek ürünü yabancýlaþ- ma ise, üretimin kendisinin de, eylem durumundaki yabancýlaþma, etkinliđin yabancýlaþması, yabancýlaþmanın etkinliði olması gerekir. Emek nesnesinin yabancýlaþması, emeđin etkinliđinin kendi içinde, yabancýlaþmanın, yoksunlaþmanın özetinden baþka bir þey deđildir.

Peki, emeđin yabancýlaþması neye dayanýr?

Ýlkin, emeđin iþçinin dýþýnda olması, yani onun özüne iliþkin olmamasý, demek ki, emeđinde, iþçinin kendini olurlamayýp yadsý- masý, mutlu deđil mutsuz duyması, özgür bir fizik ve entelektüel etkinlik göstermeyip bedenine ve tenine eziyet etmesi olgusuna. Sonuç olarak, iþçi ancak çalıþmanın dýþýnda kendi kendisinin ya- nýnda 101 olma duygusuna sahiptir, ve çalıþmada, kendini kendi dýþýnda duyar. Çalıþmadýđý zaman kendi evinde gibidir, ve çalıþtıđý zaman da kendini kendi evinde duymaz. Öyleyse çalıþması istemli deđil, ama istemsizdir, zorlama çalıþmadýr . Öyleyse bir gereksinme- nin karþýlanması deđil, ama sadece çalıþma dýþýndaki gereksinme- lerin bir karþýlama aracıdır . Emeđin yabancý niteliði, fizik ya da baþka bir zorlama ortadan kalkar kalkmaz, çalıþmadan veba gibi kaçýlması olgusunda açıkça görünür. Dýþsal emek, insanýn içinde kendine yabancýlaþtıđý emek, bir kendini kurban etme, bir onur kýrılması çalıþmasıdır. Son olarak, emeđin iþçiye dýþsal niteliði, onun iþçinin kendi öz malý deđil, ama bir baþkasýnýn malý olması, iþçiye iliþkin olmamasý, iþçinin emekte (çalýþmada) kendine deđil, ama bir baþkasýna iliþkin olması olgusunda da görünür. Dinde, insan imgeleminin, insan kafasýnýn ve [sayfa 157] insan yüređinin öz etkin- liði, nasýl birey üzerinde ondan bađýmsız olarak, yani tanrısal ya da þeytansal yabancý bir etkinlik olarak etkili olursa, iþçinin etkinliði

Bei sich , yani kendi varlýđynýn dýpýndaki belirlenimlerden kurtulmuş.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

de, t pky öyle, kendi öz etkinliği değildir. Bir bağkasyna iliğkindir, kendi kendinin yitirilmesidir bu etkinlik.

Bundan  u sonuca var lyr ki, insan (iğçi) artık kendini ancak yemek, içmek ve çoğalmak gibi hayvanal iğlevlerinde, bir de olsa olsa konutta, s ste, vb.  zg rce etkin duyabilir, insan iğlevlerinde ise ancak hayvanlyđyn  duyar. Hayvanal insanal, ve insanal da hayvanal durumuna gelir.

Gerçi yemek, içmek ve çoğalmak da gerçek insanal iğlevlerdir. Ama, insanal etkinlikler alanyn n üst yanyn da soyut olarak ayr lm ğ ve böylece son ve tek erek durumuna gelmiğ biçimde, hayvanal iğlevlerdirler.

Pratik insanal etkinliğin yabancylağma belgesini, emeği, iki görünüm altyn da gözönünde tuttuk: Birincisi, iğçinin, yabancı ve kendi üzerinde egemen nesne olarak emek ürünü ile iliğkisi. Bu iliğki aynı zamanda duyulur d ğ dünyaya, onun karđsyna yabancı ve d ğman bir biçimde  ykan dünya olan doğa nesnelere ile de iliğkidir. Ykincisi, emeğin,  al ğma içindeki üretim eylemi ile iliğkisi. Bu iliğki, iğçinin, kendine iliğkin olmayan yabancı etkinlik olarak kendi öz etkinliği ile iliğkisidir, edilginlik olan etkinlik, erksizlik olan kuvvet, iğdiğlik olan d lverme, iğçinin kendine özgü fizik ve entelektüel enerjisi, onun, ona iliğkin olmayan, ondan bağymsyz, onun kendisine karđy y neltilmiğ etkinlik olan  nk n  apam etkinlikten bağka nedir kiğisel  apamdyr bu. Daha yukarda [g rd d m z - .] şeyin yabancylağması gibi, kendinin yabancylağması .

[XXIV] Ama, yabancylağm ğ emeğin bundan önceki iki belirleniminden, bir   nc  belirlenim daha  ykarmak zorundayız. Ynsan, türsel bir varlykt r. ¹⁰² Sadece pratik ve kuramsal [sayfa 158] düzeyde, kendi öz türünü olduğ kadar bağka şeylerin türünü de kendi nesnesi (konusu) durumuna getirdiği için değil, ama ve bu aynı şeyi bir bağka anlatma biçiminden bağka bir şey değil kendi kendine karđy,  apayan güncel t re karđy olduğ gibi davran-

102

değil. Ansiklopedi de (§ 177), Hegel, türü (die Gattung) somut Evrensel olarak tanymalar. Hegel onun somut tözü olduğ öznenin tekilliği ile kendinde olduğundan, yalyn bir birlik oluğturduğunu da söyler (§ 367). Ynsanyn türsel bir varlyk olduğunu söylemek,  yleyse insanyn kendi  nel bireyselliği üstüne yükseldiğini, nesnel evrenseli kendinde tanyd ğyn  ve sonlu varlyk

olarak kendini aþtýđýný söylemek demektir. Baþka bir deyiþle, o bireysel olarak Ýnsanýn oruncusudur.

66

Karl Marks

1844 Elyazmaları

dýđý, kendi kendine karþý, evrensel , öyleyse özgür bir varlýđa karþý olduđu gibi davrandýđý için de.

Türsel hayat, insanda olduđu kadar hayvanda da, ilkin, fizik bakýmdan, insanýn (hayvan olarak) örgensel-olmayan dođada yapamasy, ve insan, hayvana oranla ne kadar evrenselleþirse, yasadýđý örgensel-olmayan dođa alanýnýn da o kadar evrenselleþtiđi ol- gusuna dayanýr. Bitkiler, hayvanlar, taþlar, hava, ýþýk vb., kuramsal bakýmdan, ister dođa bilimleri nesnelere, ister sanat nesnelere ola- rak, nasýl insan bilincinin bir bölümünü oluþtururlarsa bunlar onun örgensel- olmayan entelektüel dođasýný oluþtururlar, insanýn yarar- lanýp sindirmek için önce hazýrlamasý gereken entelektüel geþim araçlarýdýr bunlar, pratik bakýmdan da týpký böyle, insan yapamý ve insan etkinliđinin bir bölümünü oluþtururlar. Bunlar ister besin, ister ýsý, ister giysi, ister konut vb. biçimi altýnda görünsünler, fizik bakýmdan, insan, ancak bu dođal ürünler aracýyla yapar. Ýnsanýn evrenselliđi, pratikte, ilkin dođanın dolayýmsýz bir geþim aracý olmasý ölçüsünde olduđu kadar, [ikinci olarak] insanýn dirimsel etkinliđinin maddesi, nesnesi ve aleti olmasý ölçüsünde de, tüm dođayý kendi örgensel-olmayan bedeni durumuna getiren evrenselliđin ta ken- disinde görünür. Dođa, yani kendisi insan bedeni olmayan dođa, insanýn örgensel- olmayan bedenidir . Ýnsan, dođa aracýyla yapar , þu anlama gelir: dođa, [sayfa 159] insanýn, ölmek için kendisi ile sürekli bir süreç sürdürmesi gereken bedenidir . Ýnsanýn fizik ve entelektüel yapamýnýn dođaya sýký sýkýya bađlý olduđunu söylemek, dođanın kendi kendine sýký sýkýya bađlý olduđunu söylemekten baþka hiç bir anlama gelmez, çünkü insan dođanın bir parçasýdýr. Yabancýlaþmýþ emek, 1° dođayý; 2° kendi kendini, kendi öz etkin iþlevini, kendi dirimsel etkinliđini insana yabancýlaþtırdýrken, türü de yabancýlaþtırdýr ona: türsel yapamý , onun için bireysel yapam aracý durumuna getirir. Ýlkin, türsel yapam ile bireysel yapamý yabancýlaþtırdýr, ve ikinci olarak da soyutlamaya indirgenmiþ bulu- nan bireysel yapamý, gene soyut ve yabancýlaþmýþ biçimi altýnda alýnmýþ bulunan türsel yapamýn eređi durumuna getirir. Çünkü, ilkin, emek, dirimsel etkinlik, üretken yapam , bunlar insana ancak bir gereksinmenin, fizik varlýđý koruma gereksinme- sinin bir karþýlama aracý olarak görünürler. Ama üretken yapam, türsel yapamdýr. Yapamý dođuran yapam. Dirimsel etkinlik biçimi, bir türün ¹⁰³ tüm özlüđünü, türsel özlüđünü kapsar, ve özgür, bilinçli

etkinlik, insanýn türsel özlüdüdür. Yapamýn kendisi bile ancak geçim aracı olarak görünür.

Hayvan kendi dirimsel etkinliði ile doğrudan doğruya öz- depleşir. Kendini ondan ayırmaz. O, bu etkinliktir . İnsan kendi dirimsel etkinliðinin kendisini, kendi irade ve bilincinin nesnesi (konusu) durumuna getirir. Onun bilinçli bir dirimsel etkinliði vardır. Kendisine doğrudan doğruya kaynağı bir belirlenim deşildir bu. Bilinçli dirimsel etkinlik, insaný, hayvanýn dirimsel etkinliðinden doğrudan doğruya ayırır. İşte o tamamen bundan, ve sadece bundan ötürü türsel bir varlıktır. ¹⁰⁴ Ya da o sadece ancak türsel bir varlık oldu [sayfa 160] için bilinçli bir varlıktır; başka bir deyişle kendi öz yapamý onun için bir nesnedir. Etkinliði, sadece bundan ötürü özgür etkinliktir. Yabancılaşmýş emek, ilişkiyi tersine çevirir; öyle ki, insan, bilinçli bir varlık olması sonucu, kendi dirimsel etkinliðini, kendi özünü , ancak varoluşunun bir aracýnın ta kendisi durumuna getirir.

Nesnel bir dünyanın pratik üretimi ile, örgensel-olmayan doğanın işlenmesi ile, insan bilinçli türsel varlık olarak, yani tür karşısında kendi has özü karşıdaymış, ya da kendisi karşıısında, türsel varlıkmış gibi davranan varlık olarak, yararlığını gösterir. Gerçi hayvan da üretir. Arý, kunduz, karınca vb. gibi, kendine bir yuva, barınaklar kurar. Ama o sadece kendisi ya da yavrusu için dolayım- sız gereksinme duyduğu şeyleri üretir; tek yanlı bir biçimde üretir, oysa insan evrensel bir biçimde üretir; hayvan araçsız fizik gereksinme egemenliði altında üretir, oysa insan hatta fizik gereksinme- den bağımsız olarak bile üretir ve ancak ondan bağımsız oldu

103 104

konularının benzerliði ile onları ayıran şeyi iyi gösterir: Öyleyse insaný hayvandan ayıran o özsel ayrım nedir? Bu soruya verilen yanıtların en yalın ve en geneli, ama aynı zamanda da en popüleridir: bilinç . Ama dar anlamda bilinç; çünkü kendinin duygusunu, duyulur nesnelere ayırdetme, dýş şeyleri duyu organları ile duyulan belirli göstergelere göre algılama, hatta yargılama yetisini belirten bilincin, hayvanlarda da varolmadığı söylenemez. En dar anlamda anlaşılmalı bilinç, ancak kendi öz tür ve kendi has özünü konu alan bir varlık için sözkonusudur. ... Bilinçle bezenmiş olmak demek, bilime yetenekli olmak demektir. Bilim, türlerin bilincidir . ... Oysa ancak kendi öz türünü, kendi has özünü konu olarak alan bir varlık, kendinden başka şey ve varlıkları, özsel anlamları içinde, konu olarak almaya yeteneklidir.

Bundan ötürü hayvanın sadece yalnız ve insanın ikili bir yaşamı vardır: hayvanda iç yaşam dýþ yaşam ile karýþýr, insan, tersine, bir iç ve bir de dýþ yaşama sahiptir. (Ludwig Feuerbach: Manifestes philosophiques , Louis Althusser çevirisi, Paris 1960, s. 57-58.)

68

Karl Marks

1844 Elyazmaları

zaman gerçekten üretir; hayvan sadece kendi kendini üretir, oysa insan tüm doğayı yeniden üretir; hayvanın ürünü doğrudan doğruya kendi fizik bedeninin bir parçasıdır, oysa insan kendi ürünü ile özgürce karşılıklı ilişkiye girer. Hayvan sadece kendi türünün ölçü ve gereksinmelerine göre yapar, oysa insan her türün ölçüsüne göre üretir ve nesneye her yerde kendi iç doğasına uygulamalarını bilir; demek ki [sayfa 161] insan güzellik yasalarına göre de üretir. İnsan türesel varlık olduğunun kanıtlarını, demek ki tam da nesnel dünyayı işleyip geliştirme olgusunda gerçekten vermeye başlar. Bu üretim onun etkin türesel yapısıdır. Bu üretim aracılığıyla, doğa, onun yapısı ve onun gerçekliği olarak görünür. Çalışmanın (emeğin) amacı demek ki insanın türesel yapısının nesneleşme- sidir: çünkü insan, bilinçte olduğu gibi, kendini sadece entelektüel bir biçimde değil, ama etkin bir biçimde, gerçek bir biçimde ikiler, ve böylece kendini yaratmış bulunduğu dünyada seyrediyor. Demek ki, yabancılaşmış emek insandan kendi üretim nesnesini çekip alırken, ondan türesel yapısını, onun gerçek türesel nesnelliğini de koparıp alır, ve insanın hayvan karşısında sahip bulunduğu üstünlüğü, örgütsel-olmayan bedeninin, doğanın, elinden alınması elverişsizliğine dönüştürür.

Aynı biçimde, insana özgü etkinliği, özgür etkinliği, araç durumuna düşürürken, yabancılaşmış emek, insanın türesel yapısını, onun fizik varlık aracı durumuna getirir.

İnsanın kendi türü üzerine sahip olduğu bilinç, demek ki yabancılaşma sonucu, türesel yapının onun için bir araç durumuna gelecek biçimde dönüşür.

Öyleyse yabancılaşmış emek şu sonuçlara ulaşır:

3° İnsanın türesel varlığı, doğa kadar onun türesel entelektüel yetileri de, ona yabancı bir varlık durumuna, onun bireysel varoluş aracı durumuna dönüşürler. O, onun dünyadaki doğayı olduğu gibi, onun tinsel özünü, insanal özünü olduğu gibi, kendi öz bedenini de insana yabancılaştırır.

4° İnsanın kendi emek ürününe, kendi daimsel etkinliğine, kendi türesel varlığına yabancılaşmasının dolaysız bir sonucu da şudur: insan insana yabancılaşmıştır . İnsan kendi kendisinin karşısında iken, onun karşısında olan ötekidir . 105 İnsanın kendi emeline,

.euerbachta þöyle bir parça bulunur: Nesne olmaksýzýn insan hiçtir. Oysa bir

Karl Marks 1844 Elyazmaları

kendi emek ürününe ve kendi [sayfa 162] kendine iliþkisi için dođru olan þey, insanýn öbür insana, ve onun emek ve emek nesnesine iliþkisi için de dođrudur.

Genel bir biçimde, türsel varlýđýnýn insana yabancýlaþtýđý öner- mesi, bir insanýn öbürüne olduđu gibi, onlardan her birinin de insanal öze yabancýlaþtýđý anlamýna gelir.

Ýnsanýn yabancýlaþması, ve genel olarak insanýn kendi ken- disini ile içinde bulunduđu her iliþki, ancak insanýn öteki insanlarla bulunduđu iliþki içinde edimselleþir, dýþavurur.

Demek ki, yabancýlaþmýþ emek iliþkisi içinde, her insan öte- kini, kendi kendisi ile iþçi olarak içinde bulunduđu iliþkinin ölçü ve niteliđine göre deđerlendirir.

[XXV] Ýktisadi bir olgudan, iþçinin ve üretiminin yabancýlaþ- masý olgusundan yola çýktýk. Bu olgunun kavramýný dile getirdik: yabancý kýlýnmýþ, yabancýlaþmýþ emek. Bu kavramý, demek ki sa- dece iktisadi bir olguyu çözümledik.

Þimdi yabancý kýlýnmýþ, yabancýlaþmýþ emek kavramýnýn, gerçeklikte kendini nasýl dýþavurup nasýl orunlayacađýný görelim. Eđer emek ürünü bana yabancý ise, karþýma yabancý erk

olarak çýkýyorsa, o zaman bu ürün kime iliþkindir?

Eđer benim öz etkinliđim bana iliþkin deđilse, eđer yabancý bir etkinlik, bir komuta aracı ise, o zaman bu etkinlik kime iliþkindir?

Benden baþka bir varlýđa. Kimdir bu varlýk?

Tanrýlar mı? Gerçi, eski çađlarda, örneđin Mýsýr, Hindistan, Meksikada tapýnaklar yapýmý vb. gibi en önemli üretim, tanrý hiz- meti olduđu kadar, tanrýlara iliþkin ürün olarak da görünür.

Ama sadece tanrýlar hiç bir zaman emeđin egemenleri olmamýþlardýr. Dođa da öyle. Ve insan, emeđi aracıyla dođayý egemenliđi altýna aldýđý, tanrýlarýn tansýklarý, sanayiin tansýklarý aracıyla gereksiz ký- lýndýklarý ölçüde, insanýn bu erkler aþkýna üretme sevinci ve ürün zevkinden [sayfa 163] vazgeçme zorunda kalması da büyük bir çeliþki olurdu.

Emeğin ve emek ürünün kendisine ilişkin olduğu, emeğin kendi hizmetinde bulunduğu ve emek ürününün kendi kullanımı-

öznenin öz ve zorunluluk gereği ilişikli olduğu nesne, bu öznenin has, ama nesnelleşmiş özünden başka bir şey değildir. (Ibid ., s. 61.)

70

Karl Marks

1844 Elyazmaları

na yaradýđý yabancý varlýk, insanýn kendisinden bařkasý olamaz. Eđer emek ürünü iřçiye iliřkin deđilse, eđer bu ürün iřçi karřsýnda yabancý bir erk ise, bu, ancak o ürün iřçi dýřýnda bir bařka insana iliřkin olduđu için olanaklýdır. Eđer iřçinin etkinliđi onun için bir iřkence ise, bir bařkasýnın zevki ve bir bařkasý için yařama sevinci olmalýdır. Ýnsan üzerindeki bu yabancý erk, ne tan- rýlar olabilir, ne de dođa; ancak insanýn kendisidir bu.

Yukardaki önermeyi bir kez daha düřünelim: insanýn kendi kendisiyle iliřkisi, onun için ancak bařkasý ile iliřkisi aracýyla nesnel, gerçek bir iliřki olabilir. Öyleyse o kendi emek ürününe karřý, kendi nesnelleřmiř emeđine karřý, yabancý , düřman, güçlü, ondan bađým- sýz bir nesne olarak davrandýđý zaman, bu nesne ile, kendisine ya- bancý, düřman, güçlü, kendisinden bađýmsýz bir bařka insan ona sahipmiř gibi bir iliřki içindedir. O kendi öz etkinliđi karřsýnda, özgür-olmayan bir etkinlik karřsýndaymýř gibi davrandýđý zaman, ona karřý, bir bařka insanýn hizmetinde, bir bařka insanýn egemen- liđi, zorlamasý ve boyunduruđu altýnda bir etkinlik olarak davranýr. Ýnsanýn kendisi ve dođa karřsýndaki kendinin her yaban- cýlařmasý, kendisinden ayrý öteki insanlar ile kurduđu, kendini ve dođayý içine koyduđu iliřkide görünür. Bu nedenle kendinin dinsel yabancýlařmasý, zorunlu olarak, layýkin rahip ile, ya da burada entelektüel dünya sözkonusu olduđuna göre, bir aracý, vb. ile iliřkisi içinde görünür. Pratik gerçek dünyada, kendinin yabancýlařmasý ancak öbür insanlar karřsýndaki gerçek pratik iliřki aracýyla görü- nebilir. Yabancýlařmayý oluřturan aracýn kendisi pratik bir araçtır. Yabancýlařmýř emek aracýyla, demek ki insan sadece nesne ve üretim ^[sayfa 164] eylemi ile, yabancý ve kendine düřman erkler olarak iliřkisini oluřturmaz; öteki insanların kendi üretimi ve kendi ürünü karřsýnda içinde buldukları iliřkiyi ve kendisinin bu öteki insanlar ile içinde bulunduđu iliřkiyi de oluřturur. Kendi öz üretimini nasýl kendi öz gerçeklik yoksunluđu, kendi cezalandýrýlmasý, ve kendi öz ürününü nasýl bir yitik durumuna getiriyorsa, üretmeyen kiřinin üretim ve ürün üzerindeki egemenliđini de, týpký öyle yaratýr. Kendini kendi öz etkinliđine nasýl yabancýlařtırýyorsa, yabancýya da kendinin olmayan etkinliđi týpký öyle verir.

Buraya kadar iliřkiyi sadece iřçi bakýmýndan gözönünde tuttuk, daha sonra onu iřçi-olmayan bakýmýndan da inceleyeceđiz.

Demek ki, yabancý kýlýnmýř, yabancýlařmýř emek aracýlýđýy-

la, işçi bu emek ile ona yabancı ve onun dıþında bulunan bir insa- nın iliþkisini oluþturur. İşçinin emek karþısındaki iliþkisi, kapitalistin, kendisine verilen ad ne olursa olsun, emeğin efendisinin iliþkisini oluþturur. Özel mülkiyet , demek ki yabancılaşmış emeğin , işçinin doða ve kendi kendisi ile dıþsal iliþkisinin ürünü, sonucu zorunlu vargıydır.

Öyleyse özel mülkiyet , çözümleme gereði yabancılaşmış emek , yani yabancılaşmış insan , yabancı kılmış emek, yabancı kılmış yapı, yabancı kılmış insan kavramından doðar. Gerçi yabancılaşmış emek (yabancılaşmış yapı) kavramı- nı ekonomi politikten özel mülkiyetin hareketi sonucu olarak çıkar- dık. Ama bu kavramın çözümlemesinden, özel mülkiyet her ne kadar yabancılaşmış emeğin kanıtı, nedeni olarak görünürse de, daha çok bunun bir sonucu olduğı çıkar, tıpkı tanrıların baþlangıçta insan anlığındaki sapıncın nedeni değil, ama sonucu olmaları gibi. Daha sonra, bu iliþki, karþılıklı etki durumuna dönüþür. Özel mülkiyete özgü bu giz, yani onun bir yandan yabancılaş- mış emeğin ürünü ve öte yandan emeğin kendisi aracıyla [sayfa 165] yabancılaştığı araç olması, bu yabancılaşmanın gerçekleşmesi ol- ması, kendini ancak özel mülkiyetin gelişmesinin doruk noktasında yeniden gösterir.

Bu aşındırma henüz çözülmemiş atıþmaları hemen aydınla- tır.

1. Ekonomi politik gerçek üretimin ruhu olarak emekten yola çıkar, ama gene de emeğe hiç bir şey vermez, her şeyi özel mülkiyete verir. Proudhon, bu eliþkiden yola çıkararak, özel mülkiyete karþı emekten yana bir sonuca varmıştıdır. Ama bu göze çarpan eliþkinin, yabancılaşmış emeğin kendi kendisi ile çeliþkisi olduğunu, ve ekonomi politiğin yabancılaşmış emek yasalarını dile getir- mekten başka bir şey yapmamış bulunduğunu görüyoruz. Sonuç olarak ücret ile özel mülkiyetin özdeğ olduklarını da görüyoruz: Çünkü ürünün, emek nesnesinin, içinde emeğin kendi- sini ödüllendirdiği ücret, emeğin yabancılaşmasının zorunlu bir sonucundan başka bir şey değildir, ve ücret içinde emek, artık kendiliğinde erek olarak değil, ama ücret köleliği olarak görünür. Bu konuyu daha sonra aındıracağız ve þimdilik bundan sadece birkaç sonuç [XXVI] ıkartacağız.

Zorla bir ücret yükselmesi (bütün öbür güçlükler bir yana

Karl Marks

1844 Elyazmaları

býrakýlýrsa, bir düzgüsüzlük (anomalie) olduđu için, bu yükselme- nin ancak zorla sürdürülebileceđi bir yana býrakýlýrsa), öyleyse kölelere daha iyi bir emek karþýlýđý ödenmesinden başka bir þey olamaz ve iþçi için de emek için de kendi yerlerini ve insanal saygýnlýklarýný sađlayamaz.

Proudhonun istediđi biçimdeki ücret eþitliđi bile, güncel iþçinin kendi emeđi ile iliþkisini, bütün insanların emek ile iliþkisi durumuna dönüþtürmekten başka bir sonuç vermez. Toplum o zaman soyut bir kapitalist olarak tasarlanmýþ bulunur.

Ücret, yabancýlaþmýþ emeđin dolaysýz bir sonucu ve yabancý- laþmýþ emek de özel mülkiyetin dolaysýz nedenidir. Bunun sonucu, terimlerden birinin yok olmasý, öbürünün de yok [sayfa 166] olmasý sonucunu verir.

2. Yabancýlaþmýþ emeđin özel mülkiyet ile bu iliþkisinden, ayrıca, toplumun özel mülkiyetten vb., kölelikten kurtuluþunun, sadece iþçilerin kurtuluþu sözkonusu olduđu için deđil, ama bu kurtuluþ insanýn evrensel kurtuluþunu içerdidi için, kendini iþçilerin kurtuluþu siyasal biçimi altýnda dile getirdiđi sonucu da çýkar; insa- nýn tüm köleliđi iþçinin üretim ile iliþkisinde içerildiđi ve bütün kö- lelik iliþkileri bu iliþkinin çepit ve sonuçlarýndan başka bir þey olma- dýđý için, insanlýđýn evrensel kurtuluþu, iþçilerin kurtuluþu içine konmuþtur.

Yabancýlaþmýþ, yabancý kýlýnmýþ emek kavramýndan, çözüm- leme aracýyla, özel mülkiyet kavramýný çýkarmýþ bulunduđumuz gibi, bu iki etken yardýmýyla da, iktisadýn bütün kategorileri açýkla- nabilir, ve örneđin alýþveriþ, rekabet, sermaye, para gibi her kategori içinde, bu ilk temellerin belirli ve geliþmiþ bir dýþavurumundan başka bir þey görmeyiz.

Gene de, bu biçimleri gözönüne almadan önce, iki sorunu

çözmeye çalıþalım:

1° Yabancýlaþmýþ emeđin sonucu olarak göründüđü biçimde özel mülkiyetin genel özünü , gerçekten insanal ve toplumsal mül- kiyet ile iliþkisi içinde belirlemek.

2° Emeđin yabancýlařmasýný, onun kendinin yoksunlařmasýný bir olgu olarak kabul ettik, ve bu olguyu çözümledik. Ýnsan nasýl olur da, diye soruyoruz řimdi, kendi emeđini yabancýlařtırmaya , onu yabancý kýlmaya kadar gidebilir? Bu yabancýlařma insanal geliř- menin özünde nasýl temellendirilmiřtir? Özel mülkiyetin kökeni

Karl Marks 1844 Elyazmaları

sorununu, yabancýlaşmýþ emeđin insanlýđýn geliþmesinin gidiþi ile iliþkisi sorunu durumuna dönüþtürerek, bu sorunun çözümlünde daha önce büyük bir adým atmýþ bulunuyoruz. Çünkü özel mülkiyetten sözedildiði zaman, insanýn dýþýndaki bir þeyden söze- dildiði düþünülür. Ve emekten sözedildiði zaman da, dođrudan dođruya insanýn kendisi sözkonusu edilmiþ demektir. Sorunun bu yeni konuþ biçimi, onun çözümlünü de içerir. ¹⁰⁶ [sayfa 167] 1. nokta konusunda. Özel mülkiyetin genel özü ve gerçekten

insanal mülkiyet ile iliþkisi .

Yabancýlaşmýþ emek bize göre birbirlerini karþýlýklý olarak kopullandıran ya da bir tek ve ayný iliþkinin çeþitli dýþavurumlarından baþka bir þey olmayan iki öðeye ayrılmýþtır.

Temellük, yabancýlaşma, yoksunlaşma olarak, ve yoksunlaşma temellük, yabancýlaşma da yurttaþlýk haklarına gerçek kavuþma olarak görünür . ¹⁰⁷ Görünürlerden birini, iþçinin kendisine oranla yabancýlaşmýþ emeđi, yani yabancýlaşmýþ emeđin kendi kendisi ile iliþkisini gözönü- ne aldýk. Ýþçi-olmayanýn iþçi ve emek ile mülkiyet iliþkisini , bu iliþ- kinin ürünü olarak, bu iliþkinin zorunlu sonucu olarak gördük. Ya- bancýlaşmýþ emeđin özetlenmiþ maddi dýþavurumu olan özel mül- kiyet , her iki iliþkiyi de, iþçinin iþ ile, kendi emeđinin ürünü ve iþçi- olmayan ile iliþkisini de, iþçi-olmayanýn iþçi ve iþçinin emek ürünü ile iliþkisini de kapsar.

Oysa, eđer þimdiye kadar, dođayý emekle temellük eden iþçiye oranla, temellükün yabancýlaşma olarak, has etkinliđin bir baþkasý için ve bir baþkasýnýn etkinliđi olarak, dirimsel sürecin, ya- þamýn kurban edilmesi olarak, nesne üretiminin, nesnenin yabancý bir erk, yabancý bir insan yararına yitirilmesi olarak göründüðünü görmüþ bulunuyorsak, þimdi de emeđe ve iþçiye yabancý bu insanýn, iþçi, emek ve nesnesi ile iliþkisini gözönüne alalım.

Ýþçide yoksunlaşma, yabancýlaşma etkinliđi olarak ^[sayfa 168]

¹⁰⁶

önemlidirler. Emeđin yabancýlaşması insanal geliþmenin zorunlu bir aþamasýdır, ama bu yabancýlaşmanın tarihte bir kökeni de vardýr. Özel mülkiyet emeđin yabancýlaşmasýndan dođmuþtur, öyleyse o da tarihseldir. Bu, her ikisinin de, insanlýđýn geliþmesinin bir gün aþýlacak olan iki evresi oldukları anlamına gelir.

¹⁰⁷

mülkiyetin kökeni olan bu yabancılaşma, temellük idi. Ýnsan, yabancılaşarak, dođasýnýn, dünyasýnýn zenginliđini geliřtirmiřtir, ve řimdi yabancılaşmanýn, řimdilik kendisine yabancı olan bu dünyada eski yerini sözgötürmez bir biçimde yeniden alabileceđi ařamasýndadır.

74

Karl Marks

1844 Elyazmaları

görünen þeyin, iþçi-olmayanda yoksunlaşma, yabancýlaşma duru- mu olarak göründüðüne dikkat etmek gerek. 108

Ýkinci olarak, iþçinin üretimdeki ve kendi ürününe oranla gerçek pratik davranýþýnýn (ruh durumu olarak), karþýsýna çýkan iþçi-olmayanda kuramsal davranýþ olarak göründüðüne.

[XXVII] Üçüncüsü, iþçinin kendi kendisine karþý yaptıđý her þeyi, iþçi-olmayan iþçiye karþý yapar, ama iþçiye karþý yaptıđý þeyleri kendi kendisine karþý yapmaz.

Bu üç iliþkiyi ayrıntýlý olarak gözönüne alalım. [sayfa 169]

108

yabancýlaşýr. Ýþçi-olmayana, çalyþýp üretmeyen kapitaliste gelince, o, bu olgu sonucu, insanýn, üretmenin ta kendisi olan dođasýna yabancý durumdadýr.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

75

[EMEK VE SERMAYE KARŞITLIĐI. TOPRAK MÜLKÝYETÝ VE SERMAYE]

[XXXX] sermayesinin faizlerini oluşturur. 2 Ýřçinin kibiliğinde demek ki sermayenin kendini iyiden iyiye yitirmiş insan olduğu olgusu nesnel olarak gerçektir, sermayede emeğin kendini iyi- den iyiye yitirmiş insan olduğu olgusunun nesnel olarak gerçektir- mesi gibi. Ama işçi, canlı, gereksinimleri olan , ve çalışmadığı her an, faizlerini, ve bunun sonucu olarak da varoluşunu yitiren bir sermaye olma mutsuzluğuna uğramıştır. Sermaye olarak, işçinin değeri arz [sayfa 170] ve talebe göre yükselir ve hatta varoluşu, yaşamı,

1

bize kadar erişmiştir. Büyük bir olasılıkla yapıtın en önemli bölümünü oluşturan ilk 39 sayfası, yitip gitmiştir.

2

faizi olarak gördüğü ücret sözkonusu ediliyor.

76

Karl Marks

1844 Elyazmaları

fizik bakýmıdan , ve herhangi bir meta arzına benzer bir meta arzı olarak bilinir. Ýþçi sermayeyi üretir, sermaye işçiyi; öyleyse o kendi kendini üretir, ve insan, işçi olarak, meta olarak, tüm hareketin ürünüdür. Artık bir işçiden başka bir şey olmayan insan için ve işçi olarak, kendi insan nitelikleri, kendisine yabancı olan sermaye için var oldukları ölçüde vardırlar. Ama sermaye ile insan birbirlerine yabancı oldukları, öyleyse kayıtsız, dıpsal ve olumsal bir ilişki içinde buldukları için, bu yabancı nitelik de gerçek olarak görünecektir. Demek ki, sermaye artık işçi için olmadıkça dübünür dübünmez zorunlu ya da keyfi dübünce, işçi artık kendisi için yok demektir, işi, öyleyse ücreti yoktur, ve o insan olarak değil, ama işçi olarak var olduğundan, kendini toprağa gömdürebilir, açlıktan ölebilir, vb.. İşçi ancak sermaye olarak kendisi için varolur olmaz, işçi olarak vardır ve bir sermaye onun için varolur olmaz sermaye olarak var- dır. Sermayenin varoluşu onun varoluşudur, yapamıdır, ve sermaye onun yapamının içeriğini ona kayıtsız olan bir biçimde belirler. Demek ki, ekonomi politik, işsiz işçiyi, emek adamını, o bu emek ilişkileri küresi dışında bulundu ölçüde tanımaz. Namussuz, dolandırıcı, dilenci, açlıktan ölen, sefalet çeken, suç işleyen işsiz emekçi, onun için değil, ama sadece başka gözler için, hekimin, yargıcın, mezar kazıcı ve dilenciler kahyasının vb. gözleri için varolan figürlerdir; onun yurtlu dışındaki hayaletlerdir bunlar. İşçinin gereksinimleri, demek ki, onun için [ekonomi politik için -ç.] işçiyi çalıştırma süresince yaratma, ve sadece işçiler soyunun sönmelerini engelleyecek biçimde yaratma gereksinmesinden başka bir şey değildirler. Öyleyse ücret, başka herhangi bir üretken aletin bakımını, çalıştırma durumunda tutulması ile, sermayenin kendini faizlerle birlikte yeniden üretmek için gereksinme duyduğu sermaye tüketimi ile, dönemlerini sağlamak için çarklarının yağlanması ile tamamen aynı anlamı [sayfa 171] taşır. Öyleyse ücret, sermaye ve kapitalistin zorunlu harcamaları arasında girer ve bu zorunluluğun sınırlarını aşmamalıdır. Öyleyse, 1834 Amendment Billinden önce, işçinin yoksullar vergisi aracılığıyla aldığı kamusal yardımları onun ücretinden kesen ve bu yardımları ücretin tamamlayıcı bir parçası sayan İngiliz fabrika patronlarının davranışı, çok tutarlı bir davranıştır.

Üretim, insanı sadece meta, insanal meta , meta olarak belir- lenmiş insan olarak yaratmakla kalmaz, onu, bu tanım uyarınca, fizik bakımından olduğu kadar entelektüel bakımdan da insanlıktan

uzaklaştırmış bir varlık olarak da üretir işçilerin ve kapitalistlerin töretanmazlık, yozlaşma ve sersemlemesi. Ürünü, kendinin bilinci ve kendine özgü etkinlik ile bezenmiş metadır ... insanal meta. ... Ricardonun, Millin, vb., Smith ve Saya göre gerçekleştirdikleri büyük ilerleme budur ki, onlar insanın varoluşunun metaın az çok büyük insanal üretkenliği önemsiz hatta zararlı olduğunu söylerler. Üretimin gerçek ereği, bir sermayenin gereksinmelerini sağladığı işçilerin sayısını değil, ama getirdiği faizlerin miktarı, yıllık ekonomilerin tutarındır onlara göre. Bir yandan emeğin iktisadın tek ilkesi durumuna getirirken, [XLI] bir yandan da ücret ile sermaye çýkarlarının birbirleri ile ters orantılı olduklarını, ve genel kural olarak, kapitalistin ancak ücreti, işçinin de ancak sermaye çýkarlarını kıyarak kazanabileceklerini tam bir açıklıkla açıklamış bulunması, da, modern İngiliz iktisadının iyiden iyiye mantıksal büyük bir ilerlemesi oldu. Ona göre olağan ilişki, tüketicinin sömürülmesi değil, ama kapitalist ve işçi için birbirlerini karşılıklı olarak sömürmeye çalışmaları olgusudur. [sayfa 172]

Özel mülkiyet ilişkisi, emek olarak özel mülkiyet ilişkisini olduğu gibi, sermaye olarak özel mülkiyet ilişkisi ile bunların karşılıklı ilişkisini de gizli bir biçimde içerir. Bir yandan, insanal etkinliğin emek olarak, yani kendi kendine, insana ve doğaya, öyleyse bilince ve yapmanın belirtisine iyiden iyiye yabancı etkinlik olarak üretimi, öyleyse sadece her gün kendi dolu hiçliğinden mutlak hiçliğe, toplumsal ve dolayısıyla gerçek varolmayışı (non-existence) içine düşebilecek emekçi olarak tasarlanmış insanın soyut varoluşudur bu. Öte yandan da, insanal etkinlik nesnesinin, nesnenin her doğa ve toplumsal belirleniminin silinmiş , özel mülkiyetin kendi doğa ve toplumsal niteliğini yitirmiş (demek ki bütün siyasal ve dünyalık yanılsamaları yitirmiş ve artık görünüşe göre hiç bir insanal duruma karşımamış) bulundu, gene aynı sermayenin en çepitli doğa ve toplumsal varoluş içinde aynı kaldığı, kendi gerçek içeriğine iyice kayıtsız bulunan sermaye olarak üretimi. Sonuna kadar götürülünce, bu karşılıklı, zorunlu olarak tüm özel mülkiyet ilişkisinin son durumu, doruğunu ve sonunu oluşturur.

Sonuç olarak, toprak rantını, ekime ayrılmış en kötü toprak çýkarları ile ekilen en iyi toprak çýkarları arasındaki ayrım olarak tanımlanmış bulunmak; toprak sahibinin romantik yanılsamalarını onun sözümona toplumsal önemini ve onun çýkarının, toplum

Karl Marks

1844 Elyazmaları

çýkarý ile, Adam Smithin fizyokratlardan sonra bile dođruladyđy özdepliđini göstermiř bulunmak; gerçekliđin, toprak sahibini iyiden iyiye olađan ve sýradan bir kapitalist durumuna dönüptürece, emek ile sermaye arasýndaki karřýtlýđy yalýnlaptyracak, onu doruđuna çýkaracak ve böylece ortadan kalkýbýný çabuklaptyracak hareketini öncelemiř ve hazýrlamyř bulunmak, gene de modern Ýngiliz iktisa- dýnýn bir bařarýsýdyr. Toprak olarak toprak, toprak rantý olarak toprak rantý , modern Ýngiliz iktisadýnda kendi kast ayrýmlarýný yitirmiřler, ve hiç bir þey söylemeyen, ya da daha dođrusu paradan bařka bir þey söylemeyen sermaye [sayfa 173] ve faiz durumuna gelmiřlerdir. Sermaye ile toprak, kâr ile toprak rantý arasýndaki ayrým , týt- ký onlarla ücret arasýndaki, sanayi , tarým, tařýnmaz ve tařýnýr mülki- yet arasýndaki ayrým gibi, henüz þeyin özü üzerine kurulmamýř ta- rihsel bir ayrým, sermaye ile emek arasýndaki karřýtlýđýn dođup ve biçimleniři sonucu billurlařmýř bulunan bir uđraktýr. Sanayide vb., tařýnmaz mülkiyete karřýt olarak, sadece dođup biçimi ve sanayiin tarýma göre içinde geliřmiř bulunduđu karřýtlýk kendilerini dile getirirler. Özel bir emek türü olarak, önemli ve yapamý kapsayan özsel bir ayrým olarak, bu ayrým, varlýđýný ancak sanayi (kentsel ya- þam) kýrsal mülkiyet (soylu feodal yapam) karřýsýnda kendisini gösterdiđi ve tekel, esnaf kahyalarý loncasý, esnaf loncasý, lonca, vb. biçimi içinde karřýtýnýn feodal özlüđünü henüz kendisinde tařýdy- đý sürece sürdürebilir; bu belirlenimler içinde, emek, henüz görü- nüþe göre toplumsal bir anlam tařýr, henüz gerçek topluluk anlamý- na gelir ve henüz kendi içeriđine kayýtsýz olmamýř, kendisi-için- Varlýka, 3 yani tüm öbür varlýktan soyutlanmaya büsbütün geçme- miř, ve öyleyse henüz kurtulmuř 4 sermaye durumuna da gelme- miřtir.

[XLII] Ama emeđin zorunlu geliřmesi , kendisi-için sanayi olarak kurulmuř bulunan kurtulmuř sanayi, ve kurtulmuř serma- yedir . Sanayiin kendi karřýtý üzerindeki erki, tarýmýn gerçek sanayi olarak dođupunda kendini hemen gösterir, oysa eskiden toprak mülkiyeti iřin özünü toprađa ve bu toprađýn, kendini bu toprak

3

Varlýkýn yadsýnması olarak tanımlar. Kendisi-için-Varlýk, kendisini, kendisi olmayan her þeyden soyutlar. Hegel, Görüngübilim de, bu arý kendisi-için-Varlýk soyutlamasýnýn sözünü eder.

4

yardıymıyla geçindiren kölesine bırakıyordu. Kölenin özgür işçi, yani ücretli durumuna dönüşmesi ile birlikte, toprak sahibinin kendisi de bir sanayi patronu, bir kapitalist durumuna dönüşmüş bulunur her şeyden önce çiftlik kiracısı orta terimi aracıyla gerçekleştiren dönüşüm.

[sayfa 174] Ama çiftlik kiracısı , toprak sahibinin oruncusu, onun açılmıyıp gizidir ; toprak sahibi iktisadi olarak ancak onun aracıyla vardır, ancak onun aracıyla özel mülk sahibi olarak vardır çünkü toprağının rantı ancak çiftlik kiracılarının rekabeti ile vardır. Öyleyse, çiftlik kiracısı biçimi altında, toprak sahibi çoktan olağan kapitalist durumuna dönüşmüş bulunmaktadır. Ve bu durumu ger- çeklik içinde de tamamlanmalı, tarımı yapan kapitalist yani çiftlik kiracısı toprak sahibi olmalı, ya da toprak sahibi tarım yapan kapita- list durumuna gelmelidir. Çiftlik kiracısının sınıai alıverişi , toprak sahibinin sınıai alıveridir; çünkü birincinin Varlığı, ikincinin Var- lılığının öngerektirir.

Ama onlar kendi karışt kökenlerini, kendi doşularının anım- sarlar toprak sahibi, kapitalisti, zenginleşmiş bulunan çünkü ken- dini beşenmiş ve kurtulmuş kölesi sayan, ve kendini de kapitalist olarak onun tarafından tehdit edilen biri olarak görür kapitalist ise toprak sahibini çünkü aylak, kıyıcı ve bencil bey olarak görür. Toprak sahibi tüm güncel toplumsal anlamının, mallarının ve kıvanç- larının sanayie borçlu bulunmasına karşın, kapitalist, onun kapitalist olarak kendisine zarar verdiğini bilir, onda, özgür sanayi ile özgür sermayenin, tüm doşal belirlenimden bağımsız karıştını görür. Bu karıştlık, acılık doludur ve her iki yan da birbirlerine karışlıklı olarak kendi doğruluklarının (verités) söylerler. Karışlıklı saygınlık yoksunluk- larının telkin edici bir tablosunu görmek için, tapınmaz mülkiyetin tapınıyır mülkiyete, tapınıyır mülkiyetin de tapınmaz mülkiyete saldıyla- rının okumaktan başka bir şey yapmak gerekmez. Toprak sahibi mülkünün doşu yüceliğini, feodal anıları, eski anılara dayanan düşünceleri, anı birini, çökü doşasını, siyasal önemini vb. vurgu- lar, ve iktisat dilinde, bu böyle anlatılır: Sadece tarım üretkendir. Aynı zamanda, o, düşmanın onursuz, ilkesiz, birirsiz, cevhersiz, hiç bir şeysiz bir para düşkünü ; her şeyi alıp satan, her şeyi yeren, al- datan, açgözlü ve [sayfa 175] çykarcı bir düzenici; ne kafası, ne de yü- reği olan, topluluğa yabancılaşmış ve onu alıp satan, başkaldırıcı bir insan, bükülgen, salta durmak ve tefe almakta usta bir tefeci, bir aracı, bir köle, rekabetin ve dolayısıyla yoksullaşma ve suçun

Karl Marks

1844 Elyazmaları

kökeninde bulunan bir insan, tüm toplumsal bağların çözülmesine yolaçan, bunu besleyen ve öven bir insan olarak betimler. (Örneğin, Camille Desmoulinsin kendi Les Révolutions de France et de Brabant gazetesinde kınadığı fizyokrat Bergassea bakınız, von Vincke, Lancizolle, Haller, Léo, Kosegarten* ve özellikle Sismandi ye bakınız).

Tabii ki mülkiyet de, kendi köbesinde, sanayi ve hareketin tansyklarını gösterir. O modern çağın çocuğu ve onun töreli (mepru) kızıdır; düpmanına, kendi öz doğası üzerine aydınlanmamış (ve bu dipten doruğa doğrudur), sağtörel sermaye ve özgür emek yerine kaba zoru ve toprak köleliğini geçirmek isteyen bir kafasız olarak acır. Onu, doğruluk, dürüstlük, genel çýkar, süreklilik görünüşü altında, kendi harekete geçme olanaksızlığını, kendi açgözlü zevk düpkünlüğünü, beniçinciliği (égocentrisme), özel çýkarý, kötü niyeti gizleyen bir Don Kışot olarak betimler. Düzenli bir tekeli olduğunu söyler onun; düpmanının anılarını, piirini, [sayfa 176] cöpkunluğunu, romantik hatlarda pıpirilip kotarılan tarihsel ve alaylı (sarcastique) bir aıadıllık, yırtıcıllık, alçakllık, fuhuş, rezillik, anarşi, baıkalđırma sayımı altında gölgelendirir.

[XLIII] Tabii ki mülkiyet [sözümona -ç.] halklara siyasal özgür- lüğü vermiş, uygar toplumun bağlarını çözümlü, kalabalılları kendi aralarında birleştirmiş, insanın dostu tecimi, arı sağtöreyi, tat dolu költürü yaratmıştı; kendi kaba gereksinimleri yerine, halka, uygar gereksinimler ve bunları karşıllama araçları vermiştir; oysa toprak sahibi bu aylak ve bıktırıcı buğday istifçisi halkın ilkel geçim

5

haftalık gazete. Mart, Nisan ve Mayıs kapsayan ikinci trimestre. Paris, yıl I, n° 16, s. 139 vd.; n° 26, s. 520 vd.. Kasım 1789-Temmuz 1791 arasında yayımlanan bu haftalık, her peyden önce bir yergiler dizisiydi.

* Leoya göre, 7 toprak köleliğinin kaldırılması sırasında, bir kölenin soylu bir mülkiyet olmaktan çıkmayı nasıl kabul etmediğini iki gözü iki çeşme anlatan, eski hegelci okuldan gurur dolu tanrıbilimci .unkeye 8 bakınız. Justus Moeserin 9 kendilerini hamkafanın sınırlı, modası çevmiş, küçük-burjuva, evine bağlı, sıradan ufkunu bir an bile bırakmamalarıyla belli eden, ve gene de arı fanteziden başka bir pey olmayan Yurtseverce .antazilerine de bakınız. Bu fantezileri Alman ruhu için o kadar çekici kılan pey de, ipte bu çelişkidir. (Marxın notu .)

Nachteile , nachgewiesen von G. L. W. Junke. Hamburg und Gotha, 1839, s. 56.

9

Karl Marks 1844 Elyazmalary

81

araçları fiyatlarını artırıp, kapitalisti, üretim erkliğini yükseltmeden ücreti yükseltme zorunda bırakır; böylece ulusun yıllık gelirini, sermayelerin birikimini, dolayısıyla halka iş ve ülkeye zenginlik sağlama olanağını, sonunda bunları büsbütün ortadan kaldırmak üzere engeller; genel bir çöküşe yolaçar ve modern uygarlığın tüm yararlarını, modern uygarlık için en küçük bir şey yapmaksızın ve hatta kendi feodal önyargılarının hiç birini bırakmaksızın, bir tefeci gibi sömürür. Son olarak, tarım ve toprağın kendisinin, gözünde sadece armağan olarak alınıp bulundu bir para kaynağı biçiminde var oldukları onun, kendi çiftlik kiracısına bakmaktan başka yapması gereken bir şey yoktur ve özgür sanayi ile sevimli tecimden öylesine tiksinsesine ve tarihsel anılar ile saptörel ya da siyasal ereklere öylesine önem vermesine karşın, yureğinde ve gerçeklikte, uzun zamandan beri özgür sanayi ile sevimli tecime bağlı dürüst ve yaratma gücü ile dolu kurnaz bir namussuz olup olmadığı da söylemeli- dir. Gerçekten kendi yararına tanık gösterebileceği her şey, ancak düşmanı aslında toprak sahibi olan tarımcı (kapitalist ile gündelik- çiler) için doğru olabilir; demek ki o kendine karşı kanıtlar getirebilecektir. Sermaye olmadığı , toprak mülkiyeti cansız, değersiz bir madde olacaktır. Sermayenin utkusu, uygarlığa yaradır bu utku, zenginlik kaynağı olarak, ölü şey yerine, insan emeğini bulmuş ve yaratmış olmanın ^[sayfa 177] ta kendisidir. (Bkz: Paul-Louis Courier, Saint-Simon, Ganilh, Ricardo, Mill, Mac Culloch, Destutt de Tracy ve Michel Chevalier.)

Kapitalistin , yani gelişmiş özel mülkiyetin gelişmemiş melez mülkiyet üzerindeki, toprak sahibi üzerindeki zorunlu utkusu, gelişmenin (buraya sokulacak) gerçek akıyından kaynaklanır; genel olarak hareketin hareketsizliği, açık ve bilinçli alçaklığın gizli ve bilinçsiz alçaklığı, zevk düşkünlüğünün, aydınlanılmış, açıkça dizginsiz ve ustalık bencilliğin, yerel, sakıntılı, bön, tembel ve düşü, boş inanca dayalı bencilliği yenmesi gerektiği gibi. Tıpkı paranın , tüm öbür özel mülkiyet biçimini yenmesi gerektiği gibi.

Eksiksiz özgür sanayinin, eksiksiz arı saptörenin ve eksiksiz insancıl (philanthropique) tecimin tehlikesi konusunda bir kuşku duyan devletler, toprak mülkiyetinin kapitalistleşmesini durdurmaya çalışırlar ama boşuna.

Toprak mülkiyeti , sermayeden farklı olarak, henüz yerel ve siyasal önyargılarla lekelenmiş özel mülkiyet, kendi kendisine erip-

Karl Marks

1844 Elyazmaları

emek için dünya ile bađlýlýđýndan daha kendini büsbütün kurtara- mamýđ henüz eksikli sermayedir. Evrensel geliđmesi içinde soyut, yani arý dýđavurumuna eriđecektir.

Özel mülkiyet iliđkisi, emek, sermaye ve bunlarýn birbirleri

ile bađlantýsýdýr.

Bu öđelerin bađtanbađa dolađmalarý gereken hareket þudur: Birinci olarak: Biri ile öbürünün dolayýmsýz ya da dolayýmlý

birliği .

Ýlkin henüz birleđmiđ, sonra kuþkusuz ayrýlmýđ ve yabancýlađmýđ, ama olumlu koþullar olarak birbirlerini karþýlýklý bir biçimde yükselten ve uyarar sermaye ve emek.

[Ýkinci olarak]: Biri ile öbürünün karþýtlýđý.

Birbirlerini karþýlýklý olarak dýđtalarlar; iþçi kapitalisti, kapitalist de iþçiyi kendi yokluđu (non-existence) olarak bilir; herbiri öbürün- den kendi varlýđýný söküp almaya çalyþýr. [sayfa 178]

[Üçüncü olarak]: Herbirinin kendine karþýtlýđý . Sermaye = birikmiđ emek = emek. Emek olarak, kendine ve kendi yararlarýna ayrýþýr, týpký bu yararlarýn da sýrasý gelince faizlere ve kâra ayrýþmalarý gibi. Kapitalistin eksiksiz esirgemezliđi. Ýþçinin ama ancak ayrýksýn bir biçimde kapitalist olmasý gibi, o da iþçi sýnýfý içine düđer. Ser- maye öđesi olarak, sermaye harcamalarý olarak emek. Öyleyse, ücret sermayenin bir esirgemezliđidir.

Emek kendine ve ücrete ayrýþýr. Ýþçinin kendisi bir sermaye,

bir metadýr.

Karþýlýklý düþmanca karþýtlýk . 10 [sayfa 179]

Ýkinci elyazmasýnyn sonu.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

83

[ÖZEL MÜLKİYET VE EMEK.

MERKANTİLYİSTLERİN, İZYOKRATLARIN, ADAM SMİTHİN,

RÝCARDO VE OKULUNUN GÖRÜPLERÝ]

[I] XXXVI. sayfa konusunda.

Özel mülkiyetin öznel özü , kendisi için olan etkinlik olarak, özne olarak, kişi olarak özel mülkiyet , emektir. Öyleyse ancak emeği ilke olarak kabul etmiş bulunan Adam Smith, öyleyse özel mülkiyeti artık sadece insan dışında [sayfa 180] bir durum olarak kabul

1

yapraklık 17 formadan oluşan, 68 sayfalık bir defterdir. Bununla birlikte, XXI. sayfadan sonra, Marx XXIII yazar, ve XXIV. sayfadan sonra da, XXVI numarasını verir. Son 23 sayfa boştur.

Elyazması, yitik bir metne, ilk iki bölümü oluşturan iki ek ile başlar. XI. sayfa içinde, iktisadi açındışmaların hemen arkasından, Hegel felsefesinin yeni iktisadi düşüncelerle yer yer kesilen eleştirisi başlar. Hegel felsefesine ilişkin ne varsa bir bölüm içinde toplanmış, oysa iktisadi parçalar ilkin ayrı ayrı bölümler biçiminde verilmilerdi. Son olarak, XXXIX. sayfada, şimdi kitabın başında yer alan önsöz başlar.

84

Karl Marks

1844 Elyazmaları

etmeyen ekonomi politiğin, ancak bu ekonomi politiğin bir yandan özel mülkiyet enerji ve gerçek hareketinin bir ürünü olarak,* modern sanayiin bir ürünü olarak düpünümesi gerektiği, ve öte yandan onun bu sanayiin enerji ve gelişmesini hızlandırmış, kutlamış ve bunu bir bilinç erkliği durumuna getirmiş bulunduğu kolay anlaşılış. Öyleyse, zenginliğin öznel özünü özel mülkiyet sınırları içinde bulmuş bulunan bu aydınlanmış ekonomi politik gözünde, özel mülkiyeti insan için sadece nesnel bir öz olarak tanıyan parasal sistem ve merkantilizm yandaşları, tapıncakçılar, katolikler olarak görünürler. Demek ki, Engels, Adam Smithi ekonomi politiğin Luther i olarak adlandırırken haklıydı. ² Tıpkı Luther in dini, imaný, gerçek dünyanın özü olarak tanıması ve dolayısıyla katolik paganizmine karşı çıkması gibi, tıpkı din duygusunu insanın içsel özü durumuna getirerek dışsal din duygusunu kaldırması gibi, tıpkı rahibi layıkın yüreğine aktardığı için layık dışında varolan rahipleri yadsıdığı gibi, insanın dışında ve ondan bağımsız bulunan öyleyse ancak dışsal bir biçimde korunup olurlanabilen zenginlik de kalışılmıştır; başka bir deyişle, servetin o saçma dışsal nesneliği , özel mülkiyetin insanın kendisine katılması ve insanın da onun özü olarak tanıması sonucu, ortadan kalkmıştır; ama, sonuç olarak, insanın kendisi özel mülkiyet belirlenimi içine konulmuştur, Lutherde din belirlenimi içine konulmuş bulunduğu gibi. İnsanı tanıma bahanesi ile, ilkesi emek olan ekonomi politik, demek ki, tersine, insanın yadsınmasını tutarlı bir biçimde tamamlamaktan başka bir şey yapmaz, çünkü insan özel mülkiyetin dışsal özü ile artık aşırı bir gerginlik ilişkisi içinde değildir, ama kendisi özel mülkiyetin bu gergin özü durumuna gelmiştir. Eskiden kendine-dışsal varlık , insanın gerçek [sayfa 181] yabancılaşması olan şey, şimdi yabancılaşma eyleminden, kendinin yabancılaşmasından başka bir şey olmamıştır. Öyleyse eđer bu ekonomi politik, insanı, onun bağımsızlığını, kendine özgü etkinliğini vb. tanıır görünerek başlıyor, ve eđer, özel mülkiyeti insanın kendi özü içine aktardığı zaman, artık kendi dışında varolan öz olarak özel mülkiyetin yerel, ulusal. vb. belirlenimleri ile koşullandırılmışorsa; öyleyse eđer bu ekonomi

* O, bilinçte kendisi için durumuna gelmiş özel mülkiyetin bağımsız hareketi, özerk

özne olarak modern sanayidir. (Marxın notu .)

politik, kendini ortaya tek siyaset, tek evrensellik, tek engel ve tek bađ olarak koymak üzere her engel ve her bađý alapađý eden kozmo- polit , evrensel bir erke geliptiriyorsa, geliþmeye devam ederken bu ikiyüzlülüđü yadsýması ve tüm kinizmi içinde görünmesi gerekecektir; ve o, emeđi, zenginliđin biricik özü olarak, çok daha salt , öyleyse daha açýk ve daha tutarlı bir biçimde geliptirerek, bu öđretinin onu sürüklediđi tüm görünür çeliþkilerden kaygýlanması bu iþi yapar; emeđin, zenginliđin biricik özü olduđu yolundaki ilk görüþe karþýt olarak, tersine, bu öđretinin sonuçlarının insana düþman olduklarını tanýtlar ve eninde sonunda, emek hareketinden, özel mülkiyet hareketinden bađýmsýz son bireysel , dođal varlıđa ve zenginlik kaynađına toprak rantý, feodal mülkiyetin iyice iktisadi duruma gelmiþ ve bunun sonucu iktisada direnmekte yeteneksiz bulunan bu dýþavurumuna son yumruđu indirir (Ricardo okulu). Smithten Saya, ve ondan da Ricardoya, Mille, vb. kadar, sanayi sonuçlarının Ricardo ve Mill gibilerine daha geliþmiþ ve daha çeliþki dolu göründükleri ölçüde, ekonomi politiđin kinizmi , sadece Smithe oranla büyümekle kalmaz, ama ayrıca, olumlu planda, Ricardo ve Mill gibileri, hem de sadece kendi bilimleri daha tutarlı ve daha dođru bir biçimde geliptiđi için, insana yabancýlaþmada, kendilerinden öncekilerden durmadan ve bilinçli olarak daha ileriye giderler. Etkin biçimi altýndaki özel mülkiyeti özne, böylece insaný da (o bir hayalet³ indirgedikleri insaný da) öz durumuna [sayfa 182] getirmeleri sonucu, gerçekliđin çeliþkisi, onların ilke olarak benimsemiþ buldukları çeliþkilerle dolu öze tastamam karþýlýk düþer. Sanayiin [II] parçalanmýþ gerçekliđi , bunu çürütmek þöyle dursun, onların kendiliđinde parçalanmýþ ilkelerini dođrular. Ýlkeleri, gerçekte bu parçalanmanın ilkesidir.

Doktor Quesnay nin fizyokratik öđretisi, merkantilizmden Adam Smithe geçiþi oluþturur. .izyokrasi , dođrudan dođruya feodal mülkiyetin iktisadi dađýlmasıdır, ama bunun sonucu bir o kadar dolayýmsýz biçimde feodal mülkiyetin iktisadi dönüþümü , yeniden

3

varlık anlamına gelen Wesen in olumsuzlanmasıdır. Bunu hayalet (monstre) ile çeviriyoruz; bu, Marxın düþüncesini içeriyor, ama bizi onun üslubuna öylesine özgü ve zorlu Wesen - Unwesen karþýtlýđýndan da vazgeçme zorunda býrakýyor. Ýngilizce çeviri tarafýndan benimsenen özsel olmayan bir þey biçimindeki çeviriye bađlý kalma gerektiđini anmýyoruz.

Karl Marks

1844 Elyazmaları

canlanmasýdýr da; þu farkla ki, dili artýk feodal deðil, ama iktisadidir. Tüm zenginlik, toprak ve tarýma dönüþür. Toprak henüz sermaye deðildir, henüz sermayenin, doðal özelliði içinde ve bu özellik ne- deni ile geçerli olacak tikel bir varoluþ biçimidir; ama toprak, gene de doðal, genel bir öðedir , oysa merkantilizm zenginliðin varlýðý olarak sadece deðerli madeni tanýyordu. Zenginlik nesnesi, mad- desi, demek ki, doðal sýnýrlar çerçevesinde kendi evrenselliðini çabu- cak kazanmýþtır doða olarak , dolayýmsýzca nesnel zenginlik de olduðu ölçüde. Ve toprak, insan için ancak emek, ancak tarým aracýyla vardýr. Öyleyse zenginliðin öznel özü daha þimdiden emeðe aktarýlmýþ bulunmaktadır. Ama ayný zamanda tarým tek üretken emektir de. Öyleyse, emek henüz kendi evrenselliði ve kendi soyutlamasý içinde kavranmamýþtır; o hâlâ tikel bir doðal öðeye , kendi maddesine baðlanmýþtır, demek ki henüz ancak doða tarafýn- dan belirlenmiþ tikel bir varlýk biçimi altýnda tanýnmýþtır. Demek ki, o, sadece insanýn belirli, tikel bir yabancýlaþmasýdýr, týpký ürünün de henüz insandan çok doðaya düþen belirli bir zenginlik olarak kavranmýþ ^[sayfa 183] bulunmasý gibi. Toprak henüz burada insandan baðýmsýz; doðal varoluþ olarak tanýnmýþtır, yoksa sermaye olarak, yani emeðin kendisinin bir uðraðý olarak tanýnmamýþtır. Daha çok emek, onun uðraðý gibi görünür. Ama sadece nesne olarak varolan eski dýþsal zenginlik fetihzminin çok yalýn bir doðal öðeye indirgen- miþ ve özünün, parçasal bir biçimde de olsa, kendi öznel varlýðý içinde tikel bir biçimde tanýnmýþ bulunmasý sonucu, zorunlu ilerle- me þu olacaktýr ki, zenginliðin genel özü tanýnacak, ve bunun so- nucu, emek , eksiksiz mutlaklýðý, yani soyutlamasý içinde, ilke duru- muna yükseltilecektir. Tarýmýn , iktisadi bakýmdan, yani tek geçerli aýýdan, baþka hiç bir sanayiden ayrý olmadýðý; öyleyse zenginliðin özünün, belirli bir emek, tikel bir öðeye baðlanmýþ emeðin özel bir dýþlaþmasý deðil, ama genel olarak emek olduðu, fizyokrasiye tanýt- lanmýþ bulunacaktır.

.izyokrasi, emeðin zenginliðin özü olduðunu aýýklayarak, sadece nesnel nitelikteki dýþsal tikel zenginliði yadsýr. Ama her þeyden önce emek onun için toprak mülkiyetinin öznel özünden baþka bir þey deðildir (fizyokrasi, tarihsel bakýmdan egemen ve kabul edilmiþ tür olarak beliren mülkiyet türünden yola çýkar); o, sadece toprak mülkiyetini yabancýlaþmýþ insan durumuna getirir. Sanayiin (tarýmýn) onun özü olduðunu aýýklayarak, toprak mülki-

yetinin feodal niteliğini kaldırır; ama sanayi dünyası karşısında da olumsuz bir tutumu vardır, tarımdan aslında tek sanayi olduğunu söyleyerek, feodaliteyi kabullenir.

Özel mülkiyet ile karşılıklı içinde, yani sanayi olarak kurulan sanayiın öznel özü kavranır kavranmaz, bu özün kendine özgü olan o karşılığı da içerdiği açıktır. Çünkü sanayi, kaldırılmış toprak mülkiyetini nasıl kapsıyorsa, öznel özü de toprak mülkiyetinin öznel özünü öyle kapsar.

Tipik toprak mülkiyetinin özel mülkiyetin ilk biçimi olması, sanayiın ilkin onunla tarihsel bakımdan özel bir mülkiyet türü olarak Çarpıması gibi sanayi daha çok toprak [sayfa 184] mülkiyetinin kur- tulmuş kölesidir, özel mülkiyetin öznel özü, emek, bilimsel bir biçimde kavrandığı zaman, bu süreç de tipik öyle yinelenir; ve emek ilkin sadece tarımsal emek olarak görünür, ama daha sonra genel olarak emek biçiminde tanımlıdır.

[III] Tüm zenginlik, sınıai zenginlik, emek zenginliği durumu- na dönüşmüştür, ve sanayi eksiksiz emektir; tipik fabrika rejiminin, sanayiın, yani emeğin gelişmiş özü, ve sınıai sermayenin de özel mülkiyetin eksiksiz nesnel biçimi olması gibi.

Özel mülkiyetin insan üzerindeki egemenliğini neden ancak şimdi tamamlayabildiğini ve, en evrensel biçimi altında, tarihsel bir dünya erkliği durumuna neden ancak şimdi gelebildiğini görüyo- ruz. [sayfa 185]

88

Karl Marks

1844 Elyazmaları

[ÖZEL MÜLKİYET VE KOMÜNİZM,

KOMÜNİST GÖRÜŞLERİN GELİŞME AŞAMALARI.

KABA VE EPİTÇİ KOMÜNİZM.

SOSYALİZM OLARAK KOMÜNİZM]

XXXIX. sayfa konusunda. 4

Ama mülkiyetsizlik ile mülkiyet arasındaki karşılıklı, emek ve sermaye karşılıklı olarak anlaşılmadıkça, henüz etkin bağlantısı , içsel ilişkisi içinde kavranmamış, henüz çelişki olarak kavranmamış, önemsiz bir karşılıklıdır. Hatta eski Romada, Türkiyede, vb. özel mülkiyetin gelişmiş hareketi olmaksızın bile, bu karşılıklı ilk biçim altında kendini gösterebilir. Böylece henüz özel mülkiyetin kendisi

4

erişmiş bulunan ikinci elyazmasının XXXIX. sayfasına iletilmiş bulunuyor.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

89

tarafýndan konulmuş [bir karþýtlýk -ç.] olarak görünmez . Ama [sayfa 186] mülkiyetin dýþtalanması olarak özel mülkiyetin öznel özü olan emek ile emeðin dýþtalanması olarak nesnel emek olan sermaye, bu karþýtlýðýn çeliþkiye kadar götürülmüş biçimi, öyleyse bu çeliþkinin çözümüne götüren enerjik biçim olan özel mülkiyettir. Aynı sayfa konusunda . Kendinin yabancılaşmasının kaldýrılması, kendinin yabancılaşması ile aynı yolu izler. Her þeyden önce özel mülkiyet salt nesnel yönü ile gözönünde tutulur ama gene de öz olarak emek ile birlikte. Varlık biçimi, öyleyse sermaye olarak kaldýrılması gereken sermayedir (Proudhon). 5 Ya da emeðin özel biçimi , bir düzeye getirilmiş, parçalanmış ve bunun sonucu özgür olmayan emek, özel mülkiyetin ve onun insana yabancılaşmış varoluşunun zararlılık kaynağı olarak kavranmıştır tıpkı fizyokratlar gibi, .ourier de tarımsal emeði en azından en üstün derecede emek olarak tasarlar, oysa Saint-Simonda, tersine, asıl önemli olan, sýnai emek olarak sýnai emektir ve o üstelik sanayicilerin salt (exclusive) egemenliðini ve iþçilerin durumunun iyileşmesini de ister. Komünizm , son olarak kaldýrılmış özel mülkiyetin, ve en başta da genel özel mülkiyetin olumlu dýþpavurumudur. Bu ilişkiyi kendi evrenselliði içinde kavrayarak komünizm,

1. ilk biçimi altında, bu ilişkinin bir genelleşme ve bir tamamlanmasýndan başka bir þey değildir; tamamlanmış ilişki olarak, ikili bir görünüm altında görünür: Bir yandan maddi mülkiyetin egemenliði onun karþısında öylesine büyüktür ki, herkes tarafından özel mülkiyet olarak sahip olunmaya elverişli bulunmayan her þeyi yoketmek ister; yeteneði vb. zorla bir yana bırakmak ister. Dolaysız fizik temellük, onun için yapamýn ve varolmanın tek ereðidir; iþçi kategorisi kaldýrılmamış, ama bütün insanlara yayılmıştır; özel mülkiyet ilişkisi, topluluğun nesnel dünyası ile ilişkisi kalır. Son olarak, [sayfa 187] genel özel mülkiyeti özel mülkiyete karþı çýkarma- ya dayanan bu hareket, kendini, kadının içinde ortak ve ortaklaşa bir mülkiyet durumuna geldiði kadýn ortaklıðının (kuşkusuz bir salt özel mülkiyet biçimi olan) evliliðe karþı çýkarıldığı o hayvansal biçim altında dile getirir. Bu kadýn ortaklığı fikrinin, o henüz çok kaba ve çok düþüncesiz komünizmin açýnlanmış gizini oluşturdu

5

(exclusive) mülkiyetine sahip olamaz. (Proudhon, l.c ., s. 96.)

Karl Marks

1844 Elyazmaları

söylenbilir. Kadýn nasýl evlilikten genel fuhpa* geçiyor, tüm zen- ginlik dünyasý, yani insanýn nesnel özü de, özel mülk sahibi ile salt evlilik ilipkisinden topluluk ile evrensel fuhup ilipkisine öyle geçer. Bu komünizm, insan kibiliðini her yerde yadsýyarak, bu yadsýn- ma[nýn ta kendisi - .] olan özel mülkiyetin tutarlý dýpavurumunun ta kendisinden baþka bir þey deðildir. Genel ve erk olarak oluþan kýskanlýk , zenginlik susuzluðunun büründüðü ve altýnda kendini bir baþka biçimde doyurmaktan baþka bir þey yapmadýðý gizlenmiþ biçimdir. Özel mülkiyet olarak her özel mülkiyet fikri, kýskanlýk ve epitletirme eðilimi biçimi altýnda, en azýndan daha zengin özel mülkiyete karþý çevrilmiþtir; öyle ki, kýskanlýk ve epitletirme eðilimi rekabetin özünün ta kendisini oluþtururlar. Kaba komünizm, bir asgari tasarýmýndan yola çýkarak, bu kýskanlýk ve bu epitletirmenin tamamlanmasýndan baþka bir þey deðildir. Belgin, sýnýrlý bir ölçüsü vardýr. Özel mülkiyetin bu kalkýþýnýn ne kadar az gerçek bir temellük olduðunun kanýty, tüm kültür ve uygarlýk dünyasýnýn soyut yadsýn- masýnýn, [IV] sadece özel mülkiyet aþamasýný geçmemiþ olmakla kalmayan, ama henüz bu aþamaya bile eriþmemiþ bulunan yoksul ve gereksinmesiz insanýn doðaya aykýry yalýnlýðýna dönüþün ta kendisi tarafýndan verilmiþtir.

Bu ortaklýk, emek ortaklýðý ve ortak sermaye, [yani -.] genel kapitalist olarak topluluk tarafýndan ödenen ücretin [sayfa 188] epitli- ðinden baþka bir anlama gelmez. Ýlipkinin her iki yönü de mecazly bir genelliðe yükseltilmiþtir; emek , herkesin içine yerleþtirildiði belir- lenim durumuna gelir, sermaye de topluluðun kabul edilmiþ evren- sellik ve erki durumuna.

Ortaklaþa þehvetin kurbaný ve hizmetçisi olan kadýn karþýsýn- daki ilipkide, insanýn içinde kendisi için varolduðu sonsuz alçalma kendini dile getirir; çünkü bu ilipkinin gizi kendi ikirciksiz , kesin, açýk , örtüsüz dýpavurumunu, erkek kadýn ilipkisinde ve doðal ve dolayýmsýz türsele 6 ilipkinin kavranma biçiminde bulur. Ýnsandan insana dolayýmsýz, doðal, zorunlu ilipki, kadýn erkek ilipki sidir. Bu doðal , türsel ilipki içinde, insanýn doðayla ilipkisi dolayýmsýz olarak

* .uhup, ipçinin genel fuhpunun tikel bir dýpavurumundan baþka bir þey deðildir ve fuhup içine sadece fuhup yapanýn deðil, ama onu o duruma düþürenin de bu ikincinin alaklýðý daha da büyüktür girdiði bir ilipki olduðuna göre, kapitalist vb. bu kategoriye girer. (Marxýn notu .)

insanla iliþkisidir, tÝpký insanla iliþkisinin dolayýmsýz olarak doðayla iliþkisi, kendine özgü doðal belirlenimi olmasý gibi. Ýnsan için, insanal özün ne ölçüde doða durumuna, ya da doðanın ne ölçüde insanýn insanal özü durumuna gelmiþ bulunduðu, duyulur , somut bir olguya indirgenmiþ bir biçimde, demek ki bu iliþki içinde görü- nür . Bu iliþkiden yola çýkarak, demek ki, insanýn tüm kültür düzeyi yargýlanabilir. Ýnsanýn kendisi için ne ölçüde türsel varlýk, insan durumuna gelmiþ, ve kendini böylece kavramýþ bulunduðu, bu iliþkinin özlüðünden çýkar; erkek kadýn iliþkisi, insandan insana en doðal iliþkidir. Öyleyse insanýn doðal davranýþýnýn ne ölçüde insanal duruma gelmiþ ya da insanal özün onun için ne ölçüde doðal öz durumuna gelmiþ, insanal özünün onun için ne ölçüde doða duru- muna gelmiþ bulunduðu bu iliþkide görünür. Ýnsan gereksinmesinin ne ölçüde insanal bir gereksinme durumuna, öyleyse insan olarak öteki insanýn onun için ne derecede bir gereksinme durumuna gelmiþ bulunduðu, insanýn, en bireysel varlýðý içinde, ayný zaman- da ne ölçüde toplumsal bir varlýk olduðu da bu iliþki içinde görünür.

Özel mülkiyetin ilk olumlu kaldýrýlýþý, kaba komünizm, demek ki kendini olumlu ortaklýk olarak koymak isteyen özel [sayfa 189] mülkiyet alçaklýðýnýn, kendisi altýnda göründüðü bir biçimden baþka bir þey deðildir.

2. Komünizm =) henüz demokratik ya da despotik, siyasal

nitelikte;

>) devletin kalkýþý ile birlikte, ama ayný zamanda henüz tamamlanmamýþ ve özel mülkiyetin, yani insanýn yabancýlaþmasýnýn egemenliði altýnda. Bu iki biçim altýnda, komünizm, kendini daha þimdiden insanýn kendine yeniden bütünleþmesi ya da dönüþü olarak, insanal kendinin yabancýlaþmasýnýn kalkýþý olarak bilir; ama özel mülkiyetin olumlu özünü henüz kavramamýþ ve gereksinmenin insanal doðasýný da bir o kadar az kavramýþ bulunmasý sonucu, henüz özel mülkiyet tarafýndan engellenmiþ ve lekelenmiþtir. Gerçi kavramýný kavramýþ, ama henüz özünü kavramamýþtır. 3. Özel mülkiyetin (insanal kendinin yabancýlaþmasýnýn ta kendisi) olumlu kaldýrýlýþý ve bunun sonucu insanal özün insan ta- rafýndan ve insan için gerçek temellükü ; öyleyse kendisi için insanýn, toplumsal , yani insanal insan olarak bütünsel dönüþü, bilinçli ve daha önceki geliþmenin tüm zenginliðini koruyarak yapýlmýþ bulu- nan dönüþ olarak komünizm. Bu komünizm, eksiksiz doðalcýlýk 7

Karl Marks

1844 Elyazmaları

olarak = insancýlýk, eksiksiz insancýlýk olarak = dođalcýlýk[týr ç.]; insan ile dođa, insan ile insan arasýndaki karþýtlýđýn gerçek çözü- müdür; varoluþ ile öz, nesnelleþme ile kendini olurlama, özgürlük ile zorunluluk, birey ile tür arasýndaki savaþýmýn gerçek çözümdür. O, tarihin çözülmüþ bilmecesidir ve kendini bu çözüm olarak bilir.

[V] demek ki, tarihin tüm hareketi, bir yandan bu komüniz- min gerçek doðurma belgesi deneysel varlýđýnýn dođum [sayfa 190] belgesi ve, öte yandan, onun düþünen bilinci için, kendi olupunun kavranmýþ ve bilinen hareketidir. Buna karþýlýk, o, henüz tamamlan- mamýþ öbür komünizm, özel mülkiyete karþý çýkan yalýtyk tarihsel kuruluşlarda kendisi için tarihsel bir kanýt arar, hareketin tek tek uđraklarýný ayýrýp (Cabet, Villegardelle vb. özellikle bu iþi yapmýþlar- dýr), tarihsel bakýmdan safkan olduđunu tanýtlamak üzere bu uđrak- larý saptayarak, varolan þey içinde bir kanýt arar; böylece hareketin çok büyük bir bölümünün kendi kesinlemelerini yalanladýđýný ve eđer bir gün varolmuþsa bile, kendi geçmiþ Varlýđýnýn, kendi özlük savýnýn ta kendisini çürüttüđünü açýkça gösterir.

Eđer tüm devrimci hareket, deneysel olduđu kadar kuramsal temelini de özel mülkiyet , [yani -ç.] iktisat hareketi içinde buluyorsa, bu devrimci hareketin zorunluluđu kolayca anlaþýlabilir. Apansýz duyulur bu maddi özel mülkiyet, yabancýlaþmýþ ins- anal yaþamýn duyulur maddi dýþavurumudur. Hareketi üretim ve tüketim, tüm geçmiþ üretim hareketinin duyulur açýmlamasý, yani insanýn gerçekteþmesi ya da gerçekliđidir. Din, aile, devlet, hukuk, sađtöre, bilim, sanat, vb., tikel üretim biçimlerinden baþka bir þey deđildirler ve genel üretim yasarýna uyarlar. Özel mülkiyetin olumlu kaldýrýlmasý, insanal yaþamýn temellükü, demek ki tüm yabancýlaþ- manýn olumlu kaldýrýlmasý, sonuç olarak din, aile, devlet, vb. dýþý insanýn, kendi insanal , yani toplumsal varlýđýna dönüþü anlamýna gelir. Dinsel yabancýlaþma, dinsel yabancýlaþma olarak, ancak bilinç alanýnda, ancak insanýn vicdanýnda olur; ama iktisadi yabancýlaþma, gerçek yaþamýn yabancýlaþmasýdır öyleyse kaldýrýlmasý da her iki yönü birden kapsar. Çeþitli halklarda, hareketin ilk kökeni, halkýn

7

insanýn kendi öz dođasýný yeniden bulmuþ olduđunu, yabancýlaþma bu kendinin belirmesi sonuçlarýný bozup, nesnelere dünyasýný, insanýn varlýđýnýn uzantýsý yerine, düþman bir dünya durumuna getirmeden ve sonunda kendi insan dođasýnýn

yadsýnmasýna yolaçmadan, kendi özsel güçlerini özgürce geliptirebileceđini söylemek ister.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

tanýnmýþ gerçek yaþamýnýn daha çok bilinçte ya da dýþ dünyada yaþanmasýna, daha çok düþüncel ya da gerçek yaþam olmasýna baðlýdır. Komünizm tanrıtanýmazlýk ile birlikte araçsýz [sayfa 191] olarak baþlar (Owen). Tanrıtanýmazlýk, baþlangýçta, henüz komünizm olmaktan çok uzaktadır, nasýl ki bu tanrıtanýmazlýðýn henüz daha çok bir soyutlama olmasý gibi.

Tanrıtanýmazlýðýn insan sevgisi demek ki baþlangýçta soyut felsefi insan sevgisinden baþka bir þey deðildir, komünizmin insan sevgisi ise, araçsýz gerçek ve dođrudan dođruya eyleme (Wirkung) yönelmiþtir.

Olumlu olarak kaldýrýlmýþ özel mülkiyet varsayýmýnda, insanýn insaný, kendini ve öteki insaný nasýl ürettiðini; bireyselliðin dolayýmsýz etkinliðinin ürünü olan nesnenin, nasýl ayný zamanda onun öteki insan için kendi öz varlýðý, öteki insanýn varlýðý ve öteki insanýn onun için varlýðý da olduðunu görmüþ bulunuyoruz. ⁸ Ama, ayný biçimde, emek gereci olsun özne olarak insan olsun, hareketin sonucu olduðu kadar çýkýþ noktasýdýrlar da (ve özel mülkiyetin tarihsel zorunluluðu da, iþte onların bu çýkýþ noktasý olmaları gereðine dayanýr). Demek ki, toplumsal özlük, tüm hareketin genel özlüðüdür; toplumun kendisi insan olarak insaný ürettiði gibi, o da insan tarafından üretilmiþtir. ⁹ Etkinlik ve yararlanma, köken türleri bakýmýndan olduðu kadar, içerikleri bakýmýndan da toplumsaldýrlar ; toplumsal etkinlik ve toplumsal yararlanmadýrlar. Dođanın insanal özü, ancak toplumsal insan için sözkonusudur; çünkü dođa ancak toplumda onun için insan ile bað olarak, öteki için onun ve onun için ötekinin varoluþu olarak, ve insanal gerçekliðin dirimsel ödesi olarak vardýr; dođa, onun için ancak toplumda kendi öz insanal varoluþunun temelidir. Onun dođal varoluþu ancak toplumda onun için kendi insanal varoluþudur ve dođa ancak toplumda onun için insan durumuna gelmiþtir. Öyleyse, toplum, insanýn dođa ile özsel birliðinin tamamlanmasý, dođanın gerçek diriliþi, [sayfa 192] insanýn eksiksiz dođalcýlýðý ve dođanın eksiksiz insancýlýðýdır.

[VI] Ortaklaþa etkinlik ve ortaklaþa yararlanma, yani kendilerini doğrudan doğruya öteki insanlar ile gerçek toplum biçiminde gösterip doğrulayan etkinlik ve yararlanma, her ne kadar toplumsal-

⁸

bulunur.

⁹

çatýpmayacaklarý ve özel mülkiyetin olumlu kaldýrýlmasýndan dođacak olan toplumu anlar.

94

Karl Marks

1844 Elyazmalarý

lýđýn bu dolayýmsýz dýpavurumunun, onlarýn içeriklerinin özüne da- yanmýþ ve bu içeriđin uydurulmuþ bulunduđu yerlerde görülürlerse de, toplumsa etkinlik ve toplumsal yararlanma hiç bir zaman sadece araçsýz , ortaklaþa bir etkinlik ve araçsýz ortaklaþa bir yararlanma biçimi altýnda varolamazlar.

Ama hatta benim etkinliđim bilimsel vb. ise, ve ben bu etkin- liđe baþkalarý ile dolaysýz ortaklýk biçiminde çok seyrek giriþebilsem bile, insan olarak davrandýđým için toplumsal sayýlýrým. Sadece et- kinliđimin gereci dþnrn kendi etkinliđini sayesinde yürüttüđü dil gibi bana toplumsal ürün olarak verilmekle kalmamýþtýr, ama benim kendi öz varoluþum da toplumsal etkinlik tir ; sonuç olarak kendimi getirdiđim durum da, toplum için ve toplumsal varlýk olarak kendimin bilinci ile kendimi getirdiđim durum da toplumsal etkin- liktir.

Benim evrensel bilincim, gerçek ortaklýđýn, toplumsal örgütün yaþayan biçimi olduđu þeyin kuramsal biçiminden baþka bir þey deđildir; oysa günümüzde evrensel bilinç gerçek yaþamýn bir so- yutlamasýdýr, ve bu nitelikle, onun karþýsýna düþman olarak dikilir. Demek ki, benim evrensel bilincimin evrensel bilinç olarak etkin- liđi , toplumsal varlýk olarak benim kuramsal varoluþumdur da. Toplumunu birey karþýsýnda bir soyutlama olarak yeniden saptamaktan özellikle kaýnmak gerek. Birey, toplumsal varlýktýr . Yaþamýnýn belirtisi hatta baþkalarý ile ve onlarla ayný zamanda ya- þanmýþ ortaklaþa bir yaþam belirtisi dolayýmsýz biçimi altýnda grn- mese bile demek ki, toplumsal yaþamýn bir belirti ve bir olurlanma- sýdýr. Bireysel ^[sayfa 193] yaþamýn varoluþ biçimi türsel yaþamýn daha tikel ya da daha genel bir biçimi olmasýna, ve türün yaþamý daha tikel ya da daha genel bir bireysel yaþam olmasýna ve zorunlu olarak böyle olmasýna karþýn, insanýn bireysel yaþamý ile türsel yaþamý birbirinden ayrý þeyler deđildir.

Türsel bilinç olarak insan kendi gerçek toplumsal yaþamýný olurlar ve kendi gerçek varoluþunu düþüncede yinelemekten baþka bir þey yapmaz; týpký türsel varlýđýn, tersine, kendini türsel bilinçte dođruladýđ ve kendi evrenselliđi içinde, düþünen varlýk olarak, kendisi için (pour soi) olduđu gibi.

Ýnsan demek ki hangi derecede olursa olsun tikel bir birey ve tikelliđi onu bir birey ve gerçek bireysel bir toplumsal varlýk du- rumuna getirir demek ki bir o kadar da btnselliktir , dþnsel

bütünsellik, gerçeklikte ya toplumsal varoluşun hayranlıkla seyri ve gerçek zevki, ya da yaşamın insanal belirtilerinin bütünselliği olarak varolan, düşünülme ve duyulmuş toplumun kendisi için varoluşu.

Demek ki düşünce ile varlık gerçeği birbirinden ayrılırlar , ama

aynı zamanda birarada bir birlik olurlar.

Ölüm , türün belirli birey üzerindeki katı yürekli utkusu gibi görünür ve onların birliğini yalancıya benzer; ama belirli birey, belirli bir türsel varlıktan başka bir şey değildir, ve böyle olduğu için de ölümlüdür.

{ 10 4. Nasıl ki özel mülkiyet, insanın hem kendi kendisi için nesnel , hem de aynı zamanda tersine yabancı ve insanal-olmayan bir nesne durumuna gelmesi, yaşamının belirtisinin yaşamının yabancılaşması, gerçekleşmesinin gerçeklikten yoksunlaşması, yabancı bir gerçeklik olması olgusunun duyulur düşüncüsünden başka bir şey değilse, özel mülkiyetin olumlu kaldırılması, yani insanal yaşam ve insanal varlığı, nesnel insanların, insanal yapıtların, insanlar [sayfa 194] için ve insanlar tarafından duyulur temellükü de, tıpkı öyle, sadece salt, dolaylımsız yararlanma anlamında, sadece sahip olma, malik olma anlamında anlaşılmalıdır. İnsan kendi evrensel varlığını evrensel bir biçimde, demek ki bütünsel insan olarak temellük eder. Dünya ile insanal ilişkilerinin herbiri, görme, işitme, koklama, tat alma, düşünme, seyir, duygu, irade, etkinlik, sevgi, uzun sözün kısası bireyselliğinin tüm örgenlikleri, kendi biçimleri içinde, apansız toplumsal örgenlikler olan örgenlikler gibi, [VII] nesnel davranışları ya da nesne ile ilişkilerinde , nesnenin temellükü, insanal gerçekliğin temellüküdürler; nesne ile ilişkileri, insanal gerçekliğin belirtisidir ;* insanal etkinlik ve insanal acıdır bu; çünkü, insanal anlamda kavrandığında, acı, insanın kendinden duyduğu zevktir.

Özel mülkiyet bizi öylesine alıktırmış ve sınırlı kılmıştır ki, bir nesne ancak ona malik olduğumuz, demek ki [o nesne] bizim için sermaye olarak varolduğu, ya da bizim tarafımızdan araçsız sahip olunduğu, yenildiği, içildiği, giyildiği, içinde oturulduğu vb.,

* Demek ki insanal gerçeklik, insanýn özsel belirlenimleri ve etkinlikleri kadar çeřitlidir.

(Marxýn notu .)

96

Karl Marks

1844 Elyazmaları

kýsacasý bizim tarafýmýzdan kullanýldýđý zaman bizimidir , her ne kadar özel mülkiyet sýrasý geldiđinde sahip olmanýn kendisinin bü- tün bu dolaysýz gerçekleþmelerini ancak geþim araçları olarak etkisi içine alýr, ve her ne kadar bunlarýn araç hizmeti gördüđü yapam, özel mülkiyet yapamý, emek ve sermayeleþtirme ise de. Bütün bu fizik ve entelektüel duyular yerine, demek ki, bütün bu duyularýn yalýn yabancýlaþması, malik olma duyusu belirmiþtir. Ýnsanal varlýk, kendinden yola çýkarak kendi iç zenginliđini dođurmak için, bu mutlak yoksulluđa indirgenmeliydi. (Malik olma kategorisi üzerine, 21 Yaprak taki Hesse bakýnýz. ¹¹) [sayfa 195] Özel mülkiyetin kaldýrýlması, demek ki, bütün insanal duyular ve bütün insanal niteliklerin bütünsel kurtuluþudur ; ama o [özel mülkiyetin kaldýrýlması -ç.], bu duyular ve bu nitelikler öznel bakýmdan olduđu kadar nesnel bakýmdan da insanal duruma geldikleri içindir ki, iþte bu kurtuluþtur. Göz, insanal göz durumuna gelmiþtir, týpký nesnesinin de, insandan gelen ve insana yönelmiþ toplumsal, insanal bir nesne durumuna gelmiþ bulunması gibi. Demek ki, duyular, kendi praxislerinde dođrudan dođruya kuramcý durumuna gelmiþlerdir. Onlar nesne ile nesne için iliþkilidirler, ama nesnenin kendisi, kendi kendisine ve insana* nesnel insanal bir iliþkidir ve tersi de böyledir. Gereksinme ve zevk bundan ötürü kendi bencil dođalarýný yitirmiþlerdir ve dođa da kendi yalýn yararlılýđýný yitirmiþtir, çünkü yararlılýk insanal yararlılýk durumuna gelmiþtir.

11

bu parçasýna anyþtırmada bulunur:

Maddi mülkiyet, tinin saplantý durumuna gelmiþ kendisi için varlıđýdır. Tin, emeđi, emek aracýyla kendinin dýþsal belirtisini kendi özgür eylemi, kendine özgü yapamý olarak deđil, ama maddi bakýmdan ayrı bir þey olarak kavradýđýndan, kendini sonsuzluk içinde yitirmemek, kendi kendisi için varlıđýna eriþmek için, onu kendisi için korumak zorundadır da. Ama eđer tinin kendisi için varlıđý olarak dört elle sarýlýp tutulmuþ bulunan þey, yarat- ma içindeki eylem deđil de, sonuç ise, yaratýlmýþ bulunan þey ise, eđer tinin kavramý ola- rak kavranmýþ bulunan þey onun gölgesi, tasarýmý ise, kýsacasý onun kendisi için varlıđý olarak kavranmýþ bulunan þey onun öteki varlıđý ise, mülkiyet, tin için olması gereken þey, yani onun kendisi için varlıđý olmaktan çýkar. Malik olma susuzluđuna götüren þey, varolma susuzluđunun yani belirli bireysellik olarak, sýnýrlý ben olarak, sonlu varlýk olarak varlıđýný sürdürme susuzluđunun ta kendisidir. Sýraları gelince varolma ve malik olmaya götürmüþ bulunan þeyler de, tüm belirlenimin yadsýnması, soyut ben ve içi boþ kendinde- þeyin, eleþtiricilik ve devrimin, yerine getirilmemiþ ödevin sonucu olan soyut komünizm- dir. (Moses Hess, Sozialistische Aufsätze, yayınlayan Zlocisti, Berlin 1921, s. 58-59.) * Ancak nesne insan ile insanal olarak iliþikli ise, ben nesneye insanal olarak iliþikli

olabilirim. (Marxýn notu .)

Karl Marks 1844 Elyazmaları

97

Ayný biçimde öteki insanlaryn duyulary ve yararlanmasý da benim kendi temellüküm durumuna gelmiplerdir. Bu dolayýmsýz örgenlikler dýþýnda, demek ki toplum biçimi altýnda toplumsal örgenlikler kurulur; böylece, örneđin ötekiler ile dođrudan dođruya ortaklýk biçiminde etkinlik vb., benim yapamýmýn bir belirti örgenliđi ve insanal yapamýn bir temellük [sayfa 196] biçimi durumuna gelmiptir.

Herkes bilir ki, insanal göz insanal-olmayan kaba gözden baþka türlü görür, insanal kulak kaba kulaktan baþka türlü iþitir, vb..

Görmüþ bulunduđumuz gibi, insan kendini kendi nesnesi içinde, sadece bu nesnenin onun için insanal nesne ya da nesnel nesne durumuna gelmesi kopulu ile, yitirmez. Bu da ancak, nesne onun için toplumsal bir nesne, o kendisi için toplumsal bir varlýk, toplum onun için bu nesnede varlýk durumuna geldiđi zaman olanaklýdır.

Öyleyse, bir yandan, toplumda her yerde nesnel gerçeklik insan için özsel insanal güçler gerçekliđi, insanal gerçeklik ve bunun sonucu insanýn kendi öz özsel güçlerinin gerçekliđi durumuna geldiđi ölçüde, tüm nesnelere onun için kendi kendisinin nesnelleþ- mesi, onun bireyselliđini dođrulayan ve gerçekleþtiren nesnelere, kendi nesnelere durumuna gelirler, yani o kendisi nesne durumuna gelir. Nesnelere ne biçimde onun nesnelere olurlar; bu, nesnenin dođasý ile buna karþýlýk düþen özsel gücün dođasýna bađlýdır; çünkü olurlamanýn tikel, gerçek biçimini oluþturan þey, iþte bu iliþki belir- leniminin ta kendisidir. Bir nesne, göz için, kulak için olduđundan baþka türlü algýlanmýþtır ve göz nesnesi kulak nesnesinden baþka bir nesnedir. Her özsel gücün tikelliđi, onun tikel özünün , öyleyse tikel nesnelleþmesi biçiminin, nesnel, gerçek, yapayan Varlýđýnýn da ta kendisidir. Demek ki, insan, kendini nesnel dünyada, [VIII] sadece düþüncede deđil, ama bütün duyular ile de olurlar. ¹² Öte yandan, bu iþleri öznel olarak alýrsak: insanýn [sayfa 197]

12

ki, insan, ancak kendi nesnesi ile alýþveriþ iledir ki, kendi kendinin bilincine varmýþ duruma gelir: nesnenin bilinci, insanýn kendinin bilincidir . Sen insaný nesne ile tanırsýn; onun [insanýn -ç.] özü onda [nesnede -ç.] belirir : nesne onun açýnlanmýþ özü, onun gerçek ve nesnel benidir. Ve bu, sadece tinsel nesnelere için deđil, duyulur nesnelere için de dođrudur. Onun nesnelere olduklary için, ve tapýdýklary anlama göre, insandan en uzak nesnelere bile, insanal özün açýnlama-larýdır. (Loc. cit ., s. 62).

Karl Marks

1844 Elyazmaları

insanýn müzik duygusunu uyandıran þey, ilkin müziktir; müzikçi olmayan kulak için, en güzel müzik hiç bir anlam taşımaz, ¹³ bir nesne [deðil]dir, çünkü benim nesnem ancak benim özel güçle- rimden birinin doğrulanması olabilir, öyleyse benim özel gücüm öznel yeti olarak kendisi için neyse, o da benim için ancak o ola- bilir, çünkü benim için bir nesnenin anlamı (onun ancak kendisine karþılıık düþen bir duyuyu için anlamı vardır) benim duyumun uzandığı yere kadar uzanır. ¹⁴ Toplumsal insanýn duyuları , toplumsal-olmayan insanýnkilerden iþte bu nedenle baþkadýrlar ; ancak insanal özün nesnel olarak açılmıþ zenginliði sayesinde ki, insanýn öznel duy- ma yetisinin zenginliði ilkin ya geliþtirilmiþ ya da üretilmiþtir, [bu sayededir ki -ç.] bir kulak müzikçi olur, bir göz biçim güzelliğini görür, kısacası duyular insanal zevke elverişli hale gelir, kendilerini insanýn özel güçleri olarak olurlayan duyular olurlar. Çünkü sadece beþ duyuyu deðil, ama tinsel duyular, pratik duyular (istek, sevgi vb.) denilen duyular da, kısacası insanal duyuyu, duyuların insanlığı, ancak kendi nesnel varoluþu, insanallaþtırılmıþ dođa sayesinde olu- þurlar. Beþ duyunun oluşması , tüm geçmiş tarihin iþidir. Henüz ka- ba pratik gereksinmenin tutsadı bulunan duyunun , ancak sınırlı bir anlamı vardır.} Açılıktan ölen insan için, yiyeceğin insanal biçimi deðil, ama sadece yiyecek olarak soyut varlığı vardır; o, pekala en kaba biçimi altında bulunabilir ve bu beslenme etkinliğinin, hayva- nal beslenme etkinliğinden ne bakımdan ayrıldığı söylenemez. Kaygı ve yoksulluk içindeki adam en güzel oyun karþısında bile duyusuzdur; maden tecimi yapan biri, madenin güzelliği ya da kendine özgü doğasını deðil, ama sadece tecimsel değeri görür; madenbilimsel duyusu yoktur onun. Demek ki, insanal özün nesne- leþmesi, [sayfa 198] kuramsal bakımdan olduğu kadar pratik bakımdan da, insan duyusunu insanal kılmak için olduğu kadar, insan ve do- ða özünün tüm zenginliğine karþılıık düþen insanal duyuyu yaratmak için de zorunludur.

{Kurulmaya baþlayan toplum, özel mülkiyetin ve onun zen- ginlik ve yoksulluğunun maddi ve tinsel zenginlik ve yoksulluk

¹³

linde, kulağında ıslık çalan rüzgârdan, ya da ayakların dibinde gürledeyen selden daha çok bir þey duymayacaksınız. (Ibidem , s. 66.)

¹⁴

kadar uzanyr. (Ibid ..)

Karl Marks 1844 Elyazmaları

99

hareketi ile bu kuruluş için gerekli tüm gereci nasıl bulursa, kuruluş bulunan toplum da, kendi sürekli gerçekliği olarak, varlığıнын bütün bu zenginliği ile birlikte insanı, zengin insanı, evrensel ve derinden derine gelişmiş duyularla bezenmiş insanı öyle üretir.} Öznellik ile nesnellik, tinselcilik ile maddecilik, etkinlik ile etkinsizliğin kendi karşılıklarını, ve dolayısıyla bu türden karşılıklar olarak varoluşlarını, nasıl ancak toplum durumu içinde yitirdikleri görülüyor; { kuramsal karşılıkların kendilerinin çözümünün, nasıl ancak pratik bir biçimde, insanların pratik enerjisi ile olanaklı oldu, öyleyse çözümlerinin hiç bir zaman sadece bilinç işi değil, ama felsefenin onu sadece kuramsal bir iş olarak kavramış bulunduğ için çözümediği gerçek bir dinsel iş olduğu da görülüyor ...} { Sanayi tarihi ve sanayinin yapılaşmış nesnel varoluşunun, nasıl özsel insanal güçlerin , nasıl somut olarak varolan insan, şimdiye kadar, yabancılaşma içinde hareket edildiğinden özsel güçlerinin gerçekliği ve türsel insan etkinliği olarak, ancak insanın evrensel varlığı, din, ya da evrensel soyut özü içindeki tarih (siyaset, sanat, edebiyat, vb.) tasarlanabildiği için, insanın özü ile bağlantısı içinde değil, ama her zaman salt dıpsal bir yararlılık bağlantısı bakımından tasarlanmış, somut olarak varolan insan ruhbiliminin açık kitabı oldukları görülür. [IX] Günlük maddi sanayi içinde (şimdiye kadar tüm insanal etkinlik, emek, öyleyse sanayi, kendi kendine yabancılaşmış bir etkinlik olmuş olduğuna göre, bu sanayi, sözkonusu genel hareketin bir parçası [sayfa 199] olarak tasarlanabildiği kadar, bu hareketin kendisi de becerinin tikel bir parçası olarak tasarlanabilir), karşımızda, somut, yabancı, yararlı nesnel biçimi altında, yabancılaşma biçimi altında, nesnelleşmiş insanın özsel güçlerini görürüz. Bu kitabın, yani tarihin en somut biçimde varolan, en anlaşılabilir parçasının kendisi için kapalı kaldığı bir ruhbilim , gerçek bir bilim, içerik bakımından gerçekten zengin bir bilim durumuna gelemes.} Kısacası, yükseklerden bakarak , insanal emeğin bu büyük parçasını bir yana bırakan, ve insanal etkinliğin bütün bu açılmış zenginliği, ona belki tek sözcükle: gereksinme , kaba gereksinmeden başka bir şey söylemedikçe, eksikliklerinin bilincinde olmayan bir bilim üzerine ne düşünmeli?

Doğa bilimleri engin bir etkinlik göstermiş, ve durmadan büyüyen bir gereci kendi gereçleri yapmışlardır. Bununla birlikte, onlar felsefeye ne kadar yabancı kalmışlarsa, felsefe de onlara o

kadar yabancı kalmıyptır. Bir anlyk birlikleri imgeleme yetisinin bir yanlysamasyndan bapka bir bey deildi. ¹⁵ Ystek vardy, ama yetenekler eksikti. Tarihciler bile doğa bilimlerine, ancak arada bir, ancak bazy byuyk buluplaryn aaykladyklary bilgilerin, yararlylydyn bir gelipme uğrağy olarak iletmede bulunurlar. Ama sanayi yoluyla, doğa bilim- leri insanal yapama pratik olarak bir o kadar karıpmıy ve onu do- nuptuermuy, ve doğrudan doğruya insandıyplaptırmayy tamamlama durumunda kalmalaryna karıyn, insanal kurtuluğu hazırlamıyplardır. Sanayi , doğanyn, ve bunun sonucu doğa bilimlerinin, insan ile gercek tarihsel ilipkisidir; demek ki eğer insanyn ozsel guclerinin dyprak (exotérique) bir aaynlanması olarak kavranırsa, doğanyn insa- nal ozu ve insanyn doğal ozu de kavranıy; sonuç olarak doğa bilim- leri soyut olarak maddi ya da daha doğrusu idealist yonelimlerini yitirecek ve insanal bilimin temeli olacaklardır, daha ^[sayfa 200] pim- diden yabancılapmıy bir biyim altyn da olsa gercekten insanal yapamyn temeli durumuna gelmiğ bulduklary gibi; yapam iain bir temel ve bilim iain bir bapka temel vardır demek, daha ilk anda bir yalandır. {Ynsanal tarih iainde olup durumundaki doğa insanal toplumun doğup belgesi insanyn gercek doğasıdır, oyleyse sanayiin oluğturduğu biyimdeki doğa, yabancılapmıy bir biyim altyn da olsa, insanbilimsel (anthropologique) doğadır.} Duyulur dunya (bkz: .euerbach) tum bilimin temeli olmalıdır. ¹⁶ Bilim ancak hem duyulur bilinç ve hem de somut gereksinme ikili biyimi altyn da duyulur dunyadan yola aykydy samandıy ki demek ki bilim eğer doğadan yola aykarsa gercek bilimdir. Tum tarih, insan yn duyulur bilinç nesnesi ve insan olarak insan gereksinmesini [somut doğal] ge- reksinme durumuna donuptyrmeye (geliptyrmeye) ¹⁷ yaramıyptır. Ta-

15

düpünür.

16

anlam-larda kullanılmıyptır. Biz, gene de burada Yngilzce çevirinin anladıdy gibi duyarlydy (duyu-algı) sözkonusu olduğunu sanmıyyoruz. Soyuttan somuta, düpünselden (idéal) gercede giden ve hiç bir zaman kendi öz soyutlamalarynyn gercekleşmesinden bapka bir beye erişmeyen kurgusal felsefeye karıy aykan .euerbach, felsefenin aykyb noktası olarak gercede almasıny ister. .elsefe Reformu Yain Geçici Tezler de (n° 65) böyle yazar: Tum bilimler doğaya dayanmalıdırlar. Kendi doğal temelini bulmadıkça, bir kuram, bir varsayımdan bapka bir bey deildir. (Loc. cit., s. 125.)

17

yazýlmýplardýr.

Karl Marks 1844 Elyazmalary

101

rihin kendisi doğa tarihinin , doğanın insan durumuna dönüþmesinin gerçek bir parçasıdır. Daha sonra, insan biliminin doğa bilimlerini kapsayacağı gibi, doğa bilimleri de insan bilimini kapsayacaklardır: sadece bir tek bilim olacaktır.

[X] İnsan , doğa bilimlerinin dolaylımsız nesnesidir; ¹⁸ çünkü insan için dolaylımsız duyulur doğa doğrudan doğruya ^[sayfa 201] insanal duyulur dünyadır (özdeþ deyim); bu duyulur doğa, onun için araçsız biçimde somut olarak varolan öteki insandır; çünkü onun kendi öz duyulur dünyası, ancak öteki insan sayesinde onun kendisi için insanal duyulur dünyadır. Ama doğa da insan biliminin dolaylımsız nesnesidir. İnsanın ilk nesnesi insan duyulur dünya olan doğadır, ve insanın tikel ve somut özsel güçleri, kendi nesnel gerçekleþmelerini ancak doğa nesnelere bulduklarından, kendi- nin bilincine de ancak genel olarak doğabiliminde varabilirler. Dü- þünce öðesinin ta kendisi, düþüncenin dirimsel belirtisinin öðesi olan dil , somut niteliktedir. Doğanın toplumsal gerçekliði ile insanal doğa bilimler ya da doğa insan bilimleri özdeþ deyimlerdir. { Zengin insan ile zengin insanal gereksinmenin, ekonomi politiğin zenginlik ve yoksulluğunun yerini nasıl aldıkları görülüyor. Zengin insan, aynı zamanda bir insanal dirimsel belirti bütünselliði gereksinmesi bulunan insandır da. Kendi öz gerçekleþmesi, ken- dinde içsel zorunluluk olarak, gereksinme olarak varolan insan. İnsanın sadece zenginliði değil, ama yoksulluğu da sosyalizmde aynı derecede insanal ve bunun sonucu toplumsal bir anlam ka- zanır. Yoksulluk insanlara en büyük zenginliði, [yani-ç.] öteki insanı, bir gereksinme olarak duyuran edilgin bağdır. Nesnel özün bendeki adlandırması, benim özsel etkinliðimin duyulur patlak veripi, böylece benim varlığımın etkinliði durumuna gelen tutkudur . ¹⁹ } ^[sayfa 202]

¹⁸

fikrine dayanır. Geleceğin .elsefesinin İlkeleri nde, .euerbach, böyle yazar (n° 7): Oysa, bir varlıđın doğası , onun nesnesinde tanınır; bir varlıđın zorunlu olarak iliþikli bulundu nesne, onun özünün açýnlanmasýndan başka bir þey değildir. (Loc. cit., s. 132-133.) Daha ilerde böyle ekler: Sadece aynı sýnýftaki varlıklar birbirleri için nesnedirler, ve kendilerinde oldukları gibi öyledirler. (s. 134.)

¹⁹

acı olmadan, ne nitelik, ne enerji, ne tin, ne sevgi atepi, ne de sevgi vardır. Gereksinmesiz bir varoluþ, gereksiz bir varoluþtur. Genel olarak tüm gereksinmeden yoksun bulunan kiþi, varolma gereksinmesini de duymaz. Varolsun olmasýn, bu onun için de,

öteki için de birdir. Acısız bir varlık temelsiz bir varlıktır. Ancak acı çekebilen kişi var olmaya

102

Karl Marks

1844 Elyazmaları

5° Bir varlık , ancak kendi kendisinin efendisi olduğu andan sonradır ki, kendini bağımsız olarak görmeye bağlar, ve o, ancak varoluşunu kendi kendine borçlu olduğu zamandır ki, kendi kendi- sinin efendisidir. Bir bağkasının kayrası ile yağayan bir insan, kendini bağımlı bir varlık olarak görür. Ama ben, sadece yağamımın bakı- mını bir bağkasına borçlu bulunmakla kalmayıp, ayrıca eğer yağamı- mı da o yaratmığ, yağamımın kaynağı da o olmuğ bulunuyorsa, tamamen bir bağkasının kayrası ile yağıyorum, ve yağamım, eğer benim kendi öz yapıtımda değilse, zorunlu olarak kendi dığında sözde bir temele sahip demektir. Bu nedenle, yaratma , halk bilincinden kovulması çok güç bir fikirdir. Doğa ile insanın kendi bağlarına var oldukları olgusu, onun için kavranılmaz bir şeydir; çünkü bu olgu pratik yağamın tüm apaçıklyklarına ters dığer.

Dünyanın yaratılışı [inancý -ç], géognoise ile, yani kürenin oluşmasını, dünyanın oluşunu bir süreç, bir kendi-kendini-oluş- turma süreci olarak tasarlayan bilim tarafından iyiden iyiye sarsıl- mıştır. Kendiliğinden üretme, yaratma kuramının tek pratik çürütül- mesidir.

Oysa, yalıtık bireye, Aristonun söylemiş bulunduğu şeyi söy- lemek gerçi kolaydır: Sen baban ile annen tarafından dünyaya getirildin, sende insanı üretmiş bulunan şey, demek ki iki insanın çiftleşmesi, demek ki insanların cinsel bir eylemidir. Öyleyse insanın yağamını, fizik bakımından bile insana borçlu bulunduğunu görüyorsun. Oy leyse gözünü sadece bir yön üzerine, babamı dünyaya kim getirdi, onun büyük babasını dünyaya kim getirdi? ... vb. diye kendine sorular sormakta devam ettiğın sonsuz dizi üzerine dikmemelisin. Bu dizide somut olarak gözle görülür olan ve çoğal- mada insanın kendi kendini yinelemesi, öyleyse insanın hep özne kalması sonucunu veren çevrimsel hareketi de görmelisin. Ama sen şu yanıtı vereceksin: Eğer ben seninle bu çevrimsel hareket üzerinde uzlaşırsam, sen de benimle, [sayfa 203] bana: ilk insanı ve genel olarak doğayı kim yarattı? sorusunu sordurmaya kadar götü- ren dizi üzerinde uzlağ. Sana ancak şu yanıtı verebilirim: Senin

değimlidir. Ancak acý çeken varlık tanrısal bir varlıktır. Sevgisiz bir varlık, varlıksız bir varlıktır . Sevgisiz bir varlık, duyarlıksız, maddesiz bir varlıktan başka bir şey değildir. (loc. cit., s. 115.)

Marxın dübüncesi ile .euerbachın dübüncesi arasındaki ayrılık daha iyi

ölçüptürülebilecektir.

sorun, bir soyutlama ürününün ta kendisi. Kendine bu soruya nasıl vardığı sor; kendine senin sorunun, saçma olduğu için yanıtlayamadığım bir görüş noktasından yola çıkarak sorulup sorulmadığı sor. Kendine bu dizinin usa-uygun bir düşünce için böylece varolup olmadığının sor. Sen doğa ile insanın yaradılış sorusunu sorduğuna göre, insan ve doğayı soyutluyorsun demektir. Onları varolmayan şeyler olarak koyuyor, ama gene de sana varol- duklarının tanıtlanamayacağını istiyorsun. O zaman sana şöyle derim: Soyut- lanan bir yana bırak, sorduğun soruyu da bir yana bırakacaksın, yok eğer soyutlamada direnmek istiyorsan, tutarlı ol, ve insan ile doğayı varolmayan şeyler olarak düşünmene karşın [XI], gene de düşündüğüne, kendin de doğa ve insan olduğuna göre, o zaman kendi kendini varolmayan şey olarak düşün. Düşünme, bana soru sorma; çünkü düşündüğün ve bana soru sorduğunda, doğanın ve insanın varlığını soyutlama biçiminin hiç bir anlamı kalmıyor. Yoksa her şeyi hiçlik olarak koyacak, ve sen kendin olmak isteyecek kadar bencil misin?

Bana şöyle yanıt verebilirsin: Ben, doğanın vb. hiçliğini koymak istemiyorum; ben, sana, onun doğup belgesi sorusunu soruyorum, anatomiyi kemikli yapıları vb. üzerinde sorguya çektiğim gibi.

Ama, sosyalist insan için, evrensel tarih adı verilen şeyin tümü , insanın insanal emek tarafından oluşturulmasından, doğanın insan için olupundan başka bir şey değildir; öyleyse o, kendisinin kendisi tarafından oluşturulmasının, kendi doğum sürecinin açık ve çürütülmez kanıtına sahiptir. Eğer insan ve doğanın özsel gerçek- liği, eğer insan için doğanın varoluşu olan insan ve insan için insanın varoluşu olan doğa bir olgu, somut, apaçık bir şey durumuna gel- mişlerse, yabancı bir varlık, doğanın ve insanın üstüne konmuş [sayfa 204] bir varlık sorunu bu sorun, doğa ile insanın özselizliğinin (inessentialité) itirafını içerdiğinden pratik bakımdan olanaksız bir duruma gelmiştir. Tanrıtanımsızlık, bu ikincil şeyi yadsıdığı ölçü- de, artık anlamsızdır; çünkü tanrıtanımsızlık Tanrının yadsınması- dır ve bu yadsıma ile o insanın varoluşunu koyar, ama sosyalizm olarak sosyalizmin artık bu orta terime gereksinmesi yoktur. O, öz olarak insanın ve doğanın kuramsal ve pratik bakımdan duyulur bilincinden yola çıkar. O insanın artık orta terim aracılığıyla dinin kal- dırılması olmayan olumlu kendinin bilincidir, tıpkı gerçek yaşamın,

Karl Marks

1844 Elyazmaları

insanýn, artýk orta terim aracıyla özel mülkiyetin kaldýrýlması olma- yan olumlu gerçekliði, [yani -ç.] komünizm olması gibi. Komünizm, olumluyu, yadsýmanýn yadsýnması olarak koyar, öyleyse o insanýn kurtuluþ ve kendini onarýmýnýn gerçek uđrađý, tarihin gelecekteki geliþmesi için zorunlu uđraktýr. Komünizm, yakýn geleceđin zorunlu biçimi ve enerjetik ilkesidir, ama komünizm olarak komünizm, in- sanal geliþmenin eređi, insanal toplumun biçimi deđildir. [sayfa 205]

Karl Marks 1844 Elyazmaları

[ÖZEL MÜLKİYET REJİMİNDE VE SOSYALİZMDE

İNSANAL GEREKSİNİMLERİN ANLAMI.

SAVURGAN ZENGİNLİK İLE SINAİ ZENGİNLİK

ARASINDAKİ AYRIM.

BURJUVA TOPLUMDA İBÖLÜMÜ]

[XIV] 7° Sosyalizmde insanal gereksinimlerin zenginliğinin ne anlam kazandığını ve, bunun sonucu, yeni bir üretim biçimi ile yeni bir üretim nesnesinin ne anlam kazandıklarını görmüş buluyoruz: insanın özsel gücünün yeni bir belirtisi ve insanal özün yeni bir zenginleşmesi. Özel mülkiyet çerçevesinde, şeyler ters bir anlam kazanırlar. Her insan, öteki için, onu yeni bir özveriye zorlamak, yeni bir bağımlılık içine sokmak ve yeni bir yararlanma , ve bunun sonucu iktisadi iyikim biçimine götürmek üzere, yeni bir gereksinme yaratmaya çalışır. Herkes, onda kendi bencil gereksinmesinin doyumunu bulmak için, öteki insanları egemenlik altına alan yabancı bir özsel güç yaratma ardında koşar. Nesnelere [sayfa 206]

106

Karl Marks

1844 Elyazmaları

yýđýný ile birlikte, demek ki, yabancý varlýklarýn insanýn uyruđu bu- lunduđu egemenliði de büyür ve her yeni ürün, bu karþýlýklý aldatma ve karþýlýklý soygunu daha da pekiştirir. Ýnsan insan olarak bir o kadar yoksullaþýr, düþman varlýđa egemen olmak için bir o kadar paraya gereksinme duyar, ve parasýnýn erkliði de üretim hacmi ile tastamam ters orantýlý olarak düþer, yani paranýn erkliði arttýđý ölçü- de, onun yoksulluđu da artar. Demek ki, para gereksinmesi, eko- nomi politik tarafýndan üretilen gerçek gereksinme ve onun ürettiði tek gereksinmedir. Paranýn niceliði gitgide onun tek ve erkli özgülü- ðü durumuna gelir; her þeyi kendi soyutlamasýna indirgediði gibi, kendi öz hareketi içinde kendini de nicel bir varlýđa indirger. Ölçü yokluđu ve ölçüsüzlük onun gerçek ölçüsü durumuna gelirler. Öznel düzeyde de bu kendini, bir yandan ürünlerin ve gereksinmelerin geniþlemesinin, türetici ve durmadan insanlýk-dýþý, incelmiþ, dođaya karþý ve düþsel istekleri hesaplamakta olan köle durumuna gelmesinde gösterir özel mülkiyet kaba gereksinmeyi insanal gereksinme durumuna dönüþtürmeyi bilmez; imgelem, keyfe bađlýlýk, yelteklilik (caprice) onun idealizmidir , ve [hiç -ç.] bir harem ađasý, efendisini, sýnai harem ađasýndan, [yani -ç.] üreticiden daha büyük bir bayađýlýkla koltuklamaz ve ustalýkla göze girmek için, düzenbazlýkla para kazanmak ve çok hýristiyanca sevdiði kom- þusunun cebinden mangýr çekmek için, ondan daha pis araçlarla efendisinin körelmiþ yeteneklerini uyandırmaya çalıþmaz. (Her ürün, ötekinin varlýđýnýn parasýnýn çekilmeye çalıþýldýđý bir yemdir; her gerçek ya da olanaklý gereksinme, sineði ökseye çekecek olan bir güçsüzlüktür: insanýn toplumsal özünün evrensel sömürüsü, týpký eksikliklerinden herbiri gibi, cennet ile bir bađ, insan yüređinin rahibe açýk olan bir köþesidir; her gereksinme, komþuya en sevimli bir biçimde yaklaþmak, ve ona þöyle demek için bir fýrsattýr: Sevgili dostum, senin için zorunlu olan þeyleri [sayfa 207] sana vereceđim; ama sen sine qua non ²⁰ kopulunu biliyorsun; seni bana bađlayan antlaþmayý hangi mürekkeple imzalayacađýný biliyorsun; ben sana bir zevk sađlarken seni kazýklayacađým). Sýnai harem ađasý insanýn en pis heveslerine katlanýr, onun gereksinmesi ile onun arasýnda aracýlýk yapar, ondaki hasta istekleri uyandıırýr, daha sonra bu ara- cýlýklarýn ücretini istemek üzere, onun kusurlarýný gözetir.

Bu yabancýlaşma öte yandan, bir yanda gereksinmelerin ve onların karşýlama araçlarının aþýrý inceliðini, öte yanda gereksinmenin tam, kaba ve soyut yalýnlýđý olan hayvanca bir yabanyllýđa dönüþü üreterek kendini gösterir; ya da daha dođrusu, o, karşýt anlamý ile birlikte kendi kendini yeniden dođurmaktan baþka bir þey yapmaz. Temiz hava gereksinmesi bile iþçi için bir gereksinme olmaktan çýkar; insan, inine döner, ama o þimdi uygarlýđýn bulabýcý ve pis kokulu soluđu ile bozulmuştur ve artýk orada, ancak, her gün ondan kaçabilecek, eđer parasýný ödemezse her gün atýlabileceði yabancý bir erklik olarak, [XV] güvenilir bir biçimde yaþar. Onun, bu ölüm evini ödemesi gerekir. Ahileusda Prometheusun yabanylý insana dönüþtürmesini sađlamýþ bulunan en büyük armađanlardan biri olarak gösteriði ýþýk evi, iþçi için öyle olmaktan çýkar. Ýþýk, hava, vb., ya da en ilkel hayvanal temizlik, insan için bir gereksinme olmaktan çýkarlar. Pislilik, bu durgunluk, insanýn bu koþulması, uygarlýđýn bu (sözcük anlamýnda) çirkef kuyusu , onun yaþam ödese durumuna gelir. Eksiksiz ve dođaya karşý savsama, çürümüþ dođa yaþamýnýn ödese durumuna gelir. Duyularýmýn hiç biri, sadece insanal yönü altýnda deðil, ama insanlýk - dýþý , yani hayvanaldan da beter yönü altýnda bile, yoktur artýk. Ýnsanal emeðin en kaba biçimlerinin (ve aletlerinin) geri geldikleri görülür: Romalı kölelerin deðirmentabý , ²¹ birçok ^[sayfa 208] Ýngiliz iþçisi için üretim biçimi, varoluþ biçimi durumuna gelmiþtir. Ýnsanýn insanal gereksinmeleri olmamasý yetmez, hayvanal gereksinmeler de ortadan kalkarlar. Ýrlandalı artýk yeme gereksinmesinden, ve üstelik patates yeme , ve hatta en kötüsünden, domuz patatesi yeme gereksinmesinden baþka bir þey bilmez. Ama Ýngiltere ve .ransanýn her sanayi kentinde daha þimdiden küçük bir Ýrlanda var. Yabanyl olsun, hayvan olsun, hiç deðilse av, hareket, vb., topluluk gereksinmesi duyarlar. Makinenin, çalıþmanın yalýnlaþtırýlması, henüz oluþma aþamasýnda bulunan insaný, henüz hiç geliþmemiþ bulunan insaný çocuk , iþçi durumuna dönüþtürmek için kullanýlmýþtır, oysa iþçi yüzüstü býrakýlmýþ bir çocuk durumuna gelmiþtir. Makine, güçsüz insaný makine durumuna dönüþtürmek için, kendini insanýn güçsüzlüðüne uyarlar (uydurur).

²¹
döndürmeye mahküm ediyorlardý.

{Gereksinmelerdeki ve onların karþýlama araçlarındaki artýþ, gereksinmeler ve araçlar yokluðunun dođmasına nasýl yolaçar? Ýktisatçý (ve kapitalist: genel olarak, deneysel iþadamlarýnýn kusurları ve bilimsel varoluþlarındaki başka bir þey olmayan iktisatçýlara başvurduðumuz zaman, hep deneysel iþadamlarýnýn sözünü ediyorum) bunu þöyle kanýtlar: 1° o iþçinin gereksinmesini fizik yapamýn en zorunlu ve en yoksul sürdürülmesine ve etkinliðini de en soyut mekanik harekete indirger, ve sonuç olarak þöyle der: insanýn ne başka gereksinmesi, ne başka etkinliði, ne de başka zevki vardýr; çünkü bu yapamý bile, o insanal yapam ve varlýk diye gösterir; 2° o olabilecek en yoksul yapamý (varoluþu) kural olarak ve üstelik evrensel kural olarak hesaplar : insanların büyük yýðýný bakýmýndan geçerli olduðu için evrensel; iþçinin etkinliðini tüm etkinliðin arý bir soyutlamasý durumuna getirdiði gibi, iþçiyi de duyu ve gereksinimden yoksun bir varlýk durumuna getirir; bunun sonucu iþçinin her lüksü ona kýnanacak bir þey, ve en soyut gereksinmeyi aþan her þey de edilgin zevk ve etkinlik belirtisi olarak da olsa lüks olarak görünür. [sayfa 209] Ekonomi politik, bu zenginlik bilimi, öyleyse aynı zamanda vazgeçme, yoksunluklar, esirgeme bilimidir de, ve gerçekten temiz hava ya da fizik hareket gereksinmesini bile insandan esirgeyecek kadar ileri gider. Bu tansýklý sanayi bilimi çilecilik (ascé- tisme) bilimidir de, ve onun gerçek ülküsü, çileci , ama tefeci cimri ile, çileci , ama üretici köledir. Saðtörel ülküsü, ücretinin bir parçasýný Biriktirme Sandýðýna götüren iþçidir, ve bu kendi gözde delice hevesi (lubie favorite) için, hatta aþaðýlýk bir sanat bile bulmuştur. Bu delice heves, büyük bir duygululuk ile birlikte, tiyatroya tapýnmýştýr. Öyleyse ekonomi politik din dýþý ve tat almaya dönük yönüne karþýn gerçek bir saðtörel bir bilim, bilimlerin en saðtörel olanýdır. Kendinden vazgeçme, yapamdan ve tüm insanal gereksinmelerden vazgeçme, onun baþ savýdır. Ne kadar az yer, ne kadar az içer, ne kadar az kitap satýn alýr, tiyatroya, baloya, meyhaneye ne kadar az gider, ne kadar az düþünür, sever, kuram kurar, ne kadar az þarký söyler, konuþur, kýlýç oynarsan, vb., o kadar çok biriktirir , ne güvelerin ne de tozun yiyebilecekleri hazineni, sermayeni , o kadar çok artýrýrsýn . Sen ne kadar azsan , yapamýný ne kadar az belirtirsen, o kadar çoða sahip olursun, yabancýlaþmýþ yapamýn o kadar büyür, yabancýlaþmýþ varlýðýndan o kadar çok biriktirirsin. [XVI] Ýktisatçý senden yapam ve insanlýk olarak aldýđý þeylerin yerine, para ve

zenginliđi koyar ve senin yapamadýđın her þeyi, senin paran yapa- bilir: yiyebilir, içebilir, baloya, tiyatroya gidebilir; sanatý, derin bilgiyi, tarihsel ilginçlikleri, siyasal erkliđi sýnar; yolculuk edebilir; bütün bunlarý sana verebilir ; bütün bunlarý satýn alabilir; gerçek yetenektir o. Ama bütün bunlar olan onun [paranýn -ç.], kendi kendini yarat- maktan, kendi kendini satýn almaktan baþka bir olanađý yoktur; çünkü geri kalan her þey onun uþaðýdýr ve eđer ben efendiye sahip- sem onun uþaðýna da sahibim demektir, ve uþaðýna gereksinmem yoktur. Demek ki, bütün tutkular ve tüm etkinlik, zenginlik su- suzluđu [sayfa 210] içinde yokomalýdýrlar. Demek ki, iþçi, tam yapamak isteyecek kadarýna sahip olmalý, ve sadece sahip olmak için yapa- mayý istemelidir.}

Gerçi þimdi iktisadi alanda bir tartýþma baþgösterir. Birileri (Lauderdale, Malthus, vb.) lüksü salýk verir ve tutumu kargýplar, öbürleri ise (Say, Ricardo, vb.) tutumu salýk verir ve lüksü kargýplar. Ama birinciler lüksü emek (yani mutlak tutum) üretmek için istedik- lerini, öbürleri de tutumu zenginlik , yani lüks üretmek için iste- diklerini gizlemezler. Birinciler, zenginlerin tüketimini belirlemesi gereken þeyin sadece kazanç susuzluđu olmadýđý romantik yanýlsa- masý içindedirler ve zenginleşme aracı olarak doğrudan doğruya savurganlıđý göstererek kendi öz yasalarýnýn tersini söylerler; ve öbürleri de sonuç olarak onlara, abartmalı bir ađýrbaþlýlık ve büyük bir ayrıntý lüksü ile, savurganlık aracıyla, benim varlýđýmý artýrmayýp azaltýđýmý tanýtlarlar; ikinciler üretimin düpedüz geçici heves ve öykünme tarafýndan belirlenmiþ bulunduđunu gizleme ikiyüzlülüđu- ne düþerler; aþýrý derecede incelmiþ gereksinmeleri unuturlar; tüketim olmaksýzýn üretilmeyeceđini unuturlar; üretimin rekabet aracıyla daha evrensel ve daha þatafatlý olacađýný unuturlar; kendileri için nesnenin deđerini kullanýmýn ve kullanýmý da modanýn belir- lediđini unuturlar. Sadece yararlınýn üretildiđini görmek isterler, ama yararlı ürete ürete, üretimin ya rarsýz bir nüfus aþýrýlýđý ürettiđini unuturlar. Savurganlık ile tutumun, lüks ile yoksunluđun, zenginlik ile yoksulluđun, birbirleri ile eþdeđerde olduklarýný birileri de, öbür- leri de unuturlar.

{Ve sen, eđer kendini iktisadýn öđrettiklerine uydurmak isti- yor, yanýlsama içine düþmek istemiyorsan, sadece yemek vb. gibi dolayýmsýz duyularýnda tutumlu olmakla kalmamalý, kendini genel çýkarlara katýlmak, acýmak, güvenmek vb. gibi þeylerden de

Karl Marks

1844 Elyazmaları

Senin olan her þeyi, satýlýr , yani yararlý kýmalyýsýn. Eðer [sayfa 211] ben iktisatçýya: Bedenimi bir baþkasýnýn isteðine býrakma, satma yoluyla para kazanýrsam, iktisadi yasalara uyumuþ (.ransada fabrika iþçileri, karýlarýnýn ve kýzlarýnýn fuþunu ek çalyþma saati olarak ad- landýryrlar, ki bu tamamýyla doðrudur), ya da dostumu .aslýlara sattýðým zaman iktisada uygun davranmamýþ mý olurum (ve asker vb. tecimi biçimi altýnda dolaysýz insan satýþý tüm uygar ülkelerde görülür) diye sorarsam, o bana þu yanýtý verir: Benim yasalarýma aykýry davranmýþ olmazsýn, ama yeðenlerim olan saðtöre ve dinin söylediklerine dikkat et; benim iktisadi saðtörem ile iktisadi dinimin sana karþý söyleyecek hiç bir þeyleri yok, ama... Ama ben, o zaman daha çok ekonomi politiðe mi inanmalýyým, yoksa saðtöreye mi? Ekonomi politiðin saðtöresi, kazanç , emek ve tutumdur, azla yetinir- liktir... ama ekonomi politik bana gereksinmelerimi karþýlamayý söz verir. Saðtörenin ekonomi politiði bulunçta, erdemde, vb. zen- ginliktir, ama eðer yapamýyorsam nasýl erdemli olabilir, eðer hiç bir þey bilmiyorsam nasýl iyi bir bulunç tapýyabilirim? Tüm bu durum, yabancýlaþmanýn özünde temellendirilmiþtir: her küre (sphère, dü- zey, alan) bana ayrý ve karþýt bir kural uygular: saðtöre bana bir, ve iktisat bir baþka kural uygular; çünkü herbiri insanýn belirli bir yaban- cýlaþmasýdýr ve herbiri [XVII] yabancýlaþmýþ özsel etkinliðin tikel bir küresini tutar, herbiri öbür yabancýlaþma ile bir yabancýlaþma iliþkisi içindedir. Böylece M. Michel Chevalier, Ricardoyu saðtöreyi bir yana býrakmakla kýnar. Ama Ricardo, iktisadý kendi öz dili ile konuþturur. Eðer iktisat saðtörel deðilse, Ricardo bu konuda bir þey yapamaz. M. Chevalier saðtöre yaptýðý ölçüde iktisadý bir yana býrakýr, ama ekonomi politik yaptýðý ölçüde de, saðtöreyi zorunlu olarak ve gerçekten bir yana býrakýr. Ýktisadýn saðtöre ile baðlantýsý, eðer ayrýca keyfe baðlý, olumsal, ve bunun sonucu temelsiz ve bilimsel özlükten yoksun deðilse, eðer yapmacýk olarak önem veril- miyor, ama özsel olarak gözönünde tutuluyorsa, iktisadi [sayfa 212] yasalarýn saðtöre ile baðlantýsýndan baþka bir þey olamaz: eðer bu görünmüyor, ya da daha doðrusu tersi oluyorsa, Ricardonun bunda suçu ne? Ayrýca iktisat ile saðtöre arasýndaki karþýtlýk bir görünüþten baþka bir þey deðildir ve eðer bir karþýtlýk varsa, bu o karþýtlýk deðil- dir. Ekonomi politik, saðtörel yasalarý kendi biçiminde dile getirmek- ten baþka bir þey yapmaz.

{Ýktisat ilkesi olarak gereksinme yokluđu, kendini en parlak biçimde iktisadýn nüfus kuramýnda gösterir. Aþýrý insan vardýr. Hatta insanların varoluđu bile arý bir lükstür ve eđer iþçi sađtörel ise (Mill cinsel bakýmdan perhizli davranan kimseler için kamusal kutlamalar, ve evliliđin bu [ülküsel] kýsýrlýđýna karþý yanlýþlýk yapan kimseler için de kamusal bir kýnama önerir ²² ... Sađtöre deđil mi, çilecilik öđretisi deđil mi bu?) üreme planýnda tutumlu olacaktýr. Ýnsan kamusal bir yýkým olarak görünür.)

Üretimin zenginler için tapýdýđý anlam, açýkça yoksullar için tapýdýđý anlamda belirir; yukarda bulunan kimselere göre, bu anlam kendini hep ince, eđreti kýlýklý, belirsiz bir biçimde dýpavurur, görünüptür; aþađýda bulunan kimselere göre [ise -ç] kendini kaba, dolaysýz, içten bir biçimde dýpavurur, özdür. Ýþçinin kaba gereksinmesi, zenginlerin incelmiþ gereksinmesinden çok daha büyük bir kâr kaynađýdır. Londranýn bodrum katlarý, kiraya verenlerine saraylardan daha çok gelir getirirler, yani mülk sahibine göre, onlar daha büyük bir zenginlik , demek ki iktisatçý gibi konupmak gerekirse, daha büyük bir toplumsal zenginliklerdir.

Ve sanayi, gereksinmelerin inceliði üzerine hava oyunu (speculation) oynadýđý gibi, kabalýklarý , ama yapay olarak yolaçýlmýþ kabalýklarý üzerine de hava oyunu oynar. Bu kaba gereksinmelerin sađladýklarý gerçek sevinç, demek ki kendi kendini avutmaya dayanýr, demek ki bu sevinç, gereksinmenin o görünürdeki karþýlanmasý, o kaba gereksinme ^[sayfa 213] barbarlýđý içindeki uygarlýktýr. Bunun sonucu Ýngiliz küçük kahveleri özel mülkiyetin simgesel örnekleridirler. Bu kahvelerin lüksü sýnai lüks ve sýnai zenginliđin insan ile gerçek iliþkisini gösterir. Demek ki, bu küçük kahveler, halkýn, Ýngiliz polisi tarafýndan hiç deđilse tatlýlýkla davranýlan tek gerçek pazar eđlenceleridirler.

ÝKTÝSATÇININ emek ve sermaye birliđini çeþitli biçimde nasýl koyduđunu görmüþ bulunuyoruz. 1° Sermaye, birikmiþ emektir ; 2° Ýster sermayenin kâr ile birlikte yeniden-üretimi olsun, ister hammadde (emek gereci) olarak, isterse kendi baþýna çalyþan alet olarak sermaye olsun (makine, araçsýz emek ile özdeþ olarak konup bulunan sermayedir), sermayenin üretim içindeki belirlenimi,

Karl Marks

1844 Elyazmaları

üretken emektir ; 3° Ýþçi bir sermayedir; 4° Ücret sermaye harcama- larý içine girer; 5° Ýþçiye iliþkin olarak, emek onun dirimsel sermayesinin yeniden üretimidir; 6° Kapitaliste iliþkin olarak, emek onun sermayesinin bir etkinlik etkenidir; son olarak 7° Ýktisatçý, emek ve sermayenin ilkel birliðini, kapitalist ve iþçi birliði olarak varsayar; cennetsel ilkel durumdur bu. Ýki kiþinin cisimleþtirdiði bu iki yön [XIX] birbirinin gýrtlađýna sarýldýđý sýrada, bu durum iktisatçý için olumsal ve bunun sonucu ancak dýþtan açýklanabilecek bir olaydýr (bkz: Mill). ²³

Henüz deđerli madenlerin duyulur parlaklýđý ile körleþmiþ bulunan ve bunun sonucu henüz madensel para tapýncakçýlarý olan uluslar henüz eksiksiz para uluslarý deðildirler. .ransa ile Ýngiltere arasýndaki karpýtlýk. Kuramsal bilmecelerin çözümlünün ne derecede bir praxis iþi olduđu ve praxis aracýyla gerçekteþtiði, dođru praxis in ne derecede gerçek ve olumlu bir kuram koþulu olduđu, örneðin tapýncakçýlýk dolayýsýyla görünür. Tapýncakçýnýn duyulur bilinci, Yunanlýnýn bilincinden ayrýdýr, çünkü onun duyulur varoluþu da ayrýdýr. Ýnsanýn dođa duyusu, insanal dođa duyusu, [sayfa 214] öyleyse dođal insan duyusu da, henüz insana özgü emek tarafýndan üretilmediði sürece, duyarlýlýk ile tin arasýndaki soyut düþmanlýk zorunludur.

Eþitlik, .ransýzcaya, yani siyasal dile çevrilmiþ Almanca ben = benden baþka bir þey deðildir. Komünizmin nedeni olarak eþitlik, onun siyasal temelidir; ve Alman, komünizmin temelini, insaný evrensel kendinin bilinci olarak tasarlayarak kavradýđý zaman da, ayný þey olur. Anlaþýlmasý kolaydýr ki, yabancýlaþmanýn kaldýrýlmasý, her zaman yabancýlaþmanýn egemen erklik olan biçiminden, Al- manyada kendinin bilincinden , .ransada siyaset nedeniyle eþit- likten , Ýngilterede [ise -ç.] sadece kendi kendisi ile ölçüþen pratik maddi gerçek gereksinmesinden yola çýkar. Proudhonu eleþtirmek ve deđerlendirmek için yola, iþte buradan çýkmak gerekir. ²⁴ Eđer henüz komünizmin kendisini yadsýmanýn yadsýnmasý, kendi kendisi ile orta terim olarak özel mülkiyetin yadsýnmasýna

²³ ²⁴

onun kuramýnýn, her þeyden önce eþitlik kavramýna dayanan temel bir eleþtirisinin taslađýný verir.

Karl Marks 1844 Elyazmalarý

sahip bulunan insanal özün temellükü olduđu için, bunun sonucu olumluyu henüz kendi kendinden deđil, ama tersine özel mülkiyet- ten yola çýkarak dođru biçimde koymadýđý için, ²⁵

... nýn ... böylece eski Alman biçiminde Hegel Görüngü-

bilimi biçiminde ... nitelendiriyorsak ...

... þimdi aþýlmýþ bir hareket olarak ortadan kaldýrýlmýþ ve ... .. ve dinginlik bulunabilsin çünkü bilincinde ... .. sadece insanal özün böylece gerçek ...

... düþüncesinin týpký önce de olduđu gibi kaldýrýlması ... demek ki insanal yaşamýn gerçek yabancýlaşması ve yaban- cýlaşma olarak ne kadar bilincine varýlýrsa o kadar ^[sayfa 215] büyük bir yabancýlaşma onunla birlikte kaldýklarýndan gerçekleştirilebilir, öyleyse o, kendini ancak komünizm aracýyla gerçekleştirebilir. Özel mülkiyet fikrini kaldýrmak için, düþünölmüþ komünizm iyice yeter. Gerçek özel mülkiyeti kaldýrmak için, gerçek bir komü- nist eylem gerekir. Tarih bunu getirecek, ve düþüncede daha þimdi- den onun kendi kendini kaldýrdýđýný bildiðimiz bu hareket, çok sert ve çok yaygýn bir süreç aracýyla gerçekliđe geçecektir. Daha ilk anda, tarihsel hareketin sýnýrýnýn olduđu kadar ereðinin de bir bilincine, ve bu hareketi aþan bir bilincine ermiþ bulunmamýzý ger- çek bir ilerleme saymalýyýz.

Komünist iþçiler biraraya geldikleri zaman, amaçları ilkin öđreti, propaganda vb. gibi þeylerdir. Ama ayný zaman da böylelikle yeni bir gereksinme, toplum (topluluk) gereksinmesini de edinirler, ve araç olduđu sanýlan þey, amaç durumuna gelmiþ bulunur. Sos- yalist .ransýz iþçilerinin biraraya geldikleri göröldüđü zaman, bu pratiksel hareketin en parlak sonuçları gözlemlenebilir. Sigara, içki içme, yemek yeme vb., artýk orada toplanma bahaneleri ya da bir- leþme araçları deðildirler. Topluluðun amacı durumuna gelmiþ bu- lunan toplantý, ortaklýk, konuşma onlara yeter, insanal kardeþlik onlarda boþ bir söz deđil, ama bir, dođruluktur (vérité), ve insan- lýđýn soyluluđu, çalıþma ile sertleþmiþ bu çehrelerde parlar. [XX] {Ekonomi politik her ne kadar arz ile talebin her zaman birbirlerini dengelediklerini ileri sürerse de, kendi öz kesinlemele-

çalıpmalarýndan Yararlanarak, metinden kalan ne varsa, onu çeviriyoruz.

114

Karl Marks

1844 Elyazmaları

rine göre, insan arzúnún (nüfus kuramý) talebi her zaman geçtiđini, demek ki tüm üretimin özsel sonucunun insanún varoluđu, arz ile talep arasýndaki oransýzlyđý en parlak biçimde gösterdiđini hemen unuttur.}

{Başlangýçta araç olan paranún, ne derecede gerçek erklik ve tek erek olduđu, genel olarak beni bir varlýk durumuna getiren, yabancı nesnel varlýđý benim varlýđým yapan aracún, [sayfa 216] ne öl- çüde kendi başýna bir erek olduđu... toprađún yapam kaynađý olduđu yerlerde toprak mülkiyetinin, gerçek geçim araçları oldukları yer- lerde at ile kýlýcún , yapamún gerçek siyasal erklikleri olarak tanýnmýş bulunmaları biçiminde de görülebilir. Ortaçađda bir sýnyf, kýlýç tabýma hakkýna sahip olur olmaz, kurtulmuş demektir. Göçebe halklarda, at , beni özgür bir insan, bir topluluk (ortaklýk) üyesi durumuna ge- tiren þeydir.}

Yukarda insanún inine vb. döndüđünü, ama onu bu kez yabancılaşmýş ve düşman bir biçim altında bulunduđunu söylemiştik. Mađarasýndaki yabancıla kendini yararlanması ve sýđýnması için kendiliđinden sunan bu dođa ödesindeki yabancıla, kendini sudaki balýktan daha yabancı deđil, daha dođrusu onun kadar kendi evinde duyar. Ama yoksulun oturduđu bodrum, düşman bir þeydir, onun kendini, sonunda: burada kendi evimdeyim diyebileceđi kendi öz evi saymadýđý, daha çok bir başkasúnún evinde, her gün yolunu bekleyen ve eđer kirayý ödemezse onu kapý dýşarı eden bir yaban- cúnún evinde bulunduđu, kendi öz evi sayamadýđý, kendinde düşman bir erklik içeren, kendini ona, onun terini kendisine verdiđi ölçüde veren bir konuttur. Ayný biçimde nitelik bakýmýndan da, o, kendi konutunu öbür dünyada , zenginlik cennetinde bulunan insanal konutun karþýtý olarak görür.

{Yabancılaşma, benim geçim araçlarıımún bir başkasýna ilişkin olmasýnda, benim isteđim olan þeyin bir başkasúnún erişilmez mülkiyetinde olmasýnda olduđu kadar, her þeyin kendi kendinden başka olmasýnda, etkinliđimin başka þey olmasýnda, son olarak ve bu kapitalizm için de dođrudur egemenlik sürenin eninde sonunda insanlýk dýşý erklik olmasýnda da görünür.

Sadece zevke adanmýş, etkin olmayan, savurgan zenginliđin tanýmý: bir yandan, bu zenginlikten yararlanan kişi, gerçi, kararsýz delice heveslerden vazgeçerek, sadece geçici bir birey gibi davranýr , ve ayný zamanda başkasúnún köle [sayfa 217] emeđini, insanún kanlý

terini de kendi isteđinin kurbaný olarak görür; bu nedenle insanýn kendisini, öyleyse kendi kendisini de kurban edilmiř ve hiç olarak bilir (bununla birlikte onun insanları horgörmesi kibir olarak, yüzlerce insanal yapamý uzatabilecek þeylerin saçýlýp savrulması ya da dizginsiz savurganlıđý ile coþkun ve üretken olmayan tüketiminin emeđi ve bunun sonucu baþkasýnýn geçimini koþullandırdýkları iđrenç yanýlsama olarak görünür); insanýn özsel güçlerinin gerçekleřmesini, o sadece kendi canavarlıđýnýn, kendi yeltekliđinin ve kendi keyfi ve tuhaf delice heveslerinin gerçekleřmesi olarak tanıyr. Ama bu zenginlik, öte yandan, zenginliđi yalnız bir araç, ve yokedil- meye deđer bir þey olarak tanıyr, demek ki bu zenginlik, aynı za- manda, onun hem kölesi, hem de efendisidir, aynı zamanda, hem yüce gönüllü hem de apađýlýk, hem maymun iþtahlý, kendini beđen- miř, kibirli, hem de incelmiř, geliřmiř, tinsel bir zenginliktir; o henüz zenginliđi, onu egemenlik altına alan büsbütün yabancı bir erklik olarak denememiřtir; onda daha çok kendi öz erkliđini görür ve [bu] zenginlik [deđil], [onun için] ... son erek [olan] ²⁶ zevktir. Bu ... [XXI] ve zenginliđin özünün duyulur görünüşü ile körleřmiř, parlak yanýlsama karþýsýna, emekçi, azla yetinir, iktisada göre düřü- nen, bayađý zenginliđin özünün ta kendisi üzerine aydýnlanmýř bulunan sanayici çýkar ve savurganýn zevk susuzluđuna daha geniř bir alan sađlayarak, ona üretimleri ile güzel pohpohlardan başka bir þey söylemeyerek, sanayicinin ürünleri savurganýn isteklerine yönelik apađýlýk okþantýların ta kendileridir, ötekinin elinden kaçan erkliđi tek yararlı biçimde kendisi için ele geçirmesini bilir. Demek ki sýnai zenginlik ilkin her ne kadar savurgan, maymun iþtahlý zen- ginliđin sonucu olarak görünürse de, birincinin hareketi, kendine özgü bir hareket ile, bir o kadar etkin bir biçimde onun yerini alır. .aiz oranýnýn düřmesi, gerçekte, sýnai hareketin bir vargýsý ^[sayfa 218] ve zorunlu bir sonucudur. Rantları (gelirleri) ile geçinen savurganýn araçları, tastamam zevk araçlarınýn ve onların tuzaklarınýn artýřý ile ters orantýlý olarak, böylece her gün azalırlar. Demek ki, o, ya ser- mayesini yemeli, böylece yokolmalı, ya da sanayici kapitalist duru- muna dönüřmelidir... Öte yandan, toprak rantý gerçi sýnai hareketin gidiři sayesinde, sürekli bir biçimde dođrudan dođruya yükselir, ama görmüş bulunuyoruz toprak mülkiyetinin, tüm öbür mülki-

26

Sayfa yırtılmýřtır. Üç-dört satýr eksiktir.

Karl Marks

1844 Elyazmaları

yet gibi, kendini kâr ile birlikte yeniden üreten sermaye kategorisi içine gireceđi bir an ister istemez gelir ve, üstüne üstlük, bu da o aynı sýnai hareketin sonucudur. Demek ki, savurgan toprak sahibi de, ya sermayesini yiyecek, böylece yokolacak ... ya da kendi öz toprađýnyn çiftlik kiracýsý tarým yapan sanayici durumuna gelecektir}

{Demek ki Proudhonun sermayenin kalkýpý ve sermayenin toplumsallaşma eđilimi olarak düþündüđü para faizinin azalmasý, daha çok savurgan zenginliđe tebelleş olan sermayenin eksiksiz utkusunun dolaysýz bir belirtisinden, yani tüm özel mülkiyetin sýnai sermaye durumuna dönüþmesinden özel mülkiyetin görünüşte hâlâ insanal tüm nitelikleri üzerindeki eksiksiz utkusu ve özel mülk sahibinin özel mülkiyetin özüne (emek) bütünsel uyrukluđu başka bir þey deđildir. Gerçi sanayici kapitalist de zevk alýr. Gereksinmenin dođa dýpý yalýnlýđýna hiç bir zaman geri dönmez, ama onun zevki ikincil, dinlenme niteliđinde, üretime bađýmlý bir zevkten başka bir þey deđildir, ve böylece bu zevk hesaplý , öyleyse iktisada da uygun bir zevktir, çünkü sanayici kapitalist onu sermaye harcamalarına ekler ve bunun sonucu bu zevkin sanayici kapitaliste, onun için harcamýþ bulunduđu þeyin, sermayenin yeniden üretimi aracýyla kârla birlikte yerine konması için gerekenden daha çođuna malol- mamasý gerekir. Demek ki zevk sermayeye, zevk alan birey de sermayeleþtiren bireye bađýmlýdır, oysa eskiden bunun tersi oluyor- du. .aizin azalmasý, demek ki sermayenin tamamlanma [sayfa 219] yolundaki egemenliđinin, öyleyse tamamlanan ve kendi kalkýpma dođru hýzla giden yabancýlaşmanın bir belirtisi olduđu ölçüdedir ki, sermayenin kalkýpýnyn bir belirtisi olabilir. Kýsacasý, varolan þeyin kendi karþýtýný tek dođrulama biçimidir bu.}

Bunun sonucu, iktisatçýların lüks ve tutum konusundaki tartýþması, zenginliđin özünün aчыk bir kavramına eriþmiþ bulunan ekonomi politiđin, hâlâ romantik ve sanayi düþmaný anýlarla lekelenmiþ bulunan ekonomi politik ile tartýþmasýndan başka bir þey deđildir. Ama her iki yan da tartýþmalarýnyn konusunu onun yalýn dýpavurumuna indirgemesini bilmez ve bunun sonucu birbirlerinin üstesinden gelemezler.

[XXXIV] Toprak rantý ayrıca toprak rantý olduđu için ortadan kalkmýþtır çünkü toprak sahibini tek gerçek üretici durumuna

getiren fizyokratların kanıtına karşı olarak, modern ekonomi politik, tersine, onun toprak sahibi olarak hiç üretken olmayan tek hazır yiyici (rentier) olduğunu tanıtlamıştır. Tarım, eğer alıplımlı kârı bek- leme durumundaysa, sermayesine bu kullanımı verecek olan kapi- talistin işi olacaktır. .izyokratlar tarafından konulan ilke toprak mülkiyeti tek üretici mülkiyet olduğundan, devlet vergisini sadece onun ödemesi, öyleyse devlet yönetimine de sadece onun katılması gerektiği yolundaki ilke demek ki ters tanımlama durumuna dönüştür: Toprak rantı üzerinden alınan vergi, üretken olmayan bir gelir üzerinden alınan ve bunun sonucu ulusal üretim için zararlı olmayan tek vergidir. Bu görüşe göre, toprak sahiplerinin siyasal ayrıcalığına artı verginin baplıca yükünü onların taşımasından çıkmadığı da açıktır.

Proudhonun, emeğin sermayeye karşı hareketi olarak anla- dığı şeylerin tümü, emeğin, kendi sermaye, sınıai sermaye belirle- nimi içinde, sermaye olarak, yani sınıai bir biçimde tüketilmeyen sermayeye karşı hareketinden başka bir [sayfa 220] şey değildir. Ve bu hareket kendi utkulu (muzaffer) yolunu, yani sınıai sermayenin utku yolunu izler. Öyleyse görülüyor ki, iktisadın hareketi de, ancak emek bir kez özel mülkiyetin özü olarak kavrandıktan sonra, kendi gerçek belirlenimi içinde, iktisadın hareketi olarak ortaya konula- bilir.

Toplum iktisatta görüldüğü biçimiyle içinde her bireyin bir gereksinimler topluluğu olduğu ve birbirleri için bir araç duru- muna geldikleri ölçüde, [XXXV] ötekinin orada ancak onun için bulunduğ gibi, onun da orada ancak öteki için bulunduğ burjuva toplumdur . İktisatçı siyasetin kendi insan haklarında yaptığı gibi her şeyi insana, yani onu kapitalist ya da işçi olarak alıkoymak üzere tüm belirlenimden soyduğı bireye indirger.

İşbölümü, emeğin toplumsal özünün , yabancılaşma çerçevesi içindeki iktisadi dışpavurumdur. Ya da, emek, insan etkin- liğinin yabancılaşma çerçevesi içindeki bir dışpavurumundan, yapam belirtisinin yapamın yabancılaşması olarak dışpavurumundan başka bir şey olmadığına göre, işbölümünün kendisi , insanal etkinliği, gerçek bir türsel etkinlik , ya da insanın türsel varlık biçimindeki et- kinliği olarak, yabancı duruma gelmiş, yabancılaşmış bir biçimde koyma olgusundan başka bir şey değildir.

İşbölümünün emek özel mülkiyetin özü olarak tanınır tanın-

Karl Marks

1844 Elyazmaları

maz, zenginlik üretiminin elbette özsel bir etkeni olarak tasarlanacak iþbölümünün özü üzerinde, yani türsel etkinlik olarak insanal etkinliðin yabancı durumuna gelmiþ ve yabancılaşmıþ biçimi üzerinde, iktisatçylar çok belirsizdirler ve birbirleri ile çeliþirler.

Adam Smith : 27

[Kendinden bu kadar yarar doðan] bu iþbölümüne, baþlangıçta, bir insanal bilgelik sonucu olarak bakılmaktadır... iþbölümü ^[sayfa 221] bir þeyi bir başka þeyle o alıþveriþ, deðiþtokuş, deðiþim ediniminin.. yavaþ ve kerteli bir biçimde de olsa, zorunlu sonucudur. Bu edinim(in) [insanal doðanın o ilk ilkelerinden biri mi... yoksa] daha olası görüldü gibi, usavurma ve söz kullanımı zorunlu bir sonucu[mu oldu benim inceleme konum deðildir]dur. Bu edinim tüm insanlara özgü bir þeydir ve başka hiç bir hayvanal türde görülmez ... ²⁸ Hemen bütün öbür hayvan türlerinde, her birey, tam büyüme çaðına eriþtiði zaman, büsbütün baðımsızdır... [Ama] insan hemen hemen sürekli olarak benzerlerinin yardımına gereksinme duyar ve bunu sadece onların iyi dilekliliðinden beklemesi de boşunadır. Onların özel çýkarlarına yönelir, ve onları, kendilerinden istediði þeyi yapmakta kendi öz çýkarları bulunduðuna inandırır, durumu çok daha güvenli olacaktır... Biz onların insanlıðına ²⁹ deðil, ama bencilliðine ²⁹ yöneliyoruz; ve onlara sözünü ettiðimiz þey, hiç bir zaman kendi gereksinmelerimiz deðil, ama hep onların çýkarıdır . ³⁰ Başkalarından, birbirimize karþılıklı olarak zorunlu bulunan bu uzlaştırma araçlarının çoðunu iþte böyle anlama, deðiþtokuş, satın alma aracıyla elde ettiðimize göre, baþlangıçta iþbölümüne ³¹ yolaçan þey, bu ayný alıþveriþ ³¹ edimidir. Örneðin, bir avcı ya da çoban aþiretinde, bir kiþi ok ve yay bir başkasından daha büyük bir çabukluk ve ustalıkla yapar. Çoðu kez bu türlü yapıtları arkadaşları ile sürü ya da av hayvanlarına karþı deðiþtokuş eder, ve çok geçmeden de, bu yoldan, kendi başına elde edebileceðinden daha çok sürü ve av hayvanı sağlayabileceðini görür. Demek ki, çýkar hesabı sonucu, ok ve yay yapmayı kendi baş uðraþı durumuna getirir... Gerçeklikte, bireyler arasındaki doðal ³¹ yetenek ayrılıkları ³² ... iþbölümünün nedeninden ³³ çok sonucudur ³³ ... İnsanların

27

bu alıntı, Adam Smithin metnine göre verilmiştir. Köbeli araç [] içindeki parçalar, Marx tarafından alınmamış bulunan parçalardır.

Karl Marks 1844 Elyazmaları

119

alýpveriþ ve deðiþim eðilimi olmasaydý, herkes yapamýn tüm zorunluluk ve rahatlýklarýný kendi baþýna saðlama zorunda kalýrdý. Herkesin yerine getirilecek ayný görevi ve yapacak ayný iþi olur, ve büyük bir yetenekler ayrýlýðýný doðurabilecek tek þey olan o büyük uðraþlar ayrýlýðý³³ ortaya çýkmazdý. Çeþitli ^[sayfa 222] meslekten insanlar arasýndaki öylesine ilginç bu yetenekler ayrýlýðýný bu deðiþtokup eðinimi doðurduðuna göre, bu çeþitliliði yararlý kýlan þey de bu ayný eðinimdir. Ayný türden olduklarý kabul edilen birçok hayvan soyu, eðilimleri bakýmýndan, doðadan, alýp- kanlýklar ve eðitimin etkisinden önce insanlar arasýnda gözlemlenebileceklerden çok daha ilginç ayýrdedici belirtiler almýþlardýr. Doðal olarak, yetenek ve anlak (intelligence) bakýmýndan, bir filozof bir hamaldan, bir bekçi köpeðinin bir tazýdan, bir tazýnýn bir Ýspanyol köpeðinden, ve bir Ýspanyol köpeðinin de bir çoban köpeðinden olduðunun yarýsý kadar bile farklı deðildir. Bununla birlikte, bu çeþitli hayvan soylarýnýn, ayný türden olmalarýna karþýn, birbirlerine hemen hiç bir yararý dokunmaz. Bekçi köpeði, tazýnýn hafifliðinden yararlanarak, kendi gücüne [XXXVI] bir þeyler ekleyemez... Bu çeþitli yetenek ya da anlak derecelerinin sonuçlarý, bir alýpveriþ ya da deðiþim yetenek ya da eðiniminin yokluðu yüzünden, birleþtirilemez ve türün yarar³⁴ ya da ortak rahatlýðýna³⁴ en küçük bir katkıda bulunamazlar. Her hayvan kendi baþýna ve öbürlerin- den baðýmsýz olarak kendini yapatmak ve savunmak zorundadýr ve doðanın kendi benzerleri arasýnda daðýtmýþ bulunduðu o yetenekler çeþitliliðinden en küçük bir yarar saðlayamaz. Ýnsanlar arasýndaysa, tersine, en uygunsuz yetenekler birbirleri için yararlýdýrlar, çünkü herbirinin kendi deðiþken sanayilerinin çeþitli ürünleri ,³⁴ o evrensel deðiþtokup ve alýpveriþ eðinimi aracýyla, her insanýn, kendi gereksinmesine göre, baþkalarýnýn sanayiinden herhangi bir ürün parçasý satýn alabileceði, deyim yerindeyse ortak bir yýðýn durumuna getirilmiþ bulunurlar. Ýþbölümüne yolaçan þey deðiþim³⁴ yeteneði olduðuna göre, bunun sonucu bu [iþ -ç.] bölü- mün [ün -ç.] artýþýnýn³⁴ her zaman deðiþim yeteneðinin geniþliði , ya da bir baþka deyiþle, pazarýn geniþliði ile sýnýrlanmýþ bulunması gerekir. Eðer pazar çok küçükse, kendi emeðinin kendi öz tüketimini açacak o tüm ürün artýðýný, baþkasýnýn elde etmek isteyeceði benzer bir emek ürünü artýðý ile deðiþtirememesi sonucu, kimse kendini büsbütün tek bir uðraþa vermek için özendirilmiþ olmayacaktır...³⁵ Ýlerlemiþ durumda: Böylece her insan varlýðýný deðiþimler aracýyla sürdürür ya da bir tür tecimen durumuna gelir ve ^[sayfa 223] toplumun kendisi de tam anlamýyla

Altıy Marx tarafıyndan çizilmiş. Ibid ., e. I, s. 34-37.

120

Karl Marks

1844 Elyazmaları

tecimen bir toplumdur. (Bkz. Destut de Tracy: Toplum sürekli bir değipimler dizisidir, ve tecim de tüm toplumdur. ³⁶ ... Sermayelerin biri- kimi iþbölümü ile, iþbölümü de sermayelerin birikimi ile artar. ³⁷

Adam Smith için bu kadar.

Eđer her aile kendi tüketim nesnelерinin topunu kendisi üretsey- di, hiç bir değipim olmasa da, toplum böylece de yürüeyebilirdi; değipim- lerin, temel olmasalar da , toplumlarýmızın ilerlemiş durumda zorunlu olduklarını biliyorum. ³⁸ Emeklerin (işlerin) ayrılmalarının insan güçlerinin ustaca bir kullanımı oldu, sonuç olarak toplumun ürünlerini, yani onun erklik ve zevklerini artırdı, ama bireysel olarak alınan her insanın yeteneğinden bir şey aldı, söylenebilir. Deđipim olmaksızın üretim olamaz. ³⁹

J. B. Say böyle der.

İnsanın içinde bulunan güçler şunlardır: anlağı ve fiziksel çalıþ- ma anıklığı. Toplum durumundan türeyenler ise: çepitli işleri insanlar arasında bölme ve dağıtma yeteneği ... ile, bu araçları oluşturan karşılıklı hizmet ve ürünleri değipim yeteneğine dayanırlar... İnsan, kendi hizmetlerini başkasına adamaya razı eden güdüler ... bencilliktir, insan ... başkasına yapılmış hizmetler için bir ödül ister. ⁴⁰ ... Demek ki insanlar arasında değipimin kurulabilmesi için salt (exclusive) mülkiyet hakkının varlığı zorunludur. ⁴¹ ... Sanayi bölümünün değipim ve değipimin bu bölüm üzerindeki karşılıklı etkisi. ⁴²

Skarbekin dediği de bu.

Mill gelişmiş değipimi, [yani -ç.] tecimi, iþbölümünün bir

sonucu olarak tasarlar.

İnsan eylemi çok yalın öğelere indirgenebilir. İnsan, gerçekte, hareket üretmekten başka bir şey yapamaz; şeyleri birbirlerine ^[sayfa 224] yaklaştırmak ya da uzaklaştırmak için, onların [XXXVII] yerini değiptirebilir; tüm geri kalanı da, maddenin özellikleri yerine getirirler... ⁴³ Emeğin ve

makinelere kullanılmıynda ... birbirini engelle-

36

de ses effets. Paris 1826, s. 68, 78.

37 38 39 40

c. I-II, Paris 1829, c. I, s. 25-27.

41 42 43

Karl Marks 1844 Elyazmaları

121

me edilimi gösteren bütün işlemleri ayırıp, ne biçimde olursa olsun, birbirini kolaylaştırayabilen işlemleri birleştirerek, çoğu kez sonuçlarının artırılabilirdikleri olur, genel olarak insanlar birçok çeşitli işlemi, küçük bir sayıdaki işlemi alıpkanlılık sonucu yapabildikleri aynı hız ve aynı ustalıkla yapamadıklarından, her bireye verilen işlemlerin sayısının elden geldiğince sınırlandırmak her zaman yararlıdır. İyi bölmek ve insan ve makine güçlerini en elverişli biçimde dağıtmak için, birçok durumda, büyük bir ölçekte çalışmak, ya da başka bir deyişle, zenginlikleri büyük yığınlar biçiminde üretmek zorunludur. Büyük yapımevlerini doğuran da işte bu üstünlüktür. Bu yapımevlerinden en uygun konumlar içine konmuş birkaçı, bazan bir dekil, ama birçok ülkeyi, ürettikleri nesnelere istenilen nicelikte azıklandıyırlar. 44

Millin dediği de işte bu.

Ama tüm modern iktisat, işbölümü ile üretim zenginliğinin, işbölümü ile sermaye birikiminin birbirlerini karışık olarak kopullandırdıkları olgusu üzerinde uyur, tipki en yararlı ve en geniş işbölümünü, ancak kurtulmuş, kendi başına bırakılmış özel mülkiyetin üretebileceği olgusu üzerinde uyuytuğu gibi.

Adam Smith in açındırması böyle özetlenebilir: İşbölümü emede sonsuz bir üretim yeteneği kazandırır. İşbölümü, herhalde raslansal olmayan, ama us ve dilin kullanılması aracılığıyla kopullandırılmış bulunan özgül olarak insanal bir edilime, deşim ve alıpkarı edilime dayanır. Deşimde bulunan kışinin devindirici gücü insanlılık deşil, ama bencilliktir. İnsanal yeteneklerin çeşitliliği, işbölümünün, yani deşimin nedeni olmaktan çok, sonucudur. Bu çeşitliliği yararlı kılan da, sadece deşimdir. Bir hayvanal türün [sayfa 225] çeşitli soylarının tikel nitelikleri, doğa tarafından, insanal yetenekler ve etkinlik çeşitliliğinden daha güçlü olarak belirtilmişlerdir. Ama hayvanlar deşim yapamadıklarından, aynı türden ama deşimik soydan bir hayvanın deşimik özgülüğü, hiç bir hayvan bireyine yaramaz. Hayvanlar kendi türlerinin deşimik niteliklerini birbirlerine katamazlar; kendi türlerinin ortak yarar ya da rahatlığına hiç bir katkıda bulunamazlar. Çeşitli ürünlerini, herbirinin satın alabileceği ortak bir yığın biçiminde biraraya getirebildikleri için, en uyumsuz yetenek ve etkinlik biçimlerinin birbirlerine yararlı

Karl Marks

1844 Elyazmaları

oldukları insan için durum böyle değildir. İşbölümü dediğim eğitimden doğdu gibi, dediğimin, pazarın genişliği ile büyür, aynı genişlik ile sınırlanır. İlerlemiş durumda, her insan tecimendir, toplum bir tecim toplumdur . Say, dediğimi raslansal ve temel olmayan bir şey olarak görür. Toplum, varlıksız onsuza da sürdürebilir. Dediğim, toplumun ilerlemiş durumunda zorunlu duruma gelir. Gene de o olmadıkça üretim de olamaz. İşbölümü, toplumsal zenginlik bakımından kullanışlı ve yararlı bir araç, insanal güçlerin us-taca bir kullanılmasıdır, ama bireysel olarak alınmış her insanın yeteneğini azaltır. Bu son gözlem, Sayın bir ilerlemesidir. Skarbek, insanın içinde bulunan bireysel güçleri, anlık ve fiziksel emek eğitimini, toplumdan türemiş güçlerden, birbirlerini karşılıklı olarak kopullandıran dediğim ve işbölümünden ayırır. Ama dediğimin zorunlu kopulu özel mülkiyettir . Skarbek, burada, bençilliği, özel çıkarı , dediğimin temeli, ya da alıverişi , dediğimin özel ve uygun biçimi durumuna getirdikleri zaman, Smithin, Sayın Ricardonun vb. dediklerini, nesnel bir biçim altında dile getirir. Mill, tecimi, işbölümünün sonucu olarak tasarlar. İnsanal etkinlik ona göre mekanik bir harekete indirgenir. İşbölümü ile makinelerin kullanılması, üretim zenginliğini artırır. Her insana elden geldiğince küçük bir işlem alanı [sayfa 226] verilmelidir. Kendi köpelelerinden, işbölümü ile makinelerin kullanılması da ydsal zenginliği, öyleyse üretimi kopullandırlar. Büyük yapımevlerinin temelidir bu.

[XXXVIII] İşbölümü ile dediğimin incelenmesi son derece yararlıdır, çünkü bunlar, türsel etkinlik ve özel güç olarak insan etkinliği ve özel gücünün gözle görülürcesine yabancılaşmış dışavurumudurlar.

İşbölümü ile dediğimin özel mülkiyete dayandıklarını söylemek, emedin özel mülkiyetin özünü olduğunu olurlamaktan başka bir şey değildir iktisatçının tanıtlamayacağı ve bizim onun hesabına tanıtlayacağımız olurlama. Bir yandan, insanal yaşamın gerçekleştirmek için özel mülkiyete gereksinme duymuş bulundu, ve öte yandan da şimdi özel mülkiyetin kaldırılmasının gereksindiği ikili kanıtı, işbölümü ile dediğimin özel mülkiyet biçimleri oldukları olgusunun ta kendisine dayanır.

İşbölümü ve dediğim , iktisatçının kendi biliminin toplumsal özünü ile kurum satması ve, bilinçsiz olarak, tek bir solukta bilimin çelişmesini, toplumun toplumsal olmayan özel çıkarı tarafından

kurulmasýný dile getirmesi sorununu veren iki görüngüdür . Ýncelememiz gereken yönler bunlardýr: bir yandan güdüsü bencillikte bulunan deđiþim eđilimi , iþbölümünün nedeni ya da dönüþlü sonucu olarak görülmüþtür. Say, toplumun özü bakýmýndan, deđiþimin temel olmadýđýný düþünür. Zenginlik, üretim, iþbölümü ve deđiþim ile aчыklanmýþtır. Ýþbölümünün, bireysel etkinliðin yoksullaþması ve alçalmasına yolaçtıđý kabul edilir. Deđiþim ile iþbölümü, insanal yeteneklerin, yararlılıđýný deđiþim sayesinde bulan büyük çepitliliðinin üreticileri olarak tanýnmýþlardýr. Skarbek, üretim biçimlerini ya da insanýn özsel üretken güçlerini, 1° onun içinde bulunan bireysel güçler, anlaký ile emek yetenek ya da özgül eđilimi; 2° toplumdaki gerçek bireyden deđil türemiþ bulunan güçler, iþbölümü ile deđiþim [olmak üzere - ç.] [sayfa 227] iki parçaya böler. Ayrýca, iþbölümü pazar ile sýnýrlanmýþtır. Ýnsanal emek yalýn bir mekanik harekettir ; özsel olan, nesnelere maddi özgülükleri tarafýndan yapılmýþtır. Bir bireye elden geldiðince az iþlem vermek gerekir. Emeðin ayrýlması ve sermayenin toplanması, bireysel üretimin önemsizliði ve yýđýnsal zenginlik üretimi. Özgür özel mülkiyetin iþbölümünde kavranması. 45 [sayfa 228]

45

burada biter. XXXVIII. sayfasýnýn sadece sol bölümü yazılmýþtır, sađ bölümü boþtur. Daha sonra, XXXIX ve XL. sayfalardaki (1844 Elyazmalarýnýn baþýna konmuþ bulunan) önsöz, ve þimdi ele aldýđýmýz para üzerindeki parça (s. XLI-XLIII) gelir.

124

Karl Marks

1844 Elyazmalarý

[XLI] Eđer insanýn duyumlarý , tutkularý vb. sadece [dar] ⁴⁶ anlamda insanbilimsel belirlenimler deđil, ama gerçekten özsel (dođal) varlýkbilimsel olurlamalar (affirmations) iseler ve eđer ancak kendi nesnelерinin onlar için duyulur olmasý olgusu ile kendi- lerini gerçekten olurluyorlarsa, açýktýr ki 1° olurlamalarýnýn biçimi kesenkes bir tek ve ayný biçim deđildir, ama tersine, kendilerini olurladýklarý ayrý biçim, varlýklarýnýn, yařamlarýnýn özlüđünü oluřturur; nesnenin onlar için varolduđu biçim, her özgül zevkin kendine özgü özlüđünü oluřturur; 2° duyulur olurlamanýn, nesnenin kendi bađýmsýz biçimi altýnda dolaysýz kaldýrýlmasý olduđu yer [sayfa

⁴⁶

Sözcük okunmuyor.

Karl Marks 1844 Elyazmalarý

229] (yeme, içme, nesnenin biçimlendirilmesi vb.) nesnenin olurlanmasıdır; 3° insanın insanal olduğu, öyleyse duyumunun da vb. insanal olduğu ölçüde, nesnenin bir başka tarafından olurlanması da onun kendine özgü zevkidir; 4° insanal tutkunun varlık- bilimsel özü, kendi bütünsellik ve insanlığına, ancak gelişmiş sanayi aracısıyla, yani özel mülkiyetin orta terimi aracısıyla erir; insan bilimi, demek ki insan tarafından kendini pratik olarak göstermenin bir ürünüden başka bir şey değildir; 5° kendi yabancılaşmasından kopmuş özel mülkiyetin anlamı, zevk nesnelere olduğu kadar etkinlik nesnelere olarak da, insan için özel nesnelere varoluşudur. Demek ki para , her şeyi satın alma niteliğine sahip olarak, tüm nesnelere temellük etme niteliğine sahip olarak, üstün eldecilik (possession, tasarruf) olarak nesnedir. Niteliğinin evrenselliği, özünün sonsuz erkidir. Öyleyse sonsuz erk olarak görünür... Para, gereksinim ile nesne arasında, insanın yaşam ile geçim aracı arasında araçtır . Ama benim yaşamıma orta terim işini gören şey, benim için öteki insanların varlığına da orta terim işini görür. O, benim için öteki insandır.

Hay kör şeytan! Ellerin de ayaklarının da Kafanın da kışının da senin oldukları açık;

Ama sevine sevine zevkine vardığın tüm bu şeyler Bu yüzden daha mı az benim?

Eğer altın damızlık atın parasını verirsem, Onların güçleri benim güçlerim olmaz mı? Hızla gidenim ve zengin bir beyim ben, Sanki yirmidört ayadım, varmış gibi.

Gthe, .aust (Méhistophélés) 47

Atinalı Timon da Shakespeare: 48

Altın! Sarı, pırıltı pırıltı, değerli altın! Hayır, gök tanrıları, ben hafif- meprep abık değilim...
[sayfa 230] Bu azıcık altın, akı kara, güzeli çirkin, haklıyı haksız, soyluyu soysuz, genci yaşlı, yitirdi alçak kılmaya yeter... Bu altın sizin rahip ve hizmetkarlarınızın mihraplarınızdan uzaklaştıracak, cançekişenlerin başı altından başyastığına çekip alacak; bu sarı köle antları tutturup bozduracak, kargıplıları kutsayacak, cüzamlıya taptıracak, hırsızlara senatörler sırası üzerinde yer, han, saygı ve övgü kazandıracak- tır; iki gözü iki çeşme dolu yeniden evlenmeye götüren de odur. Bir idrenç, yaralar hastanesinde memelerini kestirecek kadını, altın güzel

.aust, 1. bölüm, Lichtenberger çevirisi, Paris 1932, c. 1. s. 58.

126

Karl Marks

1844 Elyazmaları

kokular sürer, mis gibi yapar, yeni baþtan bir nisan gününe çevirir onu. Hadi, kargýþlý maden, tüm insanlýðýn orta malý orospu, sen ki uluslar arasýna anlaþmazlýk sokarsýn...*

Ve daha ilerde: 49

Ey sen, tatlý kral katili, baba ve oðul arasýnda sevgili ayýрма görevlisi, Hymenin tertemiz yataðýnýn parlak kirleticisi, her zaman genç, taze, ince, sevimli, baþtançýkarýcý, yiðit Mars, gözkamaþtýrýcý parlaklýðý Diananýn kucaðýný kaplayan kutsal karý eriten sen, uyumazlar 50 topluluðunu kaynaþtýrýp onlarý birbiriyle öpüþtüren görünür tanrý 50 sen, bütün aðýzlarda [XLII] ve bütün anlamlarda konuşan sen, yüreklerin denek tapý, insanlýða, kölene, baþkaldýrmýþ gibi davran, ve, hayvanlarýn dünya egemenliðini ellerine geçirmeleri için, kendi etkililiðin ile onlarý kendilerini yokedecek 50 kavgalar içine at.**

48

dAthènes, Perde IV, Sahne 3, s. 1035 vd..

* Eriþ Yayýnlarýnýn Notu: Kenan Somer, Shakespearein bu dizelerini hatalý çevirmiş

görünüyor. Ayný kýmýn bir baþka çevirisi þöyledir:

[Altýn mý? Sapsarý, pýrýl pýrýl, deðerli altýn! Hayýr, tanrýlar, Açgözlü alýðýn biri deðilim ben. Kökler, ey duru gözyüzü!

Karayý ak; çirkini güzel; haksýzý haklý; alçaðý soylu;

Yaplýyý genç; korkaðý yiðit yapmaya yeter bunun bu kadarý. Ah, tanrýlar neden bu? Neden bu, ey tanrýlar! Rahiplerinize,

uþaklarýnýza yüz çevirtir bu sizden, Baþýnýn altýndaki yastýðý çeker dipdiri bir insanýn; Bu sarý köle

Dinler kurar, sonra yýkar; ileçliyi kutsar; Cüzzamlýyý taptýrýr; hýrsýzý alýp

Üne, özgüye boðar, yanyana oturtur senatörlerle; Budur iþte yeniden evlendiren kýrk yýllýk dulu; Kapanmaz yarasýyla en

umutsuz hastayý

Merhemler, kokularla bir Nisan gününe çeviren de bu. Git, körolasý maden parçasý, insanlýðýn orta malý, sen, Uluslarý birbirine

düþüren.]

** Eriþ Yayýnlarýnýn Notu: Ayný dizelerin diðer bir çevirisi þöyledir: [Sen ey sevimli kral katili ve ayýran

Piçinden babayý! Sen kirlettin parlaklýðýnla Hymenin tertemiz yataðýný! Sen cesur Mars! Sen her dem taze, sevilen, zarif zampara, Yanaðýnýn pembeliðiyle eritirsin sen Diananýn kucaðýndaki kutsal karý! Ýmkansýzlyklarý birbirine yaklaþtýrýp, Öpüptüren onlarý! Her dilde konuþup,

Her anlamda laf eden, sen göze görünür tanrý ! Sen, yürek yaralayan, düþün,

Karl Marks 1844 Elyazmalarý

Shakespeare paranýn özünü yetkin bir biçimde betimler. Bunu anlamak için, önce Gthenin parçasýný açýklamakla baþla- yalým.

Para sayesinde benim için olan þey, ödeyebildiðim, yani paranýn satýn alabildiði þey, ben kendimin , para sahibi olan ben. Paranýn gücü ne kadar büyükse, benim gücüm de o kadar büyük- tür. Paranýn nitelikleri, benim niteliklerim ve özsel güçlerimdirler onun sahibi olan benim. Ne olduðum ve ne olabileceðim demek ki hiç de benim bireyselliðim tarafýndan belirlenmemiþtir. Ben çirkinim, ama en güzel kadýný satýn alabilirim. Demek ki ben çirkin deðilim, çünkü çirkinliðin etkisi, itici gücü, para tarafýndan yok edil- miþtir. Bireyselliðim [sayfa 231] bakýmýndan, ben kötürümüm, ama para bana yirmidört ayak saðlar; öyleyse kötürüm deðilim; ben kötü, namussuz, vicdansýz, kafasýz bir insaným, ama para saygýndýr, öyleyse sahibi de; para en yüksek iyiliktir, öyleyse sahibi de iyidir, para beni ayrýca namussuz olma güçlüðünden de kurtarýr; bunun sonucu beni dürüst sayarlar; ben kafasýzým ama para her þeyin gerçek tinidir , nasýl olur da sahibi kafasýz olabilir? Üstelik, para tinsel erk sahibi insanlarý satýn alabilir ve kafa adamlarý üzerinde erklik sahibi olan kiþi, kafa adamýndan daha tinsel erk sahibi deðil midir? Para aracýyla bir insan yüreðinin özlediði her þeyi yapabilen ben, tüm insanal erkliklere sahip deðil miyim? Öyleyse benim param benim tüm yeteneksizliklerimi kendi karþýtlarýna dönüþtür- müyor mu?

Eðer para beni insanal yapama, toplumu bana ve beni doða ve insana baðlýyorsa, o bütün baðlarýn baðý deðil midir? Bütün baðlarý çözüp baðlayamaz mı o? Bunun sonucu evrensel ayırma aracý da deðil mi? O, gerçek birlik aracý , toplumun evrensel ⁵¹ kim- yasal gücü olduðu gibi, gerçek bozuk paradýr da. ⁵²

Shakespeare özellikle paranýn iki özgülüðünü vurgular: 1° Görünür tanrýsallýk, tüm insanal ve doðal niteliklerin kendi

Kölen insan baþkaldýrýyor; kullan gücünü, Birbirine düþür onlarý, öyle ki hayvanlar Yeryüzünde imparatorluk kursun!]

ait para anlamýna da gelir; Marxýn bu deyimini burada daha çok paranýn ayrýlma aracý niteliðini de belirtmek üzere, bu ikinci anlamda kullandýðý açýk. -ç.

Karl Marks

1844 Elyazmaları

karþýtlarýna dönüþümü, þeylerin karýþýklýk ve evrensel bozulmasýdýr o; olanaksýzlyklarý baðdaþtýrýr.

2° Evrensel kibar orospu, insanlaryn ve halklaryn pezevengidir. Paranyn tüm insanal ve doðal nitelikleri bozup karýþtýrmasý, olanaksýzlyklarý baðdaþtýrmasý tanrýsal güç onun, insanlaryn yaban- cýlaþmýþ, yabancýlaþtýran ve yabancýlaþan türsel özü olarak özünde içerilmiþlerdir. Ýnsanlýðyn yabancýlaþmýþ erkliðidir o. [sayfa 232] Ýnsan olarak yapamadýðým þeyi, demek ki benim tüm özsel, birey yeteneklerimin yapamadýklarý þeyi, para aracýyla yapabilirim. Demek ki para bu özsel güçlerden herbirini, aslýnda olmadýðý bir þey durumuna getirir: yani onu kendi karþýtý yapar.

Eðer caným bir þeyi yemek istiyor ya da yaya yürüme için yeterince güçlü olmadýðýmdan posta arabasýna binmek istiyorsam, para bana yiyeceði de posta arabasýný da saðlar, yani benim isteklerimi tasarýmlar olmaktan çýkarýr, onlary düþünölmüþ, betimlenmiþ, istenmiþ varoluþlaryndan, duyulur , gerçek varoluþlaryna aktarýr; onlary tasarýmdan yapama, betimlenmiþ varlýktan gerçek varlýða çevirir. Bu orta terim rolünü oynayan o [para], gerçekten yaratýcý güçtür. Talep , parasý olmayan kiþi için de vardýr, ama onun talebi, benim üzerimde, bir üçüncü kiþi üzerinde, öbürleri üzerinde [XLIII] etkisi, varoluþu olmayan, öyleyse benim için gerçek dýþý nesnesiz kalan arý bir tasarým varlýðýdýr. Paraya dayanan, gerçek talep ile, gereksinmeme, tutkuma, isteðime vb. dayanan talep arasýndaki ayrým, Varlýk ile Düþünce , bende varolan yalýn tasarým ile, benim dýþýmda, benim için olduðu biçimiyle, gerçekten nesne olarak tasarým arasýndaki ayrýmdýr.

Eðer yolculuk için param yoksa, gereksinmem de, yani ger- çek ve yolculuðu gerçekleþtiren gereksinmem de yoktur. Eðer bilim- sel çalyþma eðilimim var, ama bu iþi yapmak için param yoksa, bilimsel çalyþma eðilimim de, yani etkin , gerçek eðilimim de yoktur . Buna karþýlýk, bilimsel çalyþma eðilimim gerçekten yoksa , ama bu iþ için iradem ve param varsa, üstelik gerçek bir eðilimim de vardýr. Para , insan olarak insandan ve toplum olarak insanal toplumdaki gelmeyen evrensel, dýþsal araç ve erklik , tasarýmý gerçekliðe ve gerçekliði yalýn tasarýma dönüþtürme araç ve erkliði, insanýn gerçek ve doðal özsel güçlerini, salt soyut tasarým ve bunun sonucu yete- neksizlikler durumuna, acý veren kuruntular [sayfa 233] durumuna dö- nüþtürdüğü kadar, öte yandan gerçek yeteneksizlikler ve kuruntularý,

bireyin sadece imgeleminde varolan gerçekten erksiz özsel güçleri de, gerçek özsel güçler ve erklik durumuna dönüştürür. Daha şimdiden bu tanıma göre, bireysellikleri kendi karşıtı durumuna getiren ve onlara kendi öz nitelikleri ile çelişen nitelikler veren şey, demek ki bireyselliklerin genel bozulmasıdır para.

O zaman para, kendisi için özlere (e s s e n c e s pour soi) oldukları ileri süren bireye ve toplumsal bağlara vb. karşı, o bozulma erkliği olarak da görünür. Sadakati sadakatsizlik, sevgiyi nefret, nefreti sevgi, erdemi kusur, kusuru erdem, uşadı efendi, efendiyi uşak, aptallığı zeyreklik, zeyrekliği aptallık durumuna dönüştürür. Varolan ve görünen değer kavramı olan para, her şeyi karşıtı değipime soktuğuna göre, her şeyin evrensel karşıtıklık ve yer ve görev değipimi, öyleyse tersine çevrilmiş dünya, tüm doğal ve insanal niteliklerin karşıtıklık ve yer ve görev değiptirmesidir. Yiğitliği satın alabilen kişi, korkak da olsa, yiğittir. Para, belirli bir nitelik, belirli bir şey, insanın özsel güçleri ile değil; ama insan ve doğanın tüm nesnel dünyası ile değipildiğine göre, demek ki sahibi bakımından her niteliği her öbür nitelik ile değiptirir ve kendi karşıtı nitelik ve karşıtı nesnesini de; o, olanaksızlıkların bağdaşmasıdır. Çelişen şeyi kucaklamaya zorlar.

Eğer sen insanı insan olarak ve onun dünya ile ilişkisini de insanal bir ilişki olarak görürsen, sevgiyi ancak sevgi ile, güveni ancak güven ile vb. değiptirebilirsin. Eğer sanattan zevk almak istersen, sanat kültürüne sahip bir insan olman gerekir; eğer öbür insanlar üzerinde etkili olmak istersen, öbür insanlar üzerinde gerçekten canlandıırıcı ve uyarıcı bir etkisi bulunan bir insan olman gerekir. İnsan ile ve doğa ile ilişkilerinin herbiri, senin gerçek bireysel yaşamının, iradenin nesnesine uygun düşen belirli bir belirtisi [sayfa 234] olmalıdır. Eğer sen karşıtıklık sevgi uyandıırmadan seversen, yani seven insan olarak senin dirimsel belirtin ile sen kendini sevilen insan durumuna dönüştürmüyorsan, senin aşkın da bir mutsuzluktur.

[sayfa 235]

130

Karl Marks

1844 Elyazmaları

6. Açýndýrýlmýþ bulunan fikirleri açýklamak ve dođrulamak için, genel olarak Hegel diyalektiði ve özel olarak da bunun Görün- gübilim ve Mantýk taki açýklamasý üzerine, son olarak modern elepti- rel hareketin Hegel ile iliþkisi üzerine bazý bilgiler vermenin uygun düþeceđi zaman ve yer, ⁵³ belki burasýdýr.

Modern Alman eleptirisi, eski dünyanýn içeriði ile öylesine uđraþmýþ, konusu içinde kösteklenip kalmýþ olmasýna ^[sayfa 236] karþýn,

⁵³

186-205) baþlýklý bölümünden hemen sonra gelir. Marx Önsözünde, Hegel diyalektiðinin ve genel oarak Hegel felsefesinin eleptirel çözümlemesini son bölüm olarak niteler. Bu nedenle, bu yayýnda da son bölüm olarak yer alýr.

Karl Marks 1844 Elyazmalarý

öylesine bir güç ile olgunlaşmıştır ki, bundan, eleştirel yöntem kar-
şıсында tam bir eleştirel davranış yoktu ve görünüşte biçimsel , ama gerçekte özsel bir soru olan: Hegel diyalektiği ile
ilişkımız nedir? sorusu karşısında tam bir bilinçsizlik sonucu çıktı. Bilinçsizlik modern
eleştirinin genel olarak Hegel felsefesi ve özel olarak diyalektiği ile ilişkileri konusunda öylesine
büyüktür ki, Strauss ⁵⁴ ve Bruno Bauer gibi eleştiriciler, birincisi bütünü, ikincisi (Strauss ile
karşıtlık durumunda, soyut doğanın tözü yerine, soyut insanın kendinin bilincini geçirdiği)
Sinoptikler inde ⁵⁵ ve hatta Örtüsü Kaldırılmış Hıristiyanlık ta ⁵⁶ bile, hiç olmazsa güçlü
olarak, Hegel mantığı içinde kösteklenip kalmışlardır. Böylece, örneğin Örtüsü Kaldırılmış
Hıristiyanlık ta şöyle okuyoruz: Sanki kendinin bilinci, dünyayı koyarken, ayrılmayı koyarken, ve
ürettiği şey içinde kendi kendini üretirken, çünkü o doğurduğu şey ile kendisi arasındaki ayrılmayı
yeniden ortadan kaldırır, çünkü o sadece doğurma eylemi ve kendi öz hareketi içindedir sanki
bu kendinin bilincinin ereği bu hareket içinde deşilmiş gibi, vb.. ⁵⁷ Ya da: Onlar (rasyonalistleri), Evren hareketinin, ancak kendinin bilincinin hareketi olarak gerçekten kendisi için
durumuna gelmiş ve kendinin bilinci aracılığıyla kendi kendisi ile birlikte erimiş bulunduğunu
henüz kav- rayamamışlardır ⁵⁸ Bu anlatımlar, hegelci görüşün sözlüğünden bile ayrılmaz, ama
tersine onu sözcüğü sözcüğüne yinelerler. [XII] Eleştiriye girerken (Bauer, Sinoptikler), bu
kişilerin he- gelci diyalektik ile ilişkilerinin ne kadar az bilincinde ^[sayfa 237] olduk- larını, hatta
maddi eleştiri eylemi bir kez tamamlandıktan sonra bile, bu bilincin ne kadar az doğmuş
bulduğunu, Ýyi Özgürlük Davası ⁵⁹ adlı kitabında, Bay Gruppenin: Peki şimdi Mantık ne
olacak? yolundaki patavatsız sorusunu, geleceğin eleştiricilerine

54

Friedrich Strauss.

55

1841; Bd. III, Braunschwig 1842.

56

Jahrhundert und ein Beitrag zur Krisis des neunzehnten , Zürich, Winterthur 1843.

57 58 59

und Winterthur 1942. Marxýn anýptýrmada bulunduđu parça (s. 193 vd.) gerçekte Gruppe ile deđil, am Marheinecke ile ilgili.

132

Karl Marks

1844 Elyazmaları

havale ederek bir yana býraktýđý zaman, Bauer gösterir. Ama hatta þimdi, .euerbach Anekdotalarındaki Tezler inde ⁶⁰ olduđu kadar, Geleceđin .elsefesi nde ⁶¹ de ayrýntýlý bir biçimde eski diyalektik ve eski felsefeyi kökünden yýktýktan sonra bile, buna karþý bu iþi yapmakta yeteneksiz, ama onun yapýldýđýný görmüþ bulunan o ünlü eleþtiri, arý, kesin, mutlak eleþtiri ilan edildikten sonra bile, kendi tinselci gururu içinde, bu eleþtiri tüm tarih hareketini, kendisi ile, dünyanın kendisi karþýsýnda yýđýn ⁶² kategorisi içine giren geri kalan bölümü arasındaki iliþkiye indirgedikten ve tüm dogmatik karþýtlýklarý kendi öz bilgeliđi ile dünyanın budalalýđý arasındaki, eleþtirici Ýsa ile yýđýn olarak insanlýk arasındaki tek dogmatik karþýtlýk biçiminde çözdükten sonra bile, yýđýnın kafa yoksulluđunu tanıtlayarak, her gün ve her saat, kendi öz yetkinliđinin kanýtýný gösterdikten sonra bile, herbiri kendisine kendi yoksulluk belgesinin verildiđini gören kümeler biçiminde ondan ayrılmýþ bulunan ⁶³ tüm gerileyici (*décadente*) insanlýđýn kendi karþýsýnda toplanacađý ^[sayfa 238] günün yaklaþtýđýný aþýklayarak, sonunda eleþtirel son yargý gününü haber verdikten sonra bile, insanal duygularýn ve dünyanın üzerindeki, sadece yüce bir yalnýzlýk içindeki tahtýndan, üstünde zaman zaman alaycý dudaklarýnýn düzeyinde Olimpos tanrýlarýnýn gülüþünü çýnlattýđý dünyanın üzerindeki yüksekliđini kađýtlara bastýrdýktan sonra bile, eleþtiri biçimi altýnda cançekipen idealizmin (genç-hegelcilerin) bütün bu eđlendirici el-kol sallamalarýndan sonra bile, bu eleþtiri, kendi anasý olan Hegel diyalektiđi ile eleþtirel bir aþýklamaya sahip olma zorunluluđuna en uzak bir anýþtırmada bile bulunmamýþ, hatta .euerbach diyalektiđi karþýsýndaki eleþtirel davranýþý üzerine bile [hiç bir] bilgi verememiþtir. Ýþte kendi kendisine karþý eleþtiriden büsbütün yoksun bir davranýþ.

⁶⁰ ⁶¹ ⁶²

makalelerine anýþtırmada bulunur (Charlottenburg 1844). Marx, bu eleþtiryi, Kutsal Aile de ayrýntýlý bir biçimde yeniden ele alacaktır.

⁶³

makalesinin, þu son paragrafýný özetler: Sonunda bütün dünyanın ona (eleþtiriye) karþý bađyabacađý zaman, ve bunun zamaný uzak deđil, bütün gerileyici dünya, son saldýry için, onun yöresinde toplanacađý zaman, eleþtirinin gözüpekliliđi ve anlamý iþte o zaman en büyük onayý bulmuþ olacaklardýr. Sonuç konusunda kaygýlý deđiliz. Her þey þuna varacak: bireysel kümelerle hesabýmýzy görecek ve o þövalyemsi dþþmanlar için genel bir yoksulluk belgesi düzenleyeceđiz.

.euerbach , hegelci diyalektik karþýsýnda ciddi , eleptirel bir davranýþa sahip ve bu alanda gerçek buluplar yapmýþ bulunan tek kiþidir; kýsacasý eski felsefenin gerçek yenicisi (vainqueur) odur. Yapmýþ bulunduðu þeyin büyüklüdü ve bu büyüklüdü dünyaya sunuþundaki ölçülü yalýnlýk, öbürlerinin tersine davranýþlarý ile þapýrtýcý bir karþýtlýk gösterir.

.euerbachýn büyük eylemi þudur: 1° felsefenin, fikirler biçimi altýna konmuþ ve düþünce tarafýndan açýndýrylmýþ dinden baþka bir þey olmadýđýný; ⁶⁴ insan yabancýlaþmasýnýn bir baþka biçimi ve bir baþka varoluþ biçiminden baþka bir þey olmadýđýný; öyleyse bir o kadar kýnanabilir olduđunu tanýtlamýþ bulunmak;

2° Ýnsandan insana toplumsal iliþkiyi kuramýn temel ilkesi durumuna getirerek, gerçek maddecilik ve gerçek bilimi kurmuþ bulunmak; ⁶⁵ [sayfa 239]

3° [ve bunlarý -ç.] mutlak olumlu, kendisi üzerine olumlu olarak temellenmiþ ve kendisi üzerine dayanan varlýk olduđunu ileri süren yadsýmanýn yadsýnmasýna karþý çýkarak [yapmak -ç.]. ⁶⁶

.euerbach, Hegel diyalektiđini iþte þöyle açýklar (ve olum- ludan, duyulur kesinlikten yola çýkýlmasýný da böyle temellendi- rir):

Hegel, tözün yabancýlaþmasýndan (Mantýk terimleri ile: son- suzdan, soyut evrenselden), mutlak ve hareketsiz soyutlalamadan yani halk diliyle söylenirse, dinden ve tanrıbilimden yola çýkar. Ýkinci olarak : Sonsuzu kaldýrýr; Gereði, duyuluru, sonluyu, sonluyu, tikeli koyar (felsefe, din ve tanrıbilimin kaldýrýlmasý). Üçüncü olarak : sýrasý gelince olumluyu kaldýrýr: soyutlamayý,

⁶⁴

gerekleþmiþ ve güncelleþmiþ Tanrınýn özünden baþka bir þey deđildir. Kurgusal felsefe, gerçek, tutarlý ve ussal dindir. (loc. cit., s. 129.)

⁶⁵

ölçütüdür. (s. 185.) § 59: Kendisi için insan, kendinde insan özüne, ne sađtörel varlýk niteliđiyle sahiptir, ne de düþünen varlýk niteliđiyle . Ýnsanýn özü sadece ortaklýk içinde, sadece ben ile sen ayrýlýđý gerçekliđine dayanan bir birlik olan, insanýn insan ile birliđi içinde içeriktir. (s. 198.)

⁶⁶

Karþýt ile baþlanýr, ama sonradan bu karþýt ortadan kaldýrýlýr. Ama, eđer onu kaldýrmak ve yadsýmak gerekiyorsa, hemen yadsýnmasýndan baþlama yerine, neden ondan baþlamaly? ... Öyleyse neden hemen somuttan baþlamamaly? Öyleyse neden kendi kesinlik ve güvencesini kendine borçlu bulunan þey, kendi kesinliđini karþýtýnýn hiçliđine borçlu bulunan þeyden üstün olmamaly? (s. 182-183.)

134

Karl Marks

1844 Elyazmaları

sonsuzu yeniden kurar. Dinin ve tanrıbilimin yeniden kurulması. .euerbach için yadsımanın yadsınması demek ki felsefenin kendi kendisi ile çelişkisinden tanrıbilimi (aþkın, vb.) yadsıdıktan sonra doğrulayan, öyleyse onu kendi kendisi ile karþıtlık durumunda olurlayan felsefeden başka bir þey değildir. ⁶⁷

Olumlu olurlama ya da yadsımanın yadsınmasında ^[sayfa 240] iþerilmiş bulunan kendini olurlama ve doğrulama, henüz kendi kendinden güvenli olmayan, demek ki kendi karþıtının etkisi altında kalmış, kendi kendinden kuşkulu, demek ki kanıt gereksinmesi duyan bir þey olarak, kendi varoluþu ile kendi kendini tanıtlamayan bir þey olarak, kabul edilmemiş bir þey olarak tasarlanmıştır, [XIII] ve duyulur kesinliğin kendi üstüne kurulu olumlu olurlaması öyleyse doğrudan doğruya ve dolayımız olarak ona karþı çýkar.* Ama Hegel, yadsımanın yadsınmasını tek gerçek olumlu olarak iþerdiđi olumlu yön altında tek gerçek eylem olarak ve tüm varlığın kendini belirtme eylemi olarak iþerdiđi olumsuz yön altında gözönünde tutarak, henüz önceden verilmiş özne olarak insanın gerçek tarihi olmayan, ama sadece insanın doğurma eylemi , doğum tarihi olan tarihin hareketinin soyut, mantıksal, kurgusal dıþavurumundan başka bir þey bulmamıştır. Biz, bu hareketin hem Hegeldeki soyut biçimini hem de ona özgü olan ve onu modern eleþtiriye, .euerbach ın Hıristiyanlığın Özü ndeki aynı süre-

⁶⁷

orada özellikle böyle yazar. Hegelci diyalektiğin gizi, kısaca, daha sonra sırası gelince tanrıbilim adına felsefeyi yadsımak üzere, felsefe adına tanrıbilimin yadsınmasına dayanır. Baþlangıç ve son olan tanrıbilimdir; ortada, ilk konumu yadsıyan felsefe bulunur; ama yadsımanın yadsınması olan da tanrıbilimdir. (loc. cit.. s. 158/9.)

* .euerbach henüz yadsımanın yadsınmasını, somut kavramı, düþüncede kendi kendini aþan ve, düþünce olarak, hemen sezgi, doğa, gerçeklik olmak isteyen Düþünce olarak tasarlar. (Marxın notu .) ⁶⁸

⁶⁸

iletmede bulunur. .euerbach 29. paragrafta böyle der: Kendi karþıtının malına el uzatan düþünce ... kendi doğal sınırlarını aþan düþüncedir. Düþünce, karþıtının malına el uzatıyor demek, düþünce, düþünceye değil, ama varlığa ait olan þeyi, kendisi için istiyor demektir. Oysa, tekillik ve bireysellik varlığa, evrensellik de düþünceye ilþkindirler. Düþünce ... evrenselliğin yadsınmasını ... bir düþünce uğradığ durumuna getirir. Varlığı kendi dıþında bırakan soyut düþünce ya da soyut kavram, durumuna gelir. (loc. cit. s. 17.) Ve 30. paragrafta böyle der: Hegel, düþüncede kendi kendini aþan bir düþünürdür o þeyin

kendisini, ama þeyin dþþncesinde kavramak ister; o dþþncenin dþþýna , ama dþþncenin ta iþinde çýkmak ister: somut kavramýný tasarlama g¼çlüðü de bundan doðar. (Ibid, s. 175.)

Karl Marks 1844 Elyazmaları

135

cine karþý çýkaran ayrýmýný açýklayacak, ya da daha doðrusu bu hareketin Hegelde henüz eleptirel olmayan eleptirel biçimini açýk- layacađýz.

Hegel sistemine bir gözatalým. Hegel felsefesinin gerçek kay- nak ve gizemi olan Görüngübilim ile baþlamak gerekiyor. [sayfa 241]

GÖRÜNGÜBÝLYM ⁶⁹

A. K e n d i n i n B i l i n c i

I. Bilinç . a) Duyulur kesinlik ya da þu ve benim þu eređim. b) Algý ya da özgülükleri ile birlikte þey ve yanýlsama. c) Güç ve anlýk, görüngü ve duyulur-üstü dünya.

II. Kendinin bilinci . Kendinin kesinliđinin doðruluđu. a) Ken- dinin bilincinin bađýmsýzlyk ve bađýmlýlyk, egemenlik ve bađýmlýlyk. b) Kendinin bilincinin özgürlüđu. Stoacýlyk, kuþkuculuk, mutsuz bilinç.

III. Us . Usun kesinlik ve doðruluđu. a) Gözlem yapan us; dođanýn ve kendinin bilincinin gözlemlenmesi. b) Ussal kendinin bilincinin kendi öz etkinliði ile edimselleþmesi. Zevk ve zorunluluk. Yürek yasadý ve kendini beđenme tapkýnlýk. Erdem ve dünyanýn gidipi. c) Kendini kendinde ve kendisi için gerçek bilen bireysellik. Hayvanal tin dünyasý ve aldatma ya da þeyin kendi. Yasamacý us. Yasalarý inceleyen us.

B. T i n

I. Doğru tin; aktörel düzen

II. Kendi kendine yabancýlaþmýþ tin, kültür III. Kendinden kuþkusuz tin: sađtörelilik.

C. D i n

Dođal din. Estetik din. Açýmlanmýþ din.

olduğu gibi (ve bazan küçük eklemelerle) verir. B, C ve D bölümleri için, sadece bölüm bağlıklarınınsözünü eder. Biz burada M. J. Hyppolte çevirisinin metin ve terminolojisini benimsedik (2 cilt, Paris, Aubler, 1939).

136

Karl Marks

1844 Elyazmaları

Hegelin Ansiklopedisi ⁷⁰ mantık ile, salt kurgusal düşünce ile başlayıp, mutlak bilgi ile, felsefi ya da mutlak, yani ^[sayfa 242] in- sanüstü ve soyut, kendi bilincinde olan ve kendi kendini kavrayan tin ile bittiğinden, kendi bütünselliği içinde, felsefi tinin açılması- dan, kendini nesnelleştirmesinden başka bir şey değildir; felsefi tin, kendinin yabancılaşmasından çykılmaksızın, kendini anlıkla, yani soyut olarak kavrayan yabancılaşmış dünya tininden başka bir şey değildir. Mantık , tinin parası , insanın ve doğanın düşünülmesi , kurgusal değildir tüm gerçek ve bundan ötürü de gerçek dıbbı belirlenime bütbütün kayıtsız duruma gelmiş özü yabancılaşmış , demek ki doğay ve gerçek insanları bir yana bırakan düşünce: soyut düşüncedir. Bu soyut düşünenin dıbbısalıdy ... bu soyut düşünce için oldu biçimiyle doğa . O [doğa -ç.] tinin dıbbındadır, tinin kendi kendini yitirmesidir; ve tin de onu dıbbıardan soyut bir düşünce, yabancılaşmış soyut düşünce olarak kavrar son olarak tin , o kendi öz kaynağına dönen, insanbilimsel, görüngübilimsel, ruhbilimsel, sağtörel, sanatsal, dinsel biçim altında, sonunda kendi kendini mutlak bilgi, ve bunun sonucu mutlak, yani soyut tin olarak bulana kadar, kendi kendine uygun düşünce ve kendine uygun bilinçli varoluğu kazanana kadar, kendisi için olduğunu hiç düşün- meyen düşünce. Çünkü tinin gerçek varoluğu soyutlamadır .

Hegelde ikili yanılığı.

Birincisi, en açık biçimde, Hegel felsefesinin kökensel kaynağı olan Görüngübilim de görünür. Hegel, örneğın zenginliği, devlet erkliğini vb., insanal varlığda yabancılaşmış özler olarak kavradıdy zaman, onları sadece kendi soyut biçimleri içinde ele alır ... Düşünülmesi varlıklar öyleyse sadece arı , yani soyut felsefi düşünceenin bir yabancılaşmasıdy bunlar. Bu nedenle tüm hareket mutlak bilgi ile sona erer. Bu nesnelere yabancılaşması oldukları, ve gerçeklik olduklarıny ileri sürerek korkusuzca saldırdıkları şey, soyut düşünceenin ta kendisidir. .ilozof yabancılaşmış insanın soyut biçiminin ta kendisi kendini yabancılaşmış dünyanın ^[sayfa 243] ölçüsü sayar. Bu nedenle tüm, yabancılaşma tarihi ve bu yabancılaşmanın

tüm onarýmý , soyut, yani mutlak düþüncenin, kurgusal mantýksal düþüncenin üretim tarihinden [XVII] başka bir þey deðildirler. Bu yoksunlaşma ve onun kaldýrýlmasýnýn, demek ki asýl önemli yanýný oluşturan yabancılaşma , düþüncenin kendi içinde, Kendinde ile Kendisi Ýçin , bilinç ile kendinin bilinci , nesne ile özne karþýtlýdýr, yani soyut düþünce ile duyulur gerçeklik ya da gerçek duyulur kar- þýtlýdý. Tüm öbür karþýtlýklar ve onların hareketleri, o öbür karþýtlýk- larýn, yabancı karþýtlýklarýn anlamýný oluşturan tek ilginç karþýtlýklar olan bu karþýtlýklarýn görünüşünden, dýþ görünüşünden, dýþrak biçiminden başka bir þey deðildirler. Yabancılaşmanın konulmuş ve kaldýrýlacak özü olarak görünen þey, insanal varlýđýn, kendi kendine karþýt olarak, insanal- olmayan biçimde nesnelleþmesi deðil, ama soyut düþünceден ayrılarak ve ona karþýt olarak nesnelleþmesidir.

[XVIII] bunun sonucu, insanýn, nesnelere, ve yabancı nesnelere durumuna gelmiş bulunan özel güçlerinin temellükü, ilkin bilinçte, arý düþünceде, yani soyutlamada olup biten bir temellüküdür, bu nesnelere düþünceler ve düþünce hareketleri niteliđiyle temellü- küdür ve temellük; bu nedenle daha Görüngübilim de dipten do- ruđa olumsuz ve eleptirel görünümüne karþýn ve içerdidi ve daha sonraki açýndýrmaýy çođu kez geniş ölçüde önceleyen eleptiriye karþýn Hegelin daha sonraki üretimlerinin eleptirel olmayan olgu- culuđu ile gene eleptirel olmayan idealizmi varolan deneysel ger- çekliđin o felsefi ayrýþtırma ve yeniden kurulması daha o zaman- dan gizli, tohum olarak varolan, gücül durumda ve giz olarak, gö- rülür. Ýkinci olarak . Nesnel dünyanın insana dönüþ istemi, örne- ðin duyulur bilincin soyut olarak duyulur bir bilinç deðil, ama ins- anal olarak duyulur bir bilinç olduđunu, dinin, zenginliđin vb., insa- nal nesnelleþmenin, yapıtlaşmýþ insanal özel güçlerin yabancılaş- mýþ gerçekliđinden başka, ve öyleyse gerçek insanal gerçekliđe götüreren yoldan [sayfa 244] başka bir þey olmadýklarýným kabul etmek, bu sürecin temellük ya da kavranması, demek ki, Hegelde, duyulur dünyanın, dinin , devlet erkliđiniri vb., tinsel özler olmaları biçiminde görünür çünkü sadece tin insanýn gerçek özüdür ve gerçek tin biçimi de düþünen tin , kurgusal mantýksal tindir. Dođanın ve tarih tarafýndan oluşturulan dođanın, insan ürünlerinin insanal özlüđu, onların soyut tinin ve bunun sonucu, bu ölçü içinde, tinin uđraklarýnýn, düþünölmüş varlýklarýn ürünleri olmalarýnda görünür.

Bu nedenle Görüngübilim gizli, henüz kendi babına karanlık ve yalanlaştırıcı (mystifiante) eleştiridir, ama insanın yabancılaşmasını alıkoyma ölçüde, insan orada ancak tin biçimi altında görünse de, onda eleştirinin tüm öğelerinin gizli olarak var oldukları görülür, ve bunlar çođu kez hegelci görüp açısıný çok aþan bir biçimde hazırlanmıþ ve geliþtirilmiþ bulunurlar. Mutsuz bilinç, dürüst bilinç, soylu bilinç ile soysuz bilinç arasındaki savayım vb., bu kesimlerin herbiri, henüz yabancılaşmıþ bir biçim altında da olsa din, devlet, uygar yapam vb. gibi koca koca alanların eleştirisi öğelerini içerirler. Ve öz, nesne, nasıl onun için her zaman düþünölmüþ öz ise, özne de aynı biçimde her zaman bilinç ya da kendinin bilincidir , ya da daha doğrusu nesne ancak soyut bilinç ve insan da kendinin bilinci olarak görünür. Bu nedenle Görüngübilim de görünen çepitli yabancılaşma biçimleri, bilincin ve kendinin bilincinin çepitli biçimlerinden başka bir þey değildirler. Nesnenin kavranma biçimi olan soyut bilinç, kendinde nasıl ki kendinin bilincinin bir ayrılaşma uğrağından başka bir þey değilse, kendinin bilinci ile bilincin özdepliği, mutlak bilgi, soyut düþüncenin artık dýþ yönünde değil, ama sadece kendi içinde oluþan hareketi de hareket sonucu olarak týpký öyle elde edilir, yani sonuç olarak arý düþünce diyalektiği elde edilir.

[XXIII] Hegelin Görüngübilim i ile onun sonal (final) sonucunun itici ve yaratıcı ilke olarak olumsuzluk ^[sayfa 245] diyalektiği büyüklüğü, demek ki bir yandan Hegelin, insanın kendisi tarafından üretimini bir süreç olarak, nesnelleþmeyi nesnelsizleþme olarak, yabancılaşma ve bu yabancılaşmanın kaldırılması olarak kavramasına; demek ki emeğin özünü kavramasına ve gerçek (réel) olduğu için nesnel, doğru (veritable) olan insanı da, kendi öz emeğinin sonucu olarak tasarlamasına dayanır. İnsanın kendi kendisi ile türsel varlık olarak etkin gerçek iliþkisi ya da gerçek türsel varlık olarak, yani insanal varlık olarak kendini göstermesi, ancak insan kendi tüm tinsel güçlerini yaratma ile gerçekten dýþlaştırdıđı bu da ancak tarihin sonucu olarak, insanların toplu etkinliği etkisi ile olabilir, bu güçler karþısında nesnel karþısındaymıþ gibi davran- dığı için olanaklıdır, ki bu da ilkin ancak yabancılaşma biçimi altında olanaklıdır.

Þimdi Görüngübilim in son bölümünü, mutlak bilgiyi aynı zamanda hem Görüngübilim in özetlenmiþ özünü, hem kurgusal

diyalektik ile ilıpkisini, ve hem de Hegelin bir yandan bu ikisi, ve öte yandan karıylıkly ilıpkileri üzerinde sahip bulunduğu bilinci içeren bölüm irdeleyerek, Hegelin darlyk ve sınırlılyđynı ayrıntıly bir biçimde açıklayacağız.

Öncelemek için, geçici olarak bundan çođunu söylemeye- ceđiz: Hegel, modern ekonomi politiđin bakıy açısýnda yer alýr. O, emeđi öz olarak, insanýn dođruluđu gösterilmiř özü olarak kavrar; emeđin sadece olumlu yönünü görür ve olumsuz yönünü görmez. Emek, insanýn, yabancýlařma içinde ya da yabancýlařmıy insan olarak, kendisi için olupudur . Hegelin bildiđi ve kabul ettiđi tek emek, tinin soyut emeđidir. Kısacasý, demek ki, felsefenin özünü oluřturan řeyi, kendinin bilgisine sahip insanýn yabancýlařmasýny ya da kendi kendini düřünen yabancýlařmıy bilimi, Hegel emeđin özü olarak kavrar ve bu nedenle, daha önceki felsefe karıysýnda, onun çepitli uđraklarýny biraraya getirip kendi felsefesini tek .elsefe olarak sunabilir. Öbür filozoflarýn yaptýklarý řeyi, dođanýn ve insanal yařamýn çepitli uđraklarýny kendinin ^[sayfa 246] bilincinin, ve üstüne üstlük soyut kendinin bilincinin uđraklarý olarak kavramak Hegel felsefesinin eylemi olarak bilir . Bu nedenle, bilimi mutlaktýr.

Şimdi konumuza geçelim.

Mutlak Bilgi. Görüngübilimin son bölümü .

Özsel fikir, bilinç nesnesinin, kendinin bilincinden başka bir řey olmamasý, ya da nesnenin ancak nesnelleřmiř kendinin bilinci , nesne olarak bilinç olduđudur. (Ýnsanı koymak = kendinin bilinci.)

Öyleyse bilinç nesnesini ařmak gerekir. Nesnellik olarak nes- nellik , insanýn yabancýlařmıy bir ilıpkisi, insanal öze , kendinin bilin- cine uygun düřmeyen bir ilıpkidir. Yabancýlařma belirlenimi içinde, insanýn, yabancý olarak oluřturulmuř nesnel özünün yeniden te- mellükü , demek ki sadece yabancýlařmanýn deđil, ama nesneliđin de kaldýrýlması anlamýna gelir; yani demek ki, insan, nesnel- ol- mayan, tinselci (spiritualiste) bir varlyktýr.

Hegel, bilinç nesnesinin ařýlması hareketini ipte řöyle betim-

ler:

Nesne, sadece (ve bu, Hegele göre, bu hareketin tek yönlü demek ki yönlerden ancak birini kavrayan görüþüdür) Kendi içinde dönen bir þey olarak görünmez. 71 Ýnsan, Kendine eþit olarak

71

Görüngübilim in önsözünde, Hegel böyle yazar: Olumsuz davranıþı içinde ... kılı

140

Karl Marks

1844 Elyazmaları

konulmuştur. Ama Kendi, soyut olarak kavranmış ve soyutlama ile oluşturulmuş insandan başka bir şey değildir. İnsan, Kendi doğasın- dandır. ⁷² Gözü, kulağı, vb., [sayfa 247] kendi doğasındandır; özsel güçlerinden herbirinin insanda Kendi ⁷³ niteliği vardır. Ama bundan ötürü: kendinin bilincinin gözleri, kulakları, özsel güçleri vardır demek, çok yanlıdır. İnsanal doğa kendinin bilincinin bir niteliği değil, daha çok kendinin bilinci insanal doğanın, insanal gözün vb. [XXIV] bir niteliğidir.

Soyut ve kendisi için saptanmış Kendi, soyut bencil olarak insan, kendi salt soyutlamasına, düşünceye yükseltilmiş bencilliktir . (Bu konuya gene döneceğiz.)

Hegel için, insanal öz, insan, kendinin bilincine eştir. Bunun sonucu, insanal özün tüm yabancılaşması, kendinin bilincinin ya- bancylaşmasından başka bir şey değildir. Kendinin bilincinin yaban- cılaşması, insanal özün gerçek yabancılaşmasının, düşünce ve bilgide yansıyan dışavurumu değildir. Tersine, somut olarak görü- nen gerçek yabancılaşma, en içten ve sadece felsefe tarafından aydınlatılmış gizli özüne göre, gerçek insanal özün yabancılaş- masının, kendinin bilincinin yabancılaşmasının belirtisinden başka bir şey değildir. Bu nedenle, bunu kavrayan bilime Görüngübilim adı verilir. Yabancılaşmış nesnel özün tüm yeniden temellükü demek ki kendinin bilincinde bir bütünleşme olarak görünür; kendi özüne egemen olan insan, nesnel özü egemen olan kendinin bilincinden başka bir şey değildir . Nesnenin Kendi içinde dönüşü, demek ki nesnenin yeniden temellüğüdür.

Evrensel bir biçimde dile getirildiğinde, bilinç nesnesinin

abılması buna dayanır:

1° Nesne olarak nesne, kendini, bilince yokolmak üzere bu- lunan bir şey olarak sunar; 2° şeyliği (choséité) koyan şey, kendinin

kırk yaran düşünce, içeriğin içinde döndüğü Kendinin ta kendisidir; buna karşılık, olumlu bilgisi içinde, Kendi , içeriğin iline ve yüklem olarak uygun geldiği tasarlanmış bir öznedir . Bu özne içeriğin bağlanmış bulunduğu temeli, hareketin üzerinde gelip gittiği temeli oluşturur. Tasarlayan düşünce konusunda durum bambaşkadır. Kavram, kendini kendi oluşu olarak gösteren nesnenin öz Kendi olduğuna göre, Kendi, ilineklere edilgin olarak katlanan dingin bir özne değil, ama kendi başına devinen ve

kendi belirlenimlerini kendinde onaran (reprenant) kavramdır. (Hyppolite çevirisinden, c. I, s. 52.)

72

hem köken hem de nitelik belirtir. Biz, bu terimi, Kendi doğasından ile çeviriyoruz.

73

Karl Marks 1844 Elyazmaları

141

bilincinin yabancýlaþmasýdýr; 3° bu yabancýlaþmanýn olumsuz deðil, olumlu bir anlamý da vardýr; 4° o bu anlama yalnýz bizim için ya da kendinde deðil, ama kendisi için de sahiptir; 5° onun için, ⁷⁴ nesnenin olumsuzunun ya da onun ^[sayfa 248] kendi kendini kaldýrýþýnýn (auto-suppression) olumlu bir anlamý vardýr, baþka bir deyiþle, kendinin bilinci, kendi kendine yabancýlaþtýðý için nesnenin bu hiçliðini bilir, çünkü bu yabancýlaþmada o kendi kendini nesne olarak koyar, ya da, kendisi - için - Varlýk ýn bölünmez birliði gereðince, nesneyi kendi kendisi olarak koyar. 6° Öte yandan bu, onun bu yabancýlaþma ve bu nesnelliðe kendinde sahip olmuþ, kaldýrmýþ ve onarmýþ bulun- duðu ve bunun sonucu kendi öteki varlýðý içinde kendi öteki varlýðý olarak kendi yanýnda olduðu o öbür uðraðý da içerir. 7° Bilinç hareketi böyledir ve demek ki o uðraklarýnýn bütünselliðidir. 8° O ayný biçimde nesneye onun belirlenimlerinin bütünselliðine göre uygun gelmeli ve onu böylece onlar içinden herbirine göre kavramýþ olmalıydýr. Belirlenimlerinin bu bütünselliði kendinde nesneyi tinsel öze yükseltir ve, bilinç için, bu gerçekte tikel belirlenimlerinden herbirinin Kendi olarak kavranması ya da onlara karþý daha önce sözü edilmiþ bulunan tinsel davranýþla olur. ⁷⁵

1° konusunda. Nesne olarak nesnenin kendini bilince yokolmak üzere bulunan bir þey olarak sunması olgusu, nesnenin Kendi içinde yukarda sözü edilmiþ bulunan dönüþüdür . 2° konusunda. Kendinin bilincinin yabancýlaþması, þeyliði koyar . Ýnsan = kendinin bilinci olduðundan, onun yabancýlaþmýþ nesnel varlýðý ya da þeylik (þeylik onun için nesnedir , ve ancak onun için özsel nesne olan þey onun için gerçekten nesnedir, öy- leyse þeylik onun nesnel varlýðýdýr. Özne olan gerçek insan olarak gerçek insan olmadýðýna, öyleyse doða da olmadýðýna, insan in- sanal doðadan baþka bir þey deðildir, ama sadece insan soyutla- masý olduðuna göre, kendinin bilinci, þeylik, yabancýlaþmýþ kendinin bilincinden baþka bir þey olamaz) yabancýlaþmýþ kendinin bilincine epittir, ^[sayfa 249] ve þeylik bu yabancýlaþma tarafýndan konulmuþtur. Canlý, doðal, nesnel, yani maddi özsel güçlerle donanýp bezenmiþ

⁷⁴ ⁷⁵

tanýtlayan Kendinin yalýn içeriði) aþaðý yukarý sözcüdü sözcüðüne yineler. (Bkz: Hyppolite çevirisi, c. II, s. 293-294.)

Karl Marks

1844 Elyazmaları

bir varlığın, varlığın gerçek ve doğal nesnelere sahip bulunması, ve kendinin yabancılaşmasının da, gerçek , ama kendini dıpsallık (extéorité) biçimi altında sunan, demek ki onun özüne ilişkin olmayan ve onu egemenliği altına alan nesnel bir dünya koyması çok doğaldır. Burada garip ve anlaşılmaz hiç bir şey yok. Asıl karışık garip ve anlaşılmaz olurdu. Ama bir kendinin bilincinin , kendi yabancılaşması ile, gerçek bir şeyi değil, ancak şeyliği , yani ancak kendi başına soyut bir şeyi, bir soyutlama şeyini koyabileceği de bir o kadar açık. Ayrıca [XXVI] şeyliğin, kendinin bilincine göre hiç de bağımsız, özsel bir şey olmadığı, ama sadece yalnız bir yaratık, kendinin bilincinin koymuş bulunduğu bir şey olduğu, ve konulmuş bulunanın, kendi kendini olurlayacak yerde, bir an için herkesini ürün biçimi altında saptayan ve görünüşte ama sadece bir an için ona bağımsız, gerçek bir varlık rolünü veren koyma eyleminin bir olurlamasından başka bir şey olmadığı da açıktır.

Gerçek, etten kemikten, sağlam ve kararlı toprak üstünde yapayan insan, doğanın tüm güçlerini soluyan insan , kendi gerçek nesnel özsel güçlerini yabancılaşması ile yabancı nesnel olarak koyduğu zaman, özne olan koyma olgusu değildir; eyleminin de nesnel olması gereken nesnel özsel güçlerin özneliğidir. Nesnel varlık nesnel bir biçimde davranır, ve eğer özünün belirleniminde nesnellik olmasaydı, nesnel olarak davranamazdı. O sadece nesnel yaratır, nesnel koyar, çünkü kendisi nesnel tarafından konulmuştur, çünkü başlangıçta o, Doğa dır. Öyleyse, koyma eyleminde, o kendi, arı etkinlikten bir nesne evrenine düpmez, ama nesnel ürünü kendi nesnel etkinliğini, kendi doğal nesnel varlık etkinliğini doğrulamaktan başka bir şey yapmaz. Burada tutarlı doğalcılık ya da insancılık, idealizmden olduğu kadar materyalizmden de ayrıldığın, ve aynı zamanda [sayfa 250] onların, onları birleştiren doğrulukları (vérité) olduğunu görüyoruz. Aynı zamanda, evrensel tarih eylemini kavramaya, sadece doğalcılığın yetenekli olduğunu da görüyoruz.

İnsan , araçsız olarak doğa varlığıdır . Doğal varlık, ve yapayan doğal varlık niteliği ile, o bir yandan doğal güçlerle, dirimsel güçlerle donatılmıştır; etkin bir doğal varlıktır; bu güçler onda anıklıklar ve yetenekler biçimi altında, edilimler biçimi altında vardılar. Öte yandan, doğal, etten ve kemikten, duyarlı, nesnel varlık niteliği ile, insan, hayvanlar ve bitkiler gibi, edilgin , bağımlı ve sınırlı bir varlıktır;

yani eđilimlerinin nesneleri , bađýmsýz nesnelere olarak, onun dýþýnda vardýrlar; ama bu nesnelere onun gereksinmelerinin nesnelidirler ; onun özsel güçlerinin kullanýlması ve dođrulması bakımýndan zorunlu, özsel nesnelere bunlar. Ýnsanın etten ve kemikten, dođal, canlı, gerçek nesnel güçlerle donanmış olduđunu söylemek, onun kendi varlıđý, kendi yapam belirtisinin nesnesi olarak, gerçek , duyulur nesnelere sahip olduđunu, ve yapamını ancak gerçek, duyulur nesnelere aracýyla belirtebileceđini söylemek demektir. ⁷⁶ Nesnel, dođal, duyulur olmak demek, nesne, dođa ve duyguya kendi dýþýnda sahip olmak ya da bir üçüncü kiři için nesne, dođa ve duyulur olmakla aynı şey demektir. Açlık dođal bir gereksinmedir ; bu nedenle, onu karşılamak, onu yatıştırmak için, ona kendi dýþýnda bir dođa , bir nesne gerekir. Açlık, benim bedenimin, kendi dýþýnda bulunan, onu tamamlamak ve varlıđını göstermek için zorunlu olan bir nesneye karşı duyduđu açýklanmış gereksinmedir. Güneş, bitkinin nesnesi , onun için ^[sayfa 251] zorunlu olan ve yapamını dođrulayan bir nesnedir; aynı biçimde, bitki de, güneşin canlandırıcı gücünü, güneşin nesnel özsel gücünü belirten bir şey olarak, güneşin nesnesidir. ⁷⁷ Doğası kendi dýþýnda olmayan bir varlık dođal bir varlık değildir, doğanın varlıđına katılmaz. Kendi dýþýnda hiç bir nesne olmayan bir varlık, nesnel bir varlık değildir. Bir üçüncü varlık için kendisi nesne olmayan bir varlık, nesne olarak hiç bir varlıđa sahip değildir, yani nesnel biçimde davranmaz, varlıđý nesnel değildir. [XXVII] Nesnel-olmayan bir varlık, bir yokluktur (Unwesen). ⁷⁸ Kendisi nesne olmayan ve nesnesi de olmayan bir varlık düşünün. Böyle bir varlık, ilkin biricik varlık olacak; onun dýþýnda

⁷⁶

bir varlığın var olmak için kendi dýþýndaki şeylere gereksinmesi vardır. Solumak için hava, içmek için su, görmek için ışık, yemek için bitkisel ve hayvansal besinlere gereksinmem var; ama düşünmek için, hiç değilse dolaylı olarak, hiç bir şeye gereksinmem yok. Soluyan bir varlık havasız düşünülemez, gören bir varlık ışıksız düşünülemez; ama düşünen varlık, ben onu kendi başına kendisi için düşünebilirim. Soluyan varlık, zorunlu olarak kendi dýþýndaki bir varlık ile ilişkilidir; düşünen varlık ise, kendi kendisi ile ilişkili : o, kendinin öz nesnesidir, onun özü kendindedir, o kendi kendisi ile ne ise odur. (loc. cit ., s. 131.)

⁷⁷

gereği ve zorunluluk ile kendisine yöneldiği nesne, bu öznenin kendine özgü, ama nesnelleşmiş özünden başka bir şey değildir. (loc. cit ., s. 61.) Bu konuda s. 201deki 18. nota bakınız.

hayalet, saçmalýk anlamýna da gelir. (s. 182deki 3. nota bakýnýz.)

144

Karl Marks

1844 Elyazmaları

hiç bir varlık olmayacak, o, yalnızlığı içinde, tek başına varolacaktır. Çünkü benim dünyamda nesnelere var olur, ben tek başıma olmaktan çıkar çıkmaz, bir başkası, benim dünyamdaki nesneden bir başka gerçeklik olurum. Demek ki, bu üçüncü nesne için, ben ondan başka bir gerçekliğim, yani ben onun nesnesiyim. Bir başka varlığın nesnesi olmayan bir varlık, demek ki, hiç bir nesnel varlığın varol- madığı varsayar. Ben bir nesneye sahip olur olmaz, o nesne de bana nesne olarak sahip olur. Ama nesnel olmayan bir varlık, gerçek olmayan, duyulur olmayan, sadece düşünülme, yani sadece imgelemiş bir varlıktır, bir soyutlama varlığıdır. Duyularla donatılmı olmak demek, gerçek olmak, duyuların nesnesi, duyulur nesne olmak, demek ki kendi dünyamda duyulur nesnelere, duyuların nesnelere sahip olmak demektir. Duyulara sahip olmak, acı çek- mek ⁷⁹ anlamına gelir. [sayfa 252]

Bu nedenle insan, duyulur nesnel varlık olarak, acı çeken bir varlıktır ve acısız duyan bir varlık olarak, tutkulu bir varlıktır. Tutku, kendi nesnesine doğrudan yönelen insanın özsel gücüdür. ⁸⁰

Ama insan sadece doğan bir varlık değildir, insanal bir doğan varlıktır da; yani kendisi için varolan bir varlık, öyleyse varlığı ve bilgisi içinde kendini türesel varlık olarak doğrulayıp göstermesi gereken türesel bir varlıktır da. Öyleyse ne insanal nesnelere, kendilerini araçsız olarak sundukları biçimleri ile, doğan nesnelere, ne de insanal duyu, araçsız olarak, nesnel olarak olduğu biçimi ile insanal duyarlık, insanal nesnelliktir. Ne doğan nesnel anlamda ne de öznel anlamda doğan, insanal varlıkta uygun bir biçimde araçsız olarak vardırlar. Ve nasıl ki, doğan olan her şey doğmak zorunda ise, insan da kendi doğum belgesine, tarihe sahiptir, ama bu onun için bilinen bir tarihtir ve bunun sonucu, doğum belgesi olarak, kendi kendini bile bile ortadan kaldıran bir doğum belgesidir. Tarih,

⁷⁹

bulduğumuz leidend sein e bu anlamı (acı çekmek) veriyoruz. Ama Marks için içine tutkulu varlık fikrini de sokacaktır, ve tutkunun kökeninde, insanın düşünmeye çalıştığı bir eksiklik, acı var.

⁸⁰

ateşi ve sevgi de yoktur. Sadece zorunluluk duyan varlık, zorunlu varlıktır. Gereksinmesiz bir varlık gereksiz bir varlıktır. ... Acısız bir varlık temelsiz bir varlıktır. Sadece acı çekebilen kişi var olmaya değildir. Sadece acı çeken varlık tanrısal bir

varlýktýr. Duygusuz bir varlýk, varlýksýz bir varlýktýr . (loc. cit., s. 115.)

Karl Marks 1844 Elyazmaları

145

insanýn gerçek dođal tarihidir (bu konu üzerine gene gelinecek).

nc olarak,  eyliđi koyma olgusu, kendi bađına sadece bir grnp̄ten, sadece arý etkinliđin özü ile eliþen bir eylemden bađka bir şey olmadýđýndan, sýrasý gelince kaldýrýlmalý,  eylik yadsýnmalýdır.

3, 4, 5, 6. noktalar zerine: 3° Bilincin bu yabancýlaþmasýnýn sadece olumsuz deđil, ama olumlu bir anlamý da var ve 4° o bu olumlu anlama sadece bizim için ya da Kendinde deđil, ama kendisi için, bilinç için de sahip. 5° Onun ⁸¹ bakýmýndan, [sayfa 253] kendi ken- dine yabancýlaþtýđý için nesnenin olumsuzu ya da onun kendi-ken- dini kaldýrýþý olumlu bir anlama sahiptir (ya da o nesnenin hiçliđini bilir), çünkü bu yabancýlaþmada, Kendisi-için-Varlýđýn bölünmez birliđi geređince, o kendini nesne ya da nesneyi kendisi olarak bilir. 6° öte yandan bu, onun bu yabancýlaþma ve bu nesneliđe kendinde sahip olmuþ, kaldýrmýþ ve onarmýþ bulunduđu ve bunun sonucu kendi öteki varlýđý içinde kendi öteki varlýđý olarak kendi yanýnda olduđu o öbür uđrađý da içerir.

Grmþ bulunduđumuz gibi, yabancýlaþmýþ nesnel varlýđýn temellükü, ya da zorunlu olarak kayýtsýz yabancý zlkten gerçek düþman yabancýlaþmaya kadar giden yabancýlaþma belirlenimi içinde nesneliđin kaldýrýlmasý, Hegel için ayný zamanda, ya da hatta baþlýca, nesneliđin kaldýrýlmasý anlamýna gelir; çünkü kendinin bilinci için davranýþ töresine aykýrýlýk ve yabancýlaþma olan şey, nesnenin belirli zlđ deđil, ama nesnel zlđdr. Öyleyse nesne bir olumsuzdur, kendi kendini kaldýran bir şeydir, bir hiçliktir . Nes- nenin bu hiçliđinin bilinç için sadece olumsuz bir anlamý deđil, ama olumlu bir anlamý da var; çünkü nesnenin bu hiçliđi , onun nesnel-olmayýþýnýn, kendi soyutlamasýnýn kendi kendini dođrulama- sýnýn [XXVIII] ta kendisidir. Bilincin kendisi için, nesnenin hiçliđinin olumlu bir anlamý vardýr; çünkü o bu hiçliđi, nesnel varlýđý, kendi kendinin yabancýlaþmasý olarak bilir, çünkü o bu nesnel varlýđýn ancak bu kendinin yabancýlaþmasý aracýyla varolduđunu bilir... Bilincin varoluþ ve şeylerin bilinç için varoluþlarý biçimi, bilgidir . Bilgi, onun tek eylemidir. Bu nedenle, herhangi bir şey, bilinç için, bilinç bu herhangi bir şeyi bildiđi ölçüde vardýr. Bilgi, onun tek nesnel davranýþýdır. Oysa bilinç nesnenin hiçliđini bilir,

Kendinin bilinci bakýmýndan.

146

Karl Marks

1844 Elyazmaları

yani nesne ondan ayrılmaz, o nesnenin onun için yokluğunu bilir çünkü o nesnenin kendi kendinin yabancılaşması olduğunu bilir, yani kendi kendini tanıyarak nesne olarak bilgi çünkü nesne, hangi tansıyla bilmem, [sayfa 254] bir nesnenin görünüşünden başka bir şey değildir, ama özü gereği, kendi kendine karşı çıkan ve demek ki, bir hiçbir bilgi düzeyinde hiç bir nesnelikli olmayarak bir şey karşısına çıkartılmıyorsa bilginin kendisinden başka bir şey değildir; başka bir deyişle, bilgi, bir nesne ile ilişkili olduğu sürece, sadece kendi düzeyinde olduğunu, kendine yabancılaştırdığı; kendisinin nesne olarak görünmekten başka bir şey yapmadığı, ya da ona nesne olarak görünen şeyin, kendisinden başka bir şey olmadığını bilir. Öte yandan, der Hegel, bu aynı zamanda, bu kendinin bilinci bu yabancılaşma ve bu nesnelikle kendinde sahip olmuş, kaldırmış ve onarmış bulundu ve bunun sonucu kendi öteki varlığı içinde kendi öteki varlığı olarak kendi yanında olduğu öteki uçağı da içerir.

Bu usavurmada, kurgunun tüm yanlışlarını bir araya gelmiş buluyoruz. Birinci olarak . Bilinç, kendinin bilinci kendi öteki varlığı içinde kendi öteki varlığı olarak kendi yanında bulunur. Demek ki o ya da burada eğer hegelci soyutlamayı bir yana bırakır ve kendinin bilinci yerine insanın kendinin bilincini geçirirsek demek ki, o, kendi öteki varlığı içinde kendi öteki varlığı olarak kendi yanında bulunur. Bu bir yandan bilgi olarak bilincin bilgi düşüncesi olarak düşüncenin, doğrudan doğruya öteki kendisi olduğunu, duyulur dünya, gerçeklik, yaşam olduğunu ileri sürdüğünü içerir. Düşüncede kendi kendini aşan düşüncedir bu (.euerbach). 82 Bilinç olarak bilinç, sadece yabancılaşmış nesnelikten değil, ama nesnellik olarak nesnelikten de incindiği ölçüde, bu yön burada içerilmiştir.

İkinci olarak , bu, kendinin bilincinde olan insanın tinsel dünyayı ya da kendi dünyasının evrensel tinsel varlığını kendinin yabancılaşması olarak tanıması ve kaldırmış bulunduğu kadarıyla, gene de bu dünyayı bu yabancılaşmış biçim altında yeniden olurladığı, onu kendi gerçek varlığı [sayfa 255] olarak sunduğunu, yeniden kurduğunu, insanın kendi öteki varlığı içinde kendi öteki varlığı olarak kendi yanında bulunduğunu içerir. Ve böylece, örneğin dini kaldırdıktan sonra, onda bir kendinin yabancılaşması

ürünü tanýdýktan sonra, gene de din olarak dinde kendi dođru- lanmasýný bulur. Hegelin yanlýp olguculuđunun (positivisme) ve görünüpten bađka bir þey olmayan eleptiriciliđinin kökü ipte burada yatar; .euerbachýn din ve tanrýbilimi koyma, yadsýma ve yeniden kurma ⁸³ adýný verdiđi, ama daha evrensel bir biçimde kavranabile- cek olan þey, ipte budur. Öyleyse us, ussuzluk olarak ussuzluk için- de kendi yanýnda bulunur. Hukukta, siyasette, vb., yabancýlaþmýþ bir yaþam sürdüđünü kabul etmiþ bulunan insan, bu yabancýlaþmýþ yaþam içinde, yabancýlaþmýþ yaþam olarak, kendi gerçek insanal yaþamýný sürer. Kendinin, kendi kendisi ile, bilgi ile olduđu kadar, nesnenin özü ile de çeliþki durumundaki olurlanmasý, dođrulan- masý, gerçek bilgi ve gerçek yaþamdýr .

Böylece, Hegel tarafýndan dine, devlete vb. verilmiþ ödünler artýk sözkonusu bile edilemez, çünkü bu yalan, onun ilkesinin yalanýdýr.

[XXIX] Eđer ben dinin insanýn yabancýlaþmýþ kendinin bilinci olduđunu biliyorsam, din olarak dinde dođrulanmasýný bulan þeyin, benim kendimin bilinci deđil, ama benim yabancýlaþmýþ kendimin bilinci olduđunu da biliyorum demektir. Demek ki, o zaman, benim kendi kendine, kendi özüne bađlý ^[sayfa 256] bulunan kendimin bilin- cimin, kendini dinde deđil, ama tersine yýkýlmýþ, kaldýrýlmýþ dinde olurladýđýný da biliyorum demektir.

Bu nedenle Hegelde yadsýmanýn yadsýnmasý, görünüpteki özün yadsýnmasýnýn ta kendisi aracyyla, dođru özün dođrulanmasý deđil, ama görünüpteki özün ya da kendi yadsýnmasý içinde kendine yabancýlaþmýþ özün dođrulanmasý, ya da bu görünüpteki özün, insanýn dýþýnda bulunan ve ondan bađýmsýz nesnel öz olarak yadsýnmasý ve özne durumuna dönüptürülmesidir.

Demek ki yadsýma ile korumanýn, olurlamanýn içinde

83

yadsýnmasýný yeniden tanrýbilim durumuna dönüptüren modern felsefenin, özellikle tümtanrýcýlýđýn (panthéisme) çeliþkisi: bu çeliþki özellikle hegelci felsefenin ayýrdedici niteliđidir. (s. 156.) Böylece daha Hegel felsefesinin en üstün ilkesinde, onun din felsefesinin ilke ve sonucunu buluruz; þöyle ki, felsefe, tanrýbilimin dogmalarýný ortadan kaldýrmak þöyle dursun, onlarý usçuluđun yadsýnmasýna dayanarak yeniden kurmak, ve araya koymakla (médiatiser) yetinir. He-gelci diyalektiđin gizi, eninde sonunda, daha sonra sýrasý gelince felsefeyi de tanrýbilim adına yadsýmak üzere, tanrýbilimi felsefe adına yadsýmaya dayanýr.

Baþlangyç ve son olan tanrýbilimdir; ortada, ilk konumu yadsýyan felsefe yer alýr; ama yadsýmanýn yadsýnmasý olan, tanrýbilimdir. (s. 158-9.)

148

Karl Marks

1844 Elyazmalarý

birbirlerine bađlý bulunduklarý ađamanýn ⁸⁴ (Aufhebung) oynadyđý rol, kendine özgü bir roldür.

Böylece örneđin Hegelin Hukuk felsefesinde ađýlmýđ kiđi hukuku sađtörelliđe, ađýlmýđ sađtörellik aileye , ađýlmýđ aile uygar topluma , ađýlmýđ uygar toplum devlete , ađýlmýđ devlet evrensel tarihe eđittir. ⁸⁵ Gerçeklikte , kiđi hukuku, sađtöre, aile, uygar toplum, devlet vb., olduklarý gibi kalýrlar; ama onlar, insanýn, kendi bađlarýna deđer tađýmayan, eriyen ve birbirlerini dođuran uđraklarý , varoluđlarý ve varlýk biđimleri durumuna gelmiđlerdir. Hareketin uđraklarý . Gerçek varoluđlarýnda, devingen özleri gizlenmiđtir. Bu öz, ancak düđüncede, felsefede belirir, kendini ađýnlar, ve bu nedenle benim gerçek dinsel varoluđum, din felsefesindeki varoluđum; gerçek siyasal varoluđum, hukuk felsefesindeki ^[sayfa 257] varoluđum; gerçek dođal varoluđum, dođa felsefesindeki varoluđum; gerçek sanatsal varoluđum, sanat felsefesindeki varoluđum; gerçek insanal varoluđum, felsefi varoluđumdur. Ayný biđimde, dinin, devletin, dođa- nýn, sanatýn gerçek varoluđu da, din felsefesi, dođa felsefesi, devlet felsefesi, sanat felsefesidir. Ama eđer sadece din felsefesi vb. benim için dinin gerçek varoluđu ise, ben, ancak din filozofu olduđum ka- dar gerçekten dindarımdýr ki, bu da bana gerçek din duygusunu ve gerçekten dindar insaný yadsýtýr. Ama ayný zamanda, ister kendi öz varoluđum içinde, ister ötekinin bunlarý karđýsýna çýkardýđým varoluđu içinde olsun, bunlarý dođrularým da, çünkü varoluđu bunlarýn felsefi dýđpavurumlarýndan bađka bir şey deđildir; ister onların ken- dine özgü ilkel biđimleri içinde olsun, çünkü onlar benim için sa- dece görünüđteki öteki varlýk, kendi öz gerçek varoluđlarýnýn, yani benim felsefi varoluđumun duyulur görünüđleri altýnda gizlenmiđ allegoriler, simgeler deđerini tađýrlar.

84

parçada, Marx, Hegelde ayný zamanda hem kaldýrma hem de koruma anlamýna gelen hegelci Aufhebung kavramýný inceler. Mantýkta (1. Kitap, 1. kýsým, bölüm I, Gözlem), Hegel böyle yazar: Aufheben dilde þu ikili anlamý tađýr: sözcük hem saklama, koruma gibi, ve hem de bitirme, sona erdirme gibi bir anlama gelir. Saklama olgusunun kendisi, daha þimdiden o olumsuz yönü içerir; onu korumak için, nesneden onun o anda oluđu (immédiateté) ve bunun sonucu dýđ etkilere ađýk bir varlýk oluđu çýkartýlýr. Böylece kaldýrýlmýđ olan şey, ayný zamanda, sadece kendi o anda oluđunu yitirmiđ, ama bu yüzden yokolmamýđ bulunan, saklanmýđ olan bir şeydir de. Öyleyse bu anlamda ađma teriminden yararlanacađýz.

85

bellibaþlý kavramlarýn ýn zircirleñipýný verir.

Karl Marks 1844 Elyazmalarý

149

Týpký, aþýlmýþ niceliðin niteliðe , aþýlmýþ niteliðin ölçüye , aþýlmýþ ölçünün öze , aþýlmýþ özün görüngüye , aþýlmýþ görüngünün gerçek- liðe , aþýlmýþ gerçekliðin kavrama , aþýlmýþ kavramýnýn nesneliðe , aþýlmýþ nesneliðin mutlak fikre , aþýlmýþ mutlak fikrin doðaya , aþýlmýþ doðanýn öznel tine , aþýlmýþ öznel tinin saðtörel , nesnel tine, aþýlmýþ saðtörel tinin sanata , aþýlmýþ sanatýn dine , aþýlmýþ dinin mutlak bilgiye eþit olmasý gibi. ⁸⁶

Bir yandan bu aþma, düþünülmüþ varlýðýn bir aþýlmasýdýr, demek ki düþünülmüþ özel mülkiyet, saðtöre fikrinde aþýlýr. Ve düþünce kendinin doðrudan doðruya öteki kendi olduðuna, duyulur gerçeklik olduðuna inandýðý, bunun sonucu eylemi onun için du- yulur gerçek eylemi deðerini tapýdýðý için, düþünce tarafýndan, ger- çeklikte nesnesini olduðu gibi býrakan bu aþma, onun gerçekten üstesinden geldiðini ^[sayfa 258] sanýr; öte yandan, bu nesne onun için düþüncenin bir uðraðý durumuna gelmiþ bulunduðundan, kendi gerçekliði içinde nesne onun için kendinin, kendinin bilincinin, soyutlamanýn kendi kendini doðrulamasý deðerini de tapýr. [XXX] Bir yandan Hegelin felsefeye aktararak aþtýðý bir varo- luþ, demek ki din, devlet, gerçek doða deðil, ama daha þimdiden bilgi nesnesi niteliðiyle dindir, dogmatiktir , ⁸⁷ ve hukuk (türe) bilimi, siyasal bilim ve doða biliminde de durum böyledir. Bir yandan, de- mek ki o, hem gerçek varlýk ile, hem de felsefi-olmayan araçsýz bi- lim ya da bu varlýðýn felsefi-olmayan kavramlarý ile karþýtlýk duru- mundadýr. Bunun sonucu, günlük (courant) kavramlarýn tersini söyler.

Öte yandan, dindar insan vb., Hegelde kendi sonal doðrula- masýný bulabilir.

Þimdi Hegel diyalektiðinin olumlu uðraklarýný gözönünde turalým yabancýlaþma belirlenimi içinde.

a) Aþma, yabancýlaþmayý kendinde onaran nesnel hareket. {Yabancýlaþmanýn içinde dile getirilmiþ, nesnel gerçekliðin kendi yabancýlaþmasýný kaldýrmasý ile temellükü fikridir bu. Ýnsanýn gerçek nesnelleþmesinin , kendi nesnel özünün, nesnel dünyanýn yaban- cýlaþmýþ belirleniminin yokolmasý ile, kendi yabancýlaþmýþ varoluþu

zincirleğini verir.

87

150

Karl Marks

1844 Elyazmaları

içinde ortadan kalkması ile temellükünün yabancılaşması kavranması, tipik Tanrı'nın kaldırılması olan tanrıtanımsızlaşma, kuramsal insan- cılık oluşu olması; özel mülkiyetin kaldırılması olan komünizmin, insanın gerçek yapısının, onun özgürlüğü olarak, pratik insancılık oluşu olarak istenmesi olması gibi; başka bir deyişle, tanrıtanımsızlık, dinin kaldırılması orta terimi amacıyla kendi kendine indirgenmiş insancılıktır; komünizm özel mülkiyetin kaldırılması orta terimi amacıyla kendi kendine indirgenmiş insanlıktır. Olumlu olarak kendi kendinden yola çıkan insancılık, olumlu insancılık, ancak bu gene de zorunlu bir önkopul olan orta terimin kaldırılması ile doğar.}

[sayfa 259]

Ama tanrıtanımsızlık ve komünizm, bir kaçış, bir soyutlama, insan tarafından oluşturulmuş nesnel dünyanın bir yitilmesi, insanın nesnel bir biçimde bulunan özsel güçlerinin bir yitilmesi değildirler. Onlar, doğaya aykırı ve henüz gelişmemiş yalınlaşma dönen bir yoksulluk değildirler. Onlar daha çok, ilk kez olarak, gerçek oluş, insan için kendi özünün, ve gerçek öz olarak kendi özü- nün, gerçek durumuna gelmiş gerçekleşmelerdir.

Demek ki yeniden yabancılaşma bir biçimde de olsa kendi kendine yönelmiş yadsımanın olumlu anlamını gözönünde tutarak, Hegel, kendinin yabancılaşmasını, özün yabancılaşmasını, insanın nesnellik ve gerçeklik yitimini, kendinin temellükü, özün belirmesi, nesnelleşme, gerçekleşme olarak kavrar. {Kısacası Hegel soyut- lama içerisinde emeği (çalışmayı) insanın kendisi tarafından oluş- turulması eylemi olarak, kendisi ile ilişkiyi yabancı bir varlıkla ilişki olarak ve yabancı varlık olarak kendinin belirmesini de oluş biçimi- mindeki türsel bilinç ve türsel yapım olarak kavrar.}

b) Ama Hegelde daha önce betimlemiş bulunduğumuz bozulma bir yana bırakılırsa, ya da daha doğrusu bu bozulmanın sonucu olarak bu eylem, bir yandan soyut olduğu için sadece biçimsel bir eylem olarak görünür, çünkü insanal varlığın kendisi, ancak soyut dübünen varlık olarak, kendinin bilinci olarak deşer taşır; ve

ikinci olarak, kavranması biçimsel ve soyut olduğu için, yabancılaşmanın kaldırılması, yabancılaşmanın doğrulması durumuna dönüşür. Başka bir deyişle, Hegel için, bu kendini

oluşturma, kendini nesnelleptirme hareketi, kendinin yabancılaşma ve yitiril-
mesi olarak, insanal yapamýn mutlak belirtisidir, ve sonuç olarak,

Karl Marks 1844 Elyazmaları

kendi öz eređi olan ve kendi kendinde yatýptýrýlmýþ bulunan insanal yaþam, kendi özüne eripmiþtir.

Soyut biçimi [XXXI] altýnda, diyalektik olarak, bu hareket, demek ki, gerçekten insanal yaþam olarak görünür, ve [sayfa 260] ne de olsa insanal yaþamýn bir soyutlamasý, bir yabancýlaþmasý oldu- ğundan, tanrýsal süreç, ama insanýn tanrýsal süreci olarak görünür kendinden ayrý, soyut, arý, mutlak özünün kendisinden geçtiđi süreç.

Üçüncü olarak : Bu sürecin bir etkeni, bir öznesi olmalı; ama bu özne ancak sonuç olarak görünür; bu nedenle bu sonuç, yani kendini mutlak kendinin bilinci olarak tanıyan özne, kendini tanıyan ve belirten Tanrı, mutlak Tin, .ikir dir. Gerçek insan ile gerçek dođa, bu saklý gerçek- dýþý insan ile bu gerçek-dýþý dođanın yalýn yüklemeleri, simgeleri durumuna gelirler. ⁸⁸ Demek ki, özne ile yük- lem, birbirleri karþýsýnda mutlak bir terslik iliþkisi içindedirler; gizemli özne- nesne ya da nesneyi aþan öznelik, süreç olarak mutlak öz- ne (özne bu yabancýlaþma temelinde yabancýlaþýr , kendine döner, ama ayný zamanda bu yabancýlaþmayý kendi içinde onarýr) ve bu süreç olarak öznedir; bu, kendi içinde, durmayan , arý bir çembersel harekettir.

Birinci nokta . Ýnsanın kendi kendini oluþturma ve kendi kendini nesnelleþtirme eyleminin biçimsel ve soyut kavranýþý. Yabancýlaþmýþ nesne, insanýn yabancýlaþmýþ özsel gerçekliđi çünkü Hegel insaný kendinin bilincine eþit olarak koyar bilinçten , yabancýlaþma içinden, yabancýlaþmanın soyut , ve bunun sonucu boþ ve gerçek-dýþý dýþavurumundan, yadsýmadan baþka bir þey deđildirler. Öyleyse yabancýlaþmanın kaldýrýlmasý da, bu boþ soyutlamanýn boþ ve soyut bir kaldýrýlmasýndan, yadsýmanın yad- sýnmasýndan baþka bir þey deđildir. Kendinin nesnelleþmesinin, özlü, canlý, duyulur, somut etkinliđi demek ki, kendi arý soyutlamasý, mutlak olumsuzluk durumuna gelir, sýrasý gelince, [sayfa 261] soyutla- ma olarak saptanmýþ ve bađýmýz bir etkinlik olarak, arý durumundaki etkinlik olarak düþünölmüþ bulunan soyutlama. Nedir ki, sözü geçen olumsuzluk, bu canlý, gerçek eylemin boþ ve soyut biçimin-

⁸⁸

özne, varlýk da yüklem dir. Mantýk, düþünce ödesi içindeki, ya da kendi kendini düþünen düþünce, yüklemsiz özne olarak düþünce ya da ayný zamanda hem özne hem de kendi öz yüklemi olan düþüncedir. (loc. cit .. s. 120.)

Karl Marks

1844 Elyazmaları

den başka bir şey olmadığından, içeriği de ancak tüm içerik bir yana bırakılarak üretilmiş, biçimsel bir içerik olabilir. Bu nedenle, bunlar, soyutlamanın , her içeriğe uygun ve bunun sonucu her içeri- riđe kayıtsız olduğu kadar, bunlardan herbiri için de geçerli soyut genel biçimleridirler , gerçek tin ve gerçek doğadan koparılmış, düşünce biçimleri, mantıksal kategorilerdir bunlar. (Mutlak olumsuzluğun mantıksal içeriğini daha ilerde açındıracağız.) Hegelin burada olumlu olarak gerçekleştirmiş bulunduğu şey, kurgusal Mantıkında düşüncenin belirli kavramlarının, duruk evrensel biçimlerini , dođa ve tin karşısındaki bađımsızlıklarý içinde, insanal varlığın, öyleyse insan düşüncesinin de, genel yabancılaşma- sının zorunlu sonucu durumuna getirmiş, ve sonuç olarak onların soyutlama sürecinin uğrakları olarak sunmuş ve biraraya getirmiş olmasındır. Örneđin, aşılması varlık öz, aşılması öz kavram, aşılması kavram... mutlak .ikirdir. Ama mutlak .ikir nedir? Eđer tüm soyutla- ma eyleminden, başından beri bir kez daha geçmek, ve bir soyutla- malar bütünselliği ya da kendi kendini kavrayan soyutlama olmakla yetinmek istemezse, sırası gelince o da [mutlak .ikir -ç.] aşıılır. Ama kendini soyutlama olarak kavrayan soyutlama, kendini bir hiç olarak bilir; kendi kendini bırakmalı, soyutlamayı bırakmalıdır, ve böylece kendi dolaysız karşıtı olan bir varlığa, Dođaya varır. Tüm Mantık, demek ki, soyut düşüncenin, tıpkı mutlak .ikir gibi, kendi başına hiç bir şey olmadığının, sadece doğanın bir şey oldu- nun kanıtındır.

[XXXII] Mutlak .ikir, kendi kendisi ile birliğine göre gözö- nünde tutulursa , seyredalma (contemplation) ⁸⁹ olan ^[sayfa 262] (Hegel, Ansiklopedi, 3. baskı, s. 222), kendi mutlak doğrusunda, kendi tikellik ya da birinci belirlenim ve öteki varlık uđrađıný kendinden özgürce çıkartmaya, kendi yansısız olarak araçsız fikrini, dođa olarak kendinden özgürce çıkartmaya karar veren ^{89a} soyut .ikir, öylesine tuhaf ve öylesine garip bir biçimde davranan ve hegelcilerin üzerinde öylesine kafa pırdıkları tüm bu .ikir, soyutlamadan , yani soyut düşünürden başka bir şey değildir. Deney tarafından bilgili kılınmış ve kendi doğruluğu üzerinde aydınlanmış olarak, bu .ikir, kendi başlarına yanlıp ve gene soyut birçok kollar altında,

⁸⁹

^{89a}

kendinden vazgeçmeye, ve kendi yanındaki varlıđın, varlık-olma- yanın, evrensellik ve belirsizliđinin yerine, öteki varlıđın, tikeli, belirliyi koymaya karar verir; kendinde sadece soyutlama olarak, fikir olarak gizlediđi dođay, kendinden özgürce çýkartmaya , yani soyutlamayý býrakmaya ve sonunda kendinden çýkartmýþ bulunduđu dođaya bakmaya karar verir. Araçsýz olarak seyredalma durumuna gelen soyut .ikir, kendi kendinden vazgeçen ve seyredalmaya dönüþen soyut düþünceden baþka bir þey deđildir. Mantýk tan Dođa .elsefesi ne tüm bu geçiþ, soyutlamadan seyredalmaya (soyut düþünür için gerçekleþtirmesi öylesine güç ve sonradan onun tarafýn- dan öylesine zirzopça betimlenmiþ) geçipten baþka bir þey deđildir. Seyredalma yararýna filozofu soyut düþünceyi býrakmaya götüren gizemli duygu, cansýkýntýsýdýr , bir içerik özlemidir.

(Kendine yabancýlaþmýþ insan, kendi özüne , yani dođal ve insanal öze yabancýlaþmýþ düþünürdür de. Bu nedenle onun fikirleri dođanın ve insanýn dýþýnda bulunan donmuþ tinlerdir. Mantýk ýnda, Hegel, bütün bu donmuþ tinleri biraraya getirip kapatmýþ, ve onlar- dan herbirine, önce yadsýma olarak, yani insan düþüncesinin yaban- cýlaþması olarak, sonra da yadsýmanýn yadsýnması olarak, yani bu yabancýlaþmanýn ^[sayfa 263] kaldýrýlması olarak, insanal düþüncenin gerçek belirtisi olarak bakmýþtır; ama henüz kendisi de, yabancýlaþ- manýn tutsađý olduđundan bu yadsýmanýn yadsýnması ya kendi yabancýlaþmalarý içinde donup kalmýþ bulunan bu tinlerin eski du- rumuna gelmesi, ya son eylemde durma, bu donmuþ tinlerin gerçek varoluþu olan yabancýlaþma içinde kendi kendine uygun gelme ol- gusudur; ^{89b} ya da bu soyutlamanýn kendi kendini kavradýđý ve ken- dinden sonsuz bir cansýkýntýsý duyduđu ölçüde, sadece düþünce içinde devinen, ne gözü, ne diþi, ne kulađý, ne de herhangi bir þeyi olan soyut düþüncenin býrakýlması, Hegelde öz olarak dođayý ta- nýma ve kendini seyredalmaya verme kararı olarak görünür.)

89b

biçiminde dönen eylemini gecirdiđi anlamýna gelir; bu iþte, Hegel, köken tarihlerine göre, çeþitli filozoflara özgü tüm bu uygunsuz kavramlarýn kaynađýný göstermiþ, onlarý biraraya getirmiþ, ve belirli bir soyutlama yerine, tüm geniþliđi içindeki eksiksiz soyutlamayý eleptiri konusu olarak yaratmýþ bulunması deđimine sahiptir (Hegelin düþünceyi öznenen neden ayýrdýđýný daha ilerde göreceđiz; ama daha þimdiden açýktýr ki, eđer insan yoksa, onun özünün belirtisi de insanal olamaz; öyleyse düþünce de, artýk gözlerle, kulaklarla vb. donatýlmýþ, toplum, dünya ve dođa içinde yaþayan insanal ve dođal bir özne olarak insan özünün belirtisi biçiminde tasarlanamaz). (Marxýn notu .)

Karl Marks

1844 Elyazmaları

[XXXIII] Ama hatta, insandan ayrýlmasý içinde yalýtyk, don- muþ, soyut olarak alýnmýþ doða bile onun için hiçtir . Seyredalmaya karar vermiþ bulunan soyut düþünürün onu soyut olarak seyrettiði açýktýr. Doða, düþünür tarafýndan, mutlak fikir, düþünülmüþ þey biçimi altýnda, onun için henüz gizli ve bilinmez olan kendi öz ki- þisi içinde kapatýlmýþ bulunduðundan, gerçekte o, doðayý kendinden kurtararak, kendinden sadece o soyut doðayý, Doðanın o arý soyutla- masýný çýkartmýþtýr þimdi onun düþüncenin öteki-Varlýðý oldu, soyut düþünceden ayrý, seyrine dalýnmýþ gerçek doða oldu anlamý ile. Ya da, insanal bir dille konuşmak gerekirse, doðayý seyredal- masý içinde, soyut düþünür, tanrısal diyalektik içinde hiçlikten, arý soyutlamadan yola çýkarak, durmadan kendi içinde dönen ve dýþarda gerçeklik içinde hiç [sayfa 264] bir yana bakmayan düþünce çalıþmasýnýn arý ürünleri olarak yarattýðýný sandýðý varlýklarýn, doðal belirlenimlerin soyutlamalarýndan başka hiç bir þey olmadýklarýný öðrenir. Tüm doða, demek ki, onun için, dýþsal bir duyulur biçim altýnda, Mantýk soyutlamalarýný yinelemekten başka bir þey yapmaz. O, onu çözümler , ve bu soyutlamalarý yeniden çözümler. Onun doðayý seyredalması, demek ki, onun doðayý seyredalma soyutla- masýný doðrulayan eylemden, bile bile yinelediði soyutlamasýný doðurma sürecinden başka bir þey deðildir. Örneðin zaman, kendi kendisine uygun gelen olumsuzluða özdeþtir (s. 238, l.c .).⁹⁰ Varoluþ olarak kaldýrýlmýþ oluþa, doðal biçimi altýnda maddi olarak kal- dýrýlmýþ hareket karþýlýk düþer. İþyk ... kendinde yansýmanýn ... doðal biçimidir. Ay ve kuyruklu yıldýz olarak cisim... Mantýk a göre bir yandan kendi kendine dayanan olumlu , öte yandan kendi kendine dayanan olumsuz olan karþýtlýðýn ... doðal biçimidir. Yeryüzü, karþýtlý- ðýn olumsuz birliði olarak, mantýksal temelinde doðal biçimidir, vb.. Doða olarak doða , yani kendinde saklanmýþ bulunan o gizli anlamdan henüz somut olarak ayrýldýðý ölçüde, bu soyutlamalardan ayrýlmýþ ve ayrý doða, hiçliktir, kendini hiçlik olarak doðrulayan bir hiçlik, anlamý yoktur , ya da ancak kaldýrýlması gereken dýþsallýðýnýn

90

ve kendinde çizgi ve yüzey olarak kendi belirlenimlerini açýndýran olumsuzluk, böyle olmakla birlikte kendi dýþýnda varlýk küresinde, ve kendisi içindir, ve dingin yanyana konuluþ karþýsýnda kayýtsýzlyk olarak göründüðünden, belirlenimlerini olumsuzluðun kendisi, içini, içinde, ama ayný zamanda dýþýndaki varlýk küresi içinde de koyar. (Ibid ., § 254)

Karl Marks 1844 Elyazmaları

anlamý vardýr.

Sýnýrlý tanrýbilim görüþü, doðanýn mutlak ereði kendinde

içermediði doðru varsayýmýný içerir. (s. 225.) ⁹¹

Ereði, soyutlamanýn doðrulanmasýdýr.

Doða, öteki-Varlýk biçimi içindeki fikir olarak ortaya çýkmýþtýr. Düşünce böylece kendi kendinin olumsuzu olduðundan, başka bir deyiþle kendi kendine dýþsal olduðundan, doða sadece bu ^[sayfa 265] fikre göre dýþsal olmakla kalmaz, ama dýþsallýk , onun içinde doða olarak olduðu belirlenimi oluþturur. (s. 227.) ⁹²

Dýþsallýk burada kendini dýþlaþtýran ve ýþýða, duyu ile donatýl- mýþ insana açan duyulur dünya olarak anlaþýlmamalıdır. Onu, bura- da, yabancýlaþma, bir eksiklik, olmamasý gereken bir kusur anlamýn- da almak gerekir. Çünkü doðruluk hep fikir olarak kalýr. Doða onun öteki-Varlýk biçiminden başka bir þey deðildir. Ve soyut düşünce öz olduðundan, ona dýþsal olan þey de, özü gereði, ancak dýþsal bir þeydir. Soyut düşünür, ayný zamanda, duyulur dünyanın doðanýn özü, durmadan kendi içinde dönen düşünce ile karþýtlýk durumun- daki dýþsallýk olduðunu da kabul eder. Ama ayný zamanda o bu karþýtlýðý o biçimde dile getirir ki, doðanýn bu dýþsallýðý , düşünceye karþýtlýðý , onun kusurudur ve, kendini soyutlamadan ayýrdýðý ölçüde, doða yetkinlikten uzak bir varlýktýr.

[XXXIV] Sadece benim için, sadece benim gözümde yetkin- likten uzak deðil, ama kendinde öyle olan bir varlýðýn, kendi dýþýnda onda eksik olan bir þey vardýr . Yani özü kendinden başka bir þeydir. Bu nedenle soyut düşünür için doða kendi kendini kaldýrma- lıdır, çünkü doða onun tarafýndan gücül olarak kaldýrılmýþ bir varlýk biçiminde konulmuþ bulunmaktadır.

Tin bizim için, önvarsayým olarak, doðaya dayanýr: Tin doða- nýn doðruluðu ve bu nedenle de birinci mutlaklıktýr . Bu doðruluk içinde doða yitip gitmiþ ve Tin, kavramý , ayný zamanda, hem özne ve hem de nesne olan kendi kendisi-için-Varlýkýna eriþmiþ bulunan .ikir olarak ortaya çýkmýþtýr. Bu özdeþlik mutlak olumsuzluktur , çünkü doðada kavram kendi eksiksiz dýþsal

nesnelliđine sahiptir, ama o kendi yabancýlařması olan bu yabancýlařmayı kaldýrmýřtır ve onda kendisi ile özdeş duruma gelmiştir. Bundan ötürü o, ancak

91 92

Ibid ., § 245. Ibid ., § 247.

156

Karl Marks

1844 Elyazmaları

dođadan kendine döndükçe bu özdeplikdir. (s. 392.)⁹³ Soyut .ikir olarak, dolayýmsýz geçiþ olan belirme , özgür olan Tinin belirmesi olarak, dođayý kendi dünyasý olarak koyma olgusu [sayfa 266] olan dođanýn oluþu ; yansýma olarak, ayný zamanda bađýmsýz dođa biçiminde dünyanýn önvarsayýmý olan konum. Kav- ram içinde belirme, dođanýn, kavramýn içinde kendi özgürlüđünün dođrulanmasý ile dođruluđunu kazandýđý kavram varlýđý olarak yaratýlmasýdır... Mutlak, Tindir : Mutlađýn en yüksek tanýmý iþte bu- dur. ⁹⁴ [sayfa 267]

⁹³ ⁹⁴

Ibid ., § 381. Ibid ., § 384.

Karl Marks 1844 Elyazmalarý

157